

ВАЛЕНТИН ПИКУЛ
РЕКВИЕМ ЗА КЕРВАНА PQ-17
ДОКУМЕНТАЛНА ТРАГЕДИЯ

Превод от руски: Кузман Савов, 1981

chitanka.info

НО НАЙ-НАПРЕД ИСКАМ ДА КАЖА...

Баща ми започнал жизнения си път като матрос на балтийските ескадрени миноносци^[1], а го завърши като комисар от морската пехота сред развалините на Сталинград. От него съм наследил привързаността си към флота и обичта си към бързите, стремителни кораби. Днес малцина знаят, че от 1942 до 1945 г. в нашия флот съществуваше воинското звание юнга. То се даваше на млади момченца, които са усвоили някаква флотска специалност, положили са воинска клетва и могат наравно с големите да носят самостоятелна вахта при механизмите. Между тези щастливци бях и аз. На петнадесетгодишна възраст станах рулеви на един ескадрен миноносец. В това няма нищо учудващо — войната беше време и на голямо доверие към младите...

Ние, юнгите, много искахме да се озовем сред самия водовъртеж на морската война и аз имах този късмет — служих в Северния флот. Нашите есминци преследваха противникови подводници. В състава на съюзнически ескорти те конвоираха кервани с доставки по споразумението „заем-наем“. Не всеки у нас има ясна представа какъв дълъг и страшен път изминаваше през океана обикновената консервена кутия със свинско, преди нашият героичен войник да я отвори с щика си някъде в окопите край Курск...

За съжаление, аз разбрах много късно, че всичко, което бях видял, е история! Обърканите впечатления от флотската ми младост легнаха в основата на моя първи роман (между впрочем, не съвсем сполучлив) и аз си мислех, че никога вече няма да се върна към тази тема: за дълго се бях отдал на руската история. Помня, че през 1969 г. подготвих за печат поредния си исторически роман „С перо и шпага“ за тайната дипломатия през XVIII век и изведнъж — в най-големия разгар на работата! — властно ме грабна темата за кервана PQ-17; оставих далечната история и се залових за нашето близко минало.

То беше нещо като среща с младостта ми...

В моята памет възкръснаха бензиновите пожари на танкерите; сякаш отново виждах как със стон умират транспорти, а на палубите им танкове и локомотиви като обезумели трошат товарните контейнери. Още от първите думи разбрах, че се получава реквием — нещо като последно „прости“ на всички, които от корабната палуба крачнаха направо в бездната.

В съкратен вариант „Реквиемът“ беше публикуван веднага след написването му. Ленинградското списание „Звезда“ го отпечата в майската си книжка от 1970 г., посветена на 25-годишнината от Деня на победата. Никак не очаквах, че най-много отзиви ще получа от читателки. Кой знае защо, жените възприеха „Реквием за кервана PQ-17“ много по-чувствително, отколкото читателите мъже. Тук си позволявам да изразя своята дълбока благодарност на всички, които ми посочиха недостатъците и явните пропуски, които аз се постарях да отстраня при подготовката на книгата за отделно издание.

Естествено, в такъв кратък труд като този е немислимо описаните събития да бъдат отразени в цялата им пълнота, затова по-подробна картина за съдбата на PQ-17 читателят трябва да търси в специалните трудове.

Нощем в Атлантика, тази предвечна люлка на флотовете от цял свят, човек изпитваше страх и трепет...

Срещаш мъртъвци от загинали кораби и вълната ги носи върху ликуващия си гребен, а мъртъвците не тънат, подути, както и бушлатите им, изпълнени с капок и въздух.

Чуваш как в мрака ненадейно заработват дизелите, зареждайки с ток изтощените през деня батерии на подводницата, а ето я и нея — ниска, дълга сянка с куполата на рубката, която морето залива.

Виждаш как минава и се разтваря в нощта топлата грамада на крайцер, но накъде отива, често не знаят дори хората, които носят вахта на мостиците му.

Неволно свиваш глава в раменете си, когато иззад нощните облаци, поглъщайки с вой пространството, пада някоя тежка Каталина с четири ревящи мотора и от тялото ѝ полита надолу нещо подобно на бъчва — в океана цопва още една мина.

Обикновено човек загиваше в Атлантика с най-ужасната смърт, която се нарича неизвестност. То не е онази общодостъпна смърт, когато те вдигнат, покрият те с шинела и те спуснат в братска могила. При тази смърт няма дори гроб...

Моряците са пределно точни в своите доклади:

— Срокът на автономност е изтекъл..., не се обажда в етера за връзка с базата..., на позивните не отговаря!

Значи — край.

[1] Морските и техническите термини и понятия са обяснени в речника, приложен в края на книгата. — Б.прев. ↑

ПЪРВА ЧАСТ АТЛАНТИКА

— Не, сър — отговори невъзмутимо Брукс.
— Но аз бих желал да отбележа един факт, за който често хората забравят... Страхът може да потисне човека. Според мене, никъде това чувство не се проявява тъй силно, както при воденето на конвои през Арктика... Знаете ли вие, адмирал Стар, какво преживяват хората там, между островите Майен и Медвежий през февруарските нощи? Това е тежка, мъчителна борба; всяка клетка на мозъка ви е напрегната до краен предел... Сякаш се намирате на границата с лудостта... Познати ли ви са тези усещания, адмирал Стар?

Ол. Маклин,
„Корабът на негово
величество «Уелс»“

МАЙ 1941 ГОДИНА

През май 1941 г. британските радиозасечни станции доловиха в етера учестена работа на германските самолети за метеорологично разузнаване. Метеолабораториите, летящи над океана, бяха взели под наблюдение огромен район — от Исландия, където англичаните вече се бяха настанили, до плътните ледове на Гренландия, където отскоро се разпореждаха американците. Германците се интересуваха от състоянието на паковите ледове, от плътността на мъглите, от скоростта на вятъра и силата на морското вълнение...

Началникът на английското морско разузнаване се яви пред първия лорд на Адмиралтейството Дъдли Паунд.

— Сър — каза той, — имам чувството, че Берлин неслучайно е почувствувал нужда от дългосрочна прогноза за времето. Искане ми се да вярвам, че сме хванали единия край на въжето, другият край, на което е примка за бесене.

Дъдли Паунд реагира на това без усмивка:

— Надявам се, Годфри, че няма да позволите да ме обесят?

— Не, сър! Ще направим всичко възможно да пъхнем в примката вашия берлински колега — гросадмирал Редер.

— Благодаря ви, Годфри, вие сте винаги толкова любезен...

На осемнадесети май 1941 г. германският линкор „Бисмарк“ се отблъсна от пирса на окупираната полска Гдиня. Гарнизонният оркестър изпълни една печална мелодия, която в това тихо утро прозвуча траурно вълнуващо. Впрочем, хитлеристкият адмирал Лютенс се надяваше, че операцията под кодовото название „Рейнско учение“ ще завърши благополучно.

— Ако не беше тази тъжна балада, съвсем неуместно изсвирена в наша чест, никой нямаше да забележи, че сме отплавали. Надявам се — сподели Лютенс на мостика на „Бисмарк“, — че преди да излезем на океанския простор, в Англия дори една котка няма да се помръдне. Вижте колко пустинно е морето — всички кораби са задържани в пристанищата, за да не ни забележи никой...

Но „котката“ се размърда на другия край на Европа — в тихия неутрален Стокхолм, където британското аташе Дънхам срещна в клуба един свой приятел — офицер от шведския флот.

— Знаете ли — някак между другото каза шведът, като подхвърли в раздаването спатия туз, — рано тази сутрин нашият крайцер „Готланд“ случайно забелязал в мъглата „Бисмарк“! По мощния бурун пред форщевена му личало, че доста се е забързал за някъде.

Дънхам тутакси прецака туза:

— Изгубихте вече пет марки и едва ли ще избиете загубата, защото посланикът ме помоли днес да не се бавя в клуба...

С бързи крачки той си тръгна към посолството. В три часа след полунощ в Лондон събудиха началника на морското разузнаване:

— Телеграма от Стокхолм с гриф „Твърде бърза“. Аташето Дънхам съобщава, че „Бисмарк“ се е промъкнал през проливите...

Но и шведският крайцер „Готланд“ беше забелязан от „Бисмарк“, което развали настроението на адмирал Лютенс.

— Ще трябва да се обадим в Берлин, че май са ни открили... Тия проклетци неутрални се шляят, където си искат, и човек не може да им затъкне устата с някой хубав залп!

Гросадмирал Ерих Редер прочете внимателно получената от Лютенс радиоквитанция с дешифрираната телеграма и също остана огорчен:

— Неприятна среща! Впрочем, шведите май не може да бъдат обвинени в излишна бързивост. Нека се надяваме, че поне два дена ще си държат езика зад зъбите.

Рано сутринта на 21 май обаче германските флотски радиостанции вече започнаха да засичат заповеди на британското Адмиралтейство за активно търсене на „Бисмарк“ от въздуха.

— Но — каза Редер, без да губи самообладание — както докладва нашата агентура, британските линкори от метрополията все още се люшкат на рейда пред Скапа Флоу, а „Худ“, ако може да се вярва на ахмаците от авиоразузнаването на Гьоринг, е заседнал на ремонт в Гибралтар... Но, няма да отменяме операцията!

В преценката си за разположението на силите на британския флот Редер грешеше.

От няколко дена насам вниманието на целия свят беше приковано към Северен Атлантик, където Хитлер беше решил да изпробва мощта на своя суперлинкор на най-рискования пробен камък — английския! В световния печат мина съвсем незабелязано едно кратко съобщение, което в друго време би могло да се превърне във вестникарска сензация: някъде между Африка и Южна Америка някаква германска подводница потопила американския кораб „Робин Мур“... Инцидентните успехи позволяваха на фашисткия флот да става нагъл.

Сега имаше думата английското въздушно разузнаване!

— Джони, Джони, губим височина, Джони... Чуваш ли ни, Джони? Машината ни се тресе..., ние ставаме на парчета..., но аз го виждам... Виждам го добре, Джони... Това е той, Джони!

Британският самолет, разхвърлил на парчета крилата си, се забучи с вой в норвежките скали. Офицерът от корпуса планински стрелци вдигна ръка да спре бягащите войници от своята рота:

— Не се завирайте там, момчета! По-добре да изчакаме гестапо.

Ах, колко приятен за дишане е въздухът сутрин в норвежките фиорди; ето и първите момини сълзи се подават вече над тревата... Гестаповците строшиха капота на кабината на стрелеца радист, в която сгърчен лежеше англичанинът, почти момче. Очите му бяха погаснали...

— Виж го, какви безсрамни очи! Те май са успели да видят тъкмо онова, което цяла Германия сега крие от Англия.

— Мене ме интересува друго, много по-важно — отвърна старшият на групата. — Успял ли е да съобщи или не е успял?

Той е вече мъртъв, този англичанин. След три дена в далечната му родина между ливадната с рядка детелина и ръждивото торфено поле някакво скучаещо момченце пощальон ще мине със своя велосипед, а чучулигите ще пеят в небето над главата му. Пощальончето ще почука на вратата на стария дом и с поклон ще връчи на родителите едно известие за смъртта на сина им...

Всичко ще стане именно тъй. Но той беше успял! А по коридорите на британското Адмиралтейство става течение като на есминците, продухвани от всички бури.

— Сър! Май че го открихме.

— Чуйте се какво говорите, Хю, не ми се вярва твърде...

Първият морски лорд на Уайтхол дори се разсмя. Слънцето навън светеше тъй ярко. Сивият костюм на лорда беше безукорен. Той задържа запалената клечка до цигарата си — изчака потвърждението.

— Точно така е, сър! — каза оперативният офицер. — Нашето въздушно разузнаване го е засякло в Корс-фиорд.

Клечката опари пръстите му. Бегъл поглед към картата: Корс-фиорд е вече близо до Берген. „Виж ги ти къде се завират негодниците!“ Но гласът на лорда е спокоен:

— Това ли е всичко, което знаете. Хю?

— Да, сър. Но и то е получено срещу голяма цена, сър...

Така англичаните установиха новото местоположение на хитлеристкия линкор „Бисмарк“. По-късно един от изпратените към Берген самолети, като успя да остане незабелязан, направи аерофотоснимки. Дешифрирането на снимките показва, че непосредствено до „Бисмарк“ е базиран и тежкият германски крайцер „Принц Ойген“...

Преди да излезе на море, адмирал Лютенс каза сред тесен кръг свои офицери:

— Вече двама опитни адмирала напуснаха постовете си и аз не искам да бъда третият! Аз ще изпълнявам не партийните програми на фюрера, а само заповедите на оперативното ръководство...

Не всичко е обяснимо за историците на Втората световна война. Те се опитват да съзрат в тази изтървана сякаш случайно фраза на Лютенс някакъв скрит смисъл. Ние няма да се занимаваме с това.

Да тръгнем, читателю, след „Бисмарк“ в океана.

На нас ни трябват фактът и изводите от този факт.

През май 1941 г. Европа престана да ухае на момина сълза.

Май, радостен май, къде останаха твоите чисти радости?

Великата страна на Изток още спи спокойно.

Не знаят бащите и майките, не подозират техните деца.

Беше ни останал само един месец да живеем сред мирна тишина.

Морето, пълно с чудеса, се плискаше тогава пред краката ми и аз крещях от възторг, щом зърнех кораб. В моите представи корабите можеха да носят на хората само радост.

2-1=1

Хитлер имаше само два, само два линкора, ненадминати по мощ: „Бисмарк“ и „Тирпиц“. Почти близнаци от една майка — Германия и от един баща — фашизма. Бяха спуснати на вода съвсем наскоро, с официална водоизместимост 35 000 тона.

Впрочем, това е за дипломатите, за мирните конгреси...

Предвоенната надпревара във въоръжаването си имаше своите злокачествени тайни. Рибентроп беше уверил Англия, че водоизместимостта на „Бисмарк“ и „Тирпиц“ ще бъде 35 000 тона, дължината им — около четвърт километър, а широчината — 36 метра; така че Англия може да спи спокойно. Но британските адмирали веднага забелязаха едно подозрително несъответствие в цифрите: „С широчината на корпуса германците нещо не са в ред.“ Изглежда, решили са да източат линкорите си като плоска пита и да ги направят плиткогазеци, като тигани. Берлин потвърди, че газенето на линкорите е само 7 метра (плюс някакви си сантиметри). А това означаваше, че Хитлер готви линкорите си за плитководната Балтика — против СССР! Това положение напълно задоволяваше политиците на мюнхенския сговор с Хитлер и Англия като че ли се успокои...

Но по странични дипломатически канали Москва вече бе дала на Уайтхол да разбере, че широчината на линкорите се дължи на рязкото увеличаване на тонажа им, а дълбочината на газенето им ще надхвърли 10 метра, така че във Финския залив те няма какво да правят. Затова пък в Атлантика..., даа, в тази стара английска кухня те могат да изпотрошат всички съдове. Началникът на Британското морско разузнаване неведнъж чуваше съвети от своите офицери:

— Сър! Това е толкова просто — да вдигнете телефонната слушалка и да позвъните на съветския военноморски аташе. Русия няма защо да крие от нас истинския тонаж на Хитлеровите линкори.

Пленените хитлеристки моряци като един уверяваха англичаните, че „Бисмарк“ и „Тирпиц“ имат водоизместимост, не по-голяма от 42 хиляди тона. Но те имаха предвид не пълната, а стандартната водоизместимост. Германските архиви, отворени след

войната, показаха, че пълният тонаж на линейните кораби е 52 700 тона и тези данни съвпадаха напълно със сведенията, които беше получило съветското разузнаване преди войната.

„Бисмарк“ и „Тирпиц“, два великана, можеха да развиват скорост до 30 възла и имаха при това далечина на плаването 17 500 мили; на тях бяха монтирани в артилерийски кули (башни) по 8 оръдия с всеунищожаваш калибър, имаха в хангарите си самолети, торпедно въоръжение и личен състав от по 2400 души.

Гьобелсовата пропаганда ги считаше за непобедими. Това до известна степен е истина, защото нито един флот в Европа нямаше такива мощни и съвършени кораби... Сега „Бисмарк“ си стоеше в една окупирана страна, върху огледално гладката повърхност на рейда, вече готов за леопардов скок в Атлантика, където да започне планомерно да громи всичко по пътя си. В сътрудничество с „Принц Ойген“ „Бисмарк“ трябваше да стане мощен рейдер в океана. Иначе казано — разбойник единак!

Адмирал Лютенс вече имаше достатъчен опит в подобен род разбойничество. Съвсем неотдавна с линкорите „Шарнхорст“ и „Гнайзенау“ той беше извършил един дързък рейд до бреговете на Америка, където се разпорежда дълго време по всички правила на голямото пиратство... На двадесет и първи май 1941 г. котвите бяха вдигнати...

В дълбокия Датски проток, който обгражда Исландия откъм север, в канала между минното поле и ръба на паковия лед английският крайцер „Съфолк“ се движеше с работещ радар. Екраните на локаторите вече бяха забелязали, че хитлеристкият флагман се приближава. По радиопеленга „Съфолк“ насочваше корабите на флота от метрополията. Те се приближиха и впиха в „Бисмарк“ зъбите на своите оръдия.

Двете противникови страни откриха огън почти едновременно от дистанция 24 километра. „Бисмарк“ успя да порази „Худ“; бронята на английския линкор, принесена в жертва на скоростта, позволи на германския снаряд да мине през нея и снарядът се пръсна в погребите. Адски взрив разтърси един от най-хубавите кораби на британския флот — от 1400 души екипаж останаха живи само трима.

Германците незабавно пренесоха огъня върху най-новия линкор на англичаните. „Дюк ъф Уелс“, като задимя силно, безпомощно го

удари на бяг. „Бисмарк“ получи две преки попадения. Единият снаряд разкъса в носа му нефтените цистерни и сега една дълга мазна опашка се бе проточила по морето. Турбините му с мощност 138 000 конски сили, въртейки гребните валове на винтовете, сега тласкаха преследвания „Бисмарк“ по курс зюд.

Британските крайцери го настигнаха и тутакси му забиха първото торпедо. Като се зъбеше със защитен огън, „Бисмарк“ бързаше към Брест и стрелките на тахометрите в рубките му показваха максимално число обороти. Надвечер англичаните отново настигнаха линкора и с артилерийски огън разкъсаха няколко надстройки на палубата му... Картата на боя рисува поразителна дъга: заобиколил Исландия и Британските острови, „Бисмарк“ лежеше сега на курс прав като стрела — към Брест, само към Брест (вече пушеше круповската му кожа, която трябваше да се спасява).

А берлинските фанфари вече тръбяха пред цял свят: Гьобелсовото радио се хвалеше с леката победа над „Худ“ и със страшната заплаха, надвиснала сега над Атлантика — главната военна артерия на англичаните. Тогава британското Адмиралтейство хвърли срещу „Бисмарк“ най-значителните си кораби. От базите си в метрополията излязоха линкорите „Кинг Джордж V“ и „Родней“, самолетноносачът „Викториъз“, крайцери, есминци, подводници. От Гибралтар се втурна в битката линейният крайцер „Ринаун“, откъм бреговете на Африка бързаше линкорът „Рамилиъз“, носеха се над океана самолетноносачът „Арк Ройял“, крайцерът „Шефилд“ и цели дивизиони есминци.

Англичаните искаха да спасят престижа на своя флот. Но не забелязваха, че като хвърлят почти целия си флот против един линкор, без да искат, губят този престиж. Самолетите торпедоносци, вдигнати от палубите на авиомайките си, нанесоха на „Бисмарк“ удар, и то сполучлив: най-сетне линкорът закуцука, като изгуби максималната си скорост.

Над Атлантика забушуваха дъждовни шквалове и на 25 май към разсъмване британските офицери изгубиха „Бисмарк“ от очите си. Продължителното търсене и гонитбата на линкора бяха изтощили горивните цистерни на британските кораби.

„Принц Ойген“ се изгуби зад дъждовната завеса. Сега цялата си преследваческа ярост англичаните стовариха върху „Бисмарк“.

Торпедоносците им в суматохата избълваха своя боен товар върху собствения си крайцер „Шефилд“, който с голямо майсторство успя да избегне преки попадения. Най-сетне едно английско торпедо заклини кърмилата на „Бисмарк“. Силната буря обърна линкора с лага към вълните и турбините бясно завиха от усилието на котелните уредби. Радиолокаторните екрани на „Бисмарк“ отбелязваха появата на британските есминци още от 10 мили — и огънят от башните на линкора ги разпъждаше. Помпите на британските кораби вече досмукваха последните тонове гориво, когато „Бисмарк“ успя за втори път да се отърве от преследването. Брест беше вече близо: още малко — и като че ли спасението ще дойде. Над вълните се плъзна трапецовидната сянка на британския „Норфолк“ — етерът трепна от призивите на крайцера: „Тук е, ето го, виждам го.“ И хоризонтът отново оживя. Башните на линкорите трепнаха, оръдията безмилостно и точно напипваха целта.

„Родней“ се втурна до дистанция 50 кабелта от „Бисмарк“ и с чести залпове — от упор! — англичаните направиха на парчета оръдейните му башни. Главното корито на Хитлер (разбито, пламтящо, неподвижно) загиваше; машините му продължаваха да работят, но оръдията му вече мълчаха. При потъването си нажежените до червено надстройки на линкора потъваха в кълбета съскаща пара и това съскане скоро премина в непрекъснато свирене. А в плътно затворената бойна рубка потъваше обгорелият труп на адмирал Лютенс. Това стана на 27 май в 11 часа преди обед в Атлантическия океан, само на 400 мили от окупирания от германците Брест...

Англичаните успяха да извадят само неколцина души от водата. А после, когато победителите — целите обгорели и изподупчени — си отидоха, повърхността на морето закипя. Оттам, от дълбините на океана, изскачаха лъскавите като тюлени рубки на подводници с паяжините на пречупени кръстове. Подводниците имаха заповед да вземат от „Бисмарк“ дневника на бойните му действия и ако е възможно, да спасят адмирал Лютенс и щаба му... Подводничарите с всички сили зовяха оцелелите, но океанът беше безмълвен.

... Английските историци пишат: „Оттогава германците вече не се върнаха към честолюбивите си планове, каквито имаха през пролетта на 1941 г., а използваха останалите на тяхно разположение

надводни сили само в Балтика и срещу корабите, които превозваха снабдяване към северна Русия.“

Именно в деня, в който беше потопен „Бисмарк“, Рузвелт излезе с реч по радиото и заяви, че „нацията се намира в извънредно положение“.

— Войната — каза президентът на САЩ — се приближава към бреговете на Западното полукълбо, към нашата родина... Битката за Атлантика сега се води по цялото пространство от арктическите води на Северния полюс до вечно замръзвания Антарктически континент...

Рузвелт умееше да предвижда събитията. Още преди това той бе предупредил своя народ: „Нека никой от вас не мисли, че Америка ще избегне войната, че ще бъде пощадена, че Западното полукълбо няма да бъде нападнато...“ И още тогава САЩ започнаха да трупат стратегически суровини и дефицитни стоки. Най-богатата в света страна трескаво попълваше в складовете си запаси за война.

Но през май 1941 г. войната беше вече пред границите на СССР!

Обаче в нашата страна потопяването на „Бисмарк“ не предизвика силна реакция: странните и невинаги обясними ситуации на този бой се изучаваха само от флотските офицери. Ясно беше, че Home Fleet в борбата си с „Бисмарк“ бе извършил редица груби грешки, твърде срамни за честта на моряците от Англия... Според авторитетното мнение на съветския адмирал О. Г. Головкин, „случаят с «Бисмарк»“ е твърде характерен и за някои неща, които станаха по-късно, включително и за историята с PQ-17.

„ПОТОПЯВАЙ ВСИЧКО ЖИВО!“

Историческа справка

Протоколът на Лондонската морска конференция от 1930 г. беше признат и подписан от Германия през ноември 1936 г. Там в член 22 е казано:

„Подводница няма право да потопява или да изважда от строя кораб, ако предварително не гарантира сигурността на пътниците, екипажа и корабните документи. Корабните лодки не може да се считат като средство, гарантиращо сигурността, ако наблизко няма друг кораб, който би могъл да вземе на борда си пътниците и екипажа.“

Изминаха три години. Точно 12 часа след обявяването на войната английският пътнически лайнер „Атиния“ беше взривен от германската подводница U-30 (с командир Лемп). 122 пътници, между които жени и деца, загинаха в морето, навярно без дори да подозират за съществуването на член 22 от Лондонския протокол. Хитлер тогава нагло заяви, че англичаните, без дори да се съобразяват с жените и децата, потопили сами своя параход, за да предизвикат съжалението на добрите американски чичковци. Съответната страница от бордовия дневник на U-30 беше откъсната, за да може да се заличат следите на това престъпление на фашистките подводничари, а на хората от екипажа беше внушено да „изтрият от паметта си събитията от този ден“.^[1]

На двадесет и трети септември, когато бомбардираната от хитлеристите Варшава догаряше, Хитлер и Редер издадоха заповед всички търговски съдове, които при среща с германска подводница започнат да излъчват по радиото сигнали, трябва да бъдат безмилостно потопявани. Но тъй като всеки кораб, срещнал подводница с пречупен

кръст, неизбежно започваше да вика по радиото за помощ, това означаваше, че присъдата на екипажа му е прочетена предварително.

Като отговор на това, че британците въоръжаваха своите търговски кораби, гросадмирал Редер обяви, че в света вече не съществуват търговски съдове.

— Ние ще потопяваме всички — каза той.

С болка на сърце гросадмиралът трябваше да се съгласи с Хитлер, че засега е малко рано да се потопяват корабите на неутралните страни.

— Но ние ще потопяваме и неутралните, ако се движат в морето без ярко осветление!

Пак тогава адмирал Дьониц (главатарят на подводните сили на Германия) издаде заповед хората, спасяващи се, след като корабът им е бил торпедиран, да бъдат разстрелвани с картечници.

През септември 1940 г. англичаните, които имаха нужда от кораби, размениха своите океански бази срещу 50 стари американски есминеца. Тези кораби, с по четири димящи тръби, бяха ужасни боклуци: седем от тях се преобърнаха с кила нагоре в Атлантика, без да могат да стигнат до бреговете на Европа. Но хитлеристките адмирали изведнъж се забезпокоиха:

— Май че е време нашите подводници да сложат ред в американските води.

Хитлер дръпна юздите на разпалените адмирали:

— Велика Германия сега е изправена пред други задачи: Ние не бива да се караме със САЩ, докато не завърши нашият поход на изток...

На 22 юни 1941 г. походът на хитлеристките пълчища срещу страната на Съветите започна, но Хитлер още се колебаеше.

— До средата на октомври, докато не превземем Москва убеждаваше той адмиралите, — не трябва да имаме никакви инциденти със САЩ...

На шести декември при силна виелица, когато студът достигаше 38° под нулата, нашите войски край Москва обърнаха в бягство прехваления вермахт, а на другия ден японците разгромиха американския флот в Пърл Харбър; тези две, новини завариха Хитлер неподготвен... Но щом се съвзе от шока, той тутакси отвърза кучето. Адмирал Дьониц споделяше напълно идеологията на нацистите. Той

много обичаше да изпраща в морски поход своите подводници със следните думи:

— Напред, мои избръснати момчета! Фюрерът вярва във вас. Той следи всяка ваша стъпка... Атакувайте! Преследвайте! Потопявайте всичко живо!

Пак тогава, през януари 1942 г., Хитлер прие в своята главна квартира японския посланик Ошима и го увери, че дълго преди да бъде обявена война на САЩ, германският флот е пуснал доста кръв на американците, жадни за печалби. Ошима мълчеше. Хитлер каза, че американците са изобщо неспособни за война, защото дори насън виждат само долари. Ошима мълчеше. Хитлер каза, че неговите подводници отдавна потопяват американски кораби, където и да ги срещнат. Ошима мълчеше и това караше Хитлер да побеснява. А в такава неща, каквото е морската война — твърдеше Хитлер, — престъпно е човек да се ръководи от принципите на хуманизма... Ошима, дявол да го вземе, мълчеше.

— Пожелавам и на корабите от вашия флот да не вземат давеци се в плен. След торпедирането на противника подводниците трябва да изплават и да разстрелват не само лодките, но и онези негодни нещастници, които цапат сред парчетиите и търсят по-сигурна дъска. Обучението на нови екипажи излиза скъпо на противника — това е чиста икономика!

Ошима показва квадратните си зъби и като се усмихна, каза, че и японците постъпват точно тъй с враговете си.

Всъщност те се отнасяха малко по-иначе и съветският печат пази едно свидетелство за това:

„Пръв изтеглиха на борда на подводницата един осемнайсетгодишен юнга, застреляха го и го изхвърлиха зад борда. На останалите вързаха здраво ръцете и като говореха на лош английски език..., започнаха да ги бият и измъчват. Около полунощ (според думите на японците) започна истинско забавление. Караха всеки американец да тича по палубата между строените японски подводничари, въоръжени с палки, саби и щикове. В края на този строй

жертвата... се изхвърляше зад кърмата. Така бяха ликвидирани шестдесет американски матроси...”

Но в този момент прозвучава сирената за бързо потапяне — японската субмарина бързо изчезва в бездната, като остави на повърхността на океана тридесет и петима американци с вързани отзад ръце. Няколко човека — това е почти чудо! — успяват в това положение да се задържат върху вълните, докато случайно ги забелязва един индийски кораб. Тъкмо те разказаха на света как действуват японските подводничари...

В края на аудиенцията Хитлер стиска студената ръка на японския посланик Ошима:

— Във ваше лице аз приветствувам своя доблестен съюзник, който няма да хаби думи и време напразно.

Злодейството никога не минава безнаказано и може би именно затова американските матроси обичаха тази песен:

*Дави наред: японци, немци!
Потапай, бий в машините
на Тоджо мръсните есминци.
на Хитлер субмарините.*

Още от самото начало войната на море придоби характер на „неограничена“ (т.е. безпощадна) война. Нашата страна влезе във войната, когато варварството беше въведено вече като система. Жестокостта на врага се проявяваше особено при сблъсъка му с наши кораби.

Гросадмирал Ерих Редер беше привърженик на крайцерската война върху широките морски театри.

Адмирал Карл Дьониц беше яростен, убеден апологет на подводната война.

Хитлер, който все още не разбираше на кого да вярва — на Редер или на Дьониц, — се колебаеше, застанал объркан на сухопътното кръстовище между тези две доктрини.

[1] Това първо морско престъпление на фашизма е описано подробно в трета глава на книгата на лорд Е. Ръсел „Проклятието на пречупения кръст“, която беше издадена в руски превод през 1954 г. (Тук и по-нататък бележките са на автора.) ↑

ОТ ФЛОРИДА ДО БРЕСТ

— Кълна се в дявола, това бяха млади загорели момчета, по бански гащета, всичките брадати. Когато ние вече цапахме във водата, те ни снимаха с киноапарат от мостика. И при това изглеждаха, сякаш се забавляват.

— Извинете, капитане. Заплашваха ли ви?

— Не. Те ни фраснаха с торпедо под самия мидел без всякакви заплахи. Като че ли точно така е трябвало! А когато доплувахме до борда им, те ме измъкнаха за яката и ме почерпиха с коняк. Честен кръст, такъв хубав коняк не бях опитвал в живота си. Туй се казва истински коняк.

— А вие не ги ли попитахте защо са ви торпедирали?

— Попитах ги, но те със смях ми отговориха, че за понесените загуби трябвало да предявя иск към Рузвелт или Чърчил.

— Не издевателствуваха ли над вас?

— Съвсем не. След като поговориха с мене, колкото им е нужно, те ми удариха едно коляно в задника. Аз се катурнах зад борда и заплувах да намеря някоя дъска. Но преди това те ме почерпиха и с цигара.

— Сигурно германската цигара е била от стърготини?

— Прекрасна цигара! Нали ви казвам: при тях всичко е най-високо качество. Те си живеят отлично, тия вагабонти, които си позволяват да шарят край нашите брегове. Ако трябва да бъда честен докрай, само едно не ми хареса в тези фашисти...

— Кое именно?

— Те изпозастреляха във водата целия екипаж и останах жив само аз...

Разбойническата операция край бреговете на Америка носеше гръмкото название „Raukenschlade“, което в превод на руски означава „Удар на литаври“.

Туй се казва приятно прекарване на времето! Какво по-приятно от това да браздиш водите в надводно положение и с отворени люкове край бреговете на Флорида с торпедата в апаратите си. Младият звяр

съзира райски градини, като наблюдава мирния живот на чуждата страна, потънала в сиянието на неоновите светлини. На много мили са се проточили блестящите курорти и чудесните плажове на Маями... Почукването на дизелите се сменя от утробното ръмжене на електродвигателите — подводницата се гмурва в дълбините. Ралф Зегерс с копирената си риза с къси ръкави и по гащета, като си подсвирква безгрижно някаква мелодия от Масне, вземаше през перископа пеленги до ярко светещите фарове. Ако човек се приближи още по-близо до брега и изплава, може безплатно да послуша негърски джазове, които вечер работят тук отлично. Но изведнъж...

— Каква е тази магия? Брегът изчезна! — учудва се Зегерс.

Току-що светещият ярко с неоновите лампи и със светлините на небостъргачите си американски бряг изведнъж почерня като въглен. Беше влязла в действие заповедта на Рузвелт за затъмнението, която бе предизвикала яростна, почти дива реакция сред тихите американци:

— Развалиха ни великолепия курортен сезон! Ако Адолф Хитлер не разбира това, нашият президент трябва да го разбира...

От прозорците на своите хотели богатите бизнесмени наблюдаваха горящите като факли танкери. Жени в бански костюми, легнали под чадърите, лениво поглеждаха към хоризонта, където подводници потопяваха транспортни съдове. Океанът започна да изхвърля върху златните пясъци на Маями трупове — обезобразени от мазута, нагърчени от газьола...

САЩ организираха отбраната на бреговете си твърде късно, когато противниковите подводници вече шареха свободно край Хавана и Нюфъндлънд; те се виждаха дори в устието на Амазонка, кръстосваха край бреговете на Мексико и Гвиана. Това беше своеобразен „блицкриг“ — мълния, блеснала изпод водата и тази могъща активна държава се изправи пред прага на суматохата. Нещата стигнаха дотам, че Рузвелт помоли Чърчил да върне на САЩ няколко от корабите, които американците тъй щедро бяха подарили на англичаните, и Англия... им ги върна.

— Тези янки не знаят какво да правят — каза Чърчил.

— Аз знам какво правя — отговори Зегерс на щурмана. — Изпреварване нула тридесет с интервали от десет секунди... Носовите апарати за залп..., внимание, момчета... П'ли!

Подводницата силно се разтърси при залпа; от първия отсек доложиха в централния пост:

— Торпедата напуснаха апарата!

Поставяха хоризонталните кормила на потапяне, за да не може подводницата, олекнала след изстрелването на торпедата, да изскочи на повърхността. В ръката на щурмана, обхваната от масивна гривна, вече потракваше секундомер.

Ралф Зегерс силно се прозя и невъзмутимо подхвърли:

— След двайсетина секунди, не повече, прасенцата ще намерят любимото си корито...

Той не се излъга: на двайсет и първата взривове разтърсиха водата.

— А сега да видим делата на ръцете божи — весело каза Зегерс и вдигна с електрическия механизъм перископа от дълбочината на шахтата.

Жилестата му шия беше превързана с цветна испанска кърпа. Силната цайсова оптика приближи кораба, който потъваше с рязък диферент към кърмата. Да се гледа обраслото с миди и водорасли дъно на кораба беше тъй неприятно, както да се гледат отворените със скалпел вътрешности на човек...

Щурманът отвори бордовия дневник:

— Диктувай, Ралф... Какъв е тонажът? Къде е попадението?

Зегерс с удар на ръката превключи реверса и тежката тръба на перископа бавно, като сита змия се плъзна обратно в шахтата.

— Неутрал! — каза Зегерс и се намръщи, сякаш му бе замирисало на мърша. — Триста килограма тротил засилихме в неутрала. Повярвай ми, сега на залез-слънце всичко ми се струва червено и аз взех португалския флаг за британски... Не го отбелязвай в дневника! Щурманът, вдигнал острите си космати колене, дълго се смя, като мацаше белите щори с ръжда и мазут от стоманените листове на настилката.

— Извинявай, Ралф, но тъй рядко му се пада на човек някоя забавна минута... Кой знае как са се разтичали сега тези миризливи португалци.

Корветен-капитанът избърса с кърпата запотеното си лице, обрасло от адамовата ябълка до ушите с гъста брада.

— Продухай баластните по дяволите! — изрева той и въздухът със съскане се устреми към цистерните, изтласквайки навън зад борда студената океанска вода. — За изплаване! Абордажната група с две ръчни картечници — на палубата... Бързо, бързо, момчета!

По затъващия кораб изстреляха с оръдието за по-сигурно три снаряда — да потъва по-бързо. Автоматите дълго тракаха в ръцете на полуголите матроси. Виковете на хората, убивани право в лицето, постепенно стихнаха. Последен от мостика се спусна командирът, който дълго не можа да затвори главния люк.

— Приемете баласт! — нареди той. — Свидетели на грешката ни не останаха. Нещо пискаха тия неутрали — изглежда, искаха да ни кажат, че войната не ги засяга... Това е смешно!

— Ралф — стана сериозен щурманът, — а какво ще кажем на татко Дъониц, като се върнем?

— Ами тъй ще му кажем, че е виновен тоя глупав залез...

Изстрелял всичките си торпеда и опразнил горивните си цистерни уботът на Зегерс се изтегляше към Бермудските острови — там от снабдителния кораб тя се зареждаше с гориво „до гърлото“, натоварваше боезапас и отново тръгваше за плячка. Най-сетне те предадоха позицията си на друга подводница и без да бързат, потеглиха през Атлантика към базите си в Лоран. От Бискай, където корабите на Франко снабдяваха германците с гориво и портокали, подводницата влезе в радиовръзка с Кил. Главният щаб й даде заповед: с икономичен режим да продължи до подходите към Брест и да заеме там удобна позиция, за да може да действа според обстоятелствата.

— Брест сигурно е блокиран от англичаните, а в пристанищата му е целият наш крайцерски флот — замисли се Зегерс. — Изглежда, килските умници са решили да ни заплетат в някоя секретна операция... Какво ли става там?

Под мъркащия шум на електромоторите подводницата зае мястото си пред входа на Ламанш. Въздухът в кораба беше ужасен, но не можеха да изплават. Изтощените батерии сега интензивно отделяха водород и включването на шалтерите ставаше взривоопасно.

— Главата ми пици — простена Зегерс. — Трети месец вече се мотаем в морето...

Посред нощ акустикът помоли да се пази тишина на кораба.

— Какво чуваш? — попитаха го.

— Шум... Необичаен шум откъм Брест.

— На винтове ли?

— Да. Но това са винтове на много големи кораби. Чувам и винтове на есминци! Те скърцат като пръст по мокра чиния... Откъм Брест идват много кораби.

Зегерс не издържа напрежението и изпуши една цигара в рубката под мостика. После, сякаш за да оправдае слабостта си, счупи един оксилитов патрон за регенерация на въздуха (дишането малко се облекчи).

— Нека там... някой да натисне бутона за тревога — нареди той през люка в централния пост. — Май че нашият флот се е накарал да се промъкне от Франция през тази английска локва.

— Безумие — прошепна щурманът. — Такива шеги с англичаните не може да се правят. Мислиш: дувърският бараж ще пусне ли нашите крайцери през Ламанш и Па дьо Кале? Те ще ликвидират флота ни с бреговите си батареи.

Зегерс жадно сърбаше кафе от гърлото на термоса.

— Аз мисля — каза той, — че фюрерът знае как стоят нещата не по-зле от нас...

На разсъмване през окоето на перископа Зегерс с възхищение броеше тръгналите на пробив кораби... Да! Германците бяха предприели една от най-дръзките операции на своя флот. От „капана“ на Брест сега излизаха на свобода като големи плъхове „Шарнхорст“ и „Гнайзенау“, а с тях се движеше и „Принц Ойген“ — от оперативен те се измъкваша на стратегически простор!

ХРОНИКА НА ТАСС (ФЕВРУАРИ 1942 Г.)

12 — Сражение в пролива Па дьо Кале между английската авиация и една германска ескадра. В състава на ескадрата — линейните кораби „Шарнхорст“ и „Гнайзенау“, бягащи от Брест в Северно море.

15 — Капитулация на Сингапур.

22 — ТАСС опровергава измисленото съобщение на вестник „Ници-Ници“, че уж някакъв представител на съветското посолство поздравил японската императорска главна квартира по случай падането на Сингапур.

24 — В Анкара с провокационна цел е инсцениран атентат срещу германския посланик в Турция Папен.

25 — Съобщение на Софинформбюро, че в района на Старая Руса войските на Северозападния фронт са обкръжили шестнайсета германска армия. Разгромени са няколко противотанкови дивизии, оставили на бойното поле около 12 хиляди убити.

26 — Посланикът на СССР в САЩ другарят Литвинов е говорил в Ню Йорк в клуба на чуждестранните журналисти: „Ние бихме желали всички сили на съюзниците да бъдат въведени в действие...“

ТАСС разобличава поредната лъжа на германското информационно бюро, че турският параход „Чанхая“ уж бил атакуван от съветска подводница...

Хрониката на ТАСС говори малко за положението по нашите фронтове. След победата край Москва беше настъпило нещо като затишие пред буря.

НЕДЕЙ, ДЪДЛИ!

Никой още не знаеше накъде Хитлер насочва своите крайцери и линкори, но англичаните вече се досещаха. Хитлер неотдавна беше заявил, че Норвегия скоро ще се превърне в „зона на съдбата“.

— Който и да е германски кораб — каза фюрерът в своята главна квартира, — ако не се намира сега в Норвегия, значи, се намира не там, където трябва да бъде...

Центърът на морската война в Европа не блужда дълго по развълнуваните води — сега той бързо (подозрително бързо!) се изместваше към полярните райони непосредствено до границите на Съветския съюз.

Сега, когато с „Бисмарк“ беше свършено, британското Адмиралтейство се разтърсваше от треска, щом само се споменеше другият линкор на Хитлер — „Тирпиц“. Английският флот не можеше да бъде спокоен, докато „Тирпиц“ бродеше по моретата и океаните. Случаят с „Бисмарк“ породил във върховете на британското Адмиралтейство страх от хитлеристките линкори! И това е обяснимо: „Бисмарк“ отиде на дъното с празни погребени — той се би до последния снаряд и безподобната бойна устойчивост на линкора навяваше на англичаните тъжни мисли...

Разузнаването сега си счупи краката да търси грамадата на „Тирпиц“, която англичаните откриха на едно котвено място в Аасфиорд, недалеч от Трондхейм — на самия край на Европа, до бреговете на СССР. Опитите да бъде бомбардиран от въздуха се оказаха безрезултатни, а откъм водата „Тирпиц“ беше ограден с мрежи.

Една поредица от събития, която свърза различни обстоятелства в неумолима последователност, доведе в крайна сметка до трагичната съдба на кервана PQ-17.

„Недей, Дъдли!“ — на английски това звучи така „Don't do it, Dudley!...“

Именно така в Англия наричаха през време на войната сър Дъдли Паунд, който с чин на адмирал ръководеше главния щаб на британското Адмиралтейство и следователно беше най-близък

съратник на премиера У. Чърчил. Малко е дори неприятно човек да пише за това, но все пак се налага.

Работата е там, че първият лорд на Адмиралтейството Дъдли Паунд беше лентяй и... страхливец.

От уважение към самолюбието на англичаните аз не бих споменавал за тези му качества, но самите англичани си го казваха, без ни най-малко да го скриват от никого. Дъдли Паунд живееше по принципа „Да не би да стане нещо“, затова най-напред матросите, после офицерите от Кралския флот и накрая цяла Англия го кръстиха „Недей, Дъдли!“

Над кейовете на Брест, където димяха корабите на хитлеристкия райх, постоянно се поддържаше въздушен бараж. Англичаните знаеха, ако не всичко, почти всичко за преместванията на противниковите кораби, а за това храбро им помагаша героите от френската Съпротива.

На 10 февруари 1942 г. от 9 часа вечерта англичаните започнаха бомбардировката на Брест и пристанищата му. След това самолетите се прибраха, прелитайки през „локвата“ Ламанш. Оставеният във въздуха разузнавач кръжи още малко над Брест — една повреда в радара му го накара да се върне на летището си. За известно време пристанището на Брест остана извън наблюдението на английското разузнаване.

Тогава това пристанище започна да се изпълва с дим.

Германците поставяха гъста димна завеса и скоро тъмният облак покри цял Брест, като скри от въздушния поглед тазообразните пространства на пристанищата. А един час преди полунощ под командуването на вицеадмирал Цилиакс хитлеристките крайцери и линейни кораби тръгнаха на пробив... След заминаването им, когато вятърът отнасяше дима, химическата служба запалваше нови шашки. Затова, когато британският разузнавач се върна отново, той не можа да види през плътната димна стена има ли там кораби и в Англия не беше обявена тревога.

В това време германските кораби се движеха с максимални обороти. Едва на следващия ден, към 11 часа сутринта, на траверс на Сома британският разузнавач откри случайно хитлеристката ескадра. Той веднага съобщи това по радиото в Лондон, но Лондон не повярва, че германците са способни да извършат толкова дръзка операция.

„Недей, Дъдли!“ научи за това следобед. Той научи за пробива на линкорите, когато германската ескадра беше вече преминала най-тясната част на проливите между Кале и Дувър, и едва тогава благоволи да обяви тревога по флота. Ето най-послед благоприятен момент срещу германските кораби да бъдат хвърлени всички сили на Home Fleet и да бъдат свършени с един здрав удар.

„Недей, Дъдли!“ — сигурно си е казал тогава Дъдли. Но за да не направи Дъдли онова, което беше длъжен да направи, си имаше много по-сериозни причини. Ето какво пише западногерманският историк Фридрих Руге, в миналото адмирал от хитлеристкия флот:

„Макар тази инициатива да привлече вниманието на всички..., тя означаваше все пак окончателен отказ от океанската война и облекчи(!) положението на британския флот в едно особено тежко за него време.“

Навярно именно поради това „морският лъв“ си дремна сладко, когато германската ескадра премина под самия му нос, без да се страхува да погъделичка този „лъв“ за мустаците. Наистина след голямо закъснение англичаните хвърлиха срещу ескадрата торпедоносци, катери и есминци, но всички техни смели атаки завършиха безрезултатно и може да се смята, че Хитлер е прекарал корабите си безпрепятствено... Гросадмирал Редер и неговият щаб си приписаха в актив един тактически успех, а над Англия премина вълна от негодувание; дори консервативният „Таймс“ с голямо недоволство измърмори, че „от XVII век насам във вътрешните води на Англия не се е случвало нищо по-позорно за морското достойнство на англичаните“.

Честна трудова Англия с каска и с противогаз през рамо беше възмутена. Тази Англия питаше тогава:

— Защо? Защо позволиха на германците да се изплъзнат?

Всъщност всичко е ясно: от Северно море пътят на Хитлеровия флот беше към Скандинавия, а оттам — през пристанищата на Трондхейм и Нарвик — тези кораби насочваха дулата на оръдията си против руските комуникации към океана. Именно затова Чърчил заяви

пред Парламента тогава откровено, че той „с голямо облекчение приветствува напускането на Брест от германските кораби“.

Това беше съзнателна тактическа загуба на Уайтхол в името на призрачни политически цели!

Наистина заплахата за Англия продължаваше да съществува.

Но тя беше отстранена от бреговете на самата Англия. Наистина заплахата е насочена право срещу русите. И ако англичаните срещнат кораби на големия германски флот, тази среща може да стане вече в руски води... Тук е уместен въпросът, като се опитвах да изхитрят един много хитър противник, не изхитриха ли англичаните самите себе си?

Съветският посланик в Англия Иван Михайлович Майски (сега академик) през онези дни често се срещаше с Чърчил.

Чърчил тогава му казваше:

— Врагът трябва да се лъже винаги. Може понякога да се излъже и широката публика, то ще е от полза, но никога не може да се лъже съюзник...

Това бяха само думи. Чърчил лъжеше.

— Don't do it, Dudley!

И КЕРВАНИТЕ ТРЪГНАХА

Скапа Флоу е „собствената спалня“ на флота на негово величество, макар че германската подводница U-47 се беше вмъкнала вече в тази „спалня“ и бе взривила дремещия на рейда линеен кораб „Кралски дъб“ (Royal oak). Впрочем, сега тук е спокойно... Зад мрежите от минирани бонови прегради, зад оградите от пилони, забити в грунта, са се притаили корабите на Home Feet. Тук живее, боядисва бордовете си, товари торпеда, излежава ареста си в карцерите и хайманува „домашният“ флот на краля — флотът на метрополията, флотът на откритото море, под киловете, на който дъното на Скапа Флоу е застлано на два фута с празни консервени кутии.

От време на време тръбен звук пронизва въздуха над пристанищата. В стройни карета на палубите се строят отрядите морска пехота с бели гетри на краката. Като се равняват борд до борд, корабите салютират онези, които ги водят в океана. Там, в кабинетите на мрачния Уайтхол седят стратегите и политиците, които флотът не познава. Но тези той знае по име и лично: Товей..., Брейзър..., Хамилтън! Възсухи мъже на неопределена възраст, с керемидени лица; мундирите им са посмачкани, маниерите — резки. Тези адмирали водят конвоите далеч, чак до бреговете на СССР, където течността в откатниците на оръдията завира от горещина, а водата замръзва върху бронята на палубата в парчета синкав мехурчест лед.

А в неделен ден в Скапа Флоу от моловете и пирсовете слизат на брега шумни многохилядни матроски тълпи. Вятърът развява черните траурни ленти, завързани от английкия флот веднъж завинаги — в деня, когато е загинал Нелсън. Кръчмите и баровете моментално всмукват матросите и тълпата от довчерашни докери, архивари, шлосери, сладкари и миньори — тази стъпваща разкрасено тълпа бързо оредява. Сега те ще шумят до сутринта тук, в своята „спалня“, като у дома си.

Голи акробатки на подиумите се извиват като лъкове, коремите им, препасани с ленти, блестят от пот. Отпуснатото конференсие пуска солени шеги по микрофона с такъв сериозен тон, сякаш чете требник в

църквата. После иззад паравана изскача певица с напудрена синина под окото:

*Последно „сбогом“ на кервана,
запорил смело океана.
Последна песен с този джаз
аз пея... и скърбя за вас.*

Между впрочем, цялата тази история с керваните започна наскоро.

На 22 юни 1941 г. Англия въздъхна с облекчение...

„За мнозина англичани — писа Ралф Паркер — само за една нощ — 22 юни — войната отскочи някъде надалеч. Бомбардировките на английските градове престанаха. Евакуираните се връщаха и това лято Лондон, изпълнен с английски и колониални войски, се веселеше почти безгрижно, почивайки си след напрежението през изминалата зима. И всичко това — защото Русия бе поела върху себе си основния удар...“

Мнозина от англичаните тогава не се съмняваха, че Хитлер ще победи. Обаче русите издържаха първото, най-тежкото изпитание на „блица“. И още тогава (почти в първите дни на войната) възникна въпросът за откриването на втори фронт в Европа!

Пръв се промъкна до СССР през полярния маршрут Хари Хопкинс, един от близките приятели на Рузвелт, който разбираше необходимостта от дружба между американския и съветския народ. Мъжественият и решителен американец прелетя с една каталина около Скандинавия до Архангелск, оттам бързо стигна до Москва, където има две срещи със Сталин; съдържанието на тези важни разговори Хопкинс съобщи незабавно на своя президент. Законът „заем-наем“, приет от САЩ преди това само по отношение на Англия, Рузвелт

разшири и по отношение на СССР — по този начин веригата на взаимната помощ на обединените нации против фашизма се затвори!

Както и през Първата световна война, пътят на керваните за Русия минаваше през арктическите води. Опасен път, но най-пряк и вече проверен. Трансиранският път беше по-сигурен, но за сметка на това много по-дълъг, а лошите пътища в Иран забавяха много доставянето на товарите. Съществуваше и трети път — през Владивосток, — но беше почти невъзможно да се „претъркалят“ товарите през цял Сибир до фронта. Пък и самият този път скоро бе затворен (Япония влезе във война със САЩ).

През декември 1941 г. британският крайцер „Кент“ по арктически път стигна до Мурманск и докара тайно министъра на външните работи Антъни Идън, който дойде в СССР, за да води дипломатически преговори. По същия път през 1916 г. беше загинал при загадъчни обстоятелства английският крайцер „Хампшър“, на борда на който бе отплавал за Русия лорд Кичинър. С Идън не се случи нищо подобно. От палубата на кораба той се прехвърли в един брониран дипсалон на Кировската ЖП линия.

Британският министър посети освободения от окупаторите град Клин, където в музея на Чайковски видя следите от вандалщината на хитлеристите Идън тогава отбелязва:

— Всичко това щеше да очаква и Англия, ако германците бяха дебаркирали на нашите острови... Това са истинска измет на човечеството!

Едно пътуване до фронта затвърди убедеността на Идън, че Червената армия е несъкрусима и при заминаването си той заяви:

— Сега аз със собствените си очи видях, че германската армия може да търпи поражение да отстъпва и да бяга... вие разсеяхте мита за непобедимостта на германците!

По същия морски път — от Мурманск до Скапа Флоу — Идън се върна благополучно в родината си и искаше да се надява, че този път до СССР е почти безопасен. Много по-рискована се стори на англичаните операцията със завръщането на делегацията на ВЦСПС с крайцера „Адвенчър“, която гостува в Англия. Работата е там, че броят на делегатите беше 13 и между тях две жени; освен това денят на отпътуването се беше паднал черен петък. Сякаш за да потвърди тези лоши знамения, от мъглата по едно време изскочи някакъв блуждаещ

танкер и се вряза с форщевена си в борда на „Адвенчър“. Обаче просветените мореплаватели не се стъписаха. Англичаните спасиха положението, като прибавиха към тринадесетте делегати един четиринадесети, който съвсем не беше делегат, и всичко тръгна като по масло...

Сега като че ли керваните щяха да си вървят и да вървят! Първият керван се наричаше „Дервиш“; под инициалите PQ-00^[1] той пристигна при нас през август 1941 г. — скоро след визитата на Х. Хопкинс в Москва...

А над корабостроителните площадки в Кьолн, Готанхафан (Гдиня) и в базите на Кил се чува непрестанно чукане, тракане и стържене на метал; работниците отдавна са на казармено положение. Разгърнато е небивало по размах строителство на подводен флот. Дьониц искаше да превърне подводната война в решаващ фактор за победата. В тази надпревара му помагаше автомобилният експерт Меркер, който през живота си не беше виждал море. Затова пък Меркер беше приложил на практика поточния метод: подводниците се сглобяваха в корабостроителниците като автомобили — секция по секция, отсек до отсек. Широко се използваше електрозаваряването и всеки три дни от стапелите на Германия се спускаха на вода по две нови подводници. Екипажите на подводниците се плашеха сега от страшното пращане на заварените корпуси, нещо, което беше непознато при подводните кораби, строени с нитовата система.

Флотът на Германия упорито се стремеше под водата — вече не достигаха кадри за замяна на загиналите, за комплектуване на нови екипажи. Стремехът да бъдат осеяни всички световни комуникации с подводни глутници зарази и Хитлер; сега фюрерът беше обхванат от идеята да бъдат създадени подводни транспорти и танкери. Подтикваше го примерът на японските подводници, които, пробивайки блокадата, идваха до Германия с товар от калай и хинин, а откарваха обратно в Япония секретната дипломатическа поща и най-нови германски радиотехнически средства...

През пролетта на 1942 г., след като се посъвзе от поражението край Москва, Хитлер предприе ново настъпление на съветския фронт. Нашите войски бяха отхвърлени от Керченския полуостров, претърпяхме поражение край Харков, където врагът успя да обкръжи

нашата армия; през опалените степи зад Дон противникът започна да напредва към Кавказ и Сталинград.

— Или ние ще приключим войната тази година — твърдеше Хитлер, — или ще я завършат други вместо нас...

При нацизма стихииите на света бяха поделени така: земята — на Хитлер, въздухът — на Гьоринг, а водата — на Редер. Хитлер беше недоволен от своя флот, особено от надводния (той смяташе линкорите за „скъпи играчки“). От своя ефрейторска гледна точка той третираше оскърбително надводния флот и неговото командване. Гросадмирал Ерих Редер неведнъж биваше принуден да слуша обидни упреци.

— Не ми остава нищо друго — крещеше му Хитлер. — освен да претопя всичките ви прехвалени линкори в мартеновите пещи заради ценния метал. Затрихте ми „Бисмарк“, внимавайте сега, пазете като зеницата на окото си „Тирпиц“! Не мога да издържам вече вашите прахоснически акции, които винаги се оказват безполезни...

Сега, когато Хитлер разгръщаше ново настъпление на Източния фронт, в Берлин обръщаха особено внимание на полярните конвои. Съюзническата артерия за доставките по „заем-наем“ се бе проточила през Атлантика до кейовете на Архангелск. Пред германския океански флот в 1942 г. възникна задачата да прекъсне тази артерия, да лиши съветския народ от връзката му със съюзниците и да обезкърви русите, като ги изолира напълно. Затова Редер изтегли този флот към най-северните си граници — към бреговете на СССР...

В Трондхейм бе базиран флагманът „Тирпиц“. В Нарвик носеха вахта „Шарнхорст“, „Адмирал Шеер“ и „Лютцов“. Сред мрака на полярните нощи кръстосваха чакалите първи ранг „Кьолн“ и „Нюрнберг“. Броят на най-новите есминци тук беше увеличен на 20. Глутници от уботове блуждаеха край границите на паковите ледове, 428 самолета шареха непрекъснато руските полярни небеса... Армада!

Ерих Редер знаеше какъв панически страх обхваща англичаните при появата на „Тирпиц“. И адмиралът умееше да използва този страх като главен коз в тази отчаяна игра, която той водеше с флотовете на противника и в борбата си със самия фюрер... Редер разбираше: само да се случеше нещо с „Тирпиц“, само линкорът да получише и една пробойна, Хитлер наистина щеше да постави надводния флот за открито море в консервация и на мястото на Редер, естествено, щеше да дойде Дьониц...

На 5 март 1942 г. един германски самолет случайно откри в океана кервана PQ–12, който се движеше към Русия, а на другия ден Редер отдаде заповед, за която не спа цялата предна нощ: „Тирпиц“ да излезе в морето, за да посрещне този керван. Да бъде съпровождан от ескадрени миноносци под командването на Цилиакс... С конвоите, които се движат към Русия, трябва да бъде свършено тази година!

По това време поведението на Хитлер се определяше от два фактора, които бяха почти несъвместими: желаяйки, от една страна, да победят противника, нацистките моряци имаха още по-голямо желание да изчезнат от очите му, ако този противник беше поне малко по-силен от тях.

[1] Инициалите на керваните с буквите PQ (пе ку; пе кю) се обясняват с това, че в Англия оперативното планиране на конвоите за СССР беше възложено на флотския офицер P. Q. Edwards. Британското Адмиралтейство взе неговите инициали, за да означава керваните, изпращани към руските брегове през арктическите води. ↑

В ЪГЛИТЕ НА ТРИЪГЪЛНИКА

В Норвегия предварително се изпращаше от Германия много гориво за „Тирпиц“ и за неговата ескадра. Корабите гълтаха горивото с такава бързина и в такива дози, че човек го хващаше страх за хилядолетния райх. Сега, докато стояха на рейдовете, те само лекичко „закусваха“, но какво щеше да бъде, когато на море техните стомаси котли развиеха чудовищния си, неутолим апетит?

И ето, че те потеглиха...

Вълните заливаха до мостика трите ескадрени миноносеца, вятърът откъсваше от антените им тънки ледени висулчици. Над острия нос на „Тирпиц“ постоянно се кълбеше бяло облаче пухкава пяна. В отсеците на линкора беше тежко и задушно, синкавата маскировъчна светлина ги правеше подобни на гробница. Подвахтените се люшкаха в брезентовите койки; клокочейки пресипнало в извивките, по тръбите на отоплението фучеше гореща пара. Те все пак са добре, но в есминците на вицеадмирал Циликакс друга така, че страх да те хване.

А в каюткомпанията на „Тирпиц“ върху широките кръгли маси уютно потракват приборите на офицерските чинии на дъното, на които се плиска кехлибареното масло на норвежка супа. Новият брой на „Марине рундшау“ минава от ръка на ръка. Интересно е, че този официоз на германската военноморска мисъл сега беше заговорил разбрано и убедително... „Всички сили на германския фронт — призоваваше списанието — за овладяването на полярните комуникации!“

Именно натам се бе запътил сега и „Тирпиц“, за да разбие на пух и прах корабите от съюзния конвой PQ-12.

Конвойт PQ-12 беше формиран в Лох-Ю (Шотландия) и потегли оттам на 23 февруари; в ордера му се движеха и два кораба под флага на СССР. 14 транспорта се движеха, охранявани от крайцери, а в океана — в пълна готовност — кръстосваше метрополният флот под брейд-вимпела на опитния адмирал Джон Товей...

Посред нощ изведнъж Редер беше извикан по телефона от Хитлер.

— Адмирале — попита той с уплаха в гласа, — да не стане така, че нашият „Тирпиц“ да се натъкне в океана на англичаните, които да извадят някой авионосец?

— Да, мой фюрер. Прикриващите сили на англичаните, освен трите линейни кораба може да имат и авионосец...

— Тогава — прекъсна го Хитлер — разрешавам на нашите кораби да влизат в контакт за бой само след като този авионосец бъде ликвидиран.

— Мой фюрер — отговори Редер, — вие не вземате предвид моралния фактор. Самото известие за появата на „Тирпиц“ ще сломи англичаните... Ще видите как ловко ще ги свием!

— Да видим... — подхвърли неуверено Хитлер. Германското въздушно разузнаване засече PQ-12 още когато корабите се приближаваха към вулканичния остров Ян-Майен, който е замръзнал самотно и печално безлюден сред океана. Сега „Тирпиц“ се беше устремил именно нататък, за да прехване кервана. Като поразят конвоя PQ-12, хитлеристите се надяваха да постигнат двоен успех, тъй като загубата на съюзническите кораби щеше да се отрази и на Англия, и на СССР...

Бурният вятър се засилваше. От небето полегато се сипеше дъжд, примесен със сняг. Метеорологичните прогнози бяха отчаяно безнадеждни. На 6 март през деня британската подводница „Сийулф“, която се базираше в съветски бази, беше сега на позиция именно недалеч от Трьомсьо.

Пронизителният вой на сирената и отсеците ѝ подхвърли и разпиля матросите като гумени топки към уредите, ръчките и манипулаторите.

Червенобрадият командир на подводницата вдигна перископа; от страшното напрежение сухото му уморено лице се изкриви в гримаса;

— Виждам на покрива една черна котка, която си чеше гърба в комина!

Това означаваше, че не вижда абсолютно нищо. Но от асдика акустиците му предаваха коректно всички данни — и пеленга, и курса, и скоростта на противника. Значи, някой пълзеше сега край тях.

— Ще се придвижим... с двата мотора! — реши командирът на подводницата.

Скоро сред мътната повърхност на океана се очертаха бордовете на кораби, които преминаха толкова близко, че изшарената от нитове стомана на обшивките им изпълни целия обектив на перископа. Това беше ужасно...

— Потопи лодката! — командирът избърса от лицето си студената пот. — Предстои ни — каза той, когато се спуснаха на безопасна дълбочина — да съобщим сензацията в Скапа Флоу; понякога не е излишно да сплашим нашия Дъдли!

След като изчака ескадрата да премине, „Сийулф“ изплава и предаде съобщението до базата, че „Тирпиц“ е излязъл в океана. Корабите от PQ-12 веднага получиха заповед от Лондон да променят генералния си курс. В това време „Тирпиц“, поглъщайки тонове гориво и смазочни масла, продължаваше да пори вълните. Всичките му хидро — и радиопипала бяха в движение като пръстите на слепец. Обаче той не напипваше нищо пред себе си — нито един противников кораб. Хидролокаторите „нибелунги“ писукаха отчаяно и под кила „прозвъняваха“ океана до самото му дъно: дали не се крие някаква заплаха оттам, от тези дълбини, смазани от мрака и студа?...

Офицерите от линкора отдавна бяха захвърлили списанията ма „Марине рундшау“. Сега те бяха силно загрижени от друго:

— Гьоринговите авиатори са зле възпитани; когато им падне, лъжат флота... Къде е тоя PQ-12, за който говорят?

— Да, хер капитан цур зее, току-що слизам от локаторното гнездо. На екраните не се вижда нито една бълха в океана!

Не, океанът не беше пустинен, въпреки че срещата между противниците не се състоя. Морските специалисти по-късно направиха своя анализ:

„Поради щорма и мъглата противниците са се разминали, макар че на 8 март двете бойни групи и конвоят се намирали едновременно в ъглите на един равноностранен триъгълник с дължина на страните само 80 мили...“

Казано по-просто, и „Тирпиц“, и съюзническият конвой се разминали като слепци близо един до друг, дишайки влажно и жарко един другиму в лицето с дулата на своите оръдия и апарати. Но

„Тирпиц“ не е сам. Той има ловки водачи, в дадения случай — есминците на Цилиакс.

— Търсете — заповяда им Цилиакс и те като послушни псета се юрнаха в различни посоки да си търсят жертва...

Ето техните имена: „Фриц Ин“, „Херман Шенман“ и Z-25.

Съветският дървозов „Ижора“, натоварен с дъски в Архангелск, който трябваше да ремонтира машините си, бе изостанал от обратния конвой QR-8^[1], който вече седми ден се промъкваше от СССР към Англия. Дървовозът е скромен труженик, неугледен и старателен; много такива се скитат по моретата. В студената му каюткомпания над масата, покрита с кухненска мушама, виси плакат още от преди войната: „Всички на борба за съкращаване срока на престоя! Да дадем на страната най-високи трудови показатели!“

Та тази „Ижора“ има нещастieto да се натъкне сред океана право на „Тирпиц“ — флагмана на целия хитлеристки флот. Цилиакс се обърна към командира на линкора с молба:

— Капитан цур зее, не ни отказвайте любезността да дадете един залп с главния си калибър по тези дъски.

На което получи презрителен отговор от Топ:

— Известно ли ви е колко струва на Германия един бордов залп на моя „Тирпиц“? Ние стреляме с чисто злато...

Този скъпоценен хайдутин не пожела да се мърси с плахия дървозов, а предостави тази работа на есминците. Ние не знаем какво точно са преживели съветските хора, когато са видели как безпощадният противник вече се приближава на дистанция за залп... Във всеки случай едно е вярно: те не свалиха флага си, макар че нямаха никакво основание да се надяват на снизхождение от врага.

Цилиакс разговаряше с есминците си по радиофона:

— Приближете се максимално и започнете непосредствено с право мерене... Десетина снаряда, мисля, ще стигнат за това корито!

Изстреляха десет, двайсет, трийсет...

„Ижора“, която снарядите ръфаха и цепеха на парчета, не потъваше.

Изведнъж панически вопъл се чу в наушниците на Цилиакс:

— Руснаците предават по радиото... кодирано!

Работата вземаше лош обрат. Но тутакси от „Тирпиц“ с пълна мощност заработиха заглушителните уредби. „Бум-бум-бум — носеше

се в етера — ур-рл...урр-л...ур-р-рл...ум-бум!“ Със силни радиосмущения германците заглушаваха сигналите на съветския кораб.

— Смачкайте им радиорубката! — командуваше Цилякс.

Флотът на британската метрополия улови трепетните сигнали. Адмирал Товей, който бе вдигнал своя флаг на линкора „Кинг Джордж V“ прие от вахтения свежата грама.

Той беше учуден:

— Потопяват ги, но... какви са координатите на тази „Ижора“?

— Радистът прекъсна предаването си. Изглежда, че е убит на място, сър...

Измина половин час. „Ижора“ не потъваше. Оръдейните платформи на есминците изведнъж млъкнаха, сякаш в недоумение.

— Продължавайте — заповяда им Цилякс.

„Фриц Ин“, „Херман Шенман“ и Z-25 отново откриха огън. Елеваторите издигаха към оръдията все нови и нови снаряди, но разбитата „Ижора“ не се предаваше. Най-сетне обезсиленият Цилякс разбра, че тази неподобна издръжливост на кораба се дължи на непотъващия товар, който той взеше.

— Цялата работа е — отбеляза при това Топ, — че русите имат повишен коефициент на здравина. Техните изделия са неугледни на вид, но се разрушават при най-високи стандартни показатели... Уви, този дървовоз надминава всички норми!

Цилякс, вече вбесен, нареди на есминците:

— Не си хавете повече боеприпасите... Щом не може със снаряди, по дяволите, пуснете им две торпеда!

Започна един красив и точен маньовър от „Фриц Ин“ за атака по неподвижна цел. Проста работа — като на учебен полигон. Но всичко се изчерпа с красотата. Двете торпеда изписаха следите си встрани от омагьосаната „Ижора“. Командирът на „Тирпиц“ изкриви устни в подигравателна усмивка:

— Май че този руски параход, целият надупчен, ще излезе на Германия много по-скъпо от един мой бордов залп...

Цилякс по радиофона повика всички есминци при себе си.

— Искам да ви видя дали сте се изчервили от срам! — каза той на командирите.

Край борда на флагмана се залюляха, ровейки водата с ниските си палуби, трите есминеца неудачници. А малко по-далеч пушеше „Ижора“ със своите архангелски дъски.

Цилиакс изчака да стихне ревът на вентилаторите.

— Къде е вашата доблест! — реवेशе той. — Толкова ли не сте способни да натрошите този плаващ хамбар?

От мостика на Z-25 изрева през рупора си младият му командир:

— Ние не сме виновни, че този хамбар нито тъне, нито гори.

— Почакайте още малко той да ви потопи — отговори му Цилиакс.

„Фриц Ин“, като описа циркулация, изведнъж вдигна сигнал всички да се отстранят и да не му пречат. С пълен ход, като бълваше пламък и искри от димовите си тръби, той се насочи право към „Ижора“. Корабите се сближаваха стремително: „Фриц Ин“ бе поел такъв курс, че да мине плътно, борд до борд, край руския дървовоз. Рискован маньовър, но противникът успя да го извърши...

Когато бордовете на двата кораба се изравниха, есминецът хвърли от кърмата си една серия противоподводни бомби, регулирани за минимална дълбочина на взривяването. Едва паднали във водата тези бомби експлодираха. Мощните взривове, които убиваха подводница на място, удариха „Ижора“ в самото дъно, като почти я подхвърлиха над повърхността, и чак тогава дървовозът потъна...

Хора, помнете този дървовоз!

В безполезното търсене на кервана PQ-12 есминците от ескорта изразходваха всичкото си гориво и от „Тирпиц“ последва заповед да се изтеглят за дозаредане на цистерните си в Трьомсьо. Линкорът, вече покрит с дебела броня от лед, се движеше сега сам като рейдер (както трябваше според любимата теория на гросадмирал Редер). Германските офицери мълчаха, страхувайки се от ушите на гестапо дори тук, на мостика на линкора. Но всеки от тях разбираше, че „Тирпиц“ е тръгнал сега по оня път, по който бе загинал „Бисмарк“...

Страхът витаеше над огромните мачти!

Трябва да дешифрираме страха докрай: хитлеристите се страхуваха от среща с английските линкори не по-малко, отколкото англичаните се бояха от линкорите на германците. Ето защо, щом само

радиозасечниците откриха в морето не транспортен кораб, а британска ескадра, „Тирпиц“ тутакси сви обратно, за да си няма работа с „големите чичковци“ от Home Fleet. Бялото облаче вода, раздробено от скоростта на пяна, сега се разбиваше под форщевена му на най-ситни капчици прах.

Той бързаше...

Но 12 британски албакора, вдигнати от палубата на самолетоносача „Викториъз“ край Лофотенските острови, все пак настигнаха противника. Всеки самолет носеше под крилата си по две торпеда.

Обикновените бойни труженици този път се оказаха много по-смели от своето висше командване. Водачът разклати крила, за да обърнат водените внимание на действията му, и се спусна с машината си в атака право срещу „Тирпиц“ — право в... погрешна атака: приближавайки се към линкора откъм кърмата, срещу вятъра. Водените изпълнително и точно повториха грешката на своя водач.

Огънят на германския флагман беше страшен. Осемдесет и четирите зенитни оръдия на линкора сякаш в миг издишаха към небето непробиваема стена от огън и стомана. Британските торпедоносци се забиваха в морето, като разпорваха вълните с плоскостите на крилата си, морето пречупваше фюзелажите им и отваряше кабините, от които хората изхвъркваха при взривовете като парцали. Трябва да се признае мъжеството на британските екипажи: нито един от тях не се отклони от атаката си — всички хвърлиха товара си до целта.

Но... всичките 24 торпеда преминаха покрай „Тирпиц“, без да го засегнат!

Английските историци признават, че екипажите на албакорите са имали много голяма храброст, но съвсем недостатъчна бойна подготовка...

В самия разгар на атаката върху ходовия мостик на линкора стана един неприличен инцидент. Вицеадмирал Цилякс заповяда на руля поворот, за да скрие „Тирпиц“ в пристанището. Но капитан цур зее Топ изтръгна щурвала от ръцете на рулевия и го върна обратно.

— Аз имам заповед от фюрера да не рискувам!

— Аз пък изпълнявам заповедта на гросадмирал Редер да рискувам!

Да, Берлин трепереше над своя „Гирпиц“ — Хитлер го пазеше като перушинка. Не дай, боже, някой да я духне...

Операцията завърши без резултат: „Гирпиц“ се скри във фиордите на Норвегия, а Джон Товей прибра ескадрата си в Скапа Флоу. Като използваха паузата в бойните действия, германците бързо и решително пребазираха в Тронд-хейм и тежкия крайцер „Адмирал Хипер“. Германската ескадра на Север отново се усили... По онова време лондонските вестници с основание писаха: "Битката за Арктика започна. В близките седмици тя може да стане дори по-важна от битката за Атлантика." Това е истина. На комуникациите за Мурманск от само себе си се бе завързал един изключително сложен стратегически възел!

Против флота на Германия беше изправен героичният Северен флот.

Един съвсем малък флот. В сравнение с британския той беше просто незначителен...

Там, върху аспидните скали, зиме потънали в снегове, а лете тук-там изпъстрени от полярен люляк и смрадлика, живееха и воюваха удивителни хора. От тези свидни скали те излизаха в Баренцово море.

Направо в Ледовития океан! Направо в необятния...

Твърде много от тях тръгнаха, за да не се върнат никога вече!

Ние няма да ги срещнем на нашата зелена земя.

И в синьото море също няма да ги видим.

Но за нас те живеят във всяка капка океанска вода.

Ние чуваме гласовете им в поривите на океанския вятър.

[1] Керваните, тръгващи от СССР, се именуваха със същите инициали, но в обратен ред: не PQ, а QR. ↑

СЪВМЕСТНА РАБОТА

Съветските есминци тип „седморка“ са прекрасни кораби с отлични бойни качества. Те бяха въоръжени по принципа „Масло каша не разваля“. Чуждестранните справочници понякога ги отнасяха към класа леки крайцери. Артилерийската система за автоматично насочване Б–13 основателно предизвикваше възхищението на нашите съюзници. Огневата мощ на седморките беше много по-голяма от тази на съюзническите есминци. Но тези кораби, строени за вътрешните морета на СССР, не можеха да издържат океанските вълни, които често чупеха шпангоутите им, смачкваха бордовете им, а от тежестта на обледеняването им прохлътваха. Впрочем, за чест на нашите моряци, те се впускаха със своите есминци във всяка бъркотия без страх. Войната коригира нормите за бойната устойчивост, а така наречената „запасна якост“ задоволяваше напълно екипажите на тези миноносци. За да им се придаде по-голяма устойчивост, на дъната на есминците бяха наредени пластове обикновени тухли за пещи и тези тухли изваждаха корабите от съдбоносните критични кренове...

Щормът и днес заливаше палубите. От вятъра и от голямата скорост антените се свиваха на дъга. Три есминеца — „Гремящий“, „Сокрушительный“ и британският „Ориби“ — излязоха на 28 март да посрещнат кервана PQ–13.

На нашите кораби хората от палубната вахта бяха облечени с ватенки и полушубки; комендорите до оръдията бяха с валенки, върху които се червенееха големи галоши. В разкладката на личния състав се включваше и водка — в „наркомовски“ дози. Британските екипажи се обличаха по-слабо: матросите си навличаха по пет-шест чифта топло бельо, също толкова чифта чорапи, а отгоре — реглан, който на студа се чупеше в гънките като ръждясала ламарина. За да се подкрепят силите на екипажа, кокът на „Ориби“ печеше особено калорийни пудинги — от тесто, месо и бъбреци. Англичаните смятаха обикновения грог негоден за такива кучешки условия, затова на матросите се раздаваше най-силен ром...

Движеха се добре. Зад присядащите при завоите кърми на есминците кипяха високи буруни, които приличаха на огромни буци разтопен фосфор.

Конвоят се водеше от британския крайцер „Тринидад“, който съобщи на корабите от поддържането, че е засякъл германските есминци Z-24, Z-25 и Z-26, но в тази олелия е невъзможно да се видят, когато снежните шквалове следват един след друг.

Впрочем седморките знаеха вече за присъствието на германски миноносци в океана; при излизането си от Ваенга бяха оповестени от въздушното разузнаване на флота. Преди срещата си със североморци керванът вече имаше загуби: 4 от 19-те транспорта бяха потопени от въздуха, а един беше взривен от подводница, загина и конвойният миночистач „Сула“. Сега на подходите към Килдин трябваше да се очаква нападение на врага. Тук, близо до Колския залив, когато до Мурманск остават броени мили, германците винаги полагат бесни усилия в своите последни атаки...

Съветските есминци заеха местата си в конвойния ордер. „Сокрушителний“ (под брейд-вимпела на комдива П. И. Колчин) излезе на левия траверс на конвоя, „Гремящий“ застана в охранение на десния, „Ориби“ се премести като последен в ордера. Далеч встрани морето блъскаше съюзническите есминци „Фюри“ и „Еклипс“...

Антон Йосифович Гурин, командирът на „Гремящий“, в тъмнината на мостика свали от скобата микрофона на вътрешната трансляция:

— Внимание, внимание... Застанахме в охранение. Бъдете нащрек по вахтите. Да няма излишно движение по палубата. Поздравявам всички с началото на операцията...

Нощ като нощ. Вахта като вахта. Нищо особено.

Нощните визири по крилата на мостиците внимателно се „взираха“ в мрака и в бурята. От време на време хората от „Гремящий“ виждаха как устремната сянка на „Тринидад“ се носи, притисната към водата, като пропада отново в невижданата ярост на водата и на снега. Гурин нареди хората да огледат отсеците и да докладват. Донесенията не бяха твърде утешителни: водата, която иде неизвестно откъде, вече пълзи по кубриците...

— Не ни е за пръв път — каза в отговор на това Гурин. От височината на мостика се вижда острият полубак на есминца. Двете

му оръдия ту се вглеждат в пропастта между вълните, ту водата ги подмята заедно с кораба нагоре — и тогава те се целят в ниските облаци. Водните потоци прелитат през хората и стигат чак до ходовия мостик. Хората посвикнаха. Взеха да виждат в тъмнината. Долу, на полубака над пробляскващия лед мърдат някакви човешки фигури. С малък лост в ръка боцманът е излязъл на палубата да провери още веднъж капациите на ключовете и затулките на вентилацията. Зад боцмана се влачи дълго въже, завързано за полубака.

— Предпазлив е нашият мичман — смеят се от мостика — като цирков акробат..., осигурява се с лонжа!

Впрочем, и тия, дето се подиграват, без въже не биха се показали на полубака. Тук спасение няма! Нямало е още случай човек да бъде спасен, ако морето го глътне. Туй не ти е Сочи, не ти е Ница... Докато се опомниш, докато извикаш — вече те няма. И покрай тебе корабът минава привидно равнодушен към безнадеждната ти съдба...

От мостика Гурин следеше как боцманът се пази под среза на полубака.

— Сигналиста! Гледайте внимателно!

— Слушам — гледаме...

След несполучливото излизане на „Тирпиц“ командуването на германския флот се събра на конференция, в чиято работа взе участие и Хитлер... Когато гросадмирал Редер каза „Англичаните нямат основание да се радват“, фюрерът го пресече:

— Аз също нямам основания да се радвам! Достатъчно е срамно да се задоволяваме с една победа над някакъв си руски дървовоз, който струва много по-малко от горивото, изхабено от ескадрата!

Върху листче от бележника си Хитлер написа магическата цифра на изразходваните тонове гориво (8100) и подаде листчето на Гьоринг, който се разтърсваше от бяс винаги, когато ставаше дума за флота... Гьоринг и сега се задъха от гняв.

— Лакомници! — каза той на моряците. — Още едно такова излизане на „Тирпиц“ и моята авиация ще остане без гориво.

Хитлер по-нататък говори за необходимостта да се форсира построяването на свръхмощния авионосец „Граф Цепелин“^[1]. Районът на действие на авиацията, базирана на брегови летища, не задоволяваше фюрера. Хитлер мечтаеше да разполага с палубна авиация, за да разшири сферите на пиратските полети от Нардкоп до

Шпицберген... Редер се съмняваше: Германия е способна да построи самолетоносач с произволно големи размери, но Германия никога няма да може да го осигури с опитен екипаж, защото тази работа за германците е нещо ново, непознато. „Разделението на стихииите“ между босовете на фашизма не ги предразполагаше към единомислие (и единоедействие) и омразата на Гьоринг към главатарите на германския флот беше добре известна.

— Всичко, което лети, е мое! — отбеляза внушително Гьоринг, вдигнал заплашително дебелия си показалец към Редер.

Конференцията взе решение да се активизира борбата със северните конвои. Беше уговорено керваните да бъдат подлагани на „обработка“ изпод водата и от въздуха, като се започне от бреговете на Исландия и се стигне до самия Килдински разлив близо до Мурманск. Засега всички надежди на Хитлер бяха свързани с блицкрига и той пускаше керваните в Русия почти безпрепятствено...

— Досега вие само стърчахте там, пред руската врата за Арктика — изруга конференцията Хитлер, — а трябва да се блъска тая врата, докато тя изхвъркне от гнилите си руски панти!

Сега за съюзническите моряци настанаха трудни времена.

На тринадесети март до 11:00 керванът PQ-13 се движеше, без да знае обстановката, доверил изцяло съдбата си на корабите от ескорта. Но в 11:27 три германски есминеца изскочиха от хаоса на вълните и се приближиха на дистанция за залп. Едно от торпедата взриви борда на „Тринидат“ между димовата тръба и мостика. Удареният крайцер откри огън. Есминецът Z-26 беше поразен от него веднага и бързо се скри под водата.

Излизайки от атаката, противникът не се спря да прибере давещите се; англичаните също нямаха сега време да се занимават с тях...

Гурин прие радиограма от комдива.

— Пчолин — заповяда той на рулевия, — завивай към...

И в този момент старшината сигналист Фокеев докладва:

— Пет плиська! „Сокрушителний“ е под обстрел...

Над морето изведнъж се издигнаха няколко — верига! — факела. Това бяха кълбета пурпурни пламъци, излитащи от димовите тръби на германските миноносци. Z-24 и Z-25 след атаката срещу „Тринидат“ се бяха устремили с пълен ход към кервана, за да го поразят с

ветрилообразни торпедни залпове. „Сокрушителний“ рязко зави наляво и даде залп с целия си борд — с четирите оръдия изведнъж. Ревна към противника и главният калибър на „Гремяшчий“. Още с втория залп той постигна попадение.

— Попадение... в машината! — в един глас завикаха сигналистите.

— Ясно виждам — отговори Гурин, без дори да се докосне до бинокъла.

С кълбяща се от машините му пара противниковият есминец се изплъзна и изчезна сред снежните заряди. Третият германски кораб пламна с ярко избухнал огън и също си плю на петите, откъсвайки зеленикави пламъци от надстройките си. Седморките не позволиха на германците да се приближат до корабите на кервана.

— Ама че ги насолехме! — радваха се матросите. — Право по задниците..., захлупиха се като тенджери и хукнаха!

Боят беше кратък като саблен удар. За тези броени мигове, наситени с вятър и скорост, противникът успя да изпрати срещу съветските есминци пет залпа. „Гремяшчий“ и „Сокрушителний“ отговориха със седем залпа. Видимостта намаля до три кабелта — всичко наоколо е сиво, плъзгаво, плажно и прогизнало. И от тази киша изскочи, за да пресече нашия курс, британският есминец „Фюри“. Неговите кашлящи като пуяци автоматични „пом-пом“-ове се насочиха към „Сокрушителний“. За щастие и на двете страни „Фюри“ бързо забеляза грешката си, а огънят на съюзниците се оказа неточен (убити и ранени от наша страна нямаше). Трескавостта на англичаните е обяснима: „Тринидат“ е торпедиран, а от „Еклиптис“ противникът е избил зад борда две оръдия и е обезобразил рубките му със снарядите си.

Сега трябваше да се спасяват съюзниците и Гурин побърза на помощ на британския крайцер. Това беше печална картина. Раненият с торпедо „Тринидат“ се движеше бавно в хаоса на бурята с крен на левия борд. А до него, сякаш желаейки да подкрепят по-големия си брат, сновяха пъргавите корвети. От пробойната под мостика на „Тринидат“ бълваха кълба дим. После оттам излезе език оранжев пламък.

— Котелният отсек е зялат — прочете сигналистът съобщение от „Тринидат“, — имам на борда много ранени.

От борда на „Сокрушителний“ комдив–1 П. Колчин „писа“ до „Гремяшчий“, че е получена шифрограма от щаба: противникът е поставил на позиция на Килдинския разлив пет подводници. До Мурманск оставаха още 150 мили. В 11:30 англичаните си отидоха, водейки разбития крайцер, и сега целият керван беше останал само под защитата на нашите два миноносца. За спане или ядене не можеше да става и дума. Всичко, което трябва, се правеше на мостика. Съдбата на кервана е наша съдба. Всеки от транспортните кораби означаваше десет железопътни ешелона с оръжие.

— А бурята се засилва — отбеляза Гурин обезпокоен. — Александър Михайлович — обърна се той към помощника си Василиев, — обиколете, моля ви се, още веднъж долните палуби...

Студът също стягаше още по-силно, започна се опасно обледеняване. Многогонният леден товар, облепил твърдо полубаковете, можеше да задържи есминците в опасен крен и корабите можеха да се преобърнат.

— Хората да излязат да къртят леда! — последва заповед.

Когато керванът наближи вече Колския залив, вълните съвсем се разбесняха. Между впрочем, именно тези вълни, от друга страна, помагаха на „Гремяшчий“. В една дълбока падина между две високи вълни морето неочаквано оголи рубката на една хитлеристка подводница, сякаш показваше: „Ето на, вижте я по-бързо, че вълната ей сега ще я скрие пак!“

— Бомби — готови! — и Гурин заповяда в машинното „пълен“.

Василиев изтегли ръчката — сирената изрева над океана.

„Гремяшчий“ се засили на „таран“...

Бурното море подхвърли ненадейно есминеца върху гребена на една вълна. „Гремяшчий“ мина над подводницата. Таранът не сполучи! Но котелните машинисти и всички, които носеха вахта долу, чуха как дъното на кораба все пак лизна с кила си корпуса на подводницата... Лявата машина — напред, дясната — назад: обръщане! — сега атака с подводни бомби...

Гурин хвърли бегъл поглед към кърмата: по ниския ют вълните свободно се разливаха, като миеха стелажите на бомбите. Миньорите вече откачаха веригите, задържащи бомбите. Страшно беше сега човек да си помисли за тези кора: всеки момент при атаката някоя вълна можеше да ги измие в морето.

— Първа серия!

При острото завиване полубакът посрещна водната лавина. И вълната, устремена нагоре, блъсна мостика и изби ветровите стъкла на рубката. Хората изпопадаха. Гурин забеляза, че мустакатият рулеви Игор Пчолин все пак не изпусна манипулаторите от ръцете си.

— Браво, момче! — каза командирът и отново погледна към кърмата...

Не, май че вълната не беше отнесла никого от миньорите и сега там, в ада на бурята, взривовете разтърсваха дълбините. При двайсет и първата бомба Гурин заповяда „дроб“ за атаката — и стана тихо. Сигналисти и комендори изхвърляха водата от джобовете на полушубките си.

— Един взрив, двайсет и вторият, беше в повече — докладва на командира помощникът му Василиев.

— Той не е наш! — отговори Гурин. — Ясно, че батериите на убота са хвъркнали по дяволите, а туй значи... Погледни!

На повърхността на океана, ръмжейки глухо, се пръсваха гигантски мехури. Океанът поглъщаше подводницата, изтласквайки под натиска на водата въздуха от задушните ѝ отсеци. Сега там, в дълбините, свършваше животът на онези, които бяха дошли тук, за да носят смърт за други. Заедно с въздуха морето изхвърли и някаква брезентена чанта. От борда на „Гремящий“ не успяха да я подхванат — тя тутакси потъна отново...

Машинният телеграф на мостика показва движение напред. Есминецът продължаваше пътя си. Напорът на вълните при атаката беше толкова голям, че капаците на ключовете се откъснаха, а в каюткомпанията плисерите се огънаха. Това си беше нещо обикновено — хората на „Гремящий“ дори не му обърнаха внимание. Последният транспорт от кервана вече се бе скрил в теснината на Колския залив. Двата съветски есминеца бяха осигурили пристигането на PQ-13 без загуби. Май че се прибрахме до в къщи и дяволът не е тъй страшен, както го рисуват...

Корабите от кервана се разтоварваха в Мурманск. Ранените английски моряци бяха приети за лекуване в болницата на Северния флот. „Тринидад“ беше довлечен до корабостроителницата и мурманските кораборемонтници сега му зашиваха пробойната. Това бяха истински добри отношения и тогава на нас ни се струваше, че

тези отношения ще продължават винаги, както, впрочем, си е естествено между другари съюзници...

[1] Този гигантски Хитлеров авионосец не беше довършен поради недостиг на стомана. ↑

ВЪЛЦИТЕ БЯГАТ НА СЕВЕР

Водачът на всички „вълчи глутници“ живееше в завиден разкош ту в Париж, ту в Лориан. Грижата на Дъониц за неговите вълци стигаше дотам, че той посрещаше лично своите подводници, които се връщаха от океана в базата си. Той украсяваше членовете на екипажите с лаври и кръстове. В гладуващата Европа германските подводничари плуваха като сирене в масло. Дъониц им устройваше Лукулови пирове. Особено отличилите се екипажи прекарваха отпуската си в Ница или в Монте Карло. Дъониц фамилиарничеше с подводничарите, позволяваше им да го наричат „татко“, познаваше командирите на уботовете. Подводниците биваха посрещани от огромни тълпи, с оркестри, с венци и с микрофони... Тържественото посрещане се записваше на магнетофонни ленти и се предаваше по радиостанциите в също такава шумна и изразителна форма, каквато използват в наше време телевизионните коментатори.

Редът в базата на Лориан беше следният: ако са се върнали живи, адмиралът им даваше 27 дена, от които 9 — за работа, 9 — за хойкане и гуляи и 9 — отпуска за в къщи. Лориан беше не само база за Хитлеровите подводничари — тук разкошни кабарета приемаха всички, идещи от морето, за да могат в див разврат да отърсят от себе си всички ужаси и кошмари на похода. Англичаните неведнъж бомбардираха Лориан, надявайки се да издебнат „вълците“ нощем, когато те плъзват по притоните си. Но предвидливият татко Дъониц беше изнесъл предварително публичните домове извън градските черти, а железобетонните клетки, под които се криеха подводниците му като коне в ясли, не можеха да бъдат пробити от фугасите...

Обаче екипажът на Ралф Зегерс трябваше да се прости с веселия Лориан — по вина на самия Дъониц. След като отбеляза, както винаги, завръщането на подводницата с пиршество, адмиралът каза:

— Ралф, родилните мъки в корабостроителниците се свършиха; Германия скоро ще изпълни океана с уботовете си. А ти ще трябва да се поразходиш до бреговете на Русия. Сега предприемам прегрупиране на силите, за да се включа в борбата с конвоите в Арктика...

На Зегерс никак не му се плаваше край бреговете на СССР.

— Корпусът ми е отслабнал — възрази той. — Появи се филтрация и при потапяне вътре тече като душ.

— В кой отсек? — попита Дъониц с усмивка.

— Дори в централния пост — послъга Зегерс.

— Дребна работа — утеши го Дъониц. — В Тръомсъо имаме отлична ремонтна база — ще ти постегнат нитовете и аз съм сигурен, че ще се върнеш оттам с рицарски кръст.

Беше ясно, че няма отърваване, и Зегерс попита:

— Ще ми дадат ли гувернантка? Или да тръгвам сам? — Без гувернантки! — отрязва Дъониц. — Няма време за стажуване извън района на плаването. Ще се запознаеш с условията направо, на място. И... не се огорчавай, заминаваш още днес!

По стълбището на верандата той се спусна в градината. Някъде далеч Атлантикът сънно мъркаше. Откъм Лориан се чуваше глухо боботене — множество компресори зареждаха подводниците с въздух под високо налягане. Пищната акация се белееше в нощта... „Какво да отговоря?“

— Мой адмирал, готов съм да скоча дори в пропаст! Дъониц приятелски го блъсна:

— Мъжко момче си, Ралф! Имаш ли въпроси?

— Имам. Кажете ми там ли е и подводницата на Фриц Пройс, с когото сме големи приятели.

— Пройс вече го няма — намръщи се Дъониц.

— Загинал е за Велика Германия?

— Пройс е голяма свиня. Не казвай никому, Ралф, че си бил приятел с това животно... Пройс излезе само веднъж край бреговете на Нова Земя, а после нещо стана с жироскомпаса на кораба му. „Аншютц“ непрекъснато даваше късо и хидросферата се въртеше в глицерина като яйце във вряла вода. Дълго не можеха да разберат каква е работата, докато не стана ясно, че е виновен твоят приятел.

— Не може да бъде! — учуди се Зегерс. — Аз познавам Пройс...

— Нищо не познаваш — махна с ръка Дъониц. — На разпита в гестапо той си призна, че е повреждал жироскомпаса умишлено, за да не излиза на море... Е! — и Дъониц му подаде ръка. — Нитовете ще ви бъдат потегнати. А за рицарския кръст ще имам грижата аз! Можеш предварително да вдигнеш на перископа си една мръсна миризлива

метла в знак, че твоята подводница ще измете руснаците от Баренцово море...

На разсъмване полярният океан затъркаля вълните си срещу тях. Изплетените от бяла вълна комбинезони вече не спасяваха от студа. А съвсем не беше отдавна времето, когато изнемогваха от горещина, носеха вахтата си по гащета, като курортисти. А колко пресни яйца и колко портокали ядяха! Сега подводницата се покриваше със скреж отвътре, а голите скали на брега навяваха унилоост. Постелите са мокри от кондензационната влага, а одеялата на койките направо да ги изстиска човек... Ужасно, ужасно! Зегерс беше в лошо настроение, когато изпрати шифровка, че са стигнали в Нарвик.

Тук на екипажа бяха раздадени специално полярно обмундиране и розови талони за посещаване на един скромнен публичен дом. Дефицитните проститутки в района на Арктика също се раздаваха по купони — като мармалада или маргарина. А преди излизането на позиция до пирса се приближи един камион от снабдителната служба:

— Ей, подводничари! Кой ще приеме спасителните пакети?

Спасителните пакети се изхвърляха, както торпедата, през торпедните апарати. Това бяха торби, заредени с мазут, въздух, трески, парчета от берлински вестници и обикновени човешки изпражнения (най-пресни, отлично консервирани). Ако руснаците започнат много силно да го притискат, Зегерс трябва да изстреля някой от тия пакети, който, изплавал на повърхността, имитира унищожаване на подводницата. След което — така се предполагаше — руснаците ще си отидат...

Една тиха нощ, когато зад завоя на всеки нос ти се привижда какъв ли не дявол, Ралф Зегерс поведе своя убот в рискован рейс. През преградите отново се просмукваше водата, а електрическите грейки малко помагаха. Чорапът на фиорда се беше свършил и ето че първата вълна блъсна подводницата по скулата като с юмрук. Втората леко, сякаш на шега, се покатери на палубата и бързо, като див звяр, стигна до самия мостик... Устата — пълна с вода! Солта и вятърът щипят очите! Тъй ли ще е винаги? Да, тъй ще е...

— Тук ще трябва да живеем — каза Зегерс на щурмана, — с кафе, коняк и испански цигари... Дявол да го вземе тоя „татко“! Той си седи сега, потънал до темето сред акациите! Ах, Лориан, Лориан... Шест часа с електрическото влакче и — вече си в Париж... Май не ни провървя!

До Нордкап подводницата се движеше в позиционно положение, показала над водата само източената си черна рубка. Наближаваше районът, в който можеше да се очакват руски кораби, и Ралф Зегерс заповяда да се затвори с кремалиерата люкът на главния тубус.

— Приеми баласт — нареди той апатично. — Изключи дизелите. Левият мотор — среден. И без излишен шум. Движението по отсеците да се ограничи. Боклукът да се изхвърля в сандъците. Боцман! Продухайте галюните и следете много да не се разкарват до тях... Строго радиомълчание! Вече съм убеден, че има научен метод за продължаване на живота — за това трябва просто колкото може по-рядко да се излиза в етера за връзка!

... Очакваше ги среща с обратния керван QR-11.

РУСКОТО ЗЛАТО

ХРОНИКА НА ТАСС (АПРИЛ 1942 Г.)

4 — В Москва се състоя Втората общославянска среща.

8 — Според съобщения на германския печат държавният дълг на Германия през време на войната се е увеличил до 140 милиарда марки.

14 — В съветския печат е публикувано обръщение до германската армия, подписано от 805 пленени германски войници.

17 — Англичаните са разрушили петролодобивните предприятия в Бирма.

22 — В Лондон е открит паметник на Ленин.

23 — Реч на оберпалача Хитлер в Райхстага, в която той е поискал засилване на репресиите.

24 — Нота на народния комисар по външните работи на СССР за чудовищните злодеяния, зверства и насилия на германофашистките окупатори в окупираните съветски райони...

Обратният керван QR-11 се готвеше за път към родината.

Предния ден войските на НКВД патрулираха по пътя, водещ към залива Ваенга, където беше застанал английският крайцер „Единбург“. От нашите есминци хората видяха как по пътя от височината се спуснаха няколко камиона, покрити с чехла. Цяла нощ над „Единбург“ цареше оживление, мяркаха се светлините на фенери, чуваха се свирките на команди и смехове... Разтоварените камиони се върнаха обратно към хълмовете и от пътя тутакси изчезнаха патрулите на НКВД.

А утре е тъкмо празник — 1 май... Корабните камбани и призивните сигнали на тръбачите ни възвестиха началото на походния живот. Още през нощта грамадният керван от връщащи се кораби започна да се изтегля от Колския залив. Най-силната единица от ескорта крайцерът „Единбург“, изпреварвайки бавните „търговци“, разви скорост и изскочи на Килдинския разлив — срещу ярко блесналото море.

За седморките отново започна конвойна служба: люшкане, наблюдение, вахта при машините, постоянна готовност. „Гремяшчий“ и „Сокрушителний“ се олюляваха силно при завоите — правилата изискваха курсът да се мени зигзагообразно, за да не могат противниковите подводници да пресметнат верен ъгъл за атака. По радиотранслацията беше обявено:

— Леерите в района на торпедните апарати са откачени. Вятърът се засилва, другари! Движението по горната палуба да става внимателно...

Изобщо, ако трябва да си говорим честно, конвойната служба е винаги малко скучна. Целият си в адско напрежение, което никак не може да бъде отслабено, защото сега уж е спокойно, ала какво ще бъде в следващата минута — не знаеш. От тебе тече вода. Не знаеш нито сън, нито покой и все пак... е скучничко. Дали не тази скука бе накарала крайцера „Единбург“ да напусне походния ордер и без да се обвързва с грижите по охраната на конвоя, да забразди океана сам?...

На мостика на „Гремяшчий“ се чува приглушен разговор:

— Вчера го натовариха там с нещо... секретно!

— Кой знае какво му е потрябвало на Чърчил.

— Ами! Много разбираш. Той пие само наш коняк. Арменски. Сигурно са му изпратили няколко каси.

— Сигналистите да не се отвлечат! — заповед от вахтения офицер.

Мустакатият Пчолин с очи, впити в репитера на жирокомпаса (и с ръце върху манипулаторите), избоботи навъсен:

— Младежка им работа, хамсии..., все им се бърбори!

Да, досадна е конвойната служба. Но Гурин знае отлично, че въпреки това няма право да се отлъчва от мостика. В щурманската рубка канапето дава на командира половин час отдих, а после — отново на крилото на мостика при машинния телеграф.

— Курсов ъгъл четиридесет и пет. Дистанция... Шум на винтове! Акустикът е наместил слушалките на слепоочията си и забележимо е помрачнял.

Зегерс предаде по тръбната сигнализация в отсеците:

— Да се пази пълна тишина, движението да се прекрати...

Сега всички очакваха нежното като звън на китарена струна иззвъняване, когато по метала удари модулацията на британските асдици. Но, изглежда, сега англичаните не свиреха на своите страшни и чувствителни струни...

— Няма да се крием — каза Зегерс и тупна хоризонталния рулеви по рамото, — изплаване до перископна дълбочина!

Перископът с глух вой запълзя нагоре и проби повърхността на морето със страшното си всевиждащо око.

— Шумът от винтовете нараства... движат се бързо — докладва акустикът от „нибелунга“. — Давам пеленг: сто четирийсет и пет..., сто и четирийсет..., сто трийсет и пет. Да продължавам ли?

— Няма нужда — отговори Зегерс, наведен към перископа.

Отначало — плисък, мътилка, окото на перископа улавяше ту гребен на вълна, ту късче небе. Целта не се виждаше.

— Изплавай още малко: перископът се залива...

Сега той различи носещия се самотен британски крайцер, който бързо навлизаше в кръстачката на мерника.

— „Единбург“! — ахна Зегерс и тутакси спусна перископа.

— Ако развива двайсетина възла и се движи със зигзаг, не можем го улучи — усъмни се щурманът.

— Нищо подобно! — извика почти злобно Зегерс. — Той пердаши като цар с увеселителна яхта — направо...

Скоростта на крайцера задължаваше Зегерс много бързо да извърши разчета за атака. Като вдигаше от време на време перископа, той отново се опираше с лакти на планшета, а щурманът, намръщил чело, му помагаше в тригонометричните изчисления.

— Това е толкова хубава торта — каза Зегерс, — че няма защо да се скъпим със соуса... Ще дадем залп с всички апарати! Внимание! — носовият, слушайте ме: и четирите апарата — пригответи, и четирите за залп...

В носа на подводницата се отвориха четири капака и морето, ако то можеше сега да вижда, щеше да види четирите тъпи, стърчащи

навън зурли на торпедата. При залпа с четирите тръби подводницата така рязко вирна нос, че електролитът от батериите плисна навън от кутиите.

— Включвам — каза щурманът и отпуснат след напрежението, седна.

Секундомерът е механизъм — той никога не е изпитвал страх.

Секунда..., секунда..., секунда..., секунда...

— Нищо! — отчая се Зегерс и посегна към бутилката с коняк. — И четирите — нахалост и, разбира се, аз не съм виновен. При такава скорост дори и нашият „татко“ щеше да се изложи сигурно...

Той вдигна бутилката към устните си и в този момент се чу грохотът на два взрива изведнъж. Извил очи към стрелките на уредите, Зегерс поглъщаше глътка след глътка, после подаде бутилката на щурмана:

— Нашите прасенца не улучиха, но някой друг е чукнал английското корито. Сигурно наблизо има друга наша подводница и нейните торпеда са имали по-голям късмет от нашите... Пийни и ти — все пак — победа е! Ние — предаде Зегерс в отсеците — току-що торпедирахме „Единбург“, който в цял свят се счита за един от най-добрите крайцери... Хайл Хитлер, момчета!

И потиснатите от напрежението отсеци му отговориха с мъртви гласове, като изпод земята:

— Хайл... Хайл... Хайл...

Всичко шест отсека — и шест възгласа през шест тръби, краищата на които са изведени до централния пост на подводницата, събрани тук в снопче пред самия нос на командира...

Като придържаше омазнената си фуражка, командирът на БЧ-5 (старшият механик) на „Гремящий“ — М. С. Ротенфелд — се изкачи на мостика. На човек, който излиза от задушните и горещи низини на есминеца, където ярко светят лампи, винаги му е особено студено на мостика.

— Антон Йосифович, горивото ми свършва. Превключвам захранването от носовите цистерни, а там, както знаете, не е много!

— Ще има ли, за да стигнем до Ваенга?

— Ще поизсмучем от дъното — отговори механикът, като потреперваше зиморничаво.

— Тогава всичко е наред. Скоро отстъпваме мястото си в ордера на англичаните. Те ще продължат, а ние — към къщи...

Но в този момент от радиорубката предадоха заповедта на командувачия Северния флот: „Ако можете, окажете помощ на «Единбург»...“ „Гремящий“ остави корабите на кервана и се спусна да спасява бедстващия съюзник. На „Единбург“ (такова невнимание!) палубната вахта не забелязала нито подводницата, нито следите на торпедата. И сега осакатеният „Единбург“ беше силно блъскан от вълните, които го обръщаха с борд към океана — едно от торпедата го беше улучило под кърмата.

От мостика на „Гремящий“ се виждаше добре как широкият лист от стоманената палуба на крайцера се беше извил като хартия и беше покрил оръдията на башнята. Отсеците на крайцера се пълнеха с вода...

Гурин позвъни на Ротенфелд в поста за енергетика:

— Трябва да ви огорча: помпайте от дъното или откъдето ще, но поне малък ход корабът трябва да има... Разбрахте ли ме?

Като димяха с всички сили, от Мурманското пристанище се понесоха три британски миночистача; тръгнаха да спасяват крайцера. А от мостиците на съветските есминци щорите на прожекторите потракваха. Сигналистите предаваха на съюзниците си: „Ще го довлечем... ще го домъкнем... оставете на нас спасяването на крайцера!“

Но англичаните мълчаха. Те упорито мълчаха.

Командувачият Северния флот вицеадмирал Арсений Григориевич Головкин, опитен флотоводец, високо културен човек, голям познавач на руската поезия, преживяваше сега трудни дни. Той трябваше сега не само да води война върху гигантските простори на океана, но освен това да бъде и дипломат в постоянните си контакти със съюзниците...

След пробива на германската ескадра през Ламанш обстановката на полярния театър забележимо се усложни и в най-близко време можеше да се очаква най-лошото. Още тогава, през февруари, Головкин неведнъж задаваше въпрос на английската мисия — как е могло да се случи това, противниковите линкори да се измъкнат от Брест, но в

отговор офицерите от Home Fleet, пристигащи до Заполярието със своите кораби, срамежливо навеждаха очи — този пропуск на Уайтхол за тях също беше необясним...

Безсънна нощ. Вече е четири часът сутринта. Разсъмва се. — Там — каза Головко, като закриваше с длан очите си от ярката светлина на настолната лампа, — там нашите есминци навярно впръскват в котлите си последните остатъци гориво. Предайте им чрез оперативниците да се връщат. Нека отидат да се заредят от танкера „Юкагир“, а после отново ще ги изпратим в морето...

Метеопрогнозите са — майко мила! В морето корабите се блъскат като обезумели от вълните. Видимостта — по-лоша не може да се измисли. Но „Единбург“ трябваше да бъде влачен до базата, защото в отсеците на този крайцер имаше един товар, много важен товар. Началникът на британската военноморска мисия контраадмирал Беван също прекара тази нощ на крака. Войната го бе измъкнала от фермата, където той развъждаше кокошки, войната го направи морски аташе към Северния флот. Стар моряк и честен човек, Беван преживяваше тежко общите съюзнически несполуки.

Между двамата адмирали, съветския и британския, се бяха установили нормални делови отношения. Сега, когато в морето загиваше „Единбург“, те нямаха желание да си говорят.

Головко много деликатно само напомни на Беван:

— Крайцерът, ако не се смята разбитата кърма, е останал боеспособен. Той още може да се защитава!

Но донесението от морето беше разочароващо: 740 матроси са напуснали „Единбург“ и са се прехвърлили на палубите на корабите от охраната. Бедата дойде много скоро: три хитлеристки есминеца под командването на опитния офицер Шулце-Хинрикс се появили внезапно и дръзко минали в атака. Англичаните се опитали да се спасят зад димна завеса, но силният вятър тутакси я разкъсал. Шулце-Хинрикс разстрелял от упор крайцера с торпеда. Това коствувало гибелта на един от германските есминци („Ханс Шенман“). Със специални мрежи германците успели да извадят от водата екипажа му и скоро се скрили в мъглата...

— Това е край — каза Беван с мъка.

Последната страница на трагедията беше обърната от самите англичани: техните есминци изстреляха един торпеден залп, за да

загуби „Единбург“ остатъка от своята плавателна способност, и крайцерът бързо потъна.

— За утешение — добави Беван — мога да ви съобщя, че никой от екипажа на „Единбург“ не е взел личните си вещи... Петдесет човека от личния състав на крайцера са изчезнали безследно в тази суматоха. Струва ми се, не е нужно да ви обяснявам, че на наш моряшки език „изчезнали“ значи „загинали“.

Арсений Григориевич уморено въздъхна:

— Разбирам ви и ви съчувствувам... Надявам се, няма да възразите, ако наредя на нашите есминци да се върнат?

— Не възразявам — изправи се Беван. — Вашите моряци направиха за нас много и Англия ще им остане благодарна!

Всичко вече е минало и човек може да съжалява честния Беван. Скоро той ще бъде сменен от опитния моряк Фишер, доскорошен командир на линкора „Бархъм“, но на контраадмирал Фишер също ще се наложи да се черви доста... Повече, отколкото на Беван!

Но какво беше натоварено през нощта на борда на „Единбург“ под охраната на НКВД? Още тогава, през пролетта на 1942 г., съветското правителство започна да се разплаща със съюзниците си за доставките по закона „заем-наем“. В трюмовете на крайцера, тръгнал с кервана QR-11, се намираха десет тона злато на кюлчета.

Всичко на сума 100 000 000 рубли.

Сега цялото това състояние почиваше вечен сън на дъното.

Неслучайно тогава щорите на прожекторите от мостиците на нашите великолепни седморки тракаха толкова настойчиво!

ТЕЛЕГРАМАТА НА СТАЛИН

Под мощното прикритие на флота на адмирал Дж. Тovej керванът PQ–15, прикрит от полярните мъгли, пострада доста по пътя си за Русия поради грешки на самия ескорт. Най-напред английският линкор „Кинг Джордж V“ със замах преряза собствения си есминец „Пенджъб“, а после британските кораби се заловиха да унищожат подводницата „Ястреб“, плаваща под флага на непокорната героична Полша. Командирът на тази подводница Болеслав Романовски, жестоко ранен, на два пъти командува изплаване, като даваше позивните си на съюзниците. Но англичаните с упоритост продължаваха да атакуват поляците с бомби и снаряди. На мостика на подводницата — труп върху труп! — лежаха убитите полски матроси... Съдът в Лондон установи, че командирите на английските кораби, изпратили „Ястреб“ в бездната, не умеели да се ориентират в обстановката и не знаели собствените си опознавателни сигнали. Но керванът PQ–15 все пак стигна до СССР, като загуби само три транспорта, торпедирани от въздуха.

А англичаните явно бавеха изпращането на следващия керван PQ–16... На 27 април Рузвелт с раздражение писа на Чърчил в смисъл, че американците не изпращат помощ на СССР, за да задържа Англия тези тъй нужни на русите товари в Исландия. На 2 май коректният Чърчил отговори на президента: „Въпреки дълбокото си уважение към вас не сме в състояние да изпълним вашето предложение...“ Призракът на „Тирпиц“ бродеше в океана... На 6 май Сталин се обърна с послание до Чърчил.

„Понастоящем — писа той — в Исландия и на път от Америка за Исландия се събират около 90 парахода с важни военни товари за СССР. Научавам, че изпращането на тези параходи се отлага за продължителен срок...

И все пак, аз намирам за възможно да се обърна към вас с молба да направите всичко, което можете, за да се

осигури доставянето на тези товари в СССР през месец май, когато това ни е особено нужно за фронта.“

Сега, когато германците отново бяха предприели силно настъпление на широк фронт, всеки самолет, всеки танк и всеки тон алуминий бяха особено нужни на страната. Важните индустриални центрове бяха окупирани от врага, а повечето от нашите заводи, прехвърлени далеч в дълбокия тил, още не бяха развили производствената си мощност. Цялата страна беше замръзнала в страшно напрежение... Ленинград е в блокада, врагът още не се е оттеглил от Москва, а хитлеристката армия с грохота на танковите си вериги вече е нацелила двата си железни зъба към Кавказ и към Волга. Да се лиши СССР от помощ при тези условия би било престъпление и Чърчил беше принуден да признае: — Русите водят сега много тежки боеве и те очакват от нас да поемем риск... Операцията ще бъде оправдана — диктуваше той направо на телетипа, — ако до местоназначението стигнат дори половината от корабите!

Чърчил ускори изпращането на поредния керван, който излезе в океана под кодовото название PQ-16... В същото време сред фиордите на Исландия започна да се формира следващият керван с военни товари — PQ-17.

На този керван вече не беше съдено да се завърне в родината си под обнадеждащите инициали QR, очакваше го друга съдба, каквато ние никому не бихме пожелали.

„НИЩО, ЩЕ СЕ ПРОМЪКНЕМ“

Когато изпращаше конвоя PQ–16, британското Адмиралтейство откровено призна, че е възможно керванът да бъде унищожен. Чърчил писа тогава на Сталин, че вероятно ще загине половината от целия керван. Обаче все пак 35 транспортни кораба потеглиха за СССР, а загубите бяха само 8 кораба...

Не съм свидетел, но са ми разказвали... Над океана изведнъж израства голяма „гъба“, върхът на която почти докосва облаците. Това значи, че далеч отвъд хоризонта е торпедиран транспортен кораб, натоварен с взривни материали. Той се пръска буквално на атомите си, но силата на взрива и гърмът му се разтварят нечуто под купола на небето. Минава една минута, втора..., изведнъж водата на много мили разстояние се покрива с неприятни бръчки и се чува тихо шумолене, все едно, че се намирате в парк, в който се ронят есенни листа. В това шумолене ти се струва, че чуваш шепот — сякаш загиващите отвъд хоризонта бързат да кажат в последния миг нещо на живите — своите последни, много важни думи. Тъй загиват хората, които карат взривни вещества. И — дявол да ги вземе тези взривни вещества! — дори не се чува взрив — само тихо шумолене, само нежен шепот, само набръчкване на водата, тревожно и плашещо...

Защо разказах всичко туй сега?

Защото английското командване повери на нашите, съветските моряци да возят взривните материали!

Сега, читателю, всичко е ясно...

През май над океана е вече светло и врагът хвърляше срещу PQ–16 своите самолети с бомби и торпеда. Англичаните противопоставяха на Гьоринговите ескадрили само един свой самолет, който можеше да бъде изхвърлен с катапулта от транспортния кораб. Британският летец можеше да извърши само един боен полет. Нещо повече, този храбър момък беше обречен още с катапултирането си, защото вече нямаше къде да се върне. Катапултираният просто кацаше в океана, самолетът му незабавно потъваше, а пилотът оставаше на гумен сал, където греблата, кутията консервирано месо и компасът му бяха единствените

другари. Надеждата, че ще го забележат и приберат, беше много малка. Тук ние се сблъскваме със своего рода камикадзе, само че в европейски стил!

Впрочем, и британският летец от PQ-16 успя да свали две германски машини, след което загина, унищожен по погрешка от собствената си артилерия.

Сбогом, приятелю, ти свърши своето дело!

PQ-16 мина. Прекараха го. Промъкнаха го през самата смърт.

Необичайна беше участта на скромния моторен кораб „Старий болшевик“, който в състава на PQ-16 се беше устремил към родните брегове чак от Америка. Капитан на кораба беше Иван Иванович Афанасиев, който обичаше в критични моменти да повтаря:

— Нищо, момчета, ще се промъкнем...

Трюмовете на транспорта бяха пълни само с взривно вещество!

Вода още би могъл да приеме; страшен за него беше огънят!

Като напук всички мини, сякаш омагьосани, се тикаха именно под носа на „Старий болшевик“ — трийсет парчета се бяха изпречили на курса му и само изкуството на капитан Афанасиев спаси кораба от почти неизбежна гибел. После отнякъде се появи противникова подводница. И отново торпедото си избра сред скупчените кораби не някой друг, а „Старий болшевик“.

— Боря — викаше Афанасиев на рулевия, — ляво на борд..., а сега — дясно руля!

Рулевият Аказенок отклони тежкия кораб от торпедото. Първият помощник на капитана, Петровски, погледна към небето.

— Ей ги — каза, — сега ще се нахвърлят.

— Недей да грачиш — тросна му се капитанът...

Те свалиха единия торпедоносец с пряко попадение в бензиновите резервоари. Вторият хвърли торпедо, но „Старий болшевик“ го отклони зад кърмата със силния бурун на винтовете си. Аз, като бивш рулеви, разбирам цялото ювелирно майсторство, което изисква този тъй рискован маньовър. Всъщност Борис Аказенок е работел с щурвала с такива точни движения, каквито са нужни на химиците в лабораторията, когато преместват реторта с гърмящ живак...

От палубата те видяха как в мъглата побърза да се скрие вражеският торпедоносец.

— Едното торпедо хвърли негодникът — досети се Петровски, — ала под търбуха му виси още едно... Значи, сега ще се върне, за да повтори атаката!

— Нищо, ще се промъкнем — утеши капитанът своя помощник.

Да живееш и да плаваш върху тонове взривно вещество, когато от водата те бият с торпеда, а от въздуха те обсипват с бомби като с леблебии — такъв живот не беше по сърце дори на капитан Афанасиев, един изключително устойчив характер.

— Но все пак трябва да се живее — разсъждаваше той. — В устата ни дяволи са плюли, но нищо, ще се наспим, когато разтоварим цялата тая попара...

Германците изпратиха на дъното вече седем съюзнически транспорта.

Екипажът от повредените транспорти веднага преминаваше на корабите от ескорта. А след това британските миноносци безпощадно унищожаваша с артилерийски огън напуснатите кораби.

Понякога се случваха дори анекдотични положения: отгоре транспортът се бомбардира от германците, а от водата по него стрелят англичаните. Сякаш се бяха наговорили за съгласувана работа.

— А колко ценен материал отива на вятъра — тюхкаше се Петровски. — Само един такъв транспортяга може да снабди цяла дивизия за бой...

Необяснимо защо противникът някак едновременно се нахвърли върху нашия моторен кораб. Може би разузнаването им беше подушило за чудовищния товар, който се намираще в трюмовете на „Старий болшевик“. И се започна истинска работа! Зенитните автомати, монтирани върху спардека на транспорта, изстрелваха касета след касета към въздушния противник. Първият ден — в бой..., втори..., ето вече и трети!

Вахтеният дневник беше набързо изписан с бележки за атаките.

Четиридесет и седем въздушни атаки върху един граждански кораб, от чиято палуба стрелят цивилни хора с ватенки и ушанки, на краката с валенки... А наличието на взривно вещество в трюмовете на кораба, разбира се, не беше удоволствие!

— Затуй пък смъртта ни ще бъде лека — казваха матросите. — Веднъж само да ни цапне — в миг се изпаряваме!

Хората от екипажа отлично съзнаваха, че всички ще се превърнат на пара, която веднага ще се стопи като лек облак над бездънното небе на океана.

Всеки разбираше, че едно пряко попадение на бомба е смърт.

И това попадение — пряко!! — се случи...

Една тежка германска бомба взриви носовата част на палубата. Ярво избухналият пламък заслепи всички, които стояха на мостика. И тресна взрив — ето краят... Но на храбреците винаги страшно им върви: взривното вещество не детонира. Но избухна пожар и огънят близна надстройките. Германските пикировачи, привлечени от дима, засилиха натиска на своите атаки. От страшното сътресение на корпуса на кораба машините му спряха от само себе си...

— Дръжте се сега, момчета! — ревеше сред дима Иван Иванович. — Не чакайте майките си..., залавяйте се мъжки за работа, дяволи!

Когато „Старий болшевик“ като че ли вече загиваше — всеки момент трябваше да се взриви от собствения си товар — до него бързо се приближи един британски корвет и насочи към него оръдията си.

— Чети какво пишат — нареди Афанасиев на сигналиста.

Корветът предаде решението на флагмана на конвоя PQ-16, докато не е късно, екипажът да напусне кораба и да премине на корабите от ескорта.

— И таз добра! — учуди се капитанът. — Отговорете на флагманския кораб: „Благодарим, но ние няма да погребваме кораба си.“

Сред корабите от конвоя се получи някакво объркване. Сега нямаше време за вежлива дипломация и корветът, увлечен, като рискуваше собствената си безопасност, се приближи до самия борд на „Старий болшевик“.

— Не можем да ви чакаме! — изреваха от мостика направо в дима и трясъка на огъня. — Предлагаме ви още веднъж... Скачайте на нашата палуба. А ние ще разстреляме кораба.

Англичаните наблюдаваха необичайна картина. Докато мъжете се бореха с огъня, зад картечниците бяха застанали руски жени с ватенки и с картечни ленти по тях; край оръдията като подавачи на снаряди също бяха застанали жени...

— Не — отговори на съюзниците Иван Иванич. — Много ви благодаря, но мене и германците не могат да ме разстрелят. Не сме помъкнали този товар чак от Бостон, мътните го взели, за да го захвърлим тъкмо тук.

— Като е така — обади се от корвета, който вече се отдалечаваше, предайте до вашите, че сте се отказали от помощта ни.

— Ще предадем! Съвестта ви е чиста... Добър ви път!

Водните пушки на корабните хидранти с глухо кашляне хвърляха стълбове вода върху пламъците. Презрението към смъртта, проявено от капитана, се предаде и на екипажа му. Всички дружно (дори ранените) се хвърлиха да гасят пожара. Един обхванат от пламъци кораб, натоварен с амонал — може ли да има нещо по-страшно? И корабите бързаха да го отминат. Скоро и последните съдове на кервана изчезнаха от видимостта. Дълго още във въздуха се забелязваха колбасите на аеростатите, завързани към мачтите на конвоя. После и аеростатите изчезнаха от хоризонта.

Керванът PQ-16 си отиде, а моторният кораб остана сам сред океана.

Сам сред пламъци. Разбира се, бяха му сложили кръст.

Такива не се връщат.

Това не са хора, това са вече покойници...

Бавно, ден след ден, миля след миля се точи керванът. На бързите есминци и пъргави корвети този темп не им допада — те бягат от бавноходните; описват осморки и зигзаги, прослушват водата с асдиците си да чуят дали не дебне враг?... PQ-16 се приближаваше към съветските брегове и смъртта отлиташе от корабите. Екипажите на ескорта и на транспортите напрегнато следяха хоризонта. И изведнъж — тревога! — забелязан е неизвестен кораб.

— Той ни догонва, сър!

Почернял от изгаряния кораб, вече почти мъртвец, развиваше пределни обороти. Сякаш някой мъртвец беше изплавал от дъното на океана. Но кой беше той, почти е невъзможно да се разпознае в този обгорял скелет. Но той се движеше. Той бързаше. Той беше жив. Проекторът му мигаше... Възторжен вик огласи корабите от конвоя PQ-16, когато познаха в този пришелец от оня свят изоставения в океана кораб.

— Помислете си само, сър, те не само са задушили пламъка, ами са успели да пуснат и машините си... Как са могли да ни намерят? Флагманът на конвоя PQ–16 вдигна на мачтата си сигнал:

„Възхитен съм от мъжеството на вашия екипаж“

И всички кораби от кервана разкрасиха мачтите си с букети от флажни поздравления. „Старий болшевик“, целият в белези от изгаряния и рани, скромно молеше по семафора да му посочат място в ордера. Вестта за подвига на моторния кораб тутакси стигна по радиото до Лондон и британското Адмиралтейство изпрати до моряците своето възхищение и благодарност за това небивало в историята мъжество.

Като зае своето място в походния ордер, „Старий болшевик“ пристъпи към тежкото си задължение да се прости със загиналите. Те лежаха сега на кърмата, еднакво загърнати в обикновени чаршафи, на краката на всекиго — по тежест, която ускорява потъването в бездната. И загиналите жени не можеше да бъдат отличени от мъртвите мъже...

*Бе кротък безбрежният син океан,
спокойни вълните му бяха;
матросите казаха „Ест, капитан!“
и „вечная память“ запяха.
Напразно ще чака сина си герой
самотна старица далече;
а бягат вълните към своя прибой...*

В мъжкия хор се вплитаха и женски гласове: жените погребваха своите другарки, които падаха сега в океана. А песента беше стара като руския флот. Песента е още в мъжки вариант. За жените, паднали в бой сред океана, такава песен у нас още не е съчинена.

Вестта за трудното положение, в което беше изпаднал конвоят PQ–16, стигна до Москва и Ставката на върховния главнокомандуващ заповяда на Северния флот да усили въздушния бараж над корабите от

конвоя. Когато нашите есминци излязоха да посрещнат съюзниците, от 35 кораба на кервана бяха останали само 27 и английските историци не са забравили да отбележат, че „с приближаването на съветските есминци на хората им олекна на сърцето“. През последните дни противникът беше хвърлил срещу тях 208 свои самолета. От експлозиите небето трещеше адски. След отбиването на всяка атака командирът на британския ескорт предаваше до нашите есминци: „Благодаря за прекрасния огън!“

Обстановката в океана действително беше тежка. Много от корабите бяха подпалени и от тях към небето се издигаха исполински шлейфове дим. А германските самолети, след като хвърляха торпедата си, се връщаха за повторно зареждане и след половин час надвисваха над мачтите. Блестящо се прояви тогава миноносецът „Гарланд“ под флага на героична Полша (командир Хенрик Ейбел). Половината от екипажа му беше вече избит, корабът беше пламнал, но през пламъците му ранените поляци продължаваха да отбиват всички въздушни атаки...

Денят 30 май 1942 г., когато PQ-16 беше вече на подстъпите към Колския залив, се случи мрачен, навъсен, с ниски облаци, почти непозволяващи летене на самолети... Полковникът от британската авиация Ишерууд, чийто френч беше украсен с орден „Ленин“, закусваше в столовата на авиополка, разположен на летището във Ваенга. Изпращайки Борис Сафонов, който трябваше да излети сега, Ишерууд му призна честно:

— Американските „Китихаук“ имат в лагерите си доста сребро. Но това едва ли прави моторите им по-хубави...

Полкът трябваше да излети, за да разгони вражеските самолети над кервана. 45 юнкерса и много месершмити бомбардираха корабите от PQ-16. А тези китихауки, хаукерхарикейни съвсем не навреме дават неизправности и във въздуха може да бъдат вдигнати само броени машини...

Над аеродрума излетя малинова ракета, призовавайки летците на подвиг!

Командирът на авиополка Борис Сафонов, герой на Съветския съюз, се качи в кабината. Очевидците на всичко, което стана по-нататък през този ден, са доста, но са ни оставили твърде малко подробности. Известно е, че в това съдбоносно утро полярният ас

Дмитрий Селезньов също е излетял над морето. Но една мотовилка в мотора му се скъсала и летецът се забил в гранитния хълм... Сега срещу 45 юнкерса и неизвестно колко там месера излетяха за бой само четири наши машини.

Ето имената на хората, които държаха в ръцете си щурвали:

Борис Сафонов — подполковник,

Алексей Кухаренко — майор,

Павел Орлов — капитан,

Владимир Покровски — старши лейтенант.^[1]

Под крилата на самолетите висяха тежащите им допълнителни бензинови резервоари по 500 литра, за да могат летците след боя да се приберат до Ваенга. Движеха се почти над вълните, без ориентири, по компас. Над океана бе легнала сляпа мъгла. Когато до конвоя беше останало съвсем малко разстояние, моторът на Кухаренко започна да прекъсва... Борис Сафонов му предаде кратко:

— Альоша, връщай се. А ние продължаваме...

Сега бяха останали само трима и скоро от височина две хиляди метра пред тях се откри широката панорама на кервана. Въздухът звънтеше от плътния заградителен огън на англичаните и на нашите зенитки от есминците — седморки и новики.

— Момчета, трябва да бъдем внимателни — напомни Сафонов.

Пред очите на целия керван те влязоха в бой с противника, когато той излизаше от пикиране. Изведнъж се образува рискован строй разреден пеленг в следния неизгоден за нашите ред:

Ю-88, още един Ю-88 след тях Сафонов, Ю-88 — след него самолетът на Покровски, Ю-88, машината на Орлов и още два Ю-88. Цялата тази кавалкада от машини, тракайки с картечниците си, отлиташе стремително от конвоя. Пред тройката смелчаци беше изправена във въздуха прехвалената 30-а ескадрила пикиращи бомбардировачи, чиито летци бяха опитни и мъжествени, подготвени за схватки над безбрежния океан. По фюзелажите на германските машини бяха нарисувани с блажна боя огромни червени песове, стиснали в зъбите си малки самолетчета И-16 (именно с такъв И-16 вършеше своите чудеса във въздуха Борис Сафонов)...

Скоро далеч от мястото на боя в командния пункт в залива Ваенга по радиото бяха приети думите на Сафонов:

— Един свалих!

След няколко минути Сафонов извика, увлечен в боя:

— Посякох още два! Бия трети...

Покровски и Орлов успяха да свалят по една машина. Засега всичко вървеше отлично. Пред Сафонов изникна сребрилата сянка на още един враг.

— Прикрий ме отзад — доловиха гласа му в етера. — Бия трети...

Пауза и ето резултата:

— Готов е третият!

Третият, разпилявайки крилата си, полетя надолу.

— Прикрий ме — настояваше Сафонов.

Това беше моментът, когато го бе взел на прицел и започна да го обстрелва стрелецът на един германски изстребител. Покровски и Орлов се бяха свързали в тежък бой с други вражески самолети и се биеха встрани, докато унищожиха противника... В отвесно пикиране, летейки надолу, Сафонов се прощаваше с живота, който толкова обичаше!

Дежурните от Ваенга уловиха последните му думи:

— Моторът... Моторът!... Моторът!... — викаше той в етера.

Думата „моторът“ беше условен сигнал, който значеше, че той е принуден да кацне. Не да кацне, а да падне! Под него не е писта, а вълни! При падането си Сафонов се устреми към есминеца „Куйбишев“ (изглежда, сред масата кораби той с ястребовото си око все пак го беше познал). И сега стискаше, стискаше, стискаше... С последни сили той държеше курс към него, за да може да падне колкото е възможно по-близо до „Куйбишев“.

Наши изстребители от далечната изстребителна авиация бързаха вече към мястото на боя и слушалките на пилотите доловиха гласа на Сафонов.

— Къде си? Къде си?! — викаха те към небето. — Как се чувствуваш?

До „Куйбишев“ не му достигнаха само 25 кабелта; той рухна в океана, като вдигна високо каскада от пяна. Моряците от „Куйбишев“ предадоха, че на мястото на падането видели бързо потъващия сгънат парашут, който бил вече откачен...

Тримата смелчаци провалиха атаката срещу конвой PQ-16.

Самолетите на Гьоринг се върнаха на летищата си, без да потопят нито един кораб. А във флота никой не повярва, че е загинал Сафонов, когото всички обичаха. Изпълнявайки заповедта на адмирал Головко, есминецът „Куйбишев“ цели два часа кръстосва на контракурсове — да го търси. После се появи слух, че Сафонов бил прибран от англичаните. Съкрушените летци посрещаха пристигащите кораби от PQ-16 и все питаха.

— Ноу Сафон..., ноу! — отговаряха им англичаните.

И дълго чакаха подводницата, която (туй вече е сигурно) бе грабнала Сафонов от вълните и веднага пак се потопила в дълбините. Нямаше го и на подводницата. Но хората продължаваха да чакат... някакво чудо!

[1] От тази четворка полярни асове трима са герои на Съветския съюз, двама от тях са зачислени завинаги в списъците на Червенознаменния Северен флот, а жив е останал само един — А. Н. Кухаренко, кавалер на пет ордена „Червено знаме“ и на „Брилянтния кръст“ (най-високия орден на английската кралска авиация). Днес А. Н. Кухаренко е полковник от запаса и работи в едно мебелно предприятие в Рига. ↑

ПАМЕТНИЦИ

Керванът PQ–16 предизвика два указа на Президиума на Върховния съвет на СССР за присвояване званието „Герой на Съветския съюз“ на членове от екипажа на моторния кораб „Старий болшевик“:

на капитана — И. И. Афанасиев,
на старпома — М. М. Петровски,
на руления — Б. И. Аказенок.

А самият моторен кораб беше награден с орден „Ленин“.

Подполковникът от морската авиация Борис Феоктистович Сафонов беше посмъртно награден с втора звезда „Герой на Съветския съюз“ и той стана първият воин два пъти герой на СССР във Великата отечествена война (впрочем, указът за награждаването му с втора Златна звезда беше подписан четири дена, преди той да загине).

След войната много паметници украсиха полярните скали.

Върху фона на бедния и строг пейзаж те се отделят особено релефно и изразително.

Сега ние, които навлизаме в битката за Сталинград, чакаме с нетърпение пристигането на PQ–17 — този керван ни е особено нужен сега, в страшното лято на 1942 г., когато железната машина на врага на пълни обороти се е понесла цялата в прах към Волга...

Ние завършихме първата част с подвига на нашите асове във въздуха.

Втората посвещаваме на асовете на другата стихия — морските дълбини!

Мурманск, осеян с натрупани една въз друга тъмнокафяви скали, засипани със сняг, подложен на бури и щормове, е древна руска земя с много богата история... Сега тя е плацдарм!

*Нищо, че сме „краят на Земята“ —
дори Шекспир да ни бе видял,
обичта ни, верността ни свята
в своите сонети би възпял!*

ВТОРА ЧАСТ

АТАКУВАМ ФЛАГМАНА

В мирно време подводниците си служеха с толкова много най-различни сигнали, че дори стари, опитни подводничари понякога ги объркваха. От всички сигнали войната остави само един — „Бързо потапяне!“... Ние сме непрекъснато долу. През цялото време на плаването никога няма да видим нито морето, нито слънцето, нито звездите. Знаем само своя отсек с неговия нисък сводест потон, със студената светлина на електрическите лампи и с неизбежната задуха. И ни е винаги студено...

Мичман
североморец Л. Власов, „В
тишината на отсеците“

ВЕЛИКОДУШИЕ

Е, най-сетне като че ли всичко свърши. Още няколко мили и подводницата ще навлезе в обсега на действие на съветските батареи. Тогава тя може да изплава и хората да подишат свеж въздух на мостика. Сега в централния пост, под отвора на люка ще се съберат пушачите и за пръв път от много дни насам ще смучат до замайване най-сладките, собственоръчно направени цигари. Трудната позиция във водите на Варангерфиорд е издържана. Изпратиха на дъното два противникови транспортни кораба и един миночистач.

Ето най-сетне дългоочакваните думи:

— Продухай баласта..., изплаване!

Стрелката на дълбокомера запълзя към нулата. Изплаваха. Командирът на подводницата отвори рубъчния люк. След него на мостика изскочи и сигналистът, притиснал към гърдите си ратиеров фенер. Почти веднага и двамата се смъкнаха обратно долу.

— Приеми баласт..., потапяне! Боцман, циркулация наляво.

Тресна първата експлозия и подводницата се разтърси.

— Нашите ли са туй, дето ни посрещат така? — учуди се щурманът.

Командирът отърси водата от реглана си и обясни:

— Тъкмо изплавахме, гледаме — там пуши някакъв наш стражевик. Довчерашен рибар! Изглежда, току-що са му поставили оръдие — пердаши без „здрасти“. Не дадохме дори позивните си, не успяхме!

Акустикът, като чу взривовете, по собствена инициатива задействува апаратурата си. Лицето му придоби загрижен израз:

— Отгоре ни преследват..., старателни!

— Не им стига рибата в морето — нас решили да бият...

В централния пост влезе флагманският лекар, който тръгна в този поход, за да изпробва най-новите методи за регенериране на въздуха. Тих и плах човек, който бе дошъл във флота от университетската катедра, той попита много вежливо (дори необичайно вежливо за такава обстановка):

— Извинявайте, какво става тук в момента?

— Чакаме да ни друснат сега — отговори безцеремонно боцманът.

— Не разбирам, по какъв повод... Та ние сме си у дома!

— Свой като те бие, по-боли; винаги е тъй

Акустикът докладва, като се мръщеше:

— Първата серия!...

Стържещ шум от корабни винтове премина над подводницата и бомбите затряскаха със звън. Подводницата силно се разтърси, от преградите се посипа натрошена коркова изолация. Някъде се чу как с писък се разлетяха плафоните и въздухът се изпълни с глух пукот — трошаха се електрическите крушки.

— Обръща за втора атака — докладва акустикът.

— Ха кажете, че не е гадина, а? — попита боцманът. — Хареса му тая работа. Да хвърляш бомби не е като да ловиш риба!

Бомбите минаха и експлодираха съвсем наблизко. В съседния отсек нещо издрънча.

— Сериозен другар — каза командирът с явна досада в гласа. — Ей, носовият отсек!... Какво се пука там при вас?

— Нищо не се пука — отговориха от носа торпедистите. — Един варел със сушени картофи се катурна...

Горе корабът се връщаше за трета атака.

— Да бяхте му сигнализирали — подсказа наивният доктор. — Свои сме, връщаме се, няма какво да ни бомбардира...

— С какво да му сигнализирам? — изкрещя му командирът. — Пръст ли да му покажа под водата?

— Витя — обърна се с упрек щурманът към доктора, — на това, което ни съветваш сега, му казват безплодна утопия.

— А утопия иде от думата „топя някого“ — обясни боцманът на всички.

— Серията е хвърлена — докладва акустикът!

Чуваше се как падащите бомби цопват и заръмжават.

— Да знаехме поне за каква дълбочина ги гласи — каза щурманът.

Но в същия момент хората се заблъскаха, падайки един върху друг, отсекут се изпълни с мъгла и със ситен корк.

— На правилна дълбочина ги гласи кучето! — отговори командирът. — И майсторски ги хвърля... Е, как си, Витя? Трепереш ли?

— Какво да ви кажа — отговори флагдокторът, — работата е там, че и да треперя, и да не треперя, няма къде да избягаш!

— И за тоя, дето духа — добави боцманът, — ще има горе млади и красиви покойници, накичени с ордени и медали...

— Отново обръща — докладва акустикът.

— Ще бягаме — реши командирът. — Друго нищо не може да се измисли. Той, изглежда, няма да се махне... Ще се изтеглим в морето, ще си дозаредим батериите и вече в надводно положение ще си се приберем в базата, за да не може този приятел — горе! — да ни взема за чужди.

Така и направиха. Когато откъм морето се показва подводница, движеща се с дизели, стражевикът прие опознавателните ѝ знаци и точно по устава ѝ предаде своите.

— Попитай го бомбардирал ли е преди малко подводница?

Сигналистът размаха флагчетата и предаде въпроса.

— Чети какво ни пише за утешение.

— Признава си — каза сигналистът. — Пише, че е бомбардирал...

— Отговори му тъй: „Кучи сине, нас бомбардира“, а сетне, като се опомнят, добави му следното: „Желателно е да се срещнем на брега за обмяна на боен опит.“

Окото на прожектора на стражевика срамежливо си премълча. Сигналистът изтълкува това мълчание посвоему:

— Да не са луди да се съгласят, другарю командир?

Нали си знаят, че за такова нещо след две години война, още повече при обмяна на боен опит, ще им бъдат натрити носовете...

Подводницата сви към пристанището на Полярний и се приюти към родния пирс. Бреговите служби изтеглиха до борда ѝ шлангове за пара, вода, телефон и електрозахранване. Посрещна ги комдивът. До пирса спря една емка; от нея слезе командувачият флота Головка и пъргаво притича по сходнята на борда. И наистина млад беше този командир на най-младия флот на страната и само прошарените коси

над слепоочията подсказваха колко тревоги е изживял, мислейки за съдбата на кораби и хора, които толкова често изпращаше в океана...

Като изслуша доклада на командира, Арсений Георгиевич попита:

— А защо не дойде в определения срок? Ние те чакахме.

Командирът разказа на вицеадмирала как в разлива го е бомбардирала тяхната собствена брандвахта и как е трябвало да се изтеглят навътре, да заредят батериите си и отново да се връщат... „Досадна история!“

— Това е лошо — каза Головко. — Командирът на стражевика ще бъде строго наказан. Ще го накараме да научи силуетите на нашите подводници и да носи наблюдателната служба на море, както трябва, по устава!

Подводничарят изведнъж си представи как ли се чувства сега човекът от мостика на стражевия кораб и решително вдигна длан към козирката на смачканата си фуражка:

— Другарю вицеадмирал, разрешете две думи?

— И сто... Слушам ви.

— Простете, че се намесвам. Стражевикът, то се вижда, доскоро е ловил риба... Къде могат изведнъж да усвоят всички тънкости? Свързочно-наблюдателната им служба не струва, вярно е. Но ако трябва да си говорим честно, командирът на стражевика заслужава голяма благодарност.

— За какво? За това, че ви е бомбардирал при прибирането ви в базата си?

— Точно тъй, другарю вицеадмирал... Колко ли не са ни бомбардирали германците, ала такава нещо не бяхме виждали. Хвърля бомбите безупречно! Просто да се радва човек, като гледа как нашите кораби могат да бомбардират врага.

— Ще видим — кимна комдивът. — Ала и ти си прекалено добър, Саня — каза му той след малко. — Щеше да си лежиш сега с водичка в камбуза на Килдинския разлив и... със зяпнала уста.

Стражевикът се върна от морето и командирът на подводницата го навести. По външния вид на възрастния екипаж, по това, как неумело вахтеният козирува на подводничаря, командирът още веднъж се убеди, че тези момчета съвсем доскоро са плавали под скромния флаг с две скумрийки на плата.

При появяването на офицера, чиито гърди бяха украсени със звездата на герой на СССР, командирът на стражевика стана от въртящото се столче. Беше човек на преклонна възраст, грубите му ръце леко потрепераха. Сега той имаше звание лейтенант. Над джобчето на китела му смътно блестеше орден „Червено знаме... на труда“...

— Позволявам си да отбележа — започна подводничарят, — че не се препоръчва на война да бомбардираме своите... Дайте ми едно листче хартия!

Върху листа, откъснат от някаква карирана тетрадка, той прекара няколко стремителни линии.

— А тук е целта! — каза той, като означил своята подводница. — Първия път вие се насочихте така. Одобрявам. При обръщането обаче изгубихте много време. Не одобрявам. Ако при контролното бомбометане бяхте хвърлили серията не в тази точка, ами ей тук...

— И... какво? — попита рибарят.

— Как какво? — учуди се подводничарят, като се засмя. — Ние сега нямаше да разговаряме с вас... Разберете: имате рядък шанс! Никой от вашите хора, след като е бомбардирал противника, няма възможност да се срещне с врага си и да го попита как го е бомбардирал. А вие имате този шанс: пред вас е човек, който е избягнал атаката ви. Така че съобразете се със забележките ми!

След като изслуша цяла лекция, морякът стана от масата, а в ъгълчетата на очите му, избледнели от солта и вятъра, се виждаха да искрят дълбоко скрити сълзи.

— Синко — каза той неочаквано, — прости ни. Бог ми е свидетел, не искахме... ще имаме предвид за в бъдеще!

Изпиха в каютата половинка водка и се разделиха като приятели.

Подводничарите от Северния флот бяха щит на флота и на цял Мурман. И този щит беше изнесен до най-крайните рубежи.

Врагът не беше в безопасност дори тогава, когато се криеше от подводниците в дълбочините на фиордите, зад охраната от вериги, мрежеви прегради, мини и най-строга брандвахта... Подводничарите минаваха през всичко!

Като хора те бяха великодушни и щедри. Опасната работа, гибелта на мнозина техни другари, званието „Герой на СССР“ — всичко това не ги направи нито жестоки, нито горделиви. Бяха хора в

пълния смисъл на тази дума. Както умееха да мразят, те умееха също и силно да обичат много неща в този прекрасен свят... А далеч в океана от подводниците им тихо се отваряха капаците на торпедните апарати и през тези гърла, зинали в мрачните дълбини, излиташе омразата към врага — дългите тела на бойните торпеда...

Сега те ще застанат на позиция като щит, който предпазва PQ-17 откъм най-северната точка на Европа, от самия Нордкап.

А сега, читателю, ние ще се прехвърлим отново в Западното полукълбо и от едно американско пристанище ще вземем на борда си човека, който ще ни стане добър съюзник...

ГОЛЕМИЯТ РИСК

През април 1942 г. фюрерът каза в Райхстага: „Боевете на Изток ще продължават и занапред. Ние ще бием болшевишкия колос, докато рухне!“ Но развивайки успеха си на Изток, Германия същевременно нанесе няколко болезнени удара и на Щатите, за да разколебае моралната устойчивост на американците. („За да разберат тези галфони, които знаят само да щамповат автомобили и хладилници, с кого си имат работа.“)

Неотдавнашната катастрофа в Пърл Харбър така слича американския народ, че върху фона на унищожаването на цяла ескадра явно помръкна другото бедствие, постигнало Америка пред собствените ѝ брегове в началото на 1942 г. За твърде кратък срок германските подводници — безнаказано! — изпратиха на дъното изведнъж 150 кораба. Като действуваха в полигонни условия и почти не рискуваха нищо, „вълчите глутници“ на Дъониц си избираха произволно жертви според зъбите си. Но най-голяма част от торпедата си те изстрелваха срещу танкери. Това създаде паника сред екипажите, превозващи суров петрол от Венецуела и матросите в ужас напускаха своите „корита“. Заседнали в баровете на пристанище Кюрасао, те си пиеха силния тринидатски ром и лениво поглеждаха към танкерите, заковани край кейовете.

— Да изгориш жив срещу някакви си двеста долара — за какво ни е? — разсъждаваха те. — Ако кажеш на някого, че при пожар на кораба дори стъклата омекват като тесто — няма да ти повярва...

Подводниците на Дъониц обстреляха откъм морето петролните рафинерии и скоро САЩ (толкова богата страна!) въведе норми за консумация на бензина, кафето и захарта. За борба с германците беше създаден охранителен флот от доброволци, търсачи на силни усещания, който беше наречен „Хулигански патрул“^[1]. Цената на моряците започна бързо да расте; моряшка работна ръка не достигаше. Екипажите на търговски кораби печелеха добри пари срещу риска.

В една малка уличка в гр. Бостон, близо до пристанището, имаше един шумен моряшки бар, в който сега бяха седнали двама приятели.

— Рискът е голям, затова и парите са големи — замисли се Суарт. — Но ТАМ вземат само момчета, които могат да гърмят с ерликони... Кажете ми честно, не ви ли е страх от този рейс?

Брънгуин огледа претъпкания бар и като стисна коравите си юмруци, примижа, сякаш се прицелваше през авиомерника на някой ерликон...

— Знаеш ли, че дори не е толкова трудно... Срещу Адолф и неговата паплач аз съм готов да стрелям от сутрин до вечер. Пък и русите сега трябва да ги разбере човек: трудно им е много, защо да не им се помогне?

Перките се въртяха под потона на бара, като засилваха вълците тежък, горещ вятър. Суарт замислено посоли студената си бира и попита с недоверие:

— А струва ли си да се помага на руснаците? Хитлер вече свършва с тях... Не си ли чул докъде са стигнали сега германците?

— Те се врат към Сталинград.

— А къде е тоя Сталинград?

Брънгуин си призна:

— Не зная. Струва ми се, на река Волга. Казват, че била дълга, колкото Мисисипи, и руснаците много я обичат...

Матросите излязоха от бара. Суарт мълчеше навъсен.

— Ще те откарам — предложи той, като седна зад волана на старичкия си понтиак.

Стигнаха до пристанището, но Суарт не слезе от колата си.

— Доларите си ги бива — каза той, — но нека си търсят за рейс до Русия балами от Тексас... Разбра ли?

Брънгуин преметна куртката си през рамо и отговори:

— Работата, ако искаш да знаеш, не е толкова в доларите! Помисли си, че на русите сега им е трудно, и един ден ще те е срам...

— Че откъде на къде ще трябва да ме е срам заради руснаците? Германците да не би мене да пердашат? Виж, ако дойдат тука, ще им дам да разберат...

— Тогава ще е вече много късно за каквото и да било!

— Хитлер дотука няма да стигне... — Суарт се поколеба. — Виж какво — каза той, — до Скапа флоу бих могъл да прескоча;

англичаните имат добра конвойна служба... Но от там нататък — не ме търси!

— Морето е еднакво — плю Брънгуин. — Ако стигнеш до Скапа флоу, оттам до Мурманск не е далеч.

— О, не, мойто момче! Ти не си плавал още из тия места. Но аз съм минавал край Шпицберген. И най-добрият плувец в тихо време може да издържи на повърхността петнайсет минути — не повече. И имай предвид, че толкова издържат само рекордьори! И после... — Суарт млъкна.

— Е, какво после? — засмя се Брънгуин.

— После, ако ще да си Херкулес, студът те свива на въпросителна. А на русите вече не можеш да помогнеш. За тях войната е загубена.

— Ами възнаграждението за страха? — вметна Брънгуин.

— Страх ще има, ала на удавниците пари не им трябва... Суарт подкара колата си толкова бавно, като че ли участвуваше в някаква траурна процесия. Брънгуин стъпка цигарата си и тръгна към кантората.

Зачислиха го за рейс. Авансът — какъвто дори не е и сънувал при други рейсове! Младоликият клерк го посъветва мрачно:

— Напий се сега хубаво, че да не помниш нищо, докато не се съвземеш в морето. Трябва човек да е съвсем ненормален, за да се реши на такъв гибелен рейс до Русия...

Най-сетне Брънгуин кипна:

— Виж какво..., ти нали си съвсем нормален! — каза той на клерка. — Като си нормален, стой си тук и опушвай прозорците. Аз пък съм ненормален и затова искам да помогна на Русия... Русите се бият сега яко!

— Другите бяха по-честни от тебе — отвърна му клеркът.

— Че защо?

— Те си казваха направо, че поемат риска само заради парите...

Като напускаше кантората, Брънгуин забеляза, че в бара е направил леке на новия си костюм. Тъмната бира трудно излиза. Тя оставя ужасни петна. Брънгуин дори се огорчи...

Сухотоварният транспортен кораб, с който той отплава, беше типичен военен десетхилядник с удължено дъно, поради което много от тези кораби се пропукваха сред големите вълни. Те бяха строени специално за изпълнение на доставките по „заем-наем“ и технологията на постройката им отговаряше на принципа: бързо, просто и икономично. Извършили един рейс, транспортите можеха повече да не се връщат към бреговете, които им бяха дали живот: само с един рейс те изкупуваха всички разходи за строителството си. А екипажът беше от кол и от въже! Бездомна сбирщина от изгонени елементи, тъмни субекти от притоните в Сан Пауло и Фриско. Петстотинте долара заедно с надбавките за страха, който им предстоеше да изпитат, определяха цялата „идейност“ на тези наемници, които не се разделяха с камите и с кастетите си дори насън. Офицерите носеха дългоцеви страшни колтове. „То иначе с такава паплач човек не може да се справи“ — казваха те. Известно е, че съюзното командване, като не беше в състояние да се справи с екипажите си, неведнъж се бе обръщало за помощ към съветските криминални органи в Архангелск и Мурманск...

Тук, на този кораб, Брънгуин се запозна със своя приятел и наставник — боцмана суперкарго по прякор Пресипналия Дик.

— Чичо Дик — каза му той, — нямаш ли под ръка някакъв очистител на петна? Виж какво съм направил на панталона си.

— От какво е? — погледна старецът изпод очилата си.

— Май че от бира.

— Хлапак! Не знаеш ли, че всеки истински моряк, преди да седне да пие бира, най-напред си сваля панталоните и внимателно ги окачва на стола? Гръм да ме порази, но това петно няма да излезе...

През нощта те вече бяха в морето. Като застъпи на ходова вахта на руля, Брънгуин отрепیتیра курса и каза на щурмана:

— Знаете ли, сър, аз счупих три пожарогасителя на кораба, докато четвъртият не пръсна пяна на панталона ми.

— За какво ви беше нужно това, Брънгуик?

— Тази течност отлично чисти петна, сър. Само че секретът е известен и преди мене. Три пеногасителя друснах в палубата и едва четвъртият заработи, дявол да го вземе...

— Следете курса — отговори щурманът. — Това са нови военни пеногасители. Тетрахлорметанови... Не се ли отклонявате от курса?

— Не, сър. Поддържам курс 85, както заповядахте... Между другото, за къде сме тръгнали сега?

— Керванът за Русия се формира в исландския Хвалдфиорд. В кантората ми казаха, че там са събрали доста полиция, за да въведат приличен ред по корабите...

Брънгуин дълго се вглежда през ходовото прозорче пред себе си. Океанът беше величествен и прекрасен и на човек дори не му се щеше да повярва, че там някъде се намира отровената от чумата на фашизма Европа, в която сега се води жестока битка.

— Извинявайте за въпроса — отбеляза Брънгуин смутено, — но ние, изглежда, ще има да вибрираме от страх?

— Зависи — флегматично отговори щурманът. — Някои минават без нищо, а други — току глътнат някое торпедо. Но на мене ми се струва, че в наше време да пресечеш някоя улица в Ню Йорк е много по-опасно, отколкото да прекосиш Атлантика... Вчера пред очите ми прегазиха една стара дама с куче, великолепен дог! Смъртта на море, според мене, е много по-хигиенична и почтена, отколкото да те завлече мръсното колело на някоя частна кола... На румба?! — викна неочаквано той. Брънгуин бързо въртеше щурвала:

— Виноват, сър! Сега имам деветдесет и три градуса...

— Видяхте ли, че сгрешихте. Брънгуин? — каза злорадо щурманът. — Когато сте на руля, не бива жени да са ви в ума.

— Извинявайте, сър, но сега аз се замислих за Европа.

— Струва ли си ние, американците, да мислим за тази гнила Европа!

— Обаче, сър, нашите войски са вече в Лондон и в Исландия, наши самолети снасят яйцата си по ледниците на Гренландия.

— Е, Брънгуин, ние малко се поувлякохме... Увлякохме се малко. Каквото и да си говорим, доктрината Монро остава в сила!

Късно през нощта, след като се смени от вахта, Брънгуин слезе в трюма и се уедини да чуе нещо от програмата на берлинското радио. На американските кораби това се наказваше строго, но поганците от екипажа бяха успели да си направят саморъчно един приемник. От далечен Берлин сега ораторствуваше язвителният лорд „Хау-хау“^[2], който се обръщаше непосредствено към тях:

— Човек трябва съвсем да няма мозък, за да рискува да се навре в Баренцево море. Помислете си сами какво ви чака край бреговете на Русия... Когато утре започнете да се давите във водата на океана, която прилича на леден живак, никой няма да ви се притече на помощ. PQ-17 е обречен! — Жал ми е за вас, момчета — интимно шепнеше той от Берлин. — Жал ми е за всички вас, излъганите от европейските плутократи на Уолстрийт!

Лорд „Хау-хау“ млъкна и изпълвайки трюма на кораба с плътните си звуци, изведнъж затръбиха тържествени фанфари. Един филипинец с маниерите на хомосексуалист намигна на Брънгуин.

— Тоя германски лорд не е глупак... Защо ли не плюем на тази работа? Ние не сме комунисти, че да си завираме сами главата в торбата. Получил си аванс, изпил си го — какво му трябва друго на моряка?

С десния си крак като истински форвард Брънгуин би една здрава дупка на радиоприемника. Крадените лампи и кондензатори се разхвърчаха с трясък. Берлинските фанфари жално изпискаха на сбогуване. Транспортът тежко се олюляваше върху полегатата насрещна вълна. Брънгуин се запъти към трапа и страхувайки се да не получи някой нож в ребрата, се заизкачва нагоре. Много му липсваше сега Суарт, с когото да си поговори и да си пийне някоя чашка.

... Германците бяха започнали вече „обработката“ на кервана PQ-17 — засега психологическа. В това време фашисткото вестниче „Милитарвисеншафтлихе рундшау“ писа откровено, че „към разрушаването на кости, мускули, артерии и вени се прибавя и късането на нерви“. За разлика от съюзните флотове, съветският флот не познаваше тази „война на нерви“ — Гьобелсовата пропаганда не стигаше до нас!

[1] В състава на този патрул беше и Ърнест Хемингуей, който от бреговете на Куба излизаше на море с личния си катер, за да води борба с германските уботове. После до края на живота си той с удоволствие си спомняше за тази рискована работа. ↑

[2] Лорд „Хау-хау“ (Уилям Джойс) — предател на английския народ, прекарал цялата война в кухнята на Гьобелс като политически коментатор. След войната е осъден и обесен като военен престъпник. ↑

ОБСТАНОВКАТА

В полумрака на огромния салон на „Тирпиц“ адмирал Шнивинд обмисляше как да бъде решена съдбата на кервана, който трябваше да поеме към бреговете на СССР някъде през юни или юли... Неговите размисли се побраха в 15 страници машинописен текст, който той между другото връчи на гросадмирал Редер, когато се срещна с него в Трондхейм.

— Тук има всичко, което е нужно — каза Шнивинд, доволен от себе си. — Предвидил съм дори движението на паковите ледове на север... От Алтенфиорд „Тирпиц“ може с форсиран ход да настигне кервана, набърза ръка да остави от него онова, което остава след изядено яйце и също тъй бързо, като плъх, да се скрие обратно в дупката си. Докладвайте на фюрера нашата увереност в успеха и му кажете да престане да се страхува от митическите авионосци на противника.

— Колко гориво ви е нужно? — попита конкретно Редер.

Шнивинд беше готов за такъв въпрос — твърде актуален за петролната икономика на Германия.

— Всяка страница от моя доклад ще струва на нашата фатерланд хиляда тона, а те са всичко петнадесет. Но изразходвала това гориво, Германия ще може да измени целия ход на войната на Източния фронт...

Това беше тежко казано! Върху доклада на Шнивинд в щаба на флота удариха печата с червен надпис: „За ограничен кръг лица.“ В този ограничен минимум, разбира се, влизаше и самият Хитлер, който се съгласи да проведе тази операция при едно условие: излизането на „Тирпиц“ в полярния океан е допустимо само „с личното одобрение на фюрера“.

— Тази година аз завършвам битката против болшеvizма и трябва да бъда сигурен, че флотът ще извърши полезни акции, които ще изолират русите от връзките им с техните съюзници — разсъждаваше Хитлер. — По този въпрос не може да се теоретизира в сравнителни плоскости — или-или. Нужен ми е решителен успех на

флота, така че нито един керван повече да не може да се промъкне до Мурманск!...

Между другото хитлеристите не бяха хвърлили още нито една бомба върху мурманските кейове и корабостроителни площадки. По този начин те изпълняваха заповедта на фюрера базата да бъде запазена с оглед да се използва от германския флот. Но Мурманск се оказа непристъпен за тях — планинските полкове, тиролските стрелци от армията на Дитъл не успяха да минат осемдесет километра и заседнаха в отбрана по хълмовете. И ето сега... сега...

— Сега Мурманск трябва да бъде унищожен! — нареди Хитлер. — Под носа на нашата групировка „Норд“ работи мощен кораборемонтен завод, а пристанищната система на русите идеално осигурява бързата обработка на товарите... Тази операция трябва да бъде проведена безусловно, независимо от загубите на авиацията!

Шнивинд разсъждаваше така: щормовият период в Полярния океан завършва през юни; паковият лед още няма да е успял да се отдръпне далеч на север, а мъглите ще започнат по-късно. Следователно керванът PQ-17 ще бъде принуден да се движи по на юг — това значи, че горивото на германските самолети ще им бъде достатъчно, за да долетят до него, да хвърлят торпедата си по корабите и да се върнат на своите летища...

През онези дни Редер направи официална декларация:

— Въпросът за снабдяването на северните руски пристанища остава решаващ за целия ход на войната, която водят англосаксонските страни. Тези страни са принудени да поддържат мощта на Русия, която със своята упоритост ангажира на изток всички главни германски военни сили. Скоро керванът PQ-17 и неговата съдба станаха обект на обработка във флотската група „Норд“, а цялата операция по унищожаването на този конвой получи при германците кодовото название „Ход с коня“.

След като прие шахматния термин, гросадмиралът започна да рокира своите сили — подводни и надводни. През целия период на Втората световна война германският флот не беше извеждал толкова мощна ескадра, каквато изведе сега срещу кервана PQ-17!

— Ние включваме в „Ход с коня“ — планираше Редер — цели пет активни тактически групировки. Първата ще тръгне от Нарвик, за да унищожи транспортните съдове на кервана; нейна основна сила ще

бъдат тежките кръстосвачи „Адмирал Шеер“ и „Лютцф“ с чираци пет миноносеца. Втората — от Трондхейм начело с „Тирпиц“, а с него — „Хипер“ и пет миноносеца — за борба с ескорта. Третата — подводници, които ще развърнем от 10 юни на североизток от Исландия. Четвъртата — пак от подводниците; тя ще бъде разположена с оглед да нанася ловки удари между островите Ян-Майен и Медвежий. Петата — заключителна групировка — е за разузнаване, насочване към целта и за атаки според обстоятелствата.

Щабът в Кил обработи всички данни за прехващането, за развърщането на бойните сили по комуникациите и направи извода:

— „Ход с коня“ влиза в сила от момента, когато конвоят RQ-17 започне движението си от бреговете на Исландия.

На седемнадесети юни в главната квартира на Хитлер планът за тази грандиозна операция на германския флот беше утвърден. До този момент сферите на действие на съюзниците бяха вече доста ясно разграничени:

а. Британският флот непрекъснато се движеше по линията Исландия-Скапа Флоу-Фарерските острови.

б. Обединените сили на англичани и американци се базираха плътно в исландските фиорди и бази; съветският Северен флот осигуряваше комуникациите в океана — всички, които лежаха на изток от меридиана на Нордкап, включително и ледните райони на Карско море...

Впрочем, „Ход с коня“ не можеше да избегне някои случайности. Но случайностите не се вземат пред вид. Хитлеристите се надяваха, че при бойния сблъсък „Тирпиц“ ще успее да ангажира в боя силите на ескорта, а „Лютцф“ и „Адмирал Шеер“ в това време ще успеят да направят кервана на парчета. Подводната ескадра (23 единици) според плана трябваше да довърши заедно с авиацията корабите на RQ-17.

Между другото, човекът (или групата хора) благодарение на когото (или на които) германският флот знаеше почти всичко за обстановката в Исландия, остана в сянка. Адмирал А. Г. Головкин изказа предположение, че разузнаването на Канарис е работило дори в Управлението на британския флот... Възможно е! Кой е бил той! Някой предател? Бъбривец? Опитен шпионин? Ние не знаем това. Но такъв е ИМАЛО... Може би от прозорците на някоя исландска вила, обърната с лице към Хвалдфиорд, той е броял корабите на съюзните

ескадри, а после спокойно се е връщал в пристанището и до вечерта е чистел риба. Адмирал Канарис се беше промъкнал и в тази страна, разположена почти на края на света. Тук хитлеристката пропаганда процъфтяваше. Исландски младежи учеха безплатно в германски университети. На някои исландци, тези „провинциалисти“ на Европа, силно им допадаше фактът, че нацистите извеждаха историята си от древните скандинавски митове, така че черният есесовски мундир не ги плашеше...

Във всеки случай Канарис знаеше много от нещата, които ставаха в Исландия, тази преходна база между Запада и Изтока. А керванът не е игла да се скрие!

Около Шнивинд сега тракаха от всички страни щабните телетипни машини, фиксирайки получаваната от морето информация. Вниманието на германските адмирали беше насочено право на север — към самата крайна ивица на пиковите ледове. Натам, където някога плаваха само отделни смелчаци!

Бяха тежките времена, когато отстъпвахме... Не е излишно да напомним, че отстъпваше не само нашата армия.

През африканските пустини към Нил се спасяваше от танковете на Ромел разгромената английска армия, а в Тихия океан през веригите от атоли и коралови рифове като вълна цунами се движеше назад — чак до Австралия! — морската пехота на САЩ, която японските самураи избиваха безпощадно... Ние, читателю, твърде често си спомняме своите несполуки, но не е излишно понякога да възкресим в паметта си и това, как бягаха от германци и японци нашите съюзници!

Хрониката на ТАСС за юни 1942 г. е делова и пестелива, но зад нейната привидна сухост се чувствува как бие пулсът на целия свят. Имаш чувството, че гледаш стар документален филм, пълен с борба, ужаси, победи, поражения и отново победи...

10 — На харковския участък от фронта германофашистките войски започнаха настъпление.

Германските власти в Прага обявиха, че са унищожили напълно чешкото селце Лидице край Кладно като репресия за убийството на Хайдрих.

11 — Широко настъпление на югославските партизани в Босна.

14 — Ден на обединените нации. Народите от всички страни, водещи борба против агресията, демонстрираха своята солидарност. В Лондон и Ню Йорк се състояха тържествени шествия.

19 — Германските окупатори издадоха заповед да бъде изселено френското население от крайбрежните райони на Северна Франция.

20 — На Севастополския фронт напрежението на боевете се засили, тъй като германците вкараха нови бойни части. Тобрук в Африка капитулира; германците са пленили двадесет и пет хиляди души от британските войски.

23 — Совинформбюро констатира, че надеждите на германските империалисти за военнополитическа изолация на СССР са претърпели провал.

25 — Генерал Айзенхауер, командувач американските войски в европейския военен театър, пристигна в Англия.

26 — Въздушно нападение на хиляда английски самолета върху германското пристанище Бремен; английските загуби — 52 самолета

27 — В Москва е подписано споразумение между СССР и Великобритания за финансиране на доставки и друга военна помощ от британското правителство за съветското правителство...

... Именно този ден (27 юни) керванът PQ-17 трябваше да поеме своя рискован път. Днес тази скръбна дата вече принадлежи на историята. Тя заслужава в летописа на събитията от онова време да бъде оградена в траурна рамка.

ТВЪРДА ПОЗИЦИЯ

Не залязва проклетото слънце над хоризонта; стихнало е и морето! Такова време е добре дошло за врага, но не и за нас... За нас щяха да са добре дошли пълният мрак и силната буря! А тук, в райската безветрена тишина, каквато рядко се случва по тези ширини, човек не смее да покаже перископ на повърхността... Обаче позицията си е позиция, а на нея трябва да се стои. И нашите стояха.

Приближаваме се до един от най-важните моменти в нашата военна история, затова трябва поне с крайчеца на окото си да надникнем във вътрешността на кораба, който до голяма степен щеше да реши близките събития.

Ето ги рицарите на далечните комуникации: шест торпедни апарата в носовата част, четири — в кърмовата; две солидни оръдия с калибър 100 мм и освен това още две 45-милиметрови. Такова беше въоръжението на нашите подводни крайцери, които плаваха с литерите „К“ (обикновено моряците ги наричаха „катуши“). Корпусите на тези подводници имаха такава огромна здравина, че нашите офицери от катушите понякога на шега казваха:

— Видим ли противник — тръгваме на таран!... К-21 излезе на море отдавна (още на 18 юни) под командуването на Николай Александрович Лунин.

Той беше роден в Одеса над самото Албузко пристанище и синьото море се люлееше край неговата детска люлка. Започна службата си като матрос, управляваше ветроходния кораб „Вега“, после командуваше танкери, за да стане накрая... подводничар! Сега Лунин обичаше да казва: „На море — без глупаци.“ В подводната война успехът или поражението се решават понякога за част от секундата, затова матросите на К-21 бяха усвоили управлението на техниката до автоматизъм. Един журналист през време на войната писа, че дори насън трюмните машинисти правели с ръцете си жестове, сякаш управлявали клапаните — за потапяне, за изплаване. В такъв случай били събуждани е думите:

— Съвземи се, комико! Да не си Чарли Чаплин от „Нови времена“.

Тук, в отрупаната с механизми теснотия, където стоманените бордове са покрити със скреж, са в сила жестоки закони, облечени в леката тога на моряшкия хумор: „Едно невярно движение и вече никой няма да донесе цветя на нашата братска могила...“ Лунин беше от плеядата славни „щукари“ и неговата Щ-421 имаше седем бойни победи. На К-21 той смени предишния командир А. А. Жуков, който понякога злоупотребяваше с „наркомовската норма“. И макар че водката си влизаше в постоянния рацион на подводния личен състав, а хората не са безгрешни, случаи на пиянство сред тях не се прощаваха. [1]

На подводниците от Северния флот се признаваше да си пиян само от едно нещо — от четене. Мини през подводния кораб от отсек до отсек, когато подводницата е под водата или се люшка от борд на борд в позиционно положение, и навсякъде ще видиш подвахтените с книги в ръце. Когато отиваха, за да застанат на позицията си, наред с торпедата, те взимаха цели библиотеки книги. Механиците даже се безпокояха от това: „Скоро книгите ще трябва да влязат в сметките за аварийния баласт!“ Матрос, който не обичаше да чете, се смяташе за негоден да служи на бойна подводница.

— Чети, дръвнико — казваха му с презрение.

— Не ми се ще, братлета.

— Тогава мисли му — скоро ще изкукуригаш!

К-21 носеше вахта в противникови води край остров Игней, но не беше изразходвала торпедата си — нямаше достойна цел.

— Ама че позиция ни се падна — казваха матросите. — Ако ще да пукнеш, едно корито не можеш накваси.

Позицията изглеждаше безнадеждна: нито един противников кораб не се показваше от фиордите. Един ден, когато корабът се движеше с дизели, работещи в режим „винт-зарездане“ (едновременно движейки кораба и зарездайки електрическите батерии), Лунин се спусна от „лимузината“ на мостика във вътрешността на крайцера. Горе останаха да носят вахтата лейтенант Мартинов и четирима сигналиста. Лещите на биноклите им, покрити със светлинни филтри против слънцето, следяха всичко, което можеше да се види по хоризонта около кораба. Съзряха един куфар с дръжка,

който си плаваше в океана по своите куфарски работи и пет пари не даваше. Никой дори не се учуди.

— Това нищо не е — казваха, — от К-21, дето я командува Котелников, видели веднъж портрета на Хитлер.

— Къде го изнамерили?

— В морето, разбира се, къде? Голям бил, казват. С дъбова рамка. Плавал стоешкком... Всички да го видят. И разбира се, като всяко истинско лайно, не тънел.

Съвсем неочаквано от мостика се чу гласът на Мартинов:

— Предайте на командира молба да излезе.

Обръщението е точно по уставната форма. Но тази уставна форма сега, в бойна обстановка, прозвуча като ненужна вежливост. Вече доста брадясал по време на похода, Николай Александрович Лунин нахлузи шапката си (тук, на кораба я наричаха „шапка-невидимка“) и се заизкачва по трапа, като мърмореше под носа си:

— Е, какво измислиха сега пък там?

В централния пост остана капитан-инженер III ранг Владимир Юлиевич Браман, който отдавна беше флагмански специалист, но по собствено желание се съгласи да отиде на по-малка длъжност, за да може да участва лично в бойните операции. (Два ордена „Ленин“ и три „Червено знаме“ — такава беше оценката за него като инженер подводничар.)

Изведнъж сигналистите се изсипаха по трапа като круши. Отгоре върху тях вече се стоварваше и Мартинов. Чу се гласът на Лунин:

— Да те вземат дяволите с твоята вежливост!

Сирената заквака на пресекулки, като известяваше: „Всички долу! Бързо потапяне!“

Вражески самолет, който се появил изведнъж над подводницата, вече изтеглил „свещ“, за да пикира. Стоп дизелите! Муфите са превключени. Вратите — плътно затворени. Който не е успял да дотича до мястото си оставаше там, където го е заварило квакането на ревуна. Още едно движение на ръката (станало вече автоматично), и след чукането на дизелите подводницата се изпълва с равното бучене на мощните електродвигатели.

Противниковият самолет хвърляше бомбите си. Раздутите хълбоци на К-21 всмукваха океанската вода. Крайцерът падаше в дълбочините. Хората имаха чувството, че се спускат с бързоходен

асансьор: палубата сякаш се изплъзваше под краката им. Бомбите избухваха наблизо... В бойната рубка Лунин се караше на Мартинов:

— Ти какво си мислиш? Че оня германец в самолета ще се изплаши от брадата ми ли? Трябва не мене да викаш горе, ами сам да изкомандуваш бързо потапяне. За какво ме викаш? Мислиш, че през живота си не съм виждал самолет?

След това последва команда:

— Да се огледат отседите!...

Браман веднага забеляза, че подводницата се движи неустойчиво. К-21, както казват подводничарите, се беше „наквасила“. Нещо беше станало с цистерните. Беше се появил диферент, от който можеше да се очаква всякаква неприятност: електролитът да се излее от ръба на елементите; торпедата да мръднат в апаратите или пък да се излее маслото от лагерите...

Лунин изслуша доклада на Браман:

— Лодката лошо поддържа дълбочина. Движи се по синусоида с диферент към кърмата. Цистерната за бързо потапяне се е самозапълнила със задбордна вода...

Николай Александрович отговори:

— Обикновено с такива повреди корабът може да се върне в базата си и никой няма да ни упрекне, че не сме останали на позиция. Но ние не сме изразходвали нито едно торпедо срещу врага и... с какви очи ще се върнем? Виж какво, Владимир Юлиевич, я събери твоите момчета и измислете нещо.

Свределите на корабните винтове се вливаха във водната маса и тласкаха крайцера в тъмните дълбини. Лунин отмести погледа си от стрелките на тахометрите, които меко потрепваха зад стъклата, и каза на комисаря Лисов:

— Браман ще се оправи... Аз знам какви специалисти са нашите хора! Екипажите на британските субмарини вземат дори обикновените ни матроси за преоблечени инженери... Ще се справят момчетата!

Движеха се в режим 100 оборота. Въздухът в кораба беше напълно поносим. Влажността — нормална. Но сковаващите дълбини на полярния океан бяха вече обгърнали корпуса на крайцера и стана студено. Лунин нахлузи ръкавиците си; дланите му плътно обхванаха каучуковите ръчки на зенитния перископ. Синя светкавица заслепи

окото на командира. Това означаваше, че високо над него връхчето на перископа беше проболо повърхността.

— Изчезнали са мръсниците — каза Лунин, като огледа небето, спусна зенитния перископ и вдигна командирския. — И хоризонтът е чист. Да поизплаваме ли, комисарю, какво ще кажеш? Я да продухаме...

Със силен помпаж, който приличаше на експлозии, въздухът започна да изтласква водата зад борд. Палубата започна да натиска подметките на матросите: издигане. Лунин наметна якето полушубка и през люка се изкачи в мократа „лимузина“, където току-що всичко е било изпълнено с вода. Водата тук още живееше, стичайки се под краката на звънки струи. Носът на К-21 равномерно се полюляваше на вълните; морето се блъскаше и пенеше в решетките и шпигатите. А цевта на оръдието се кланяше на океана страшно и съсредоточено...

Браман скоро докладва своите технически съображения. Ремонтирането на цистерните през време на боен поход е, разбира се, изключително, почти небивал случай в походната практика. Браман каза:

— Лодката се е наквасила, преди всичко ще трябва да я олекотим.

Той предложи да бъде изхвърлена с помпи зад борд всичката прясна вода:

— Това са вече дванайсет тона. Освен това още осем тона смазочни масла. Друго нещо не може да се измисли в този случай...

Лунин замислено се почеса по брадата и огледа океана:

— Водата, по дяволите — каза той, — ще сърбаме от опреснителите... няма да умрем! Ала маслото! То ще остави такова петно, че ще демаскира позицията ни...

Като си припомня за този случай, Браман пише: „От гледна точка на подводницата блхме принудени да направим нещо съвсем осъдително — да оставим в морето огромно маслено петно. Но друг изход тогава нямахме. Трябваше да останем в морето, на бойната си позиция...“

Лунин се приближи до огорчения лейтенант Мартинов

— Това е, лейтенант! Цялата бъркотия нека ти лежи на съвестта...

Усиленият въздушен бараж, който противникът поддържаше тези дни над собствените си комуникации, караше командира да се замисли. Четиридесет и осем пъти крайцерът беше принуден да се спуска в дълбочините — четиридесет и осем самолета с рев прелитаха над перископите му. И ето сега като напук се беше повредила именно цистерната за бързо потапяне! А не е толкова просто, колкото на пръв поглед изглежда, подводницата да бъде натикана под водата. Ако пък се приеме повече баласт, отколкото трябва, тя ще се устреми като камък към критичната дълбочина, което е също опасно: където легне, там може и да остане!

— Но тези самолети не се въртят току-тъй — каза Лунин на комисаря.

— Мислиш, че германците се канят скоро да прекарат керван ли оттука?

— Керван може и да не е, но някоя гадина с нахална муцуна ще излезе да подиша свеж морски въздух... Трябва да установим връзка с базата. Ще доложим, че тук позицията е мъртва. Може да ни прехвърлят на по-живо място. Оперативниците виждат по-добре.

Лунин забеляза известна закономерност в появата на противниковите самолети: те прелитаха за разузнаване в 8, 16 и 24 часа и обикновено се появяваха откъм Алтенфиорд...

— Щурман! — заповяда Лунин. — Я вземи пеленги към тези самолети, нанеси ги на картата; по направлението ще разберем кой район от морето интересува противника...

Врагът сам се беше издал. Беше ясно, че тук някъде трябва да минат противниковите кораби.

В това време Браман и трюмните специалисти завършиха превключването на цистерните: от сега нататък К-21 с повредена цистерна за бързо потапяне можеше отново да се потапя бързо.

— Минахме без завода. Сами... Приемайте ремонта.

— По места, за потапяне! Флагът да не се спуска!

Разкъсвайки тишината, ревуният отново заквака; щракваха стоманените плочи на врати и клинкетите. Дизелите изведнъж замлъкнаха, а електромоторите със стон се завъртяха. С флаг на кърмата крайцерът падаше в мрака на океанската нощ, с пълна скорост, прегърнат от бездната — властна и всеобемаща.

— Прекрасно! — каза Лунин, като следеше стрелката. Подводницата бързо набираше дълбочина. — Все едно че сега се спускаме от хелинга...

На двацет и седми юни К-21 получи радиograma. Щабът на флота предаваше заповед крайцерът да смени позицията си, като се придвижи към остров Ролфсей и да чака! А при среща с противника — да го атакува! Тази заповед се отнасяше не само до подводницата на Лунин: Северният флот беше започнал да разгръща своите сили за посрещане на кервана PQ-17 с цел да защити съюзните кораби от нападения на противника. Нашите подводници трябваше да прехванат противника близо до неговите брегове, а по-нататък — вече в открито море — беше разположена втора „завеса“ от девет английски подводници... Всичко, което ще стане по-нататък, ще бъде вече не по наша вина. Северният флот бе изпълнил своя съюзнически дълг.

Обречен е врагът, смъртта витае над него неотстъпно в този час. По-сигурна от земна твърд сега е стоманената палуба под нас!

Всекидневният живот си тече по разписание, обхванат в строгите рамки на корабния график. Живот, ръководен по звънците, по радиотранслацията и по сигналите на ревуна. Разговорите обикновени — делови и кратки. В бойната рубка Лунин е събрал всички офицери и предлага всеки да си каже мнението по поставената задача — честно и открито, без излишно усукване.

Според установената стара традиция на руския флот най-напред се изслушва мнението на най-младшия. Пръв говори фелдшерът — лейтенант Петруша, и макар той да е само медик, неговите тактически съображения се изслушват с цялото внимание.

Самият командир, Лунин, говори последен.

— Взех решение да търсим врага в надводно положение, а да се потапяме само за почивка на екипажа. Разбира се, това за нас е по-опасно. Но затова пък ще можем от мостика да видим врага по-рано, отколкото през перископа. Във всички случаи, дори и да сме под водата, ние трябва да открием противника, преди той да ни е открил. Ако това не стане, значи, ние не сме моряци, ами мухлювци! — каза Лунин. — И искам да ви предупредя, другари, че атаката ще бъде осъществена ДОРИ АКО СЕ НАЛОЖИ ДА ИЗПЛАВАМЕ ПРЕД ОЧИТЕ НА ЦЯЛАТА ФАШИСТКА ЕСКАДРА... Толкоз. Благодаря за

изказаните мнения, които именно ми помогнаха да дойда до този извод и решение! Свободни сте да си гледате работата...

Водите на океана по курса на К-21 бяха пустинни. Само веднъж се мярна някакъв спасителен сал, боядисан в яркооранжев цвят. На този надуваем сал нямаше хора, но имаше три пакета в херметична опаковка. Когато матросите ги отвориха в кубрика, от тях се изсипаха холандски шоколади, френски коняк, датско сгъстено мляко, шведски кибрит, чешки ракетен пистолет и турски цигари. Имаше и една бутилка минерална вода от Висбаден и някакво лекарство на фирмата „Байер“ (за поддържане дейността на сърцето при рязко охлаждане на организма).

— На сала нямаше никакви национални знаци — каза комисарят Лисов на матросите. — Ето ви, момчета, една политическа задача. Познайте чий е бил салът?

— Детска гатанка. Знаем кой е ограбил Европа!

[1] А. А. Жуков по-късно се показва като отличен командир на миночистач. Но при първата си бойна операция, когато миночистачът му бил нападнат от противникови самолети, той по навик изкомандувал като на подводница: „Всички долу! Бързо потапяне!“ ↑

ХВАЛДФИОРД

Исландия от край време си е била датска полуколония, а Дания след окупирането от хитлеристите на свой ред стана германска колония (вече без всякакво „полу-“). Но още щом фашистите заграбиха Дания, англичаните тутакси окупираха изоставена Исландия. После англичаните бяха сменени тук от американците, които превърнаха Исландия в свой „непотопяем самолетоносач“. САЩ имаха вече значителен опит в създаването на пристанища и летища в арктическите условия. Войната минаваше някак покрай Исландия, но с черното си крило тя докосваше и тази отдалечена страна. Отначало англичаните, а сетне и американците в свободното си време усилено ухажваха исландските жени, което — не по-малко усилено! — се поощряваше от самата Исландия, която имаше нужда да се увеличи раждаемостта, за да се спаси от безлюдност островът. Въпреки тази „интимност“ на отношенията исландското население гледаше на съюзниците като на неканени пришълци. Тук не помагаша никакви „вечери на дружбата“, на които се танцуваше и никакви джазове, съставени от матроси!

От пролетта на 1912 г. Хвалдфиорд, разположен малко по на север от столицата Рейкявик, стана място, където се събираха корабите за изпращане на товари за СССР. По маршрута на PQ-17 трябваше да тръгнат 37 транспортни съда, над половината от които се движеха под американски флаг, а останалите бяха английски, холандски и панамски. Екипажите бяха смесени — до 17 националности на борда на един кораб. А докато керванът се формираше, докато бюрократите от щаба оформяха бумагите си, докато се съставяше ескортът, докато дочакат от САЩ самолетоносач, а от Англия пристигането на ескадрата начело с адмирал Товей, екипажите на транспортните кораби нямаше какво полезно да правят. В низината на скалистия залив, наречен от англичаните Ковашка долина, при мъгла и при ясно слънце от сутрин до късна вечер гърмеше музиката от корабните радиоуредби; брегът беше заглушаван от мощните високоговорители, монтирани на

покрива на неугледната барака на Християнската асоциация на свободната младеж.

*Дочувате ли нещо? — не е джаз;
тръбата свири заповед за нас.
Закуска във леглото, парно, газ
ще бъдат само сън желан за нас.
Тук няма саксофони, има ред.
Застъпвайте на вахта, мистър Ред!*

Тук, в Хвалдфиорд, Брънгуин за пръв път видя руснаци. В състава на конвоя PQ-17 имаше два съветски кораба: „Донбас“ и „Азърбайджан“. Брънгуин беше поразен от факта, че сред екипажите им имаше толкова много жени. Пресипналият Дик, който бе изкарал един рейс до Русия с PQ-13, му обясни, че това съвсем не са моряшки съпруги.

— Когато дойде време да вдигаме котва, ще видиш как тия женоря работят със спирачките и вързалата, все едно че с тенджери и черпаци. А пък гърдите им са ей такива! — и боцманът протегна ръце на близо два фута...

Във фиорда нямаше какво да се прави и екипажите на транспортните кораби още от сутринта потегляха с автобуси до близката столица.

В един от пристанищните барове на Рейкявик най-неочаквано Брънгуин срещна приятеля си Суарт:

— А! Ти пък какво търсиш тука?

Суарт беше малко смутен от тази среща:

— Знаеш ли, аз тогава се сдърпах с моята... Отдавна се чудех как да й го върна, накрая реших да се фрахтовам някъде по-близо до дяволите: па нека се мъчи, като се сеца за мене. Пък и долларите няма да ми са излишни... Но аз съм балама, както ти е известно, и се договорих за рейс само до Скапа Флоу... Какво се смееш?

— Пропуснал си много спирки, Суарт.

— А, не... Тук сме се отбили съвсем случайно.

— Не си ли на танкерите? — попита Брънгуин.

Суарт дори се засегна:

— Да не съм луд да плавам с тия запалки, на които и преди войната човек не знаеше къде може да запали една цигара... Стооктанов авиационен бензин — с такова бренди човек по-добре да си няма работа! Не — завърши Суарт — почти доволен, — дойдох тук с един бивш банановоз — турбинно задвижване и два дизела — като в рай на всемогъщия бог!

Брънгуин отвори една бутилка и наля на Суарт пълна чаша.

— Ти винаги си се нареждал по-добре от мене. С турбините вие можете да се изплъзнете от Хитлер, ала нас, дето плаваме с индикаторни, тъй може да ни хване за опашката!

— Това си е вярно. Нашата скорост е муцуна до муцуна с германските уботове, когато пердашат над вода.

Брънгуин се прозя от скука и огледа шумния бар.

— Ей там — подхвърли той — двама британци май че се канят да се бият с нашия електротехник... Дали да не отида да му помогна?

— Чакай. Имаш време.

— Ако не отида сега, после ще е вече късно...

Докато Брънгуин се промъкне между матросите, електротехникът вече се търкаляше на пода с пробит череп. А двамата британци с широки клош панталони, въртяха в ръцете си големи бутилки от уиски.

— Той да не ти е млечен близък? — попитаха те Брънгуин.

— Аз с него не съм пил мляко.

— Тогава какво се завираш да го защитаваш?...

Брънгуин свали единия със страшен удар в челюстта.

После, с вик на индианец, се хвърли върху другия и го метна с удар в краката тъй, че оня се залепи в тезгяха на бара. Електротехникът седна и заопипва главата си.

— Май че руснаците ще минат без мене — каза той. — Три излишни думи и една бутилка ми преобърнаха съдбата...

Брънгуин настани ранения в едно такси и каза на шофьора:

— И него като другите... до Хвалдфиорд и толкоз! След което се върна при тезгяха и попита:

— Слушай, Суарт, ти наистина ли смяташ да офейкаш?

— Отзад към тебе — отговори Суарт — се приближават петима наведнъж.

— Какви са? — попита Брънгуин, без да се обръща.

— Ония момчета от „Лондон“, дето застана вчера на рейда. И сега ще те научат да уважаваш Home Fleet.

Брънгуин се обърна с лице към побойниците от крайцерите.

— Е, какво, консервени момченца? — реши да поздрави той англичаните. — Как ви се харесват американските хамии с доматиен сос, които плюскате по „заем-наем“-а?...

Съзве се от гласа на приятеля си.

— Таксито дойде — каза му на ухото Суарт...

После три дена Брънгуин се търкаля в каютата, а пресипналият Дик облепваше лицето му с компресчета собствено производство.

— Май че тръгваме на двацет и седми — предаваше му той новините. — Електротехника ни вече го изписаха със сътресение на мозъка... Чудесния празник, Деня на независимостта ще празнуваме на море. Представям си какъв луд фойерверк ще ни направят германците!

На съседния транспорт бе започнал поредният бунт на екипажа. Корабната полиция с бели шлемове, препасана с бели ремъци и с бели палки в ръката се беше развихрила и завираше матросите в тесните трюмове. Сега ще ги държат затворени, докато корабът излезе в морето... През илюминатора Брънгуин виждаше нощния линкор „Вашингтон“, на чийто ют под извивката на артилерийските башни с песен се строяваше юнашки бейзболен тим; по-нататък се очертаваше силуетът на крайцера „Лондон“ под вимпела на сър Хамилтън. От рейдовете на Хвалдфиорд, вдигайки облаци от пръски, излитаха шкембестите каталини; веднъж звънко затракаха зенитките.

— Казват — съобщи боцманът, — че днес хвърчал някакъв фриц.

— Откъде се е взел? Германците нали нямат авионосци?

— Не. Но се носят слухове, че фрицовете построили аеродруми на Шпицберген. Сега хавата в морето е лоша. Казват, дори и по-лошо, че германците имали секретни бази за подводници на Земята на Франц Йосиф и дори на руската Нова земя...

Скоро изпратиха нов електротехник — самия Суарт. В лошо настроение, той вмъкна в каютата си своята дълга като колбас торба с вещи.

— Твоят кораб — каза Брънгуин, — струва ми се, се наричаше „Уинстън Салън“... Къде е сега?

Без да му отговори, Суарт вадеше една по една вещите си от торбата. От кутията с кафе той извади една хлебарка, цялата покрита с кафеен прах.

— Горката ми! Чак от Халифакс плаваш с мене, скитнице?... На нея човек може да завиди — каза Суарт, като пусна хлебарката да пълзи по преградата. — Нея поне никой не я лъже...

— Тебе излъгаха ли те, Суарт?

— Разбира се! Аз се бях пазарил само до Скапа Флоу, защото не съм мъж, който може да остане без пари. И сам не мога да разбера как се озовахме в този хладилник. Сега изведнъж научавам, че моят скапан банановоз, натоварен с танкове, също пътува до Русия. Метнаха ме уж поради военната тайна... Каж ми сега не са ли свини тия с военните пагони? И реших, че в такъв случай по-добре е да съм до тебе... Здравей, Брънгуин!

— Здравей, Суарт... Само че никой не те е лъгал. Пътищата моряшки във време на война са неведоми, както и пътищата господни, Суарт! Ето ти една кука — можеш още сега да се обесиш. Но дори и трупът ти ще стигне до Мурманск.

— Излиза, че не само в Тексас има балами — отговори Суарт. — Какво ще ми предложи тоя руски Мурманск, който не съм виждал? Мислиш, че ни чакат ли там? И ще ни поканят да прием?

— Чакат ни, Суарт, и ще ни поканят, можеш да не се съмняваш. Разбери: не сме ние първите, няма да сме и последните. Войната продължава и Русия още дълго ще воюва... Дори ако ние отидем на дъното, други ще подкарат керваните. Ще се промъкнем някак — утеши го накрая Брънгуин. — Ескортът ни е екстра! Един бейзболен отбор от „Вашингтон“ се наема да гони с щеките си „Тирпиц“ чак до Берлин. Я ми подай бутилката.

Брънгуин отпи глътка уиски и запуши бутилката с тапа.

— А ти не бива да пиеш, че ще се разкиснеш съвсем... Виж нашия старец Дик. За втори път пердаши до Съветите и нищо му няма — и петите, и темето му са в ред... Не е ли по-добре да вземеш от него пример и ти, Суарт?

— Лайно! — отговори му Суарт и легна на койката.

На двайсет и седми юни под бесен проливен дъжд керванът PQ-17 потегли.

На корабите от ескорта дълго се чуваха медните бойни тръби.

Един очевидец ни е оставил следните редове: „Като голямо ято одърпани птици корабите преминаха боновите прегради, излизайки в океана. Никой не оказа на заминаващите никакви почести или салюти. Но тези, които ги изпращаха, всички до един мълчаливо ги благословиха.“

Беше тъкмо молитвена събота...

След прибирането на котвата Брънгуин застъпи на вахта. Гладко избръснат и като си играеше по трапа като момченце, на мостика се изкачи щурманът. Той събщи бодро:

— Имам хубава новина, Брънгуин.

— Може ли да я зная и аз, сър?

— Разбира се! Тази година ледната обстановка е прекрасна. Границата на паковите ледове се е изтеглила много по-далеч и ние ще минем покрай Исландия, като я заобиколим от север. А това е по-безопасно за нас... Не мислите ли, Брънгуин?

Като обръщаше и тласкаше тежко водата с винтовете си, британският линкор „Дюк ъф Йорк“ се носеше навътре в лъчистия океан; след него, въртейки огромните крила на радарните си антени, се отдалечаваше и американският линеен кораб „Вашингтон“; издигнал високо летателната си палуба, с шум премина самолетносачът „Викторийз“. Това бяха силите на главното прикритие, които сега ще тръгнат далеч пред кервана, вселявайки с цялата си мощ спокойствие в душите на слабите.

Брънгуин си плю на ръцете, за да държи по-удобно ръчките на щурвала.

— Никога, сър, не съм изпитвал особено уважение към тези джентълмени — линкорите, в които е пълно с полиция като на Бродуей. Сега в църквата му се служи служба, скръндзите матроси влагат парите си в банката, а бюфетите продават пликкове, гребени и презервативи. Всички линкори ми се струват плаващи казарми, само дето са без прозорци. Бих дал много да видя как потъват. Кой знае колко мехури се вдигат над тях!...

— А не ви ли се ще да се върнете в къщи? — попита неочаквано щурманът.

— Сър! — отговори Брънгуин, жегнат болезнено. — Ако исках да си седя в къщи, нямаше да избира тази професия, с която сега се

гордея. Така е тръгнало, че аз от малък никога не съм обичал да се въртя в къщи.

На всички кораби изведнъж запрацяха външните високоговорители за общо оповестяване. Много хиляди души изведнъж напрегнаха нервите си, защото от тези рупори човек рядко може да чуе нещо приятно... Сега ще вземат да ги слисат с някакъв „Тирпиц“.

— Успех на всички! — обявиха говорителите. — Да се затворят люковете, клинкетите и гърловините, да се провери закрепването на предметите в трюмовете. Излизаме в открито море, и... да ни благослови господ, нашият защитник!

— Значи, линкорите вече не са наши защитници — измърмори Брънгуин. — Знаех си аз: на тези казарми не бива човек да разчита...

След три часа движение щурманът откъсна едното листче на календара. Листчето хвъркна от пръстите му през отвора на илюминатора. Първият ден умря. Роди се следващият. Тъй ще е винаги, докато човек е жив.

Един ден преди това Шнивинд каза:

— Етерът край Рейкявик подозрително затихна, но за сметка на това значително се съживи работата на руските радиостанции около Мурманск. Май че вдигат котва. Сега трябва да почакаме PQ-17 сам да се издаде...

Не му се наложи да чака дълго. При построяването на кервана в походен ордер един от корабите заседна на някаква плитчина, която не беше отбелязана на картата, и получи пробойна. Страхувайки се, че в мъглата може никой да не го забележи, той панически изстреля в етера пищен букет от сигнали за бедствие, които германските радиостанции в Трьомсьо и Нарвик тутакси засякоха.

— Толкоз! — каза Шнивинд, като откъсна от телетипа донесението за този случай. — Засега повече нищо не ми трябва от тях. Но те вече са в ръцете ми...

КОНТАКТИ

Английските кораби тогава много отстъпваха на американските. „Владетелката на моретата“ имаше смачкан вид. Бордовете мръсни, въоръжението остаряло, навсякъде ръжда, матросите разпуснати като пирати; тайно от съюзниците се използваха телесните наказания (удари с камшик по гол задник). Американският флот, напротив, имаше добре поддържани кораби с мощно и модерно оръжие. Матросите им се разхождаха по мостиците без барети и с лекомислени галанки с къси ръкави. Наистина при никакви условия американците не забравяха обслужването — белоснежни стюарди обикаляха с подноси бойните постове и разносяха на вахтените горещо кафе, уиски, бисквити... Северният флот, за разлика от другите флотове на нашата страна, беше в постоянен контакт със съюзниците. Англичаните бяха малко тежки в общуването с нас. Американците, напротив, веднага се сприятеляваха и като вълци се нахвърляха на черния хляб, който страшно им допадаше. Край пирсовете на Подплава в Полярний бяха базирани английските подводници „Тайгрес“, „Трайдънт“, „Сийулф“ и „Сийлайън“. Трябва да се предполага, че английското Адмиралтейство не беше изпратило при нас най-лошите си подводници. Това бяха кораби с твърде опитни и мъжествени екипажи. Те не бяха настроени към нас твърде приятелски, но това не им пречеше да стоят борд до борд с нашите ески, щуки, малютки, декабристи и катюши. От време на време съюзните подводници се прибираха на почивка в Англия, после се връщаха с нови екипажи. Един от английските офицери, след като си беше пийнал с нашите подводничари, случайно се изгърва:

— Нека си остане между нас, но ние идваме тук не да воюваме, а да изучаваме вашия театър... Затова именно екипажите се сменят, за да може повече хора да свикнат с вашите условия!

От самото начало на войната подводните лодки на Северния флот водеха активен живот на позициите и нямаха загуби. Към лятото на 1942 г. противникът се посъвзе, рязко засили противоподводната си отбрана и за нас настана тежък период. Хората си остават хора; всеки

иска да победи и при това да остане жив. А сега, когато шест подводници поред изчезнаха зад хоризонта и завинаги останаха там, отвъд него, сега всеки неволно взе да се замисля: „Значи, врагът може да потопява и нас. А ние си мислехме, че ще останем неуязвими...“ Вицеадмирал Головка отбеляза в дневника си: „Всичко това се отразява на умовете в бригадата. Командирите са помръкнали.“ Командирът на бригадата подводници (Подплава) И. А. Колишкин също отбелязва, че „впечатлението, което направиха на подводничарите нашите първи загуби, не бива да се подценява“. Но цялата мъка и горчивина от тези поражения скоро се превърна в омраза към врага и над пирсовете на подводната бригада (Подплава), както винаги, тържествено звучаха думите:

— Прибери сходнята..., отдай носовите!

Един ден пред кабинета на вицеадмирал Головка се яви британският военноморски представител в Полярное, контраадмирал Фишър, сменил на този пост Бевън, и спокойно доложи, че керванът PQ-17 е вече на път.

— Можете да бъдете сигурен — отговори му Арсений Григориевич, — че нашият флот ще направи всичко, зависещо от него, за да не пострада PQ-17, доколкото е възможно. Освен подводната завеса, спусната от нас пред норвежките брегове, ние усилихме и въздушните ескадри... Ето, готови са да стартират всеки миг деветдесет и един изстребителя, шейсет и девет бомбардировача и двайсет и седем разузнавателни самолета.

— Това е чудесно! — и Фишър вежливо се сбогува... След като аташето си отиде, Головка се срещна с члена на военния съвет на флота дивизионния комисар А. А. Николаев.

— Как вървят нещата, Арсений Николаевич?

— Не много добре... Две наши лодки пак мълчат. Не се чуват в етера. Не отговарят на позивните... Лошо! Изглежда, германците са започнали да използват в отбраната си някакви методи, които не са ни докрай известни... Какво прави Кучеров? Срещали ли сте се?

Кучеров беше началник на щаба на Северния флот.

— Отбих се при него. Както винаги, работи.

— Сигурно е готов напълно за посрещане на PQ-17.

— Да, напълно... Предстои му само да се свърже с Беломорската флотилия. Тя ще трябва да прочисти от мини фарватерите на Северна

Двина.

— Няма да е лошо! Може там да са останали някой и други неконтактни мини... Е, да вървим — стана Головко. — Да изпратим хората. Че не се знае дали ще ги видим пак някога.

На кея подводничарите допиваха последните чаши водка. Характерният за онова време тост беше:

— Броят на изплаванията ни да бъде равен на броя на потапянията!...

По обяд на 30 юни неоткритият още от германската авиация керван PQ-17 премина край остров Ян-Майен, самотно застинал сред океана някъде между Гренландия и Нордкап.

Шнивинд и гросадмирал Редер, два стари катъра в колата на Хитлер, бяха солидарни в мнението си, че разбиранията на фюрера върху морската война не струват и пфенинг. Неговият страх от авианосците е просто смешен! Сега в базите в Норвегия бяха предварително концентрирани 16 000 тона нефт и това им внушаваше чувство на сигурност за изхода на операцията.

— Играта започна — разсъждаваше Шнивинд. — Операцията „Ход на коня“ не може да бъде спряна, защото всичко е премислено докрай. Паметник за доблестта на нашия флот ще бъде поставен след войната, разбира се, не в Кил или в Хамбург, а там, където му е мястото — върху скалите на Нордкап.

Шнивинд се страхуваше сега не от английските авианосци, а по-скоро от авиацията на Гьоринг. Горчивият опит от сътрудничеството на флота с луфтвафето беше научил германските моряци да се страхуват от собствените си самолети. Прехвалените германски асове съвсем не умееха да различават противниковите кораби от своите собствени,^[1] като ги потапяха тъй жестоко, че ако останеше поне един жив от екипажа, и тогава Редер с яд казваше на Гьоринг:

— Голямо благодаря на флота, райхсмаршал!

Сега, за да може на пилотите всичко да им е ясно, Шнивинд беше заповядал спешно да бъдат пребоядисани оръдейните башни на крайцерите в яркооранжев цвят, а на палубата на „Тирпиц“ сега рисуваха гигантски пречупен кръст: черно-бяло-червен, за да може веднага да бъде забелязван от въздуха...

От Кил Редер поиска метеобюлетин.

— Отговорете му, че над океана е легнала мъгла като гъсто мляко — каза Шнивинд. — Ние не можем да видим кервана от въздуха. Обаче синоптиците ни обещават скоро изясняване...

Един германски разузнавателен самолет се отлепи сляпо от летателната писта. В началото на полета си — праволинеен като полета на подивяла врана — той започна да изпразва окачваемите си резервоари. Като изсмучеше бензина до дъно, самолетът хвърляше тези резервоари в океана; по инерция те дълго още летяха успоредно с крилото, после, падайки плавно надолу, се бухваха в бушуващото море. Резервоарите бяха устроени така, че веднага потъваха: никакви следи в морето.

„Не, оттук не са прелитали самолети!“

— Мъглата продължава... мъгла — докладва пилотът. — Ето, вече започва да става по-рядка. Разбрахте ли ме? Казвам — тук вече е по-чисто... Да, да! Скоро ще видя кервана... Ето го, видях го! Контакт имам...

— Направи кръг около кервана! — заповядаха му от Нарвик.

Както неведнъж се бе случвало, англичаните започнаха по радиото разговор с противниковия самолет. Обикновено се подхващаше състезание по остроумие и палмата на първенството невинаги се падаше на Англия.

— Ей, момче — викаха радистите от корабите. — Главата ни се замая с твоите въртележки. Повърти се малко обратно, да ни се отвъртят вратовете...

— Бъдете търпеливи — отговори им вежливо германецът от въздуха. — Няма да ви преча дълго. Сега ще си се върна, а вие почакайте моите приятели. Те ще ви извият вратовете съвсем.

Мрачен хумор... А самолетът разузнавач вече им беше изпратил смъртта!

Този полет беше извършен от германците по обяд на 1 юни.

Сега, когато конвойт бе открит, англичаните решиха, че вече е безсмислено да се пази радиомълчание. Етерът беше взривен от каскади дълги радиопредавания изведнъж на няколко адреса. Германските прихващачи заработиха като луди; всичко, което идваше от морето, веднага се дешифрираше от германците (това беше голям успех за фашистката криптография)...

— Да благодарим на англичаните за вниманието им към нашите проблеми — каза Шнивинд. — Сега всичко ще потръгне много по-лесно. Погвайте към тия дърдорковци нашите подводници.

От морето се приближиха германските уботове и се повлякоха след конвоя. Линейните сили на ескадрата на Джон Товей се движеха по-западно; подводниците, освен транспортите виждаха сега само есминците от охраната на Брум; а крайцерите на сър Халимлът плаваха по-северно (още незабелязани от германците). От време на време в мъглата подводниците изгубваха кервана, но тлъстите петна от нефта, оставяни от корабите върху вълните, и задимената атмосфера над морето помагаша на германците отново да открият кервана сред безбрежния океан. Кратките сигнали от тях стигаха до щабовете: „06.17. Контактът е загубен.“ „11.38. Контактът е възстановен.“

Шнивинд предаде заповед до „глутницата“:

— Залепете се за нефтената опашка и се дръжте за нея. Сега главната задача е не атакуването, а следенето. Без да влизате в боен контакт засега, не губете визуален и акустически контакт. Желая ви успех, момчета! Сам гениалният фюрер следи всеки оборот на вашите винтове...

„Момчетата“ се залепиха здраво за мръсната опашка на кервана. Опитните кадри на Дьониц бяха вече поизбити — средната възраст на германските подводничари беше 21 години. Бойната им подготовка не можеше да се нарече блестяща, но те бяха нахални, напористи и безжалостни... Дългите им коси и ярките цветни кърпи кой знае защо особено вбесяваха американците. Ако се случеше да настигнат някоя подводница в изплавало положение, темпераментните янки се хвърляха на абордаж. Биеха се дори с каси и бутилки. А избухливите порториканци хвърляха в хитлеристките офицери ками като в цирк.

Фишър отново се яви в кабинета на Головко; лицето на британския аташе беше сега угрижено.

— Струва ми се, бях ви казал, адмирале, че от Хвалдфиорд са тръгнали всичко трийсет и седем транспорта с товари.

— Да, да.

— Но, изглежда, четири са се върнали вече — един поради повреда в машината, а другите не издържали натиска на ледовете.

— Минус четири. Продължават движението си трийсет и три?

— Да, трийсет и три... Малка неприятност — смръщи се Фишър, като щракна с пръсти. — Работата е там, че противниковото въздушно разузнаване вече е засякло PQ-17.

— А по-точно?

— По-точно — отговори Фишър — германците от този момент не изпускат от очи PQ-17.

Млъкнаха. Далеч се чуваше сирената на някаква подводна лодка.

— Извинете ме, адмирале — каза Головко, — а какво докладва вашето разузнаване за германските линейни сили от групата „Норд“?

— О, тях ние следим като квачка пилците си — отговори Фишър с усмивка. — Впрочем, когато няма новини за противника, това вече е хубава новина...

— Не винаги — намръщи се Головко.

— Какво да се прави; мъглата пречи на нашата авиация. Цяла северна Норвегия е сякаш покрита с бяло одеяло. Спитфайерите ни не могат да видят какво става на германските котвени места там...

Арсений Григориевич стигна до извода, че контраадмирал Фишър наистина не знае твърде много. „Недей, Дъдли“ беше далеч отгук и британското Адмиралтейство ще съобщи на своя аташе само онова, което смята за нужно. И ще скрие именно онова, което сметне за нужно да скрие от своите съюзници.

— Е, добре — каза Головко, — като стисна ръка на Фишър. — засега нямаме повод за опасения... Нека се надяваме на добър изход!

В полунощ радиостанцията на Полярное улови трепетни сигнали от противниковите води. Лунин съобщаваше, че неговият подводен крайцер е заел новата позиция, в кораба всичко е изправно, настроението на екипажа е нормално, делово, добро. Впрочем, за настроението той можеше и да не докладва, но Лунин го направи сякаш умишлено. Като че ли искаше да каже: след шестте загуби моята K-21 не се смята кандидат за седма...

Като прие текста от дежурния по щаб, Головко му каза:

— Свободен сте. Отговор няма да има. Пък двамайсет и първа и не очаква отговор... На тях всичко вече им е ясно!

— Е добре! Сега-засега нещата не се нареждат толкова зле за нас.

„Какво става с Дъдли там? Не прави ли Дъдли онова, което не бива да прави?... Недей, Дъдли, недей да го правиш?“

[1] Почти същото положение се беше получило и във флота на САЩ. Много американски кораби и моряци загинаха под бомбите и торпедата, хвърляни върху тях от собствените им самолети. За голямо съжаление в края на войната в Северния флот поради груба немарливост на щаба на авиационния полк беше потопена гвардейската подводница Щ-402 (с командир капитан III ранг А. М. Каутски). ↑

СЕВАСТОПОЛ-МУРМАНСК

На първи юли нашите войски изоставиха Севастопол...

Същият ден Гьоринг вдигна „всичко, що лети“ от полярните летища. Откъм посоката на слънцето ескадрилите на страшна височина бяха насочени към Мурманск... В състава им имаше екипажи, които съвсем наскоро се бяха пребазирали в Норвегия от Сицилия, където обслужваха армията на Ромел в Африка^[1]...

Тежко е: нашите войски изоставиха Севастопол!

Хитлеристката авиация започна изпълнението на заповедта на фюрера Мурманск да бъде напълно унищожен. Във въздуха над пристанището се разгоря въздушен бой. Този ден нашите летци се биха до последния патрон, до последната капка бензин. Градът гореше. Огромен черен облак от сажди и пушек беше надвиснал над покривите му.

Зенитните оръдия бяха малко. Твърде малко. Стреляше се по противника от корабите. Тук-там във въздуха се разтваряха гъбите на парашутите — свалените асове на Гьоринг с талисманите и ордените си, с дъбовите си листа сега плаваха надолу право към пламъците, право към оловните води на Колския залив... Тежко е. Много тежко. Вчера изоставихме Севастопол.

На следващия ден всичко се повтори отначало. Противникът беше решил без оглед на загубите да доразруши с бомби и да доизгори със запалителни средства онова, което беше оцеляло след вчерашното нападение на авиацията.

Няколко бомби паднаха в цеховете на корабостроителниците. В пристанището бяха запалени складовете, но хората успяха да ги спасят. Батопортът на единствения в целия флот док беше повреден от бомбите. Градът догаряше...

Вицеадмирал Головкин записваше в дневника си:

„Сякаш нарочно едва сега, когато Мурманск всъщност вече не съществува като град, са получени сто зенитни оръдия за неговата отбрана... Дадох заповед плаващият док на Морфлота да бъде преместен на друго място. Иначе той ще бъде потопен. Снощи

черноморци са изоставили Севастопол... А сега и тук всички са покрусени... За 17 конвой никакви сведения. Липсата им още не означава нещо лошо. И все пак тревожно и тежко е...“

Операцията „Ход с коня“ предварително предвиждаше унищожаването на Мурманск. И градът лежеше сега в прах и пепел. Но пристанището, но корабостроителницата действуаха, шосето също живееше.

И все пак тежко е: изоставихме Севастопол!

Британският контраадмирал Фишър донесе най-пресни данни от своето разузнаване. Този път той дори не беше угрижен.

Английският аташе беше развълнуван до крайност:

— Можете ли да повярвате, адмирале! Един спитфайер успял все пак да пробие покривалото на мъглата. Но аерофотографирането ненадейно престанало да фиксира „Тирпиц“ и „Хипер“ в Трондхейм... Къде са се дянали тия коритца, не ни е известно.

— Трябва да се потърсят в Алтенфиорд — каза Арсений Григориевич. — Германците много обичат този фиорд, който им дава възможност за бързо и решително излизане на оперативен простор.

— Значи, и вие сте склонен да мислите, че германските линкори се канят да излязат на нашите комуникации?

Като командир на „Бархъм“ в миналото Фишър сам разбираше каква страшна разрушителна мощ имат корабите от този клас. Той излезе от кабинета на Головкин, като помръдваше възмутен рамото си:

— Това е ужасно... Това коренно променя цялата обстановка!

Британската мисия предаде на кервана PQ-17, че Мурманск се отменя като крайно пристанище след бомбардирането му и корабите сега трябва да продължат до Архангелск (впрочем това решение на съюзниците беше само изгодно за нас, тъй като от Архангелск товарите стигаха по-бързо до нашия фронт).

[1] Поради това, че Хитлер прехвърли от района на Средиземноморието своя 2-ри въздушен флот на Източния фронт, танковите колони на Ромел замръзнаха като заковани на 80 км от Нил, което спаси положението на разбитата на пух и прах английска армия на Египет. Това не бива да се забравя. ↑

ТЕ СЕ ДВИЖАТ

Американците се включиха в европейската война (за сега още в подчинение на английските адмирали). Прекарването на PQ-17 до бреговете на Русия е първата голяма морска операция, която САЩ предприеха под егидата на Англия. От това, какво ще стане с тази операция, зависеха много неща. Сега в отоплените с калорифери рубки на линейния кораб „Вашингтон“ работеха мощни пеленгатори система „Хаф-даф“, които прехващаха противниковия радиообмен в океана. Тук сред облаци цигарен дим, като си сръбваха от време на време уиски, работеха солидни чичковци с очила, с разкопчани жилетки, с кръстосани тиранти. Това бяха криптографи аналитици, постигнали тайните на германските радиовръзки.

„Хаф-даф“-ите засякоха една кодова шифрограма от някакъв германски миноносец. След декодирането от текста изведнъж пролича печална картина: PQ-17 отдавна е под наблюдението на противника... Същото се знаеше и от британските адмирали. Но сър Товей каза „Йес“, сър Хамилтън каза „О'кей“ и с това работата свърши, както в швейцарските банки, където знаят да пазят тайната на всеки влог.

Американците са друго нещо. Те започнаха да викат и да ругаят.

— Дявол да ги вземе тези германци! Как успяват да ги правят тия неща, ще разберем чак след войната, ако доживеем дотогава. Но още по-трудно е да разбере човек нашите съюзници. За какво, пита се, киснем под дъжда в задните дворове на Европа, сякаш папата ни е отлъчил от църквата? Не е ли по-лесно да настигнем тоя „Тирпиц“ и по локаторния пеленг да го валцоваме като на блуминг? Можем да превърнем тая буца в такова сплескано пликче, че още утре сутринта Редер да го мушне под вратата на кабинета на своя фюрер...

В американските крайцери „Тускалуза“ и „Уичита“, които се движеха в състава на крайцерското прикритие на сър Хамилтън, офицерите наблягаха пред матросите на баснословната стойност на товарите в кервана PQ-17.

— Седемстотин милиона долара, туй е такава пара, заради която човек трябва да се държи на ринга дори да му избият зъбите! Ние,

американците, не трябва да забравяме, че през гражданската война на Щатите Русия единствена ни подкрепи! Тя ни изпрати на помощ своята балтийска ескадра, а сега ние, правнуците на Линколн, изплащаме на русите непогасен стар дълг...

RQ–17 следваше генерален курс, който обвиваше като широка дъга цяла Скандинавия, за да се спусне после от самия ръб на паковите ледове право на юг към пристанищата на Русия. По маршрута, който керванът следваше, понякога се виждаха преобърнати спасителни лодки, полузатънали понтони с мъртъвци, плаваха сгъстени от полярния студ буци мазут, които приличаха на гнило месо — това бяха следи от някогашни катастрофи, печални мемориали на кервани, минали по тези места преди RQ–17. В тия мрачни места корабите не се задържаха, те продължаваха бързо пътя си сред навяващата тъга мъгла, сред разчупени ледени късове и застрашителни айсберги. Черната като кадифе вода на океана се разтваряше послушно под корпусите им. Наоколо цареше мъртва тишина. Нещо свиваше сърцата на хората и те все гледаха да легнат да заспят в отсеците, разположени над ватерлинията, по-близо до вратите и люковете. Скапа Флоу не ги забравяше и транслираше сега за RQ–17 концерт от базата; далеч оттук оркестрантите надуваха своите саксофони, а някаква недостъпна жена им пееше:

*Последно сбогом на кервана,
запорил смело океана.
Последна песен с този джаз
аз пея и скърбя за вас.*

Но сега, обхванати от тревога и студ, екипажите сякаш не вярваха, че някъде живеят шумно и пълнокръвно вълшебни градове, че синкави от цигарен дим ресторанти са изпълнени със звуците на джазбанди, а вечер под светлината на неонов лампи по тротоарите на столиците излизат жени с ярко начервени устни... Термометрите на мостиците отбелязваха тези дни само минус три градуса.

Впрочем, засега всичко върви, както трябва. Стана известна само една неприятна подробност: оказа се, че корабите нямат достатъчно боеприпаси. Предприемчивите американци започнаха да късат

пломбите на палубните контейнери, под които мрачно дремеха заскрежените танкове. От трюмовете бяха подадени снаряди. Куполите на двадесет и осемтонните грамади се размърдаха неохотно и оглеждаха с безпокойство непознатия пейзаж. Сухо и рязко треснаха пробните изстрели от танковете „Дженеръл Грант“.

— Така е по-сигурно — казваха моряците. — По-добре руснаците да получат стока без пломби и опаковката, отколкото изобщо да не получат нищо!

Мъглата дълго им пречеше, като предизвикваше чувство на самота. Но от време на време тя се разкъсваше и тогава на екипажите на корабите им се струваше, че виждат цял град, израснал неочаквано сред океана. Хоризонтът беше задимен от деветте колони, които се движеха с интервал от два кабелта между корабите. Ниско над тях плаваха сребърните колбаси на аеростатите от заграждението.

Извън видимостта на кервана, някъде между Ян-Майен и Шпицберген, курсираше ескадрата за далечно прикритие. Два съюзни линкора — „Дюк ъф Йорк“ и „Вашингтон“ натискаха с киловете си водите на океана. Авионосецът се плъзгаше като притаена сянка, заобиколен от корвети и субмарини. Покрай самата ивица, на ледовете се движеха тежките крайцери тип „Лондон“. Вездесъщи есминци кръстосваха наоколо и душеха врага. Факелите на димовите им тръби се носеха над морето като символи на сигурността. Шкембестите корвети плаваха важно в бойното охранение, въоръжени отлично с мрежестите антени на радарите си върху мачтите. Палубите на конвойните съдове имаха многоцветни „таралежи“ и „мишеловки“, сеещи на квадрати бомби над противниковите подводници. Танкерите за зареждане на корабите на ход (през шлангове) — се движеха успоредно с транспортните съдове.

Ескадрата не беше сляпа. Ескадрата не беше глуха. Британските асдици и американските сонари, наострили хидролокационните си уши от дъната на своите кораби, непрекъснато се ослушваха под водата. Въздухът над кервана и над силите за близко прикритие беше почти до крайност уплътнен от бързите разговори, които корабите водеха помежду си по ултракъсовълновите телефони (ТБ).

Движеха се кораби за ПВО (Противовъздушна отбрана).

Движеха се кораби за ПЛО (Противолодъчна^[1] отбрана).

Сякаш нямаше сила, способна да прекърши тази строго планирана и организирана отбрана...

А в случай, че над някого надвисне смъртна опасност, ето ги спасителните кораби. С хирурзи и със запас от консервирана кръв. На бордовете им има специални тралове, готови да уловят човек дори потънал под водата. Тук имаше всичко необходимо за спасяване. Даже силно действащи химикали за почистване на човека от нафтата и маслото, които неизбежно полепват по давещия се при катастрофа, като разяждат бързо кожата и вътрешностите му.

И моряците от кервана PQ-17 бяха напълно уверени, че защитата им срещу врага е осигурена. Тогава никой от тях не знаеше (и не можеше да знае), че те са вече обречени... Да, всичко е решено предварително и животът на тези хора е вече включен в графата за огромните разходи на войната като печална, но неотвратима загуба...

Но нека да не изпреварваме събитията...

Берлин изнемогваше от горещина. Два дена поред Редер и неговият щаб се съвещаваха сред тревоги и съмнения. Правеше се равносметка на наблюденията, извършвани над PQ-17, очертаваха се изводи с далечни перспективи, изразяваха се ту увереност, ту съмнение в успеха. Белите ризи на офицерите от Хохзеефлоте бяха залепнали на раменете им. От океана до тях прелитаха кратки радиоимпулси: уботовете извличаха информация и — най-прясна! — тя неизменно лягаше пред Редер... Разхлабените вратовръзки се люлееха на плувналите в пот вратове.

— Струва ми се, че можем да пристъпим — каза гросадмиралът. — Попитайте още веднъж Нарвик готово ли е всичко при Шнивинд?

Шнивинд трябваше предварително да пребазира линкорите и крайцерите в Алтенфиорд, колкото може по-близо до комуникациите. Оттук линкорите и крайцерите за най-кратко време можеха да излязат на военния театър. Оттук, от Алтенфиорд, обаче Хитлер вече по-трудно можеше да изтегли тези кораби обратно в базите им; тогава той трябваше да се съобразява с това, че линейните сили на флота му са вече задействувани. Сега в океана се движеше и обратният конвой QR-13, от СССР към Англия,^[2] но Редер беше заповядал на щаба си да си

затвори очите за него — нека се мъкне, накъдето си ще. Всички флотски сили да се насочат против PQ-17.

Един самолет от германското разузнаване ревеше непрекъснато около корабите на конвоя извън радиуса на действителния огън на зенитната артилерия и радистите от кервана често подслушваха сигналите, които той излъчваше в етера към Нарвик. Радиолокаторите на конвойните миночистачи мучаха в мъглата напрегнато и безнадеждно. Върху екраните им засега се фиксираха само айсберги.

В това време германските кораби, напуснали Трондхейм и Нарвик, вече се движеха по фарватерите си като трамваи по релси.

„Тирпиц“ и „Адмирал Шеер“, „Хипер“ и „Адмирал Лютцоф“, а след тях и есминците от ескорта започнаха маневриране в теснините на фиордите, за да се съсредоточат по-удобно преди излизането си в океана. Операцията е премислена с немска прецизност — не може да се избягнат само случайностите. Пръв забучи форцевена си на скалистата банка „Лютцоф“. След крайцера се накачиха на захарни глави и три есминеца наведнъж („Ханс Лоди“, „Карл Галстер“ и „Редер“). Това съвсем не влизаше в програмата на германците. Сякаш някаква тежка завеса изведнъж се спусна пред сцената.

— Но играта продължава — почти не се огорчи Шнивинд. — Информацията за аварията ще стигне до англичаните най-рано след пет дена, а за това време ние ще сколасаме да оправим нещата.

Сега вече пет подводници се влачеха в нефтената опашка на кервана, но беше немислимо той да бъде атакуван: идеално гладкото море веднага щеше да издаде бялото облаче на буруна, който се създава от движението на вдигнатия перископ. Конвойните съдове пресичаха всеки опит на германските уботове да се сблизат с кервана за атака. Англичаните методично извършваха превантивни бомбометания и взривовите на подводните бомби пропъждаха германците, изпълвайки същевременно с радостна увереност съюзните матроси. Така че, читателю, засега всичко е добре. Те се движат и като че ли нищо не е в състояние да спре движението им по курса.

Те се движат — и нека се движат! Ние ги чакаме...

Скоро германците направиха първото „посещение на вежливост“ на кервана. Когато през розовата рядка мъгла изскочи един самолет с

торпедо под търбуха си, сграбчено от ноктите на кугелите, американците не можаха изведнъж да се сетят, че това е противник — толкова неочакван беше той за тях. Свръхсрочнослужещият старшина артилерист авторитетно поучаваше клепоухите запасняци:

— Ето го и първия руски самолет. Посрещат ни.

Ноктите на самолета се разтвориха и пуснаха торпедото в морето.

— Ей го, изпраща ни и подарък от „чичо Джо“^[3]...

На британските кораби вече бясно трещяха ерликони, като изригваха масиран огън във въздуха, но и това не смути опитния свръхсрочнослужещ:

— Всичко е ясно — ние изпращаме на руснаците салют...

Като видяха, че под повърхността вече се е устремило към тях хищното продълговато тяло на торпедото, запасняците се разбягаха като зайци, оставили наставника си напълно слисан. Като усети накрая какво става и какво трябва да прави, той се спусна към оръдието си. „Посещението на вежливост“ беше кратко. Керванът си остана цял, а германците изгубиха един самолет. Ала разузнавачът, като окачен на небето, продължаваше да ръмжи далеч зад облаците. Хамилтън, който беше вдигнал вимпела си на крайцера „Лондон“, предаде на ескортните есминци, командувани от Брум:

— Както по всичко личи, посетил ви е някакъв доброволец дилетант. След него ще трябва да очакваме опитни професионалисти...

Прикриващите крайцери се движеха отстрани с остри галсове, като се спускаха понякога право на юг по меридиана, пресичайки курса на кервана, а после се дръпваха назад — към затишието на черните полярни води, където лепкавата мъгла обгръщаше бордовете им.

Късно вечерта германците засякоха от въздуха крайцерите на Хамилтън. Тогава в Берлин, преценявайки възникналата обстановка, решиха временно да задържат излизането на „Тирпиц“ към океанските комуникации...

Керванът PQ-17 навлезе в ново денонощие от своя път — четвърти юли, когато в САЩ се празнува Денят на независимостта. В американските кораби тази нощ отново слушаха нелегално берлинското радио. Лорд Хау-хау, сякаш съчувствайки на

американските матроси, им говореше меко, с тъжно интимни нотки в гласа:

— Предупреждавах ви, момчета, да не се врите, където не ви е работа. Германия воюва с болшевиките, а вие просто ни пречите! Но не ме послушахте, затова сега се сърдете на себе си. Утре по случай Празника на независимостта ще ви организираме весели танци с безплатна музика!

... Е добре. Да видим.

[1] Има се предвид отбрана против „подводни лодки“, както е прието във ВМС да се наричат подводниците. ↑

[2] Британското адмиралтейство даде на този обратен керван неверен курс и край бреговете на Исландия QR-13 се натъкна на собствено минно поле: флагманът на конвоя и още четири кораба хвъркнаха във въздуха. ↑

[3] Така в САЩ през време на войната наричаха Й. В. Сталин. ↑

ДЕНЯТ НА НЕЗАВИСИМОСТТА

Някъде вляво остана Шпицберген, изподупчен от виелиците и от стрелбата на диверсанти; отдясно — незабелязан — проплава о. Медвежий, за който дори лоцията не може да каже нищо хубаво.

Крайцерите на Хамилтън, вече разкрити от противника, сега се движеха на десетина мили напред по курса на конвоя. На флагманския кръстосвач „Лондон“ беше издигната фалшива димова тръба, която, го правеше да прилича отдалеч на линкора „Дюк ъф Йорк“, но дори тази примамлива цел не съблзани днес германските мародери — за тях беше важно сега да унищожат товара... Защото загубата на товара се отразяваше върху положението на Източния фронт, на армиите на Паулус, които предприемаха битката за Сталинград.

Цяла нощ корабите се движеха в мъглата, повлекли зад кърмите си сигнални плавци, за да не може следващите в килватер съдове да се натъкнат на предните. И цяла нощ във въздуха равномерно бръмчаха германски самолети, сякаш някъде се роеше рой стършели. Повтарям, беше нощ, макар че над океана светеше слънце, чийто блясък беше помътен от плътната мъгла. Никой не можа да разбере откъде и как стана това, но изведнъж над корабите премина безмълвна сянка...

Изключил двигателите си, торпедоносецът безшумно мина над кервана и едва над самата повърхност изревалите мотори изведнъж го дръпнаха нагоре. Торпедото премина през няколко реда кораби, без да си намери цел, докато накрая се забучи в американския „Либърти“ с название „Кр. Нюпорт“. Удар! Плътен тласък на въздушната вълна. От пробойната блъвна кълбо пламък, сякаш се бе разтворил червен парашут. И потекоха гъсти потоци дим...

— Какъв е този шум при вас? — попита Хамилтън от крайцерите.

— Един янки извади лош късмет — отговори Брум от ескорта есминци. — Но той, изглежда, е омагьосан и не потъва.

— Довършете го — заповядаха от крайцерите...

Англичаните бързо свалиха „веселите корабокрушенци“.

Някои от тях бяха облечени с отлични празнични костюми и чисти бели ризи и със старателно завързани вратовръзки. От спасителния кораб англичаните крещяха на американците, хванали тежките си куфари:

— Хвърляйте куфарите зад борда! Само туй липсваше...

Когато „Кр. Нюпорт“ бе ударен с второ торпедо, вече от съюзниците, той сякаш не разбирайки защо го бият, само се разтърси, но не пожела да потъне. Тогава англичаните го оставиха на волята божия и хукнаха да догонват конвоя. А когато те си отидоха, от дълбочините изплава германската подводница U-225, която наскоро беше потопила крайцера „Единбург“ с руското злато. Мъркайки възглухо с дизелите си като котка край паничка със сметана, подводницата направи един кръг около изоставения кораб. Германците си записаха названието на кораба, неговия тонаж, прецениха на око колко тона товар има на палубата му, а после акуратно му забиха в борда трето торпедо, след което U-225 изпрати радиограма за своята „геройска“ победа — хитлеристките подводничари винаги са се славели със способността си да фалшифицират фактите (неслучайно татко Дъониц проверяваше работата им по бюлетините на Би-Би-Си).

Като изхлузваше зад борда контейнерите, „Кр. Нюпорт“ неохотно се прощаваше с живота си. Е, читателю, как е? Страшно ли е? Според мене, все още не е страшно, макар че конвоят PQ-17 вече осиротя. Един офицер и трима матроси потъваха сега заедно с кораба си. Нека не се задържахме тук. Да продължим нататък.

Денят на независимостта ще бъде наситен със събития. Най-долни. Най-гибелни. Най-непостижими!

До този момент керванът се движеше строго на изток, но от 16:45 той зави на норд-ост (45° по компаса), по-близо до паковите ледове. Радистите от PQ-17 постоянно усещаха присъствието на противника, който не излизаше от облаците. Там, във висините, сега ставаше нещо загадъчно. Над корабните мачти вятърът развяваше флаговете на сигнала: „Въздушната атака е неизбежна.“ Аеростатите се издигаха все по-високо: Бойната тревога, обявена още от полунощ, държеше прислугата на крака. Капнали от умора и безсъние, с очи зачервени, като че ли облети с киселина, англичаните се вглеждаха в небето изпод плоските си като чинии каски.

— Май че ни слагат вече в ковчег — казваха те. — Тази проклета мъгла! Заради нея няма да можем да изпреварим противника...

Изведнъж сякаш се скъса някаква скрита пружина. Всичко се завъртя във вихъра на безреден огън. Високоговорителите на корабните трансляционни възли трепереха под мостиците и бълваха всичко, което хората виждаха или чувствуваха.

— Точен пеленг на кърмовите ъгли... Внимание!

— Преброих единайсет... Летят над „Карлтън“.

— О, господи, боже! Вече са двајсет...право насам...

— Момчета, не е ли време да поискаме повишение на заплатата?

— По дяволите! Вижте какво става по носа...

— Хелоу, на „Уъйнрайт“! Доволни ли сте от празника?

Американският есминец „Уъйнрайт“ откри огън и се понесе срещу торпедоносците. Самолетите пробиха пласта мъгла и дим и в очите на германските пилоти блисна ярко слънце и огнен смерч. Не издържали резките контрасти на боя, летците още отдалеч плъснаха торпедата във водата. Доблестният „Уъйнрайт“, който беше изскочил далеч напред, се оказа в центъра на кръг от торпеда, които се въртяха в хоро около него като акули край кашалот. Тялото на един торпедоносец се пръсна със звън над американците и това отрезви германските пилоти — те обърнаха назад. Но с атаката си в носовата част на кервана те отвлякоха вниманието на хората от обстановката по кърмовите ъгли, а там...

Изведнъж двадесет и четири торпедоносци се промъкнаха към конвоя. Това бяха последен модел: ХЕ-177, изпод чиито фюзелажи към корабите полетяха торпеда. От бръснещ полет над вълните от рохкава пяна, която вятърът откъсваше от повърхността, лешоядите в стройна фаланга се врязаха в кервана откъм кърмата.

Когато срещу тебе, право към гърдите ти, лети вражески самолет с торпедо, а в нажежения му клюн клокочи ярка огнена точка, и когато ти се струва, че всички куршуми са насочени единствено в тебе — именно тогава мерачът, на когото е останал само един миг живот, трябва да събере цялата си воля в топка, да докара врага в кръстачката на мерника си и тогава... Да допуснем, че не си успял! Тогава над тебе (вече мъртъв), избивайки всичко живо на кораба, лети с вой черната сянка на смъртта и ти, мерачът, ще трябва да отговаряш за всичко — дори за това, че си загинал, преди автоматът ти да е заговорил: пом-

пом-пом... пом... пом... пом!... Срещу плътния огън на корабите самолетите изстрелваха остри снопове от трасета, като убиваха и осакатяваха хората по палубите със запалителни куршуми, пламнали още във въздуха. Навсякъде се пръскаха и хвърчаха стъкла от рубките, които раняваха жестоко и избождаха с парчетата си очите на хората. Торпедоносците се носеха над самата вода — направо между бордовете на корабите, сякаш летяха по някакви безкрайни коридори... Грохот. Трясък. Звън. Викове. Моторен вой. От оръдейните и от картечните платформи като от заводски конвейер се търкаляше в морето искряща лавина от изстреляни гилзи. От разтворените врати на контейнерите екливо бухаха танкови оръдия. Това беше парадоксът на войната — танкове, плаващи сред океана, стреляха (накъде?) срещу самолети! Торпедоносците летяха почти на равнището на мостиците и по тях се стреляше сега с всичко, с което може да се стреля, дори с фалшфайери, които красиво, но безсилно се разбиваха в пилотските кабинни.

А под водата се носеха медноблестящите торпеда и много от оръдията и автоматите сега бяха втренчили дула зад борда, опитвайки се да поразят вече не самолетите, хвърлили смъртта, а самите капсули на смъртта, които носеха почти по половин тон тротил. Трасетата се смесиха във въздуха като разноцветна прежда. Мерачите вече не можеха да се ориентират в този безумен ад. Пренасяйки често огъня от ляво на дясно (или от горе на долу), те започнаха да закачат и своите кораби, като изпораниха много моряци по палубите...

Чу се експлозия! Американският „Хупър“ получи в борда си изведнъж две торпеда и машините му, направени на парчета, избиха нагоре с облак от пара цялата палуба... Не, тия германци не може да бъдат спрени тъй лесно — те знаят да воюват.

Още един удар? Този път върху един английски транспорт...

Някъде хвъркнаха зад борда куфари и салове. Уж не беше минало много време, а между колоните от кораби във водата вече цапаха хора. Те бяха много, но нямаше време да бъдат спасявани... Англичаните останаха верни на себе си и един от тях, вече потъвайки, все пак успя да се пошегува:

— Ей, щурман! — викна той на минаващия край него кораб. — Хвърли ми една карта да видя дълго ли има да плавам до Москва.

Съветският моторен кораб „Донбас“^[1] беше последен: в третата колона на ордера. Той се оказа в самия водовъртеж на боя. Нашите моряци, изглежда, бяха успели да свалят един самолет, втори бяха засегнали с картечните си така, че едва ли е успял да стигне до брега. Но едно торпедо все пак се беше насочило към тях, посребрявайки водата с изхвърляните газове. „Донбас“ успя да му се изплъзне. Но тъкмо се изплъзнаха от едното, към тях се насочи второ. То дори сякаш докосна кърмата, но работещите винтове го изтласкаха по дяволите и в кипежа на водата зад тях то се преобърна и бързо потъна.

„Отървахме се!“ — въздъхнаха облекчено на „Донбас“.

Току-що избягнал смъртта, „Донбас“ започна да лови от водата давшите се моряци американци. Щом стъпеха на палубата на съветския кораб, спасените тутакси се включваха в общата работа.

По едно време се раздаде още един взрив.

— „Азърбайджан“ — завикаха от палубата на „Донбас“. — Момчета, удариха нашия... Жив човек сега няма да остане от тях, а?

Да, това бе станало и беше очевидно — то беше неизбежно.

Едно торпедо порази съветския кораб „Азърбайджан“.

Командирът на американския есминец „Уъйнрайт“ съобщи на своето командване: „Отначало руският танкер беше обхванат от пламък, висок около 60 метра, после пламъкът бързо угасна и над танкера се извиха кълба дим и пара.“ А един английски историк дорисува тази сцена: „Тежкото оръдие в носовата част на танкера, обслужвано изключително от жени, продължаваше да води огън по германските самолети.“

Мощният заряд откъсна едно парче от борда и от вътрешността на поразения танкер започна бурно да се извива нещо маслено и лепкаво. „Азърбайджан“ по инерция се движеше още напред, изпълзявайки бавно от облака дим, пара и сажди, а върху палубата му продължаваха да падат парчета... Сетне машината му отказа и той замръзна сред петното от подозрителното вещество, продължаващо да изтича от пробойната му. Един съюзен миночистач се приближи до него предпазливо — всеки миг морето около кораба можеше да пламне.^[2] Оръдията на англичаните бяха вече готови да довършат набързо танкера, който сега щеше само да забави останалите.

Но „Азърбайджан“ не бързаше да сваля екипажа от борда си.

„Азърбайджан“ не позволи на есминеца да го разстреля.

От мостика на „Азърбайджан“, усилен от мегафона, се чуха не твърде дипломатичните думи:

— Вървете по дяволите! Нямаме нужда от помощ...

Насочените право срещу тебе оръдия не са помощ, но сега нямаше време да се подбират думи. В RQ-17 се повтаряше почти същото, което бе станало и в RQ-16 със стария „Болшевик“: „Азърбайджан“ залепи пробойната си с пластир укрепи отвътре бордовете си с подпори, задвижи контузените си от торпедния взрив помпи, с тях изхвърли от отсеците мръсната вода и... продължи пътя си! Флагманът на конвоя скоро прие от него сигнала: „Номер 52. Заемам мястото си в ордера.“

Германците се махнаха от кервана към 20:30 и полака-лека всичко затихна. Получи се рязка смяна, като бързо спадане на атмосферното налягане — от грохота и пукотевицата на стрелбата към необичайна тишина. Без да напускат бойните си постове, англичаните вече посрѣбваха чай. Корабите на RQ-17 се изравниха с един германски „Хайнкел“, който плавайки на повърхността, се гърчеше в отровни бензинови пламъци. На крилото му се опитваше да се спаси знаменитият ас Ханеман, който бе възглавил нападението на торпедоносците. Личната му бойна равностметка съставляваше 50 хиляди тона потопен противников тонаж и сега на него като на всеки човек никак не му се искаше да умира... Но нито един от корабите не се спря, за да го прибере. Дори спасителните съдове, които вървяха последни в строя, минаха край него, обсипвайки любимеца на Гьоринг с проклетия, освиркване и хрочки...

Да съжаляваме ли този фашист?

Не, няма да го съжаляваме!

Нека потъва заедно с горящия си самолет.

Преживял страшен ужас, загубил няколко кораба и екипажи, керванът RQ-17 отново лягаше на своя генерален курс.

Сталинград — ето крайното пристанище, където трябваше да бъдат стоварени важните стратегически товари.

Отдалеч се чуваше честа стрелба — англичаните довършваха ранените транспортни кораби, които се държаха на вода и не желяеха

да умират в мрака на бездната... Ако корабите можеха да плачат, сега те сигурно щяха да ридаят!

А сега, читателю, нека да погледнем на всичко това със спокойни очи.

Всъщност, общо взето, не беше станало нищо страшно. Хората отлично разбираха какво ги очаква, когато тръгнаха в своя рейс по маршрута на PQ–17. Войната си е война и тя винаги означава изпитание за мъжеството чрез риск, а без загуби на война не може. Ето защо керванът упорито продължаваше да се движи към своята далечна цел.

PQ–17, разбира се, щеше да стигне до нас, както бяха стигнали преди него други кервани. Макар и със загуби, все пак щеше да стигне!

Но...

Съдбата на кервана PQ–17 беше решена в Цитаделата.

[1] Капитан на „Донбас“ беше М. И. Павлов (починал през 1958 г.). У вдовицата му О. Т. Павлова в Ленинград се пазят рейсовите отчети на мъжа ѝ за участието му в керваните PQ–17 и частични преписи от вахтените дневници. М. И. Павлов е награден за мъжеството си със съветски и с английски ордени. ↑

[2] Опасенията на англичанина са били напразни — „Азърбайджан“ взеше ленено масло, по онова време стратегическа суровина, нужна за производството на бои. ↑

ЦИТАДЕЛАТА

В общи линии всичко тайнствено, което ставаше тогава в преизподнята на британското Адмиралтейство, вече е известно. Засега това не е акварел, а само сухо очертана, скица, но и по нея може да се долови каква е била общата замислена картина...

Изчисленията за курсовете на противника, за запасите му от гориво, за съотношението между скоростите на „Тирпиц“ и корабите, които го съпровождат — всичко това е сочело, че германската ескадра дори в бурно море е в състояние да настигне кервана PQ-17 приблизително към два часа след полунощ на другия ден. (т.е. още на 5 юли).

Щурманският пергел леко крачи по картите...

— Сър! Конвой PQ-17 сега се намира на разстояние 800 мили от съветското пристанище Архангелск.

Осемстотин морски мили правят 1500 километра.

— Аз слизам в Цитаделата — каза Дъдли Паунд и скочи от мястото си леко като момченце. — Ако сега не се решим, през нощта ще бъде късно.

(Не прави това, Дъдли! Ох, Дъдли, недей!) Изглежда, той вече беше взел фаталното решение. Нещо повече. Дъдли Паунд бе успял да си осигури подкрепата на своя кумир Чърчил, когото неизменно боготвореше. Между другото, часовникът на британското Адмиралтейство показваше двацет и тридесет. Моментът, когато PQ-17 тъкмо беше успял да отбие атаките на германските торпедоносци.

Бетонните стъпала отведоха Паунд от горните етажи; на Уайтхол в подземните катакомби на същия Уайтхол, изпълнени с онези тайни на отминалата война, които англичаните не обичат да разкриват.

На дълбочина тридесет метра под масата бетон и стомана е легнала легендарната Цитадела — център на цялата информация за противника, там, където се обработват всички данни за обстановката на море. Нека отбележим веднага като истина, че хората, намиращи се тук, никога не са яли хляба си даром — те познаваха отлично работата си!

И сега Паунд се спусна в тази безсънна обител, където денонощно напругаха мозъците си мъже и жени, решаващи замислите на врага като шахматни задачи. По един тесен подземен коридор, осветен с корабни плафони, той най-напред влезе в помещението, където се следяха надводните кораби на противника под ръководството на капитан първи ранг Дънинг.

Разговорът между Паунд и Дънинг приличаше на ходене по въже. Сякаш само една непредпазлива дума е в състояние да наруши поддържаното равновесие.

Първият въпрос на лорда, естествено, беше такъв:

— Излязъл ли е „Тирпиц“ в морето?

— Ако излезе — каза Дънинг. — ние ще знаем това не по-късно от шест часа след това.

Последва пауза. Паунд зададе втория си въпрос:

— А можете ли да твърдите със сигурност, че „Тирпиц“ все още се намира в Алтенфиорд?

Разузнаването, колкото и добро да е, все пак не е в състояние да дава моментални отговори. Дънинг знаеше, че неговите тайни агенти в Норвегия ще започнат да подават информация не тогава, когато „Тирпиц“ стои на котва, а едва тогава, когато той започне да вдига котвите си. Приблизително в същия дух той отговори и на морския лорд... Дъдли Паунд формулира третия си хитър въпрос:

— Можете ли поне да ми кажете определено готов ли е „Тирпиц“ да излезе на море или не е готов?

Разбира се, на този въпрос можеха да отговорят само германските офицери, които се намираха сега в щурманската рубка на самия „Тирпиц“. Дънинг премисли добре своя отговор:

— Аз мога да кажа само едно, че в близките няколко часа „Тирпиц“ няма да излезе на море. Преди линкора трябва да излязат есминците, за да прошарят района на предстоящия му маршрут и да разгонят нашите подводници, намиращи се там. Но донесения за това не сме получавали... Последната фраза на Дънинг можеше (при желание!) да бъде изтълкувана и по следния начин: „Тирпиц“ все пак е излязъл на море, но нашите подводници са го изтървали. В района на Алтенфиорд имаше завеса и от съветски подводници, но, изглежда, за тяхното присъствие на позицията не беше казана нито дума. „Недей, Дъдли!“ мина отново по коридора и се озова в огромното помещение

за следене на подводната обстановка, което се ръководеше от бившия адвокат Роджър Уин. На пръв поглед човек можеше да си помисли, че офицерите с дълги щеки в ръце тук играят билиард. Но огромната маса по средата на бункера беше застлана не със зелено сукно, а с карта на морския театър, отрупана с фишки — сини, червени, бели. Всяка от тях означаваше германска подводница, а цветът на фишката говореше за начина, по който подводницата е била открита — чрез радиозасичане, чрез хидроакустичен контакт или просто визуално. От тези фишки водеха началото си начертани с молив стрелки на курсове, набелязани по метода на логическата дедукция. През досегашния период на войната Уин беше изучил толкова добре навигациите на Дъониц, че курсовете на подводниците му, които тук бяха само предполагаеми, често съвпадаха точно с действителните. Стените на този кабинет бяха украсени с внушаващите ужас диаграми за бурното развитие на германския подводен флот. (Ужасът беше в това, че Германия успяваше да строи подводници по-бързо, отколкото съюзниците да ги потопяват.)

Те минаха около „билиярда“. От Южна Исландия до Архангелск в картата бяха забучени карфици, а между тях беше опънат еластичен конец, който нагледно сочеше пътя на кервана PQ-17. Върхчето на дългата показалка в ръката на Уин докосна конца малко по на север от остров Надежда и конецът затрептя като струна.

— Сега те са тук — каза Уин.

Паунд запита за подводната обстановка. Само с един поглед, хвърлен върху „билиярда“, Уин можеше с красноречието на адвокат да даде оценка на подводната заплаха за днес, за утре или за след седмица. Този път той отговори кратко и загрижено:

— Подводната обстановка в Баренцово море е напрегната.

— Казвате, че е напрегната ли, Уин?

— По-точно — застрашителна... Керванът PQ-17 навлиза в район, който буквално гъмжи от противникови подводници.

Дъдли Паунд се измъкна от задушната Цитадела на чист въздух и свика съвещание в кабинета си. Да, заплахата от подводни атаки съществуваше, но никой от разузнаването не му бе казал, че „Гирпиц“ е излязъл в океана. И все пак последвалото му решение беше изградено върху рохкавия пясък на умозаключението, че линкорът всеки момент може да започне да троши костите на неговите кораби.

Паунд отмести пергела, който му пречеше:

— RQ-17 не може да отстъпи към плътните ледове, а да се спусне в южна посока означава да се озове право в обятията на Редер. Нужно е бързо решение. Трябва да не губим време...

Английският историк пише:

„Паунд вземаше своето негативно решение, намирайки се почти в мелодраматична поза. Първият морски лорд се бе облегнал на коженото си кресло и бе затворил очи — неизменната поза за многозначителна пауза при вземането на трудно решение. Пръстите му бяха стиснали облегалката на креслото, а изразът на лицето му, което изглеждаше болно и уморено, стана мирен и съсредоточен...“

В този момент един от офицерите на щаба му, настроен твърде критично, прошепна на сътрудниците на Адмиралтейството:

— Ако е истина, че обстановката изисква бързо решение, мисля, че старият не биваше да заспива.

Паунд изведнъж протегна ръка напред към чистите бланки, за да нанесе текста на радиограмата.

— Конвойт RQ-17 все още може да бъде спасен — каза той. — Това е мое, само мое решение и аз го взимам: RQ-17 трябва да се разпръсне!

Флотският адмирал Н. Г. Кузнецов пише:

„Трябва да отбележим, че нито един от най-близките сътрудници на Паунд не се съмняваше в дълбоката погрешност и необоснованост на това убеждение.“

Това си е самата истина! Шегите са си шегите, но сега, когато пред Паунд лежаха бланките за радиозаповеди към флота, всички офицери от Адмиралтейството му казаха съвсем сериозно:

— Не прави това, Дъдли!

Но Дъдли го направи. В неговите ръце сега беше съсредоточена силата, способна да стигне през океана до кервана PQ-17 и с трясък да пречупи гръбнака му.

Блажени са хората, които плават в морето и не знаят какво ги очаква.

Керванът PQ-17 в този момент се намираше извън зоната на действие на съветските кораби и командуването на Северния флот не беше информирано от съюзниците за нищо от онова, което щеше да стане...

Хитлеристкият гросадмирал Редер хвърли сега пред англичаните своя главен коз — „Тирпиц“!

Зад резкия силует на „Тирпиц“ лордовете от Уайтхол виждаха мяркация се в мрака призрак на Бисмарк. Страхът (няма как иначе да го наречем) бе влязъл в действие.

БЛЕСТЯЩИЯТ МАНЬОВЪР НА АНГЛИЯ

В петролните ями на крайцерите за близко прикритие имаше гориво още за цели двайсет и четири часа движение по курса на PQ-17; след което се предвиждаше те да се върнат; по-нататък керванът щеше да бъде поведен от есминците на Брум и от ескортните съдове. А в секретната точка на рандевуто съветските кораби щяха да поемат щафетата на охраната.

Конвойт сега представляваше великолепна гледка. След торпедната атака от въздуха и гибелта на няколко кораба транспортите отново бяха в реда на походния ордер, макар някои все още да горяха.

Те се движеха. Движеха се към своята цел.

Но те ще тръгнат към гибел, когато бъдат настигнати от думите:

„ДО КОМАНДИРА НА ЕСКОРТА.
КОМАНДУВАЩИЯТ ФЛОТА НА МЕТРОПОЛИЯТА —
ОТ АДМИРАЛТЕЙСТВОТО.

ПОРАДИ ЗАПЛАХА ОТ ПРОТИВНИКОВИ
НАДВОДНИ КОРАБИ НЕОБХОДИМО Е ДА СЕ
РАЗПРЪСНЕТЕ...“

На мостика на крайцера се чува глас от високоговорителя:

— Мостика! От радиорубката! Получихме кодирана квитанция.

— Пфу, дявол! — като се плъзгаше по решетките с натезжалите си от влагата ботуши, вахтеният офицер свали ледения микрофон. — Радиорубката — от мостика. Предайте квитанцията в каюткомпанията... Какво? Не чувам. Тук вентилаторът реве адски... Да, адмиралът е там!

Солената пяна се блъска в тръбите на далекомерите, над които матросите са се свили като въпросителни. Вахтеният офицер се хваща за нактоуза и изтървава микрофона; чува се трясък: ебонитовият калпак е на парчета. Като се хваща с премръзнали пръсти за перилата, офицерът най-сетне застава на мястото си — при визира. Лицето му,

мокро и зачервено, задълго потъва в каучуковата гривна на оптиката. След като оглежда хоризонта (особено онази му част, в която свети слънцето), вахтеният се изправя. Под крилото на мостика неуморно кипят водните вихри.

— О'Кейли? — обръща се той към щурмана. — Приели сме кодирана от Уайтхол... Какво ли може да е? Да се досещате?

— Досещам се — отговаря щурманът. — Дават на всички ни по две седмици отпуска от момента, в които ми зададохте въпроса... Не вярвате ли?

Никъде далеч между разкъсаните вълма на мъглата се мяркат гълъбовосивите американски кръстосвачи. Сега те като послушни ученици старателно се подчиняват на решенията на англичаните, чийто боен опит на море е изграден върху здравия фундамент на много столетия.

Под краката на разсилния матрос се гонят вихри от вода и вятър. Той предпазливо е запретнал краищата на панталоните си. Ярките чорапи на краката му не хармонират с общия фон на бронята, нашарена от нитове. От границите на паковите ледове лъха вечният студ на Арктика...

Контраадмирал Хамилтън набързо закусва със сандвич. В пръстите му, украсени с тъничък пръстен, потрепва чаша стоплена за вечерята мадейра. Репитерът на лага, изведен в салона, показва постоянна скорост от 12 възла. През откренатия илюминатор, издувайки кадифето на завеските се блъска напористият вятър на полярния океан, който кара дори старите адмирали да се чувствуват млади.

— Какво сте донесли? — пита Хамилтън разсилния.

— От Уайтхол, сър... От първия лорд, сър!

Крайцерът, който плава под брейд-вимпела на Хамилтън, остро ляга на борд в противоположен зигзаг: чиниите се търколват от масата, морето пръсва почти радостно във вътрешността на кораба, сякаш ликува... Ето и текстът върху розовата хартия на радиоквитанцията: „Секретно. Много бързо. Крайцерите да се изтеглят с пълна скорост...“

Върху лицето на Хамилтън се изписва недоумение.

— Не разбирам — казва той на офицерите. — Нашият Дъдли е мръднал. Той ни заповядва да захвърлим корабите от кервана и без да

жалим горивото, бързо да обръщаме на вест... Такова категорично решение може да е предизвикано само от едно: „Тирпиц“ е излязъл в океана и назрява бой от рода на ютландския.

Но като че ли Хамилтън е решил да се позабави. Нещо повече, чувствува се, че адмиралът не е склонен да изпълни тази заповед.

Хамилтън се обажда по телефона с неуверен глас:

— Постът за дешифриране? Старшина Форстър, ако е там, нека дойде направо в трети бюфет... Да, без церемонии!

Появява се възрастен моряк от службата корабна пехота. Под червените му боти влакната на офицерския килим се мокрят. Той разглежда старите пищови, митралиери и мушкети, накачени по преградите, които са облицовани с имитация на кленов фурнир.

— Старшина Форстър, вие сте опитен дешифровач...

„Какво ли е това? Въпрос на адмирала или твърдение?“

— Всички казват така за мене, сър — отговаря Форстър.

— Никога ли не сте допусkali грешка, приятелю?

— Нямам този лош навик, сър.

— И дори в това... също ли няма грешка?

Форстър гледа към квитанцията на шифрограмата, която адмиралът е тикнал почти под носа му. Палубата на крайцера се изплъзва изпод краката му наляво — старшината се опира с корем в масата. После, палубата излита надясно — старшината се обляга с гръб в пилерса. Не, такъв мъж не може да бъде повален нито с разпит, нито от корабното клатене.

— Нямам грешка, сър — заявява упорито той, като гледа адмирала право в очите и Хамилтън го освобождава да си върви.

— Иначе не може и да бъде, Форстър... Напомнете ми след похода да ви обявя благодарност.

Дешифровачът излезе, почти обиден. Кралската мадейра продължаваше да изстива в чашата.

Адмиралът погледна часовника си — късничко е.

— Дали Дъдли в Лондон не си е пийнал повечко след вечеря?

Крайцерът още лежи на зигзаг. Вълната го поваля на борд и стрелките на кренометрите си почиват в края на градусната скала. Точно в 21:23 гринвичко време радиорубката на конвойния лидер започва да приема втора шифрована радиограма от Д. Паунд. В нея се казва: „Конвойт да разпръсне строя..., транспортите да продължат

самостоятелно плаването си до руските пристанища.“ Беше заповядано изтеглящите се на запад кораби от охраната да развият максимална скорост.

— Не разбирам — мърмореше Хамилтън. — аз не разбирам... Чак толкова ли е голяма възникналата заплаха?

Десет минути по-късно Дъдли Паунд отново надвисна над кервана PQ-17 като невидим, но властен призрак. Лордът напомняше: „От четвърти юли конвоят трябва да бъде разпръснат.“ Ако сър Хамилтън и другите висши офицери можеха още да свързват това прибързано изтегляне на запад с предстоящо сражение с „Тирпиц“, младите офицери бяха направо слисани. Те разсъждаваха така:

— Обикновено на нас, ескортиращите, винаги ни се дава възможност за всякакво, дори най-смело интерпретиране на заповедите от горе. Ние, ескортиращите, изпълнявайки волята на първия лорд, все пак имаме право да правим отклонения от заповедите... Обаче в дадения случай Уайтхол се е изразил толкова недвусмислено, че е абсолютно невъзможно да не бъде изпълнена тази му заповед!

Съдбоносното решение на Уайтхол влизаше в сила и сър Хамилтън заповяда на крайцерите — обратен курс! Крайцерското прикритие на конвоя, сякаш кипрейки се като ездач в кралския манеж, изпълнително обърна на 180°. Но с това работата не се изчерпа...

Брум смяташе, че щом крайцерите бързат да се впуснат в бой, на неговите ескортни миноносци не им остава нищо друго, освен да ги последват, защото линкорите и крайцерите, разбира се, са хубаво нещо, ала и есминците в бой с „Тирпиц“ също няма да се изложат. Към английските есминци се присъединиха и американските, като по-малки братя, които не желаят в боя да изостават от големите. Един британски офицер ни е оставил бележките: „Уъйнрайт“ се приближава към нас с много голяма скорост, с уверен и наперен вид (това на американците им прилича!). Водата буквално кипи под форцевена му.

От палубите на транспортните кораби екипажите слисани наблюдаваха цялата трескава суетня на прибързаното оттегляне.

— Къде офейквате! — чуваха се оттам викове. — Дезертъори... мърши... лунатици... Или се разтреперахте за жалките си кожици? Върнете се... Имате ли доблест?

Брум с чиста съвест съобщи на корабите от кервана, че както по всичко личи, очаква се мъжка схватка с противника, а „вие трябва да ни извините, че ви оставяме в толкова неприятен момент“. Хората от бойния ескорт вече бяха повярвали в необходимостта от изтеглянето: Уайтхол, разбира се, по-добре знае обстановката... Нервното напрежение на офицерите се беше предало и на матросите — без да чакат заповед, те готвеха оръжието си за бой. Корабите се движеха с форсиран ход, като изгаряха безжалостно в котлите си много излишни тонове гориво. Без да жаят форцевените си, крайцерите трошаха масата сиви, безформени ледени късове. Пъргавите есминци се носеха след тях като ловджийски кучета по следите на едър дивеч и Хамилтън започна дори да се опасява от стълкновение. „Не се завирайте в кърмата ни“ — предаде той на Брум.

Те напуснаха кервана със скорост 25 възла. А това е толкова хубава скорост, че е подходяща само в два случая: когато трябва някого да догониш или когато трябва от някого час по-скоро да офейкаш.

От борда на американския „Тускалуза“ наивно питаха земляците си: „Интересно за какво ще получаваме ордени?“

С резки и точни пламвания на прожекторите си „Уичита“ даде честния отговор: „Ами че дявол знае!“

Внезапно изникналата от мъглата германска подводница едва успя да приеме баласт, за да се потопи, и над нея, обезумял от уплаха, с рев и грохот, сякаш тя беше се оказала под надлез, по който минава експрес, стремително се плъзна на запад дългият кил на флагманския крайцер „Лондон“...

Това стремително оттегляне на крайцерите и есминците тактически беше изпълнено блестящо! Но то не можеше да учуди никого: англичаните винаги са умеели да маневрират по морета и океани...

Главното беше в друго.

Великолепната и строга организация на конвоя PQ-17 беше разрушена от Лондон за броени минути.

Разпадането на конвоя завърши до 22:00 (гринвичко време) в точка с координати 76°00 северна ширина и 28°00 източна дължина.

С други думи, малко югоизточно от Шпицберген!

От тази точка до бреговете на Нова Земя имаше около 600 мили, а до Архангелск — 800... А морските мили не са сухопътни

километри: всяка миля има по 1852 метра.

Корабите неохотно се разпълзяваха на различни посоки и един очевидец пише, че сега те приличаха повече на бити кучета, които бягат с подвити между краката опашки.

СПАСЯВАЙ СЕ КОЙ КАКТО МОЖЕ!

Това беше толкова чудовищно и невероятно, че изоставените отначало дори не можаха напълно да осъзнаят онова, което се бе случило... Сами в океана! И се чуваха наивни въпроси, каквито могат да задават само съвсем отчаяни хора:

— Ами сега? Ами с нас какво ще стане?...

Тревогата на екипажите беше съвсем обяснима. Ескортът ги беше изоставил тъкмо в района, откъдето започваха традиционно всички нещастия. Именно оттук започваха винаги да действуват активно авиацията и подводниците на противника. Заповедта да се плава самостоятелно, всеки за себе си, по собствен курс и поединично, без охрана — тази заповед беше дешифрирана от матросите кратко и пределно ясно:

— Спасявай се кой както може...

Да плаваш самостоятелно... Но пита се, как да плаваш? Много от корабите нямаха жирокомпаси, а разполагаха само с магнитни, които в полярните ширини показват много точно в коя година бабата на капитана се е омъжила. Нервите на някои не издържаха: те започнаха да спускат спасителните лодки, защото им се струваше, че в лодките германците няма да ги закачат... Един американски сухотоварник изведнъж силно започна да обръща назад. Той мина покрай корабите на кервана.

— Ей! За къде бързате? — извикаха им от палубите.

— Обратно... за Исландия!

На мачтата им като мръсен парцал се развя флагът, който според Международния сигнален код означава „Признавам безусловна капитулация“. Ясно, тези бяха капитулирали от страх. Бяха се отказали дори от възнагражденията за риска. След пет-шест дена, ако не се натъкнат на мина, те ще седят в кръчмите на Рейкявик и ще натискат жените. Да вървят по дяволите! Но какво ще стане с другите?...

Стройността на походния ордер беше вече изгубена. Всеки се движеше, както му падне. Насочиха се едновременно в три посоки: към Мурманск, към Нова земя и към Гърлото, за да излязат към

Архангелск. Едни изведнъж вдигнаха обороти, за да могат по-бързо, по-бързо, по-бързо! А други икономисваха горивото още от самото начало. В действията на корабите се проявяваше характерът на хората, плаващи на тях...

В ръцете на мнозина бяха вече разтворени евангелия.

— Какво да се прави! Изоставиха ни предадени и ни предадоха изоставени. Сега остава само да се надяваме на волята божия...

А на корабите от кервана, за да постигнат увеличение на скоростта, механиците избиваха спирачките от аварийните клапани. Ако досега се считаше, че корабът може да развие максимум 13 възла, сега, след свалянето на заводските пломби на спирачките, механиците изстискаха от машините 15 възла. Това беше активен разчет на човешката психика: по-добре да хвъркнеш във въздуха от експлозията на собствените си котли, отколкото да чакаш германците да ти ръгнат някое торпедо в търбуха.

Неразборията продължаваше... Беше им заповядано да се пръснат, но корабите по навик се притискаха един към друг, страхувайки се от пустинната самота в морето и от самотната безпомощност пред бедата. Слабият, естествено, се стремеше да долепи борд до силния. Но в жестоката борба за живот силният невинаги заставаше в защита на слабия. Тези, които се движеха без дим, се стараеха да бъдат по-далеч от димящите. Между довчерашните съседи в ордера се водеше усилена „преписка“ по радиото и по семафора:

— Моля разрешение да се присъединя към вас.

— А каква е скоростта ви, приятелю?

— Обещаваме да се движим с единайсет възла.

— А ние сме с петнайсет. Желаем ви всичко хубаво...

Наблизо мина и „Уинстън Салън“ с висок бял мостик, като пробуча с турбините си. Щом го видя Суарт почувствува как сърцето му се свива.

— Ей, момчета! — развика се той отчаян. — Ако сте драснали към къщи, вземете и мене...

— Не се халосвай, приятелю! — отговориха му оттам. — Ние сме до първия руски порт...

Брънгуин, застанал на руля, каза на щурмана:

— Аз чакам, сър.

Разстроен и потиснат, щурманът отвърна:

— Не, каквото и да си говорим, все пак не е толкова опасно да се прекоси една нийоркиска улица... Какво очаквате от мене, Брънгуин?

— Нужен ми е точен курс, сър.

— Ах, да... вярно. А какъв поддържате сега?

— Никакъв! Ето, сега например на румба имам сто и осемнайсет... Добре ли е?

— Добре, дръжте тъй. После ще измислим нещо. Само да се движим. Как мислите, Брънгуин, ще минем ли или не?

— Ако не бъдем глупаци, сър — отговори му Брънгуин. — Неслучайно аз съм намразил тези плаващи казарми. След линкорите винаги остават много празни консервени кутии, но от тях човек не може да очаква никаква полза! Ще държим курс към Нова земя, макар че, между нас казано, сър, ще престана да вибрирам, когато в Архангелск вдигна до устните си първата чашчица... „Жив си, скитнико Брънгуин!“ — ще си кажа тогава и ще хапна нещо соленко.

Той дори започна да си подсвирква, сякаш предизвиквайки съдбата.

— Ей — чу се отдолу гласът на капитана, — коя свиня свири там, та си търси белята на мостика? Като дойда горе, ще му разбия мутрата...

— Не му обръщайте внимание — каза съчувствено щурманът. — Нали знаете колко невъзпитан е нашият кап... Между нас казано, той не знае да води кораб в морето. А жаргонът му е жаргон на речен моряк. Подозирам, че кантората го е вербувала по принципа „Като няма куче, може и котка“... Дали да не обърнем към норд?

— Защо? — отговори Брънгуин. — Ние държим курс към Русия; защо да въртим опашка наляво-надясно... Ще минем!

През нощта се движеха добре. На сутринта срещнаха в океана съветския транспортен кораб „Донбас“. От палубата на кораба американците, спасени от русите, дълго им махаха и нещо викаха. Тези американци тъй си бяха останали на борда на съветския транспорт. Изпреварвайки малко нещата, ще кажа, че те останаха живи.

Впрочем, за какво беше тази паника? Когато крайцерите и есминците се върнаха, те оставиха в охрана още 12 кораба от ескортен тип. Военноморският кодекс на честта ги задължаваше да се сражават с врага, докато изпразнят и последната си касета с патрони и снаряди,

докато палубата им не се скрие под краката на екипажа във водата. Обаче този параграф от кодекса беше нарушен от самия флагман на ескорта. Отначало той заповяда на корабите за ПВО и ПЛО да плават самостоятелно, после тутакси отново заповяда да се съберат и да конвоират до Архангелск не транспортните кораби, а лично него — флагмана! С предимството в скорост, което имаха, корабите от бойния ескорт изчезнаха напред зад хоризонта, като получаваха „под опашката си“ залпове от оскърбителни радиоругатни от радистите на изоставените кораби:

— Ей, вие, мръсни писоари от Пикадили, свалете ордените си, ако имате! Пожелаваме ви да си строшите мръсните вратове, преди германците да строшат нашите...

За чест на английските моряци в конвоя се намериха екипажи, които споделиха докрай участта на кервана. Но тези кораби не бяха много. Незалязващото полярно слънце осветяваше картината на общото разкапване на ордера, който до вчера още се движеше нерушим.

На сутринта германците разбраха, че сега няма от какво да се страхуват. Пръв беше ударен английският транспорт „Емпайър Байрън“, натоварен с танкове. Той потъваше като ютия, а от долните отсеци се дочуваха сподавени вопли и ридания — към дъното отиваха живо погребаните, които не бяха в състояние отвътре да отворят люковете. Хората от горната палуба на „Байрън“ скачаха зад борда — някои от тях само извикваха и тутакси умираха от разрив на сърцето, не издържали рязкото охлаждане, ала мъртъвците с надувни спасителни ризи плаваха заедно с живите. Посред тях изведнъж изпод водата се показва рубката на подводница, боядисана толкова изкусно, че отдалеч можеше да бъде сметната за стопен айсберг. Един висок блондин, придружен от матроси с блестящи гети и с автомати в ръце, се спусна на палубата на подводницата и започна да вика на английските моряци: „Защо се завирате в тази война? Защо рискувате живота си да доставяте танкове на проклетите болшевики? Кой е капитанът ви?..."

Никой не издаде капитана. Германците се задоволиха с това, че извадиха от водата един инструктор по управление на танковете тип „Чърчил“, и отново се потопиха.

След англичаните беше потопен американският транспорт „Карлтън“. Обгорелите от взрива янки се натрупаха около понтоните и веднага започнаха да се викат по име, за да разберат кои са загинали. Понтоните се скупчиха на едно, а около тях дълго се въртя, циркулирайки, някакво повредено торпедо от подводницата. Кръговете, отначало широки, ставаха все по-малки и по-малки. Един едър негър грабна греблото и се развика бясно към торпедото:

— Стига си въртяла тия фокуси, че като те фрасна с туй гребло по зурлата...

Изглежда, горкият, беше взел торпедото за акула. Или просто не знаеше, че тъкмо на края на тази „зурла“ се намира най-опасното нещо — детонаторът! Като изпусна облак зловонни газове, торпедото потъна, но за сметка на това до корабокрушенците, сред шумящите вълни, като кипеше с пръсващите се въздушни мехури, изплава подводница. Американците, които бяха чували за навиците на германските подводничари, се пръснаха като грахови зърна обратно от понтоните — в парещия студ, страхувайки се, че ще бъдат изпозастреляни с картечници. Но подводницата, разблъсквайки лениво останките от куфари на екипажа на „Карлтън“, бавно се стопи в мъглата на полярното утро.

— Не си струва да се бавим — казаха си германските подводничари, — имаме още много работа днес...

Люлеейки се на понтоните, американските моряци можеха да мислят за съдбата си всичко друго, но не и това, че ги очаква концлагер и че мнозина от тях ще завиждат на онези, които се оказаха липсващи при проверката...

Разгромът на изоставения PQ-17 беше започнал!

Неволно възникна въпросът; „За какво? Стратегическа грешка?“

Но решаването на всички спорни въпроси ние отлагаме за края на нашата книга. А сега напред, само напред — след корабите... Не бива да губим време. Трябва да бързаме.

... „Тирпиц“ излиза на предната линия на войната.

И ТОЙ ИЗЛЕЗЕ

Цялата нелепост и истинският трагизъм на възникналата в океана обстановка бяха в това, че „Тирпиц“ и неговата ескадра все още кротичко попушваха с тръбите си на своето котвено място в Алтенфиорд... Цитаделата получи известие за това близо два часа, след като Дъдли Паунд, решил, че „Тирпиц“ с пълните обороти на петте си винта се е устремил да разгромява комуникациите, излезе от подземие.

Заповедта за спешното оттегляне на крайцерите завари линейните сили на Джон Товей на разстояние 230 мили от кервана, западно от Медвежий.

Адмирал Джон Товей все пак предложи на Паунд да отведе със себе си обратно в Исландия и корабите от кервана, но Паунд не се съгласи. Решението на първия лорд остана в сила дори тогава, когато оперативното английско разузнаване изясни, че противниковата ескадра още не е излязла в морето...

Повлекли след себе си опашки от кафеникав дим, линкорите изчезнаха зад хоризонта. Плъзгайки бордовете си сред студените води на високи скорости — и с курс вест, — оттегляха се също крайцерите и есминците.

От това се вижда, че Уайтхол не бе пожелал да поправи извършената грешка. Напротив, грешката се утвърждаваше като нещо неоспоримо. От сега нататък само се приемаше, че PQ-17 се намира на път за руските пристанища — в Уайтхол вече никой не вярваше в съществуването му.

От океана летеше мощен поток информация; при това уботовете, почувствували се господари на положението, се бяха разприказвали в етера като никога дотогава. Отначало те отбелязваха обръкването сред корабите на конвоя, след това беше фиксирано рязкото обръщане на крайцерите и есминците на запад. Германците още не можеха да разберат на какво се дължи това прибързано изтегляне на бойните сили на противника, но затова пък разбраха, че „голямата плячка“ е готова

за разбойническо нападение... Шнивинд едва смогваше да смеле обилната информация.

Върна се от морето и въздушното разузнаване.

— Конвойт се е разпръснал напълно — докладваха на Шнивинд.

Адмиралът не каза нищо.

— Мъглата също се е разпръснала... напълно.

Шнивинд се разсмя като картоиграч, на когото се е паднал коз в ръцете. През прозореца на норвежката вила той виждаше как свети полярното слънце, което съвсем не беше кръгло. То заливаше с разтопен метал целия небосклон. И то щеше да продължава да свети... още цял месец!

Шнивинд си направи изводи. За себе си. От днес нататък цялата игра беше в ръцете му. Керванът беше останал беззащитен, сам, захвърлен и далеч сред океана и с това се снемаше пред Хитлер цялата отговорност за сигурността на крайцерите и линейния кораб...

— Добре тогава! — засмя се Шнивинд. — Отлично!

Никога досега германският флот не е имал толкова изгодна обстановка на море. Един английски историк пише, че „на германските тежки кораби сега нямаше нито един човек, който да не смята, че над тях е изгряла благоприятната заря на надеждата“! Сега в знойния Берлин гросадмирал Редер все още умуваше заедно с главната квартира на Хитлер над въпроса за извеждането на „Тирпиц“ към комуникациите, а решителният Шнивинд вече беше заповядал да се вдигат котвите. „Тирпиц“ имаше право да излиза само с „личното разрешение на фюрера“, но увереността на Шнивинд в успеха на „Ход с коня“ беше толкова голяма, че той реши повече да не чака, докато в Берлин се наумуват.

Разгромяването на PQ-17 беше планирано за 6 юли по обяд.

Операцията „Ход с коня“ влезе в законна сила.

По-точно в незаконна, защото Редер, когато научи в Берлин за излизането на линкора, се хвана за побелялата глава:

— Как е посмял да изведе „Тирпиц“ без одобрението на фюрера? Ами сега, ако се случи нещо... Глави ще се търкалят!

Но линкорът, понесъл гигантската си маса през теснините между шхери и фиорди, по „трамвайните линии“ на фарватерите вече се беше устремил към открития океан и на Редер не му оставаше нищо друго освен да изпрати след Шнивинд строгото напомняне: „АКО

ОБСТАНОВКАТА Е СЪМНИТЕЛНА, БЕЗ КОЛЕБАНИЕ ПРЕКРАТЕТЕ ОПЕРАЦИЯТА.“ Германската ескадра се промъкваше ловко през тесните ръкави на проливите; вятърът развяваше мрачните щандарти на флагмана...

„Тирпиц“ излезе!

Сега е уместен въпросът: „Кой ще го спре?“

Нима ще се намери такъв смелчага? Кой може да се реши да спре това чудовище, щом целият Home Fleet го преследва вече три години и хем иска да го порази, хем се страхува да бъде поразен? „Бисмарк“ струва на Англия огромно напрежение и риск. И загина, едва когато се изпразниха погребите му, и то с въртящи се машини!

Сега бе тръгнал „Тирпиц“ — близък и събрат на „Бисмарк“.

Ей го — вижте го.

Под тежкия му корпус вълните на Ледовития океан сами се разтварят, за да му направят път. Той е всемогъщ и отлично знае своята първобитна сила — като праисторически ихтиозавър в допотопно блато, в което живее и пъка всякакъв дребосък. Нищо не може да спре движението на хитлеристкия титан — последна дума на германската наука и техническа мисъл, насочена към убийства и към поробване на други народи. Хиляди тонове круповска стомана, черни и цветни метали; динамомашини, които са в състояние да осветят с произведеното от тях електричество всеки столичен град на Европа, фабрика за най-нова електротехника, бойни постове за автоматика, радиолокация и най-прецизна ювелирна оптика от заводите Цайс (без да считаме хората, всеки от които е проверен от гестаповците), — цялата тази лавина от жив и мъртъв материал сега е устремена напред и потиска океана със своето небивало величие... Аз питам още веднъж:

КОЙ ЩЕ ГО СПРЕ?

5 юли 1942 година. Време — 16:33. Курс — 182°...

Сметанин намести слушалките на слепоочията си и докладва на вахтата:

— Дясно по носа..., пеленг..., шум на винтове!

К-21 се движеше на икономичен режим под водата (потапянето беше нужно, за да си почине екипажът). В рубката командирска вахта носеше офицерът Ф. И. Лукиянов.

— Шум, казваш? Сега ще проверим...

Електромоторът безшумно подаде перископа навън. Ръчките за насочване са отменати. Сред мътната пелена от пръски и солена пяна на повърхността, добре видими, се очертават две подводници.

— Командирът в централния пост! Виждам цел: две немкини...

Лунин крачеше към поста от кърмата. В най-топлия електроотсек върху широките гърбове на електромоторите спяха премръзналите по време на вахтата сигналисти. Върху дизелите, още неизстинали, беше простряно мокро облекло. Лунин се промушваше през тесните гърловини. Вратите след него се отваряха и затваряха безшумно. Тревога още не беше обявена...

— Пред нас — две немкини — доложи Лукиянов, когато Лунин влезе в секцията на поста, който беше изпълнен с бръмченето и трептенето на най-различна апаратура.

— На думи не вярвам. Покажи.

Лукиянов му отстъпи мястото до перископа. Лунин залепи лице към окулярите. Отначало и на него му се стори, че вижда показващи се от водата рубки на противникови подводници. Те бавно се придвижваха. И постепенно се издигаха над повърхността... все по-високо и по-високо!

— Това не са подводници — каза Лунин, като се изправи. — Това са КДП на есминци тип „Карл Халстер“, които се движат в строй отстъп... Виж и ще се убедиш!

Лукиянов погледна. Наистина командно-далекомерните постове (КДП), скрити в обтекаеми башни и вдигнати високо над рубките, сега

израстваха над морето... все по-високо, по-високо, по-високо. След малко започнаха да се виждат и ажурните постройките на мостиците.

— Убеди ли се? — попита Лунин.

— Тъй вярно.

— В какво?

— Земята е валчеста...

Беше 17.12, когато Лунин обяви късо:

— Пригответи се за торпедна атака!

Акустикът на К-21 матрос Сметанин откри хитлеристката ескадра още на разстояние 12 мили (почти 20 километра). Сега започваше неизбежното сближаване с нея. Минутите течаха.

— Шумът се усилва — доложи Сметанин.

Лунин каза:

— Тия есминци тук не са тръгнали ягоди да берат. Очевидно след тях ще трябва да очакваме минаването на други кораби, на нещо по-сериозно...

В 17:20 електромоторът отново подаде перископа горе. Николай Александрович присви очи и попита:

— Помощник, искаш ли да погледнеш?

Лукиянов приседна до перископа; меката каучукова рамка почти нежно обхвана лицето му.

— "Адмирал Шеер"! — определи той по силуета.

— Ами ти какво мислеше... Виж сега зад „Шеер“ ..., виждаш ли?

Лукиянов завъртя ръчките на перископа.

— Самият „Тирпиц“ — каза той тихо, сякаш че не можеше да повярва.

Перископът беше спуснат.^[1]

— Добре че не се полакомихме за есминците — каза Лунин, — да биеш дребосък — само ще си натъртиш юмруците. Ще се готвим за атакуване на „Тирпиц“. Но най-напред ще се гмурнем под есминците!

К-21 се промъкна под охранението, като мина под дъното на вражеските есминци, и започна сближение с линкора. Сега вече не само акустикът чуваше шума от винтовете, разтърсващи морската бездна. Тези ревящи сътресения на бронза и водата се чуваха сега от всички в подводния крайцер. Нямаше никакво суетене. Дружният екипаж няма нужда дори от команди. Хората точно изпълняват всичко,

което е нужно в момента. Но те още не знаят кой е там, горе, на повърхността...

Перископът отново е издигнат над развълнуваната повърхност на океана.

— Ах, дявол да ги вземе всичките — изруга Лунин.

— Какво става, Николай Александрович?

— Движат се в зигзаг. Твърде сложен и несиметричен; и постоянно галсират. Ще ни бъде трудно да изчислим ъгъла на атака...

— Носовите торпедни апарати са готови за залп.

— Прекрасно — отбеляза Лунин. — Ще стреляме с носовите. Там тъкмо са заредени шест парчета за едър дивеч... Комисар! — извика Лунин.

— Слушам! — Лисов докосна кепето на главата си.

— Мини по отсеците. Кажи на момчетата, че атакуваме „Тирпиц“... Кажи им, че избираме направо флагмана. Сега ще развалим настроението на Хитлер... Ясно ли е?

— Слушам! — и комисарят изчезна в кръглия люк на отсека.

— Да започнем работа — каза Лунин и се наведе над планшета за изчисляване на бойната атака.

Беше 17:36, когато Сметанин му докладва:

— Пеленгът се изменя..., ескадрата преминава на друг курс.

Там, горе, правеха поворот на норд-вест. К-21 се оказа на контра курс с линкора: Цялото внимание на Лунин беше съсредоточено само върху „Тирпиц“:

— За поворот..., не бива да го изпускате. Само той... само той ми трябва сега..., всички останали да вървят по дяволите!

Командирска воля, смелост на подводничар, аналитична способност на математик, въображение и пресметливост на геометрик, умение на практичен, ловък човек — много качества трябва да бъдат проявени сега, за да се излезе (само да се излезе) до дистанция за торпеден залп.

— Да погледна още веднъж! — каза Лунин и пак вдигна перископа.

Петнайсет пъти беше вдигнато над океана всевиждащото око на крайцера. Това беше страшен, гибелен, но оправдан риск! Защото вдигнатият перископ се носеше сега над морето като сигнал за врага с предателския си бурун... Петнайсет пъти в главата на Лунин се

събираха, подлагаха се на преценка и се шлифоваха като елмаз алгебричните изчисления на атаката.

— Е, май че сме готови — отдъхна си той. — Напред... с двата мотора. Ще излезем на пистолетна дистанция.

— Това си е сигурно — кимна Лукиянов.

— Не бързай с одобрението; те могат да променят пак курса. Нали ги видя какви въртележки правят...

Лунин се отдръпна рязко от перископа:

— Край! Най-трудното беше! А изстрелването е вече проста работа!

... За Лунин и за екипажа на неговата К-21 сега зад бордовете на „Тирпиц“ се криеше съдбата на корабите от кервана PQ-17!

По стволовете на шахтите безшумно се плъзгаха електролифтове.

В артилерийските погребни на „Тирпиц“ върху меки манилски постелки дремеха огромните — един човешки обхват — заряди на главния калибър.

А ето го и самия него, този калибър: покрити с чехла против водните пръски, напрегнато доспиваха мрачния си сън преди пробуждането на боя круповските чудовища на артилерийските башни.

В адмиралския салон на „Тирпиц“ цари спокоен полумрак; стенните абажури отразяват инкрустациите на преградите, тихо позвънкват кристалните сервизи в бюфетите. Електрическите камини хвърлят изкуствена светлина (ерзац на истински пламък) върху полираната ламперия.

От огромния портрет се е загледал в дълбочината на кораба. Хитлер, скръстил ръцете си на неприлично място.

В пералните се въртят барабани, които перат сега 2400 чифта матроско бельо, шито от сатен.

Хлебарите допичат хляба за вечерята и скоро в адмиралския салон ще замирише на топли ароматни франзелки. Целият живот на линкора сега протича горе, в просторните рубки на кораба, които приличат на научни лаборатории; в тях хората (не с бели престилки) са заети с най-сложни изчисления, насочени към една-единствена цел — убийство, разорение, грабеж и паника на океанските комуникации...

Строгостта на този живот, подчинен на регламента на вахтите, сякаш е просмукала дори молекулите на бронята и потоците

електрони, които текат сега в намотките на динамомашините и в редукторите на мощните радиостанции, сякаш убеждават всекиго, че „Тирпиц“ е винаги постоянен, че той е несъкрусим като самата хитлеристка империя! Златната кания на кортика се удря в бедрото на адмирала. Ръцете му, някога млади, сега са изпъстрени с вените на умората от този живот. Под дланите му нежно се плъзга кадифето по перилата на салонния трап. Още един трап. Още един... Тези стълбища нямат край. Тежката плоча на бронираната врата се отваря пред адмирала и се захлопна плътно след него, тутакси херметически фиксирана. Автоматът щраква и включва светлината в рубките...

— Следващият поворот — „Всички изведнъж!“ — следна заповед. — Килватерът да се начупи, корабите — в пеленг. И галсът също да се сменя.

... Лунин е готов живота си да даде само да може да чуе сега тези думи. Но единствено рева на винтовете и потреперването на бронята — нищо друго не чува морската бездна.

— Курсов петдесет и пет — напомня Сметанин.

— А до залпа остават само три минути — подсказва Лунин.

Напрежението в К-21 достига краен предел. Никога досега подводница от Северния флот не се е срещала с такъв противник, никога атака на подводна лодка не е била провеждана с такъв невероятен риск. Ескадрата над тях прослушва всичко със своите „нибелунги“ и наблюдава всичко през огледалните лещи на оптиката си... „Дали командирът отново ще рискува да вдигне пак перископа?“

— Да, ще го вдигна — каза Лунин.

По-късно той благославяше този свещен риск.

През панорамата на перископа Лунин видя вдигнатите над мачтите на „Тирпиц“ огромни платнища на флагвете — сигнал на флагмана за поворот на цялата ескадра... Лунин едва не изрева от болка:

— Пак поворот... „Всички изведнъж!“ Само да не е наляво — замоли се той, — само не наляво. Иначе ще ни избягат...

В централния пост се възцари страшна тишина. Какво става горе? Накъде ще завият сега?

— А какво е разстоянието до „Тирпиц“ — попита Лукиянов.

— Около четирийсет и пет кабелта. Може да се стреля... Океанът бучеше от ударите на винтовете. В този момент инженерът

механик В. Ю. Браман беше застанал между Лунин и свръхсрочника Соловьев, управляващ хоризонталните кормила; по-късно той си спомня: „Забелязах, че раменете на мичман Соловьев, боцман на подводницата, някак потрепват; сложих ръка на рамото му и почувствувах, че целият ситно се тресе. Постепенно мичманът се успокои. Не се страхува само оня, който не разбира нищо от обстановката наоколо или е абсолютен глупак.“

— Ще погледна тия диваци още веднъж — каза Лунин.

Перископът изпълзя нагоре и лицето на командира се проясни:

— Слава богу, завиха надясно...

Обаче след поворота подводницата К-21 се оказа вътре в хитлеристката ескадра. Както разказват очевидците, Лунин тогава казал:

— Момчета, попаднахме в самата бъркотия на кучешката сватба. „Тирпиц“ сега е още по-близо до нас... Двата мотора — пълен!

Но сега, след поворота — под ударите на носовите апарати на К-21 се бе оказал „Адмирал Шеер“.

„Тирпиц“ попадаше под ударите само на кърмовите апарати.

— И все пак аз ще атакувам ТЕБЕ! — извика страстно Лунин, смъкна разпален шапката си „невидимка“ и я тупна до краката си...

Тихо, с глухо бучащи електромотори, подводният крайцер се плъзгаше с дългия си корпус на сближение с флагмана на Хитлер.

Нужно беше бързо решение и то беше намерено:

— Носовите — отбой... Кърмовите — готови!... На кърмата апаратите са само четири.

Но вече е късно за друг избор.

Трябва да се стреля незабавно.

„Напрежението в осветителната мрежа изведнъж спадна. Крушките светеха с червеникава светлина, обтекателят на рубката завибрира, палубната надстройка — също“ — така си спомня В.Ю. Браман за момента, когато подводният крайцер се е обръщал за стрелба с кърмовите апарати...

— Залп с четирите..., интервал четири секунди... Дистанцията до „Тирпиц“ беше 17 кабелта. Часовникът показваше 18.01...

Четири пъти крайцерът беше разтърсен от пружиниращите тласъци на торпедния залп:

—... Първото — излезе!

—... Второто — излезе!
—... Третото — излезе!
—... Четвъртото — излезе!

Турбопомпите незабавно почнаха да подават вода в заместителните цистерни, за да компенсират изгубеното тегло в носовата част след излизането на изстреляните торпеда.

Лунин погледна другарите си. Попипа израсналата му през време на похода брада и изкомандува рязко:

— Потапяне!

Спокойно, като не усещаше тревогите на човешкия живот, секундомерът тракаше. Неговата работа е проста — да отмерва кратките мигове на онези велики дела, които се вършат от хората... Минута, втора... Сега всички в К-21 започнаха да се вълнуват.

Лукиянов каза:

— Неуспех... Ах, боже мой, възможно ли е да не сме улучили?

Подводният крайцер се отдалечаваше с пълни обороти от мястото на атаката.

Бяха минали 2 минути и 15 секунди, когато първият залп разтърси водните пластове.

Последва втора експлозия... Лукиянов от щастие закри лицето си с ръце.

Лунин чакаше още нещо и гледаше към своя акустик.

А Сметанин гледаше командира си.

— Шумът се отдалечава — каза той между другото.

И изведнъж морето забоботи от някакъв продължителен взрив.

— Засечи пак! — извика Лунин на щурмана и той моментално пусна секундомера.

Боботенето на взрива (а по-точно — на серията от взривове) продължи цели двайсет секунди... Това доста учуди хората в подводницата.

Сетне последваха още два отделни взрива: Те бяха чути особено ясно от електротехниците, намиращи се в акумулаторните ями, където нямаше странични източници на шум...

В 19:09 подводницата изплава. Океанът беше пуст. „Руските моряци от всичко най-умеят (според думите на адмирал Макаров) да се справят с неизпълними неща...“

[1] Като охрана на „Тирпиц“ се движеше и „Хипер“, но от К-21 този тежък крайцер не беше забелязан. ↑

ПОБЕДИТЕЛИТЕ

Три дена по-късно хрониката на ТАСС направи важно съобщение:

„В Баренцово море една от нашите подводници атакува най-новия германски линеен кораб «Тирпиц», улучи го с две торпеда и нанесе на линкора сериозни повреди.“^[1]

Авиационното разузнаване на Северния флот засече „Тирпиц“ двайсет и четири часа след атаката на Лунин. Под силен конвой, като се криеше в сянката на норвежкия бряг, „Тирпиц“ се отдалечаваше... Той се отдалечаваше съвсем не в посоката, в която го очакваха англичаните, извели срещу него линейните си сили. Курсът на „Тирпиц“ далеч не беше и оня, на който би могъл да се срещне с кервана PQ-17... Подозрително малка беше и скоростта, с която се придвижваше флагманът на хитлеристкия флот!

Британският аташе контраадмирал Фишър посети Головко:

— Имам хубава новина за вас и за вашия флот.

— Нещо за керван PQ-17 ли?

— Не. Нашето разузнаване установи, че германците са поставили „Тирпиц“ на ремонт. И това сигурно е резултат от атаката на вашия доблестен офицер Лунин.

— Бих допълнил — отговори Головко. — Атаката на Лунин е поразила линкора в уязвимите му места, защото, както свидетелствува нашето авиационно разузнаване, „Тирпиц“ вече не бяга, ами едва се влачи...

Малко преди да се завърне в базата, Лунин се обърна към екипажа си:

— Сега, то се знае, щом слезем, ще ни нападнат кореспонденти. Предупреждавам ви много строго — мълчете си! В наш собствен интерес е в печата да не се промъкне нито една подробност от нашата

подводна тактика. Защото, нали помните как един чудак го беше изтърсил във вестника: „Избягвайки бомбите на противника, героичните подводничари се гмурнаха на такава дълбочина, че бомбите се пръскаха безобидно високо над главите им.“ На нас не ни става по-леко от това, че на някого си там в редакцията издърпали ушите. Германците също четат вестници и сега техните бомби не се пръскат високо над главите ни... Ясно ли е всичко, момчета?

— Ясно е — отговори дружно екипажът.

А в 2 часа следобед на 9 юли К-21 вече се приближаваше към кейовете на базата. Тук я посрещнаха Головки и екипажите на останалите подводници. На пирсовете блеснаха медните чинели на оркестъра. Домакинът на бригадата подводници бе хванал под мишници две розови прасенца, превързани с лентички (по традиция в Северния флот на победителите подводничари непременно се полагаше прасенце на тържествената трапеза; две победи — две прасенца; три, значи, три прасенца!). Лунин отдалеч вдигна към домакина един пръст.

— Наше е само едното! — извика той от мостика.

— Може да не е едно — отговори домакинът, — хитлеристкият флагман „Тирпиц“ си заслужава цял свинарник...

Застанаха на кея под оглушителния шум на оркестъра и на квиченето на прасенцата.

— Брадата ти обаче не струва — каза на Лунин командирът на бригадата. — Защо не я окосиш, Коля...

Тук те научиха, че „Тирпиц“ и неговата ескадра са били срещнати също от английската субмарина „Ъншейкън“, но командирът ѝ Уестмакот не предприел атака. По традиция на британския флот „атаката си е лична работа на командира“. Личното си остава винаги лично. Тук не може да се спори: всеки дом си има закон... К-21 беше посетена от офицерите на подводницата „Трайдънт“, които отдавна проявяваха интерес към съветските катюши.

— Наистина ли сте съгласни да ни покажете всичко?

Обясниха на англичаните, че на гостите като на съюзници ще бъде показано всичко. И действително нищо не се скриваше от тях. Съюзниците бяха буквално изумени от дизелния отсек, в който блестяха мощни дизелови двигатели. Гостите внимателно прочетоха фирмената планка на съветския завод.

— А ние си мислехме, че дизелите ви са германски...

Браман подмигна на мотористите да си отворят очите.

И това не беше излишно, защото, верни на страстта си към сувенири, англичаните тихомълком вече отвинтваха по някоя гайка или клапанче от дизелите — за спомен от К-21, която е атакувала самия „Тирпиц“! На другия ден, смутени от чистотата и реда в нашите подводни кораби, англичаните проведоха аврал. Изхвърляха боклука... с кофи и лопати (това не е преувеличение). Зад борда хвърчаха парцали, остатъци от храна, скъсани обувки, умрели плъхове, някакви невъобразими вехтории, след което англичаните поканиха на гости нашите подводничари. Чисто наистина, но изпълнено с цигарен дим — лисици да ловиш (и това в подводен кораб, където въздухът за дишане е особено ценен). В отсеците се чуваше страшно тракане — матросите блъскаха домино. Лекомислени — меко казано — фотографии украсяваха не само преградите, но дори и механизмите. На съветските и на своите офицери — нула внимание. Един наш лейтенант (наивна душа!) попита един съюзен лейтенант не може ли матросите да бъдат стегнати малко?

— Може — съгласи се той. — Но нали виждате — седнали са без фуражки. И докато не ги сложат отново на главите си, те се смятат свободни от носенето на службата... Ние решихме също да не скриваме нищо от вас, както не скрихте и вие — моля, гледайте!

— А защо стреляте по противника от далечна дистанция?

— Защото още не сме се записали в клуба на самоубийците.

— А защо изстрелвате срещу противника по десет торпеда изведнъж?

— Така има повече шансове да бъде поразен... И освен това за всяко изразходвано торпедо командирът на подводницата получава парична премия от фирмата, която произвежда торпедата.

— Ние пък ги пестим — призна наивният лейтенант.

— Вие нямате крал, богат като нашия...

Скоро се състоя делова среща на Лунин с командувания флота. Вицеадмирал Головкин нарочно предизвика командира на откровен разговор:

— Другарю капитан втори ранг, дайте да помислим върху тези взривове и да си ги обясним... Как си обяснявате например тази каскада от взривове след атаката? Първите два след изстрелването на

торпедата са ясни — ударили сте „Тирпиц“, в което ни най-малко не се съмнявам. Ами... нататък?

Лунин каза:

— И аз самият много съм мислил върху това. Експлозията на третия взрив продължаваше близо трийсет секунди; ясно са го чули в акумулаторните ями. На мене, ми се струва странен този взрив...

— Е? И до какъв извод стигнахте?

— Моето мнение е такова — отговори Лунин на адмирала. — Второто торпедо не е улучило „Тирпиц“. Някой от германските есминци, като е видял какво заплашва линкора, е приел удара върху себе си!

— Така. После.

— Есминецът е потънал. А подводните бомби са били нагласени предварително за определена дълбочина на взривяването. Когато потъващият есминец е достигнал дълбочината, за която са били нагласени взривателите на бомбите, те са започнали да експлодират на кърмата една след друга. Оттук и продължителността на много силния взрив.

Те млъкнаха, като продължаваха да размишляват наум.

— Но после е имало още два взрива? — напомни Головко.

Лунин си призна честно, че не може да си ги обясни — това са били други негови попадения или пък експлозията на подводните бомби, които противникът е хвърлил слепешката, в желанието си ако не да порази, то поне да отпъди неговата К-21 от линкора...

По-късно Арсений Григориевич ще запише:

„Не беше ли много прибързана заповедта на британското Адмиралтейство миноносците да изоставят кервана?... На фона на подобни действия атаката, извършена от К-21, изпъква особено със смелостта, бих казал нещо повече — с героизма на нашите хора — и мисля, че няма да сгреша, ако предположа предварително какво ще бъде по-нататък поведението на британското Адмиралтейство. Не се съмнявам, че английското командване ще предприеме всякакви опити, за да намали значението и резултатността на атаката, защото заповедта

на британското Адмиралтейство (за разформиране на конвоя PQ-17 — В.П.) постави моряците от английските ескортни кораби в твърде неприятно и изкуствено положение...”

Лунин и екипажът на неговата героична К-21 с четирите си залпа от кърмовите торпедни апарати провалиха не само планове на Хитлер, Редер и Шнивинд; заедно с това те объркаха картите и в онази авантюристична игра, която започваха сега някои англичани.

[1] Като обърна внимание на това съобщение на ТАСС, хитлеристкото разузнаване успя да научи, че бащата на Н. А. Лунин, стар монтьор корабостроител, се намира на територията на окупирания Ростов на Дон. Като отмъщение за „Тирпиц“ бащата на подводния командир беше публично обесен от гестаповците на градския площад. ↑

ПОСЛЕДИЦИТЕ

Както стана ясно след войната, противникът бе успял да засече и да дешифрира радиодонесението до Полярное, което Лунин бе изпратил до своя щаб и с което съобщаваше точните координати на „Тирпиц“. Германците бяха засекли и донесението на английската подводница „Ъншейкън“, която бе пустила „Тирпиц“ да мине край нея. След това Уайтхол обяви на германския флот „електронна“ война. Мощни заглушителни уредби, за чиято сила германците не можеха и да се досетят преди това, разстроиха работата на германските радиостанции; връзката на Берлин с Норвегия се прекъсна.

„Тирпиц“ също попадна под ударите на „електронните бомби“; неговата радиостанция заглъхна на работните си честоти, а от паническата смесица хаотични звуци, изпълнили етера като боклукчийска яма, радистите на германския флагман успяха да уловят само два страшни префикса, адресирани от Редер до Шнивинд. Това бяха секретните съчетания КР-КР... Те означаваха, че „Ход с коня“ се е провалил безнадеждно. Впрочем, Шнивинд и сам разбираше това...

Високопарните разговори на фюрера за „скъпите играчки“ завършиха с обикновеното му твърдение, че по-нататъшни рискове с линкорите са недопустими, и „Тирпиц“ свърши живота си на унизителни вързала, поставен на ремонт в тесния ръкав Кофиорд, който е разклонение на гигантския Алтенфиорд.

Резултатите от атаката на Лунин надминаха всички очаквания. По-нататък „Тирпиц“ оказваше на северния театър само морално въздействие върху своите противници. В океана излезе само веднъж, за да обстреля каменовъглените мини в Шпицберген. Но той продължаваше да въздейства върху английския флот като неотстранена заплаха, която всеки момент може от потенциална да се превърне в осезаемо материална. От сега нататък цели две години всички усилия на англичаните бяха насочени към опитите да се унищожи „Тирпиц“ и при това тези опити бяха твърде изобретателни.

Англичаните построиха миниатюрни подводни лодки, които моряците нарекоха „бълхи“. На 22 срещу 23 септември 1942 г. през

нощта тези „бълхи“ захапаха „Тирпиц“, когато той дремеше на вързала в теснините между скалите. (От взрива на едно торпедо центровката на гребните му валове беше нарушена.) А скоро Home Fleet успя в открит бой да се справи с другия германски линкор „Шарнхорст“. Битката сред мрака на полярната нощ се разгоря в зоната на Северния флот и бе подчинена почти изцяло на техниката на радиолокацията; англичаните излязоха на бой от нашия залив Ваенга и се върнаха пак там след победата. Свидетели на този безпримерен дуел подобно на секунданта бяха нашите подводници, при което К-21 отново излезе в атака...

Аз помня добре завръщането на линкора „Дюк ъф Йорк“ в Колския залив, помня възсуката фигура на британския адмирал Фрейзър, помня редовете носилки покрай заснежените пирсове на Ваенга, под одеялата на които лежаха ранените матроси от геройския крайцер „Ямайка“. Един наш есминец излезе на море да посрещне победителите, както трябва — с музика, със сборен оркестър на борда, но когато от мъглата на океана се показва тромавата грамада на „Дюк ъф Йорк“, на палубата можа да излезе само един барабанчик (целият в нежножълт цвят). Колкото и талантлив да е бил, той не се нае да изпълни на барабан сложната вариация „Боже, краля ни пази...“. А всички флейти, чинели и дори безстрашният цугтромбон сега се търкаляха един върху друг в кубриците на есминеца — натръшкани от вълнението!

Дал на съюзниците си всичко, с което разполагаше, Северният флот тези дни буквално гладуваше. Британската ескадра взе от нас последните ни запаси: 10 000 тона мазут. Североморци осигуряваха на англичаните оперативния тил за потопяването на „Шарнхорст“. Затова вицеадмирал Головко беше приет с голяма почит от адмирал Фрейзър на борда на линкора „Дюк ъф Йорк“. Началото на тази среща получи анекдотичен характер...

След всички тържествени церемонии Фрейзър попита Головко:

— Известно ли е на адмирала, че аз вече съм бил в Русия и съм се сражавал против болшевиките?

Арсений Григориевич, разбира се, беше подготвен за срещата и предварително уведомен, че Фрейзър е участвувал в интервенцията.

— Зная — отговори Головко с усмивка. — През есента на осемнайста година сте били в Каспийско море... Тъкмо там са ви

взели в плен!

Фрейзър беше учуден от осведомеността на Головко.

— Но има един факт в моята биография, за който вие, доблестни адмирале, едва ли сте чували... Болшевиките ме хвърлиха в своя ужасен затвор! Известно ли ви е това?

Головко си призна, че знае дори и за този печален случай.

— А знаете ли, че аз съм благодарен на болшевиките за това, че ме хвърлиха в затвора?

Тук вече Головко не знаеше какво да отговори...

— Да — продължи Фрейзър и оправи твърдия си като захарна плочка ослепително бял маншет на ризата. — Хвърлиха ме в затвора и ме държах на толкова оскъдна дажба, че моята язва на стомаха, която ме бе мъчила от младини, окончателно заздравя и от тогава досега никога не ме е безпокояла...

Фрейзър благодари от сърце на Головко за помощта, която Северният флот беше оказал на британския, а Чърчил благодари на Сталин за сърдечността на североморци, които тъй доброжелателно посрещнали и изпратили английските моряци от ескадрата на адмирала.

Американският изследовател на морската война С. Морисън е нарекъл този период „Шумното веселие във високите ширини“. Наистина шумно и весело беше тогава в арктическите води. По рейдовете сновяха ветроходни лодки с разноцветни платна; празните бутилки от уиски току изхвъркваха от илюминаторите; акордеоните гърмяха в ръцете на британските матроси. А нашето настроение беше тогава весело от съзнанието за победата, която от руините на Сталинград приближаваше към развалините на Мурманск. Скоро започна мощно настъпление срещу врага в Заполярието.

Изпохапан от „бълхите“, линкорът „Тирпиц“ се промъкна в Трьомсьо, където беше поставен в плитки води. Рефулерите натрупаха под гиганта пясъчни насипи, за да не се преобърне. Но сега Хитлеровият флагман беше под окото на норвежките антифашисти от Съпротивата, които сътрудничеха активно с нашето разузнаване.^[1] Северният флот се ангажира да осигури операцията „Совалка“ за унищожаването на „Тирпиц“. Англичаните получиха от САЩ специални фугасни бомби „Block Buster“ (с тегло 6 тона всяка). Четиридесет и един британски самолета тип „Ланкастър“ излетяха от

летището на Архангелск, за да се приземят вече в Лондон. По средата на пътя, прелитайки над Трьомсьо, ланкастърите със своите фугасни бомби направиха „Тирпиц“ на трески. Фашисткия флагман все пак се преобърна (!) с кила нагоре и 1200-членният му екипаж се удуши в бронираната кутия на линкора, без да може да се измъкне от дълбините на бездънните му отсеци.

Това стана вече през есента на 1944 година.

Обаче сега е още 1942 г. и нашите уморени войници крачат сред пек и прах през пролетта отвъд Дон; врагът заграбва огромни територии от нашата страна, а командването на Северния флот чака керванът PQ–17 да стигне до неговите пристанища...

Скоро на вицеадмирал Головкин направи впечатление, че британският аташе Фишър се държи някак странно. Когато се срещат, навежда очи и се изчервява... Да, да, изчервява се! Макар че това не прилича на един бивш командир на линкора „Бархъм“... „Какво ли е станало там с тях?“ Впрочем, подобно поведение на съюзниците не беше нещо ново за Головкин. По същия начин те се изчервяваха през февруари, след като германските линейни сили се измъкнаха от Брест.

„Дали и сега не са забъркали нещо пак?“ — мислеше си Головкин.

Пагубната заповед за разсредоточаването на PQ–17 не беше още доведена от англичаните до сведения на щабовете в Полярное. Тези дни четири наши ескадрени миноносца, порейки вълните с ножовете на своите форцевени, потънаха в бляскавия хоризонт на океана, за да посрещнат корабите на PQ–17. Котелните уредби ревяха мощно, като разтърсваха топлите палуби и насищаха с пара лопатките на турбините. През обърнатите към вятъра вентилатори бушуваха урагани от топли въздушни потоци. В щракането на индикаторите, в бръмчащия хор на автомати и визирите се чувствуваше бдителната готовност на корабите за бойна готовност №1.

Но тези есминци никога няма да посрещнат PQ–17.

Защото този керван вече не съществуваше.

[1] Когато студената война беше в разгара си, тези хора бяха преследвани от властите като комунистически агенти, макар че те бяха само патриоти, които като помагача на СССР, искаха да освободят час по-скоро родината си от окупаторите. ↑

НО КОЙ Е ВИНОВЕН?

Сутринта на 5 юли 1942 г. контраадмирал Джефри Майлс, шеф на британската военноморска мисия в Москва, беше настойчиво разбуден по работа:

— Сър! Получено е копие от някаква странна радиограма от Лондон...

Да, странна. Дъдли Паунд беше изтеглил от PQ-17 прикриващите сили и сега керванът представляваше неустойчива група кораби, движеща се в океана без охрана. Не беше толкова просто нещо човек да осъзнае такова съобщение и аташето отново се загърна в одеялото си.

— Трябва да се наспя — отбеляза Майлс. — Събитията са твърде катастрофални и главата ми трябва да бъде бистра...

Но много скоро го обезпокоиха отново:

— Адмирал Алафузов ви моли да отидете в Главния морски щаб. Той предупреждава, че е болен от грип, но че обстоятелствата го принуждават да не отлага разговора...

В. А. Алафузов през войната заемаше същия пост, който в Англия заемаше първият лорд на Адмиралтейството Дъдли Паунд (всеки в своята страна възглавяваше дейността на Главния морски щаб). Болен, с много висока температура, Алафузов с пресипнал глас заговори веднага за необяснимото решение на първия морски лорд.

— Да се разформирова конвоят PQ-17... Какво значи това? — възмущаваше се той. — Вие сте моряк, Майлс, сам разбирате... Корабите не могат да се оттеглят на север, защото там паковите ледове ги притискат като стена. Значи, ще трябва да се спускат надолу по меридиана — тъкмо под ударите на германската авиация. Как да си обясним този абсурд?

Майлс се опита да „замаже“ въпроса, като наблягаше главно на това, че Алафузов вероятно е бил заблуден. Но в ръцете на съветския „първи морски лорд“ изведнъж се оказа пачка донесения от морето (това наведе Майлс на мисълта, че русите също не са безгрешни и че тяхната служба за радиозасичане и дешифриране работи отлично).

— Всичко това са сигнали за бедствие от вашите собствени кораби! — рязко заяви Алафузов. — Кое може тук да се отрича? И кое може да бъде оправдано? Ние в Москва не разбираме вашите намерения. Затова бъдете така добър, свържете се бързо със сър Паунд, за да ни информира подробно какво всъщност става с конвой PQ-17... Народният комисар на флота адмирал Кузнецов чака доклад от мене, а Сталин чака да чуе какво ще му каже Кузнецов.

След няколко дена се състоя хладна среща на Майлс с Кузнецов, при която британският аташе не посмя да изложи нещата така, както му ги беше продиктувал Дъдли Паунд, а прибягна до маскировъчен камуфлаж, явно заглаждайки острите ъгли на необяснимите постъпки на британското Адмиралтейство... Кузнецов отиде на доклад при Сталин, който дълго и съсредоточено мълча. После попита:

— А беше ли необходимо да се прекрати конвоирането? Все пак аз не съм служил във флота и може би нещо не разбирам докрай.

Наркомът на флота му отговори, че доколкото му е известно, англичаните са нямали сериозни причини за разпръсване на кервана. Никой нормален човек не би тръгнал сам да си троши главата...

— Дявол знае какво става с тях! — възмути се Сталин и се залови да натъпква с пръст нов тютюн в лулата си. — Аз ще пиша на Чърчил за това безобразие — сърдито завърши той.

За това писмо — по-късно! Загадъчните скрити мотиви на последните събития в океана не бяха още известни на света, затова писмото на Сталин до Чърчил беше преценено сред дипломатическите кръгове като неоправдано рязко, почти грубо. Но сега много от тайните на Уайтхол са осветени дълбоко като на рентген и мнението на Сталин за гигантската катастрофа изглежда дори твърде меко...

След войната в Лондон беше издадена една монография за линкора „Гирпиц“, в която е изложен подробно целият му път. Илюстрациите в книгата ни показват нагледно „Гирпиц“ и в периода на бойното му могъщество, и в оня вид, в който вече се е търкалял нагоре с кила. В подводната част на линкора се вижда един лист от обшивката му, старателно разпрана, сякаш германците са искали през тази изкуствена пробойна да спасят остатъка от екипажа му...

Засягайки съдбата на кервана PQ-17, авторът на монографията пише:

„Това беше отвратителна постъпка! Всеки чувствуваше целия ужас на пътя, към който бяха тласнати изоставените търговски съдове, сами пред лицето на заплахата от въздушните и подводните сили на противника...“

Постъпката беше наистина отвратителна...

Крайцерите на Хамилтън и есминците на Брум още летяха към ескадрата на Дж. Тovej с 25 възла. Един от крайцерите носеше на палубата си обгорелия скелет на германски самолет, който се беше врязал в настройката му, и сред парчетата — без никой да си направи труда да ги махне! — седеше зад щурвала озъбеният мъртъв фашистки пилот. Засеченото противниково донесение гласеше, че американският крайцер е унищожен със смел таран от един торпедоносец, което предизвика весело оживление сред крайцерите на САЩ: „Уичита“ — питаха от мостика на „Гускалуза“.

— „Да сте случайно вие вчера пречуканите?“ — „По-добре се огледайте вие — мигаше прожекторът на «Уичита». — Ние отдавна подозираме, че ни преследва някакъв глупав призрак.“

Хамилтън разбра нещо много важно, когато на вечеря вестовоят, който обикновено не отваряше уста, изведнъж каза със сълзи в гласа:

— Извинете ме, сър, но аз мисля, че не биваше да оставяме този нещастен керван. Боже, какво правят сега с него германците!

Хамилтън предполагаше, че със своя маньовър на запад увеличи след себе си и „Тирпиц“ с неговата ескадра. Крайцерите неусетно ще насочат Хитлеровия линкор към линейните сили на Тovej, а той — какъвто е майстор! — ще ги насоли здравата с оръдията на главния си калибър. И какво беше разочарованието на адмирала, когато разбра, че Дъдли Паунд е издал безсмислена заповед! Никой сега не го гонеше. А крайцерите му всъщност дезертираха от позицията си.

В кубриците се чувствуваше негодувание. Матросите открито осъждаха Уайтхол, който, според тях, просто им беше заповядал да офейкат от германците... Далеч не беше по-добро и самочувствието на хората в есминците на Брум, които, вирнали опашки, се носеха в галоп след Хамилтън, уверени, че бързат за сражение. Известието, че „Тирпиц“ го няма в океана, хвърли екипажите в състояние на тежка

депресия. Брум вдигна към лицето си накрайника на радиотелефонната система TBS:

— Сър, аз съм абсолютно готов да се обеса. Велики боже, какво направихме? Моите есминци ще бъдат щастливи да се върнат бързо назад при нещастния керван PQ-17!

— Когато никого вече няма да намерят — отговори потиснат Хамилтън. — Много съжалявам, че не съм се родил адмирал Нелсън, който е побеждавал само защото от млади години си е избрал правилото да плюе на заповедите на Уайтхол.

Положението беше безизходно. Защото дори PQ-17 да беше се запазил все още цял, крайцерите вече не можеха да се върнат при него, тъй като форсираното им изтегляне, което приличаше на бягство, изтощи запасите на техните нефтени ями. Сутринта на 6 юли Хамилтън и Брум настигнаха линейните сили на Тovej. Германската ескадра след атаката на Лунин вече се беше прибрала отново в ръкавите на фиордите като пипалата на октопод, които са били болезнено чукнати...

Изоставените кораби напразно зовяха отчаяно корабите от Home Fleet да се върнат и да ги защитят — те не се върнаха! Матросите от бойните кораби се чувствуваха предатели, но трагичната ситуация на войната беше предварително решена и честните моряци — англичани и американци — вече не можеха да спасят положението. Флотът на британската метрополия бавно поемаше към „собствената спалня“ на негово величество — към Скапа Флоу! Гневът на долните палуби пробиваше през люковете и достигаше до каюткомпаниите. Трябваше нещо да се направи, за да бъдат успокоени матросите.

Хамилтън заповяда екипажът на флагманския „Лондон“ да се събере на горната палуба. С микрофон пред посивелите си устни адмиралът най-напред предупреди всичко, което чуят, да си остане тук, завинаги под флага на „Лондон“.

— Очевидно е, че ние предадохме кервана, но имайте предвид, че и ние самите сме предадени. Принудиха ме да направя нещо, което не биваше да се прави. Никога през живота си не съм изпълнявал заповед с такова нежелание, като тази чудовищна заповед за изтеглянето на нашите

крайцери. Денят четвърти юли е черен ден за биографията на британския флот. И за моята биография също! Аз, както и вие, съм убеден, че изоставяйки кервана, ние принасяме жертва не на бога на войната, а на дявола на тайната политика. Аз още не мога да си обясня всичко, но чувствавам, че вината за създаденото положение, е на един голям глупак, на когото са помогнали други глупаци помощници...

Произнасяйки речта си пред матросите, адмиралът сам разбираше, че кариерата му се пропуква като водонепроницаемите прегради на кораб, смачкван от налягането на океана. Хамилтън не беше приятел на Съветския съюз, но като честен човек не можеше да мълчи. В писмата до своята престаряла майка той даваше простор на гнева си. Според него, Чърчил съзнателно забавя войната, като с това наврежда на Англия много повече, отколкото всички германски подводници, взети заедно. Войната е нещо твърде жестоко и тя трябва да се свършва бързо, а не да се занимаваме с бомбардирането на германските деца и жени...

... А сега е интересно да чуем какво ще кажат американците?

Именно те гледаха на англичаните почтително — малко от долу на горе. Лошо е, когато имаш много пари, но малко традиции. Вярно, традицията е хубаво нещо, но по-добре щеше да е, ако англичаните вместо стари традиции имаха най-нова радиолокационна апаратура. Американците бяха подражатели още и от това, че техните учители твърде старателно следят противника, обаче като че ли го следят не за да се бият с него, ами само за да не стигнат нещата до бой. Според мнението на американците, жестоките данъци за флота в мирно време не се събират, за да бъде той прехвърлян от база на база като гнили картофи...

„Гускалуза“ и „Уичита“ хукнаха от кервана след англичаните, приемайки безропотно, че в такова нещо като морската война най-добре е човек да подражава на англичаните. Каквото и да си говорим, те знаят какво правят. Но матросите, които усещаха, че тук става нещо нередно, започнаха дръзко да спират офицерите си на траповете с въпроса:

— Сър! Бих искал да знам за къде сме се разбързали, сякаш ни се е свършило пиенето в бюфета? Доколкото разбирам от география, Русия се намира на изток. Тогава с каква цел ние сме се юрнали в обратна посока?

В такт с потрепването на корабните двигатели тракаха и линотипните машини на крайцера. Тираж след тираж вестниците внушаваха на американските матроси да не мислят, че „на англичаните им треперят мартинките“. Не, „тия берлински отрепки има да ни сърбат попарата“... Най-сетне дойде моментът, когато и за корабните редакции стана ясно, че керванът е просто изоставен като котенце, с което са си поиграли и им е омръзнало! Офицерите започнаха да си говорят, че човек може да се учи на морска война и тогава, когато англичаните са ти зад кърмата. Това може да е грешка на Уайтхол, но тя струва 700 000 000 долара. Две трети от кервана бяха тръгнали от бреговете на Америка с американски товари и под флага на САЩ и... какво направиха англичаните?

Срамота е не само пред тези, които останаха в океана. Срамота е и пред руснаците. Та на тия кораби имаше 600 танка! Ами самолети! В своите военни планове Москва сигурно е разчитала, че ще ги получи. Сега русите имат право да ни попитат: „Ами къде е обещаната стока?“

Американският линкор „Уошингтън“ се отдели от британската ескадра и се върна самостоятелно обратно в Рейкявик. И тук стана нещо почти небивало в историята на американския флот. Американските матроси, които толкова си ги бива да лудуват и гуляят на брега, този път отказаха да слязат от кораба.

Целият екипаж — като един човек!

Това не ти е взвод, нито рота... Когато 2500 души почти цяла дивизия, се строят на борда и крещат проклетия по адрес на своето командуване — това е вече политическа демонстрация.

— Позор! — крещяха матросите. — Ние няма да мръднем от кораба, защото ни е срам да гледаме хората в очите...

Каквото и да говореха след това политиците, тази бурна първична реакция на непосредствените участници в събитията отразява най-добре идейната същност на този отвратителен инцидент.

За тази седяща стачка на линкора „Уошингтън“ се разказва в споменатата от мене монография за „Тирпиц“.

В нашата страна малцина знаят за този случай.

Москва отказваше да разбере абсурдните решения на Уайтхол, но Берлин също не можеше да разбере цялата „мъдрост“ на английските маньоври и ги наричаше „непостижими“.

— Какво става? — казваше Редер. — Може би, разпускайки кервана, те ни кроят някоя хитра уловка?

Но постепенно „непостижимото“ започваше да се разкрива от германското разузнаване. Няма никаква уловка. PQ-17 се е пръснал, сега остава само да бъдат разбивани корабите му един по един, по избор... Склонните да анализират морски специалисти най-сетне стигнаха до логичния извод:

— Сега всичко е ясно! Опитните моряци, каквито са англичаните, никога не биха допуснали подобна глупост. Цялата работа вероятно е била ръководена от американците. Само тези червенобузести ахмаци са могли да разформират конвоя. Сега вече може човек да не се съмнява, че англичаните няма да допуснат американци да ръководят морски операции.

Пропагандната машина на Германия тези дни работеше с пълна мощност. Разгромът на PQ-17 заемаше първите колони на централните вестници; лорд „Хау-хау“ в радиопредаванията на Берлин за Англия пресипна от възторжени възгласи; берлинските кореспонденти бързо излитаха с бомбардировачите в океана, за да екранизират през бомболюковете страшните картини на загиването на корабите. Цялата първа десетдневка на юли в радиобюлетините на германското командуване звучаха победни фанфари и гърмяха войнствени барабани...

Хитлер ликуваше и измисляше теми за карикатури на Рузвелт и Сталин (фюрерът знаеше, че главната част от товарите, които превозваше PQ-17, има американски произход). Но каквото и да крещеше Берлин за кервана PQ-17, англичаните... мълчаха. Уайтхол изобщо не реагираше на германските бюлетини и не ги опровергаваше! Англичаните бяха настъпили „кравешката мекица“ и сега срамежливо си мълчаха, без да искат да си признаят, че именно те са се размирисали.

Сега кучешкият лорд „Хау-хау“ лаеше срещу Англия основателно — този път Берлин тръбеше за разгрома на кервана истината:

— Само факти, само голи факти! Дори Чърчил с всичкото си нахалство не ще може да опровергае съобщенията на достоверните германски комюникета. Слушайте Берлин! Говори Берлин.

Зад стратегическата грешка се долавяше коварният умисъл на тайната политика на Албион и лорд „Хау-хау“ ехидно, но не без основание питаше през тези дни англичаните:

— Е, какво! Сега, след разгрома на кервана PQ-17, русите пак могат да зададат на мистър Чърчил фаталния въпрос „Приятелю, кога най-сетне ще благоволите да откриете втори фронт в Европа?“

А сега, читателю, заедно с моряците от PQ-17 ще трябва да напуснем корабната палуба и с отчаян вик да се хвърлим в ледения купел на полярния океан.

Това вече е наистина страшно!

ТРЕТА ЧАСТ

ЛЕДЕНАТА КУПЕЛ

Иска ми се да изкажа думи на благодарност към хилядите и хиляди чуждестранни, най-вече английски и американски моряци, които взеха участие в северните конвои... Трябваше човек да има голямо мъжество, решителност и издръжливост, за да се впусне в такъв път...

Акад. И. М. Майски,
„Спомени на съветския
посланик“

ПОСВЕЩАВА СЕ НА ХОРАТА...

Корабът потъваше, но косите му не побеляваха от ужас. Товарът биваше разбиван с бомби, но нито един контейнер не бе изревал от болка. Металът се покриваше с леден скреж, но бездушното желязо не сецаше студ. Всички страдания се стоварваха върху хората... Тежко ми беше да завърша втората част, но още по-тежко ми е да пристъпя към последната.

Войната, която преживяхме, беше безмилостна към хората и само нашата страна загуби в нея 20 милиона свои граждани, които биха могли да заселят цял континент. На пръв поглед, като че ли върху фона на събитията, обхванали целия свят, керванът PQ-17 трябваше да се изгуби завинаги като капка в океана. Защото сред астрономичните цифри, изразяващи количеството произведено оръжие, сред гигантските терикони барут, изгорял в битките, сред бискаите петрол и байкалите бензин, изпити от танковите и от самолетните мотори — след всички химерични разходи в името на крайната победа пита се какво може да означават корабите от кервана PQ-17?

„И така всичко беше свършено! Но докато хората се сражават във войните и плават по моретата, проблемът за PQ-17 ще продължава да изплува по най-неочакван начин. Трагедията на PQ-17 винаги ще намери хора, които да увлече, и хората още дълго ще има да спорят за нея“ — тъй пише английският историк Дейвид Удуърд.

Сега на Запад текаат обилни мътни потоци от литература за войната и те текаат понякога толкова бурно, че помитат вехите, показващи фарватера на истината. А някъде покрай тях, като си пробива едно много сложно русло, шурти тънкото ручейче на една особена тема — трагедийната тема на PQ-17.

Нека помним и ние, читателю, за този керван!

Още повече, че той се движеше към нашите брегове, именно ние го чакахме да дойде и пак ние го спасявахме...

Ако се замисли човек по-добре, дори след оттеглянето на крайцерите и есминците още не всичко беше изгубено. Ние оставихме кервана в най-фаталния му кръстопът — сутринта на 5 юли, когато

транспортните кораби още не бяха успели да се пръснат по океана. Ако тогава с него бяха останали не отделни кораби от охраната за ППО и ПВО, а всичките 12 конвойни кораба, керванът, разбира се, щеше да понесе тежки загуби, но никога нямаше да го постигне съдбата, която действително го сполетя!

Нека, читателю, забравим временно за товарите (макар че през лятото на 1942 г. те бяха за нас крайно нужни). Ние започваме разказа си за хората, които плаваха с тези товари. Картината на разгрома на кервана е твърде контрастна — тук имаше от всичко по много: бързина и перчене, паника, отчаяние и хладно боево ожесточение. Но дори повален и разбит, през експлозиите на торпеда и бомби, през злорадите хвалби на Гъобелс, през адския пъкъл на пожарите, задавяйки се с вода и мазут, обледенен и обгорял, керванът PQ-17 все пак напредва към нас.

А корабите не плават сами — водят ги хора.

Именно на хората е посветена тази последна част!

Най-интересно постъпи миночистачът „Айършир“ — един от малкото кораби, останали да изпълнят съюзническия си дълг. В момента, в който керванът се разпадна, без да се поддава на общата суматоха, той пое на север, гравитирайки към западните румбове — там, където се събираха арктическите ледове. И мимоходом взе под своя конвой три транспорта, като им заповяда да го слушат и да го следват. Командирът на миночистача лейтенант Градуел преди войната е бил адвокат, а помощникът му — заклет съдебен заседател. Тези двама юристи се оказаха смели моряци... „Айършир“ събра кураж за себе си (а поведе и други) да навлезе в плътните маси на ледовете, където можеше да бъде сплескан като баница, но затова пък на германците не можеше и през ум да им мине да го търсят именно тук. От бояджийските магазини бяха обрани всички белила, корабите бяха набързо преобоядисани в бял цвят. Като смъкнаха налягането на котлите и престанаха да димят с тръбите си, четирите кораба затихнаха сред ледената пустиня, а оръдията на танковете, които бяха наредени по палубите им, бяха обърнати към морето. Сами не излъчваха никакви сигнали в етера, ала непрекъснато, слушаха какво става в него. Би-Би-Си не казваше нищо за кервана (сигналите SOS, които долитаха от

океана, бяха достатъчно красноречиви), затова пък отзвучите на берлинските фанфари достигаха и до полярното безмълвие. Ако трябваше да се вярва на Гьобелс, излизаше, че от кервана PQ-17 са останали само жалки остатъци. Градуел разбираше, че в радиобюлетините на Берлин има известна истина, затова реши да изчака критичния период на голямото разбойничество в морето. Сетне корабите се отскубнаха от ледените клещи и благополучно стигнаха до Нова Земя, където моряците бяха атакувани от местните кучета. Една руска жена с ватенка излезе на стълбището на метеорологичната станция, викна на кучетата, а после дълго разпитва англичаните — кои са и какво дирят по тези места. Като установи контакт с местните власти — военни и граждански — и преодоля маса трудности, Градуел успя да запази трите кораба, които в края на краищата се разтовариха в Архангелск. Малкият дързък „Айършир“ дойде при нас като боен съюзник, а си отиде като добър приятел... Англия можеше да се гордее, че има такива адвокати и такива съдебни заседатели, които застанали на корабните мостици, не посрамяха честта на развяващия се от вятъра британски „юниън джек“!

Но един от първите, които успяха да се промъкнат до Архангелск, беше героичният „Донбас“ под командването на М. И. Павлов. Съветските моряци удариха направо, решили да не се крият, притиснати към скалите на Нова Земя, край които германците вече бяха спуснали плътна завеса свои подводници. Те имаха късмет, но имаха късмет и американските моряци от потопения „Д. Морган“, които „Донбас“ беше извадил от водата. Янките бяха силно изтощени от преживяното, но след като пиха известно време чай, най-охотно заеха бойните си места при носовото оръдие. Скоро Павлов имаше случай да изрази на американците искрена благодарност. Един юнкерс на два пъти се опита да атакува танкера... Снарядът, изпратен от американските артилеристи, се пръсна толкова близо до самолета, че машината тутакси излезе от пикиране! Този самолет не можа да достигне до норвежките аеродруми и изчезна безследно, а „Донбас“ хвърли вързала на един от кейовете в Архангелск. Михаил Иванович, който се случи първият човек от кервана, стигнал до брега, беше извикан незабавно при голямото началство.

— Е, какво става там? — попитаха капитана. Павлов прекара длан от челото до брадата си, сякаш искаше да махне от него лепкавата

паяжина на някакъв кошмарен сън.

— Там е... каша — каза капитанът. — Изоставиха ни! Ако се върнат пет-шест кораба, пак добре.

— А къде е „Азърбайджан“?

— Той го загази лошо: едно торпедо му откъсна част от борда, та от пробойната товарът му, масло, изтича в морето. Не искам да пророкувам, но ако стигне, ще стигне празен.

Павлов се олюля.

— Днес, струва ми се, сме девети — каза той. — Та тъй, от първи юли не съм слизал от мостика. Повече от една седмица съм на крак до машинния телеграф... Моля да ме извините, другари, но трудно ми е добре да говоря. Наистина дяволски ми се спи...

Освободиха го без разговори — сън, сън, сън! Но това бяха все изключения — дори нямаха този късмет...

ХРОНИКА НА ТАСС (ЮЛИ 1942 Г.)

11 — Съветските войски водиха ожесточени боеве с противника на подстъпите към Воронеж.

15 — Съветските войски след ожесточени боеве напуснаха Богучар и Милерово.

19 — Съветските войски напуснаха Ворошиловград.

21 — В съветския печат е публикувано съобщение за нападение на съветската авиация срещу Кьонигсберг.

23 — През последните дванадесет дена югославските партизани са превзели и освободили седем града.

24 — Настъплението на англичаните на египетския фронт е спряно.

27 — Съветските войски след упорити боеве напуснаха Ростов и Новочеркасск.

29 — Получени са документи за чудовищните зверства на германците в Полша; хиляди хора се подлагат на нечовешки изтезания.

30 — Митингът на Трафалгар скуер в Лондон, в който участваха около 70 хиляди души, призова

правителството да ускори откриването на втори фронт в Европа...

Постепенно пред Северния флот започна да се очертава ужасната истина, която досега съюзниците скриваха. Сега трябваше да се спасява онова, което още можеше да бъде спасено... Флот! Какво можеш да направиш сега ти, флот!! Пред тебе бушуват, като люлеят мъртъвци и издигат на вълните си жалки остатъци от кораби, огромните простори от Шпицберген до Канин нос.

Всички свободни самолети бяха вдигнати да търсят транспортите. Есминците по четири пъти преобраздиха цяло Баренцево море — от базите си до ледения ръб и обратно.

Денонощно радиостанциите на Северния флот опипваха етера. Но над океана беше надвиснало тежко, безизходно мълчание — корабите от PQ-17 се страхуваха да се издадат. Радиозасечната служба на противника само чакаше да се обади някой морзов ключ, за да насочи тутакси по пеленга към заговорилия своите подводници и самолети.

Но понякога корабите нямаха вече какво да губят. И тогава в етера изригваше фонтан от жалби, призови, надежди и молби: „Торпедиран съм... Потъвам с крен... Лодките ми са разбити... Обстрелват ме... Спасете ни, с каквото можете и който може!“ А след това отново настъпваше мълчание, което е по-ужасно от всички най-страшни думи.

ВЪЛЦИ И ОВЦЕ

Вълчата глутница действа умно и жестоко. Тя излиза на големия път, а водачът, който е изтичал напред, търси да открие жертвата. Ето, жертвата се е показала и тогава водачът с гладен вой свиква своите другари, изплезили между зъбите си покрити с пяна езици, и с хлътнали от глад коремни вълците се нахвърлят върху самотния пътник... Именно този зверски принцип Дьониц беше положил в основата на своята тактика за разгромяване на конвоите и оттук тя носи названието си „Тактика на глутниците“!

Вълците през време на нападението бяха винаги придружавани от така наречената „дойна крава“ — голяма транспортна подводница, която сама не участвуваше в торпедирането. Но търбухът ѝ биваше пълен със запаси и гориво. От време на време, обезсилени, подводниците идваха откъм морето при тази „крáva“ и започваха да сучат от нея с шланговете си. Те жадно смучеха от желязното ѝ виме газьол, прясна вода, въздух с високо налягане и отново хукваха към позицията си. Като използуваха предимството в скорост, „вълците“ се стараеха през нощта да изпреварят транспортните кораби, като се движеха в надводно положение (с дизели), а на разсъмване се потапяха под водата и спокойно изчакваха целта сама да кацне на кръстачката на перископния мерник... Този метод на атакуване германците наричаха „кабинетна атака“!

Операцията „Ход с коня“ навлезе в решителната си фаза; Дьониц изпрати от Лориан след глутниците си своето обикновено традиционно напътствие: „Преследвайте! Атакувайте! Потопявайте всичко живо!“ След което деловито добави с открит текст — без шифър: „По-малко неприятни новини от морето! Това разваля настроението на екипажите, които се канят да излязат на позиция...“

Агонията на беззащитните кораби и на хората, които плаваха с тях, беше ужасна. И нека тя винаги служи като укор срещу съвестта на онези, които допуснаха това нечувано предателство!

— Виждам два наведнъж — каза Ралф Зегерс, — единият под британски, а другият под американски флаг... Кучешки студ. Ръцете

ми не издържат.

Ръкавиците на Зегерс бяха с отрязани по краищата пръсти, като ръкавиците на продавачките, които трябва на студа да броят монети. Той дъхна на замръзналите си пръсти и отново задвижи перископа по хоризонта.

— Може дори да изплаваме... Те са сега като овчици! Без овчар и без кучета...

— Не ви съветвам. На техните либерти са поставени ерликони — каза щурманът и викна към кока да им направи по едно по-силно кафе.

Зегерс хвърли поглед към показателя на лага: винтът тласкаше сега подводницата със скорост осем възла и при това те се движеха, без да изостават от транспортните кораби (скоростите на противниците бяха еднакви).

— Е добре — реши той. — Едно ще им забием... Курсовете ни са паралелни, ще взема само изпреварването. Тук няма нужда дори от тригонометрия, да върви по дяволите... Носовият апарат може да отвори капаците... Лявата гръба... едно... внимание... п'ли!

Като избълбука глухо, цялото обвито във въздушни мехури и обилно намазано с грес, торпедото се устреми към транспорта. Следейки през перископа смътната торпедна следа, прошарила морската повърхност с изработените керосинови газове, Зегерс се разсмя:

— Винаги е забавно да гледа човек как на корабите се паникьосват, щом видят нашите прасенца! Не могат да се изплъзнат... Ей сега... Ето!

Чу се взрив; хидравличният чук блъсна корпуса на подводницата и от четвърти отсек изведнъж докладваха:

— Филтрация на нитовете... При нас сълзи!

— Ах — огорчи се Зегерс, — колко е отслабнал корпусът.

— Сам си виновен, Ралф — обади се недоволно щурманът, — за какъв дявол стреляш винаги от дистанция, от която собствените ни взривове ни контузват?

— Затова пък не е нужно да си блъскаш главата над тригонометрията...

В подводницата чуха трясък — морето разкъсваше стоманените прегради на поразения кораб и Зегерс изкомандува изплаване.

— Американецът офейка — каза той. — Сигурно има хубави машини... Сега ще го довършим с артилерията!

Изплаваха. Транспортът под флага на САЩ набираше скорост. А торпедираният англичанин бързо потъваше, като се преобръщаше. В трюмовете му, изглежда, имаше запаси от мазут и сега много бавно, в дебел слой мазутът като асфалт върху шосе се разтичаше върху ледената вода, а сред него обезумели цапаха зашеметени от взрива и ужаса хора.

— Пълен напред! — изкомандува Зегерс и в подводницата кихнаха и започнаха стрелбата си заработилите дизели, чиито клапани сега даваха повече от 2000 изстрела в минута; хората в отсеците отваряха уста като риби на сухо, ала можеха да се разберат главно с пръсти.

— Увеличи оборотите!

Американецът напъна още турбините и започна да се изплъзва.

— Огън! — заповяда Зегерс на комендорите, но оръдието остана безмълвно.

Зарядите във външните кранци се бяха навлажнили от морската вода при честите потапяния, а от вътрешните погребни на подводницата още не бяха успели да подадат на палубата сух боезапас...

— Струва ли си да форсираме дизелите? — каза Зегерс. — Другите от нашата глутница ще прехванат този американец...

— Там се мотаят лодки — посочи сигналистът зад кърмата.

Зегерс вдигна към очите си тежкия бинокъл с виолетови като лалета лещи. Цайсът приближи до него лодките със спасяващи се англичани. Сухият боезапас беше вече подаден горе.

— Разбийте ги... — с ленива интонация заповяда Зегерс и се наведе над люка, откъдето се носеше ужасна миризма. — Кога ще стане кафето?

Комендорите разстреляха лодките. Мазутът се разстилаше на повърхността и заглаждаше острите гребени на вълните. Тук-там между вълните като кръгли топки се подаваха главите на англичаните.

— Е, аз мисля да си вървим — отбеляза Зегерс.

Водата заливаше огромния пречупен кръст (черно с бяло), изписан върху носовата палуба, за да не ги бомбардират собствените им самолети. Зегерс заповяда на комендорите да се приберат в отсеците и премина в позиционно положение, за да остане над

повърхността само рубката... И той остана там, в укритието на рубъчната козирка, като си пиеше кафето, пушеше цигара и слушаше воплите на загиващите хора. По едно време предаде на рулевия долу в поста:

— Вземи малко вдясно... Тук цапа един Чарли Чаплин и аз искам малко да си поиграя с него!

Подводницата подхвана давящия се човек с палубата си, полупотопена под водата, човекът изведнъж почувствува под краката си твърда опора и не можеше да повярва на спасението си. Но видът му беше ужасен и дори отвратителен. Целият почернял и лепкав от мазута, със следи от изгаряния по голия череп, той се носеше сега през цялата палуба, размахал ръце, докато една вълна не го блъсна в железната рубка. Потърка с пръсти слепналите си от мазута очи, после се хвана за оръдието и започна да се издига. И в този момент заповръща — черен мазен мазут.

Едва ли сега разбираше нещо — къде е попаднал и кое е това море... Не можа да види изведнъж и наведеното над него лице на хитлеристкия подводничар. А малко по-високо се развяваше на вятъра мокрия парцал на флага е пречупен кръст. Тогава човекът започна да разбира къде е попаднал. А в това време Зегерс с удоволствие наблюдаваше действията му. Любопитно беше да види какво ще поиска най-напред този човек: Водка?... Милост?... Убежище?

— Откъде идвахте? — попита го дружелюбно Зегерс.

Като смесваше английски с немски думи, британецът заговори:

— Движехме се към Архангелск... От Хвалдфиорд. Приберете ме, командор... Не съм ви направил нищо лошо...

— А какъв беше товарът? — попита отново Зегерс.

— Самолети... И още нещо в сандъци. Не зная какво имаше в тях... Приберете ме, няма да заема много място в кораба ви!

— А как се казва този американски кораб, който избяга?

— Това беше сухотоварникът „Уинстън Салън“, идеше от Бостън... Вземете ме! В името на бога, който е един за всички нас, християните... И заради собствената ви душа — на стари години тази постъпка ще ви служи като утешение... Заради майка ви, ако имате майка, която ви чака да се върнете!

— Аз нямам майка — отвърна му студено Зегерс. — Вие, англичаните, я убихте при бомбардирането на Кьолн... Съветвам ви да

останете твърд докрай. Лека ви смърт! Сбогом!

Той затръшна над главата си тежкия капак на люка.

— Приеми баласт!

— Да бяхме го взели все пак? — колебливо предложи щурманът.

— Защо? — учуди се Зегерс. — Нали го видях как изпомпваше мазут от стомаха си. Целият му стомах и дробовете му са изгорели вече. Утре ще почне да се гърчи тук и да умира в мъки... За какво ни е?

Тъпите удари от юмруците на оставения горе човек едва се чуваха през бронирания тубус на люка. Зегерс заповяда на рулевия при хоризонталните кормила да потопи подводницата до перископна дълбочина.

— Нека се залови за перископа! — каза Зегерс на щурмана, — Понякога не е излишно да позабавляваме екипажа...

Електродвигателите сега даваха минимални обороти.

Перископът се показваше над повърхността и човекът — там, горе! — се хвана за него с цялата си неунищожима надежда за спасение. Матросите минаваха един по един от централния пост, за да погледнат през перископа, да видят какво чудовище се е лепнало сега там, приковано като буболечка с карфица. През окулярите те виждаха изкривеното от ужас черно лице на човек, вече изгубил човешки образ. Ето до какво животинско състояние може да стигне човек след поражение!

Забавно им беше, твърде забавно...

— Е хайде, стига! — нареди Зегерс. — Да се потопим по-дълбоко и нека буболечката се отскубне от своята любима карфица...

Перископът като плъзгава греда се изхлузи от обятията на човека и смътните очертания на подводницата бавно се разтвориха под него в зиналата бездна на океана. С разперени ръце и преобърнат с краката нагоре той започна да пада надолу след подводния кораб.

Същия ден надвечер Зегерс успя да торпедира един танкер. То беше незабравима картина! Безчет галони стоектопанов бензин пламнаха изведнъж — огненият факел се издигна нагоре до облаците, само за миг пламъкът глътна целия кислород над вълните и онези, които не бяха изгорели, се задушиха...

Зегерс с мъка отлепи ръце от перископа. Тресеше го.

— Знаеш ли — каза той на щурмана, — такова нещо не бях виждал. Беше страшно. Добре че стреляхме от подводно положение.

Сега през външните бордове на танкера се стичаше разтопеният от огъня метал като восък от свещ. Когато огненият стълб спадна, от кораба беше останало само празното корито на изгорелия отвътре корпус, който приличаше на кратера на изгаснал вулкан. Подводницата бързо се отдалечаваше...

Дъониц скоро започна да изпраща радиограми до подводниците да икономисват торпедата си и да не ги изразходват, когато може да се използва артилерията. Препоръчваше към целите да бъде насочена авиацията, която сега денонощно баражираше над района на пръснатия керван PQ-17... Корабите се бяха превърнали за подводниците в плаващи мишени, които приемат безропотно ударите на торпеда и снаряди. Отначало в Берлин се радваха, че между Luftwaffe и флота е постигнато пълно взаимно разбиране; отдолу корабите биваха торпедирани от подводниците, а отгоре ги биеха самолетите. Неприятни инциденти засега не бяха отбелязани. Но един храненик на Гьоринг все пак не се сдържа и (дяволът си няма работа!) стовари бомбения си товар върху германската подводница U-334 навярно просто тъй, от професионален каприз или за профилактика, колкото оня мухльо гросадмирал Редер да не се перчи много пред великолепия райхсмаршал Гьоринг.

ЖЕСТОКА ВИБРАЦИЯ

Никаква информация — движеха се слепешката, движеха се глухи.

Беше решено да карат направо с курс почти източен, за да излязат към северния край на Нова Земя, а оттам, държейки се плътно към брега, да започнат да се спускат на юг и от време на време да се опитват да се свържат с русите по радиото...

Пресипналият Дик, който веднъж беше идвал с друг керван до Русия, беше, за разлика от останалите, настроен твърде оптимистично:

— Русите носят службата си много старателно. Хванат ли ни веднъж техните есминци в ордера си, можеш да свириш на банджото си, колкото си щеш... Германците вече не могат те докопа!

— Та те голям флот ли имат тук? — попита Брънгуин.

— Нищо подобно... Флотът им е мъничък.

— Че как могат тогава да ни прекарат без загуби?

Пресипналият Дик плю по вятъра така, че плюнката му да бъде отвяна зад борда, и повдигна провисналите си панталони.

— Дявол ги знае тези руснаци — каза той, като си почеса гърба в пилерса. — И аз не знам как го правят, обаче, вярвай ми, винаги успяват.

Сухотоварният транспортен кораб се движеше нормално, а времето можеше само да радва моряците. Но сега то по-скоро ги плашеше — морето беше прекалено спокойно, а небето — прекалено ясно. Първият противников самолет разузнавач прелетя над транспорта толкова ниско, че едва не закачи мачтите му, и Брънгуин каза на щурмана:

— Ей го, сега ще се започне май вибрацията на тялото и на душата. Моят приятел Суарт е изучил вече молитвеника наизуст...

Самолетът изчезна, но мнозина от екипажа вече започнаха да вибрират.

— Да вземем да го цапардосаме с нашите ерликони?

— Какво ще ни даде това? — усмихна се горчиво щурманът. — Още щом ни е забелязал, той вече е предал координатите ни.

От каютата се качи на мостика съненият капитан.

— Какво става тук? — попита недоволно.

— Превиваме се тука от смях, сър. Засякоха ни и сега германците ще ни накарат да демонстрираме образцово плуване на късо разстояние.

— Боцман — заповяда капитанът, — проверете дали на спасителните салове има месни консерви и анкерки с вода от неприкосновения запас... Също и гребла! Не са ли ги нацепили нашите матроси на клечки за зъби?

— О не, сър — отговори с подигравка Брънгуин. — Още не сме стигнали дотам да си чистим зъбите с гребла. За тази цел използваме клавишите от вашата фис хармоника...

— Под капота — вметна щурманът — имаме и катер.

— Колко сте ми умен! — възхити се капът. — Е добре аз ще ви взема с катера... Вас двамата!

И капитанът се помъкна обратно към каютата си, като хлъзгаше по стъпенките на трапа полите на халата си.

— Тоя каботажник много си въобразява — каза Брънгуин. — Той си мисли, че плава по реката в техния край... През ум не му минава дори, че един сал в океана е много по-сигурен от един катер. Чуден народ са тия глупци. Бих започнал дори да ги колекционирам, ако струваха по-евтино от умните...

Полярният океан почти ласкаво разстилаше пред тях зелените си като японска яшма води. Следобед се показаха германски самолети с бомби (пестяха торпедата). Като видя как се насочват за бомбопускане, Брънгуин отмести панорамното стъкло, за да може да вижда по-добре маньоврите на противника!

— Ръцете ви нали не са заети, сър? — попита той щурмана. — Блъснете ме в муцуната с една бутилка, докато не е късно...

Щурманът като грижлива бавачка му даде да си смукне уиски, след което Брънгуин започна да изпълнява с руля отклоняване на кораба от бомбите. Той не се изложи — две атаки минаха напразно, бомбите взривиха водата встрани от борда.

— Защо мълчат нашите ерликони?! — крещеше Брънгуин, работейки същевременно с манипулаторите. — С Хитлер ли се е сговорил нашият кап?

И в този момент ги удариха. Бомбата проби палубата и друсна отсеците с оглушителна експлозия. Стоманените бимси щръкнаха навън като изкривени релси. Вълната горещ въздух навиваше желязото на палубните листове като масивно безобразно руло. Бомбата не стигна до дъното и добре че не стигна. Корабът дълго се разтърсва в необясним за никого грохот. Бяха се самоосвободили котвите и дълго, близо три минути, се спускаха стремително в дълбините, докато се свършат веригите. После, като скъсаха крепителите на жвакагалсовете, котвите потънаха завинаги в океана...

Някой закрепця сред дима на започналия пожар. Друг се бе проснал, провиснал като парцал върху перилата и бавно се претърколи зад борда с главата надолу. Вятърът отнесе малко дима и първата кръв, която Брънгуин видя, му се стори тъй ярка, тъй неестествена, че не можеше да я приеме за кръв...

Под краката му скърцаха строшени стъкла. Кога се бяха пръснали стъклата на рубката, той не беше забелязал. Щурманът стоеше до него и лицето му беше ужасно — страшно накълцано. Стъклата, разлетели се като остри ками, бяха разпрали носа, бузите, ушите му — той целият беше облян в кръв!

— Брънгуин, помогнете ми..., нищо не виждам...

Брънгуин погледна още веднъж към пробойната в полубака, откъдето с глух шум блъвна първият език на пламъка.

Тръбите на водните хидранти бяха изпотрошени или може би беше нагласено така, че те да не работят. Нито един минимакс на кораба не действуваше. Пеногасителите само съскаха жално и толкоз!

— Затова пък костюмите ни нямат петна — съобщи Брънгуин.

Той сваляше един по един всички минимакси и ги блъскаше жестоко с капсулите в палубата. Единият заработи — тетрахлорметановата струя блъсна пламъка като с юмрук, натиквайки огъня в дълбочината на трюма. Като пищеше от болката и изгарянията, Брънгуин тичаше по разкривената палуба, рискувайки да се строполи в гърлото на трюмния вулкан, но огънят запълзя напред и хората, захвърлили пеногасителите, отстъпиха.

Капитанът, все още облечен в своя боксърски халат, стоеше отстрани и гледаше като зяпльо пожара. Брънгуин изтича до него:

— Заповядайте да пуснат задбордна вода.

Изглежда, той беше сметнал Брънгуин за луд, който иска да потопи кораба... Глупак! Брънгуин се спусна долу. В студения отсек над самото дъно светеха мъждиво няколко лампи. Като дишаше тежко и шумно, Брънгуин запълзя между ръждясалите клапани. „Този ли е... или не е този?“ Маховикът с мъка се завъртя в ръцете му. Пипна с ръка преградата и тутакси извика от болка: преградата беше нажежена като ютия. Тя започна да съска, значи задбордната вода навлизаше, значи всичко е правилно... Корабът изведнъж получи силен диферент към носа, вълните се нахвърлиха върху палубата му, но пожарът се прекрати. Положиха четиримата убити при взрива един до друг на спардека.

— Те спяха... Тъкмо трябваше в нула шест да застъпят на вахта. Върху решетките Брънгуин намери нечий крак.

— Ей, признайте си честно — чий е кракът?

Четиримата лежах на спардека — всичките с крака.

— Това е кракът на Пресипналия Дик — каза радистът уплашен.

— Той винаги е носил старомодни чорапи без ластик...

Самия боцман не можаха да намерят. Изглежда, беше изхвърлен от взривната вълна зад борда. Брънгуин замахна силно и метна в морето и крака.

Бързо изхвърлиха зад борда и останалите мъртъвци, за да не развалят настроението на живите. Суарт беше застанал върху високата платформа на спардека с требника в ръка и отправяше молитви към небето.

В този момент той беше вдъхновен и прекрасен. Брънгуин не се стърпя и го тупна по дебелия задник.

— Само да стигнем, старче, до Москва, ще се напием с тебе тъй, че русите няма да могат да ни забравят...

После посети щурмана в каютата му и стигна до извода:

— Това още не е нокаут, сър. Засега сме само нокдаун!

Щурманът го помоли да му направи една инжекция морфин. Брънгуин никога никому не бе правил инжекции. Обаче решително отчупи върха на ампулата. Изсмука мътната течност в шприца.

— Нищо не умея да правя в този живот, но за всичко се наемам... И шибна иглата в тялото. После хвърли шприца като гвоздей.

— И струва ми се — заключи накрая, — че всичко ми иде отръки...

На горната палуба една кранбалка изскърца при завъртането ѝ.
— Охо! Аз ще ви оставя...

Кранбалката вече държеше на скрипеца си полуспуснатия катер. Под чехлото му вече хвърчаха едно след друго одеяла, консерви със сгъстено мляко, тумбести месни консерви. Капитанът на транспорта и няколко души от екипажа напускаха кораба.

— Кап — каза Брънгуин на капитана, — вие сте към петдесетте. А аз съм на двацет и седем и на мене ми се живее не по-малко, отколкото на ваша светлост... Не е ли по-добре да видим русите?

— Гледай ги! Къде си ги видял? Къде са те, твоите руси?

— Върху руските кораби — продължи Брънгуин. — Адолф също хвърля бомби. И те имат такива дупки от торпеда, каквито са нашите. Ала потъват по-малко от нас... Защо ли е тъй, кап?

— Иди питай тях — озъби се капитанът.

— Защото те се борят за корабите си. А животът на кораба е живот за моряка. Докато палубата трепти под краката му, морякът е жив. Хайде да не си разпиляваме преждевременно костите от собствените скелети... Казах, каквото мисля, кап!

Капитанът плю.

— Суарт, поговори му ти — обърна се Брънгуин към приятеля си. — Кажи му го, както трябва. Представи си, че ти се е паднала някоя, дето не ще да ти се отдаде... Това е ужасно! Какво ще ѝ кажеш, Суарт?

Суарт направи крачка към капитана, като пъхна молитвеника в джоба си.

— Кап! Случвало ли ви се е в тих семеен кръг да отваряте кутия с ролмопс?

— Случвало ми се е... — изръмжа капитанът и фрасна Суарт в ухото.

Суарт отскочи и каза на Брънгуин:

— Той не ми дава да развия мисълта си докрай!

Брънгуин сграбчи капитана с лявата си ръка за гърдите, при което цялата му жилетка се събра в юмрука му, а дясната го просна на палубата... Капитанът скоочи побеснял:

— Ролмопс..., после? Нека говори. Слушам.

— Искан да кажа, че водата тук е ужасна — продължи Суарт. — Аз плавам тук не за пръв път... Вие ще загинете!

Капитанът, като пристъпваше от крак на крак, не можеше да разбере само едно:

— Но какво общо има тук ролмопсът, дявол да го вземе?

— Не ролмопсът, а свинското ухо — намеси се Брънгуин. — Суарт искаше да каже, че катерът ви ще се преобърне, а водата в този океан свива човека от студ, та го прави да заприлича на свинско ухо...

— Спускайте! — изкомандува капитанът към катера.

Блоковете на талите заскърцаха. Дъното на катера се плъосна във водата и моторът тутакси забоботи. Под висок капот, със запас от бензин и с компас... на какво се надяват тези хора?

Брънгуин решително смъкна чехлата от стволите на ерликоните:

— Един малък салют за човешката глупост няма да е излишен!

Сетне той отново слезе при щурмана, за когото му беше жалко.

— Но ние се движим — каза той. — Аз току-що изпробвах нашите ерликони. Там плаваше някакъв сандък и аз го направих на трески. В края на краищата... Ще ми позволите ли да пийна? Благодаря... В края на краищата, казвам, не е толкова трудно да се стреля. Най-важното е да си спокоен и да не забравяш, че си мъж. На тоя свят най-не мога да понасям сополанковците, уличниците и човешката несправедливост... Мразя Хитлер! И затова тръгнах на тази невъзможна екскурзия до бреговете на Русия...

Върна се в каютата си, облече си пижамата и се запъти към банята да си вземе душ. Водната и фановата система още работеха. Затоплената палуба леко потреперваше от работата на машините. Като си подсвиркваше, той си пушна един горещ душ. Засега нищо страшно. На море се случва и по-лошо.

„Чий е тоя крак? Твой ли, чичо Дик? Че защо не се обади по-рано?“

Брънгуин изведнъж повърна, като се сети, че кракът и тялото потъват отделно един от друг. Едва ли още са стигнали до дъното...

— Аз, май че завибрирах — каза той, като стана по-строг към своите постъпки и към постъпките на другите.

... ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЪЮЗНИЧЕСКИЯ ДЪЛГ

— Ще трябва да пожертвуваме борда си — каза командирът Дайк и подаде бинокъла си с усилените лещи на своя помощник Бъфин.

Бъфин хвърли поглед на потъващия наблизо съд.

— Вятърът ще ни бие отдясно — отговори той. — Но не можем и да ги оставим, макар инструкцията да ни препоръчва да не се престараваме със спасяването на хора... И ние можем да изпаднем в такова положение.

Корабът за противоподводна отбрана „Орфей“ с водоизместимост само 840 тона, който наскоро беше боядисан в доковете на Ливърпул, сега изглеждаше червен като варен рак. Корпусът му беше разяден от сол и ръжда. „Орфей“, на който се падна да продължи пътя си до СССР, се стремеше с всички сили да сплоти около себе си невъоръжените транспорти. Веднъж той успя да вземе под свой конвой два кораба, но единият беше торпедиран от германците, а другият, силно подплашен, се завря в паковия лед. И ето сега — случайна среща: натъкнаха се на самотно тънещ съд. Полегатите вълни, външно спокойни, фактически го удряха силно.

— Бъфин, ще ви помоля да отидете на бака — каза командирът.

— Отлично, сър. Не се тревожете, макар че бордовете ни скоро ще станат на парцали... Желая успех!

На палубата на потъващия транспорт се виждаха хора. Външно, както и вълните под тях, те изглеждаха почти спокойни. Но това беше измамно впечатление. Нервите на хората вече се късаха.

— Какво е станало с вас?! — изкрещя Дайк, но от борда не му отговориха. — Задавам им глупав въпрос — упрекна се Дайк. — Щом потъват, значи, е дупка. Само че е от другия борд, не я виждаме... Машината! — нареди той по тръбата. — Вие ли сте, Аш? Предупреждавам ви: в котелните ви отсеци скоро ще има вода.

— Защо го казвате? — избоботи тръбата.

— Просто тъй, дойде ми на устата..., не се засягайте, Аш!

„Орфей“ се приближи и застана под кърмата на транспорта, който с цялата маса на борда си натисна крехкия корвет. Чу се

изхрущяване на метал, сякаш се чупеше не кораб, а човешки кости.

— Скачай! — и на палубата изведнъж падна самотен куфар. — Скачай! — кресна пак Дайк и след куфара скочи притежателят му.

Двата борда се разтвориха и човекът падна между тях във водата. Жалък вик и бордовете се събраха неумолимо, а Дайк забеляза върху водата червено петно. От човека остана само куфарът му!

— Следващият... Скачай! — изкрещя Дайк.

Изведнъж високоговорителят на мостика изпраця:

— Обаждаме се от носовия погреб: навлиза вода. Дайк тикна нос в микрофона.

— Колко? — попита.

— До колене...

Не успя да отговори. От транспорта изведнъж се изсипаха на палубата хора като по команда. Един върху друг.

Моментът беше много удобен: бордът на „Орфей“ се бе издигнал върху вълната и почти достигаше палубата на транспорта. Дайк се извърна. Защото знаеше, че сега ще стане точно обратното: „Орфей“ ще пропадне надолу, а транспортът ще израсне пред корвета като пететажна сграда...

„Разбира се,... ей го — чупенето на кости в метала!“

— Машинното? — попита той. — Аш, кажете как е, има ли вода?

— Обшивката се е разцепила. Пръска силно като от бъчва...

— Малък напред — изкомандува Дайк. Предаде по микрофона на общата уредба: — Подвахтата да излезе за почистване на полубака...

През панорамното стъкло той погледна от мостика долу: Бъфин — браво на момчето! — се крепеше, а край него се търкаляха и се гърчеха хора с изпочупени крака; палубата беше опръскана с кръв.

Дайк превключи в разпределителния блок микрофона си:

— Носовият погреб! Тук мостика. Колко е водата?

— Беше до колене, сега е до гърдите, сър.

— Чудни хора! — отговори Дайк. — Вие правите ли нещо, освен да измервате нивото й?

Хвърли микрофона и извика долу:

— Бъфин, викат ви в погребата...

„Орфей“ бавно се отдалечаваше от загиващия кораб. Същия ден те срещнаха „Уинстън Салън“ и оттам американците започнаха да лаят

през рупорите си срещу англичаните:

— Ей, на корвета! Когато трябва да се явите с оръдията си, няма ви никакви... Да бяхте видели какво ставаше тук снощи... Мерзавци!... Страхливци!...

Като дишаше тежко с тръбите на въздушните нагнетатели, „Орфей“ ги отмина. Сигналистът набираше фалините, за да вдигне ответен сигнал. Дайк докосна копринените струни на фалините с такава нежност, сякаш милваше косите на възрастната си другарка, преди да се раздели с нея.

— Никога не бива да отговаряте на ругателства — каза той печално. — По-добре е да вземем под конвой тези грубияни и да докажем на дело на янките, че нашият „Орфей“ е способен да защитава тия, които са без оръжие.

— Те не са без оръжие, сър: имат сдвоени ерликони.

— Каква полза? — въздъхна Дайк. — Или не умеят, или се страхуват, но ерликоните им мълчат...

Подвахтените не се суетиха дълго на бака. Морето изми всичко.

— Колко време вече не сме спали? — попита Бъфин.

— Пети ден, ако не се лъжа... На мене не ми се спи. Командирът беше седнал в кожения си фотьойл поставен като трон над височината на мостика. Пред него бяха поставени бинокъл, цигари, две запалки, фенерче, молив против главоболие и ръкавици.

— Все пак поспете — каза той, избърсвайки сълзите си от вятъра.

— Нима може човек да заспи? — Бъфин се облегна с рамо на коминкса на вратата и надникна в рубката, където светеше синкавият екран на локатора. — Вижда ли се нещо, Кристен? — попита той, прозявайки се.

Радиометристът завъртя в кръг шарнира за настройката:

— Нали виждате — нищо!

Бъфин някак вяло, насилвайки се, го цапна по лицето:

— Трябва да прибавиш „сър“.

— Екранът е чист, сър. На десния пеленг се мерзелее някаква точица, сър. Изглежда, някакъв айсберг, сър. За измененията ще докладвам, сър!

— Бъфин — чу се гласът на Дайк, — не му пречете... Я по-добре погледнете картата. Къде се намираме сега?

Като чу отговора, той затвори очи като мъртвец.

— До рандевуто с русите остават двацет и два часа.

— Ние вече няма да бъдем между живите... Руската зона е още далеч.

— Ако оживеем, Бъфин, ще се видим с тях. И те с нас...

Радиометристът засече рубката на някаква изплавала подводница. Дайк предаде посоката на курса ѝ на „Уинстън Салън“ и каза:

— Нека янките да вървят, после ще ги настигнем... Машинното — изкомандува той, — дайте колкото можете и даже повече!... Бъфин, а вие — долу!

Най-напред Бъфин се спусна в носовия погреб, където в усойната тъмнина, под светлината на съвсем слабите лампи край въздушния лифт се суетяха хора. Върху подавачите — по тръбите — пълзяха нагоре противоподводни снаряди. Всичко се тресеше и потракваше в тази гробница; от преградите се просмукваше воняща течност. След наводняването изолацията се беше навлажнила (хората често ги удряше ток). Бъфин излезе и като застана разкрачен на палубата до оръдието, се свърза с мостика:

— Дайк, в погребта е като в аптека... А локаторът показва ли нещо?

Носът на корвета се вирваше към небето, после падаше в пропастта и с мъка се измъкваше от студените океански води. Солта разяждаше кожата. Бъфин никога не се замисляше кое движи хората в боя и дясната му ръка замахна почти равнодушно.

— По противника... Дотикни! Затвор... Отскочи! Огън!

Над мястото, където се потопи подводницата, се пръскаха снаряди. От кърмата хвърлиха три бомби таралежи. Широко разкрачен, Бъфин стоеше на бака като пън; възпаленото му лице беше мокро. Той слушаше скърцането на корпуса, като долавяше грохота на обшивката, чиито листове се държаха на последните си нитове.

— Кой е могъл да допусне — мърмореше той. — Скоро излязохме от док.

На мостика го посрещна съсредоточеният поглед на Дайк:

— Германката е някъде тук. Под нас е. Обаче ни се случи ново нещастие: от дъното се е откъснал търсачният меч на шумопеленгатора.

— Може да е нещо по-просто: да са свършили предпазителите?

— Заменихме ги вече. Оглушали сме. Трябва да настигнем транспорта...

Дайк ненадейно беше заспал в креслото си. Бъфин стоеше до него и го пазеше да не изхвъркне от мостика зад борда. Командирът изведнъж вдигна глава:

— Защо не обявявате тревога? Чувам шум...

— Сигналиста! — извика помощникът. — Хоризонтът откъм слънцето!

То се знае, ако самолетите ги нападнат, ще е именно оттам, откъдето е най-трудно да бъдат забелязани. Бъфин се спусна побеснял към рубката на радиометриста:

— Пак ли ще кажеш, че екранът ти е чист?

— Да, сър! Екранът е чист.

— А какво е това, дето пълзи като зелен бръмбар?

— Екранът фиксира охранявания от нас „Уинстън Салън“, сър!

— И тебе, и киното ти трябва да изхвърлим зад борда...

Бъфин изскочи на крилото. Успя да каже:

— Локаторът, изглежда, също е свършил... Добре ни върви днес!

— Открийте огън при готовност — нареди спокойно Дайк.

— Транспортът бързо се отдалечава от нас — доложиха сигналистите.

— Накъде?... — изруга Бъфин. — Бърза за дъното ли?...

Автоматичните установки заработиха едновременно. Дулата на ерликоните следяха противниковите самолети, движейки се по кръговата дъга, докато се спрат в ограничителите. В мъртвия сектор огънят на ерликоните се поемаше от сдвоените тежки картечници. Първият торпедоносец мина толкова ниско, сякаш германците бяха решили да отнесат главите на всички, които се намират на мостика. Беше дори странно, че този самолет веднага кацна на водата, подскочи... Отново кацна... и се скри в морето. Ерликоните отново се затресоха под мостика, дулата им сякаш се разкъсваха от множеството изстрели. Боят беше достигнал оня момент, когато заповеди са излишни. Който можеше — правеше. Който не можеше — не правеше и вече никой не можеше да го накара да прави каквото и да било. Но врагът убиваше еднакво всички — и сражаващите се, и молещите се!

Когато самолетите се отдалечиха, сред стълбовете дим, който се вдигаше над мостика, изведнъж в креслото се изправи дългата фигура на командира.

— Бъфин, жив ли сте?

— На кърмата нещо не е в ред — отговори помощникът му. — Ще отида да видя какво става. Че там винаги много се шуми, а хора не достигат.

— Нещо ни напича от погребите — отбеляза Дайк. — Предайте на хората, че няма да правим погребения по устава. Освобождавайте кораба от мъртъвците веднага... Вие знаете как!

Отдалечавайки се, Бъфин чукна с пръст по стъклото на лага.

— Дванайсет възла. Това ли е всичко?... Към командира се приближи сигнаристът.

— Сър — каза той и посочи към небето, — те са още тук.

Между разкъсаните облаци се виждаше как плава една ръмжаща противникова машина.

— Наблюдател — намръщи се Дайк. — Обикновена история. Няма какво да се учудваме. Сега през всичкото време сме и под мерника. И не можем да се скрием. Докато не ги изгонят русите... Не ме питайте вече за нищо: от сега нататък не знам повече от вас!

Бъфин, целият в сажди, се изкачи на мостика.

— Това вече е съвсем глупаво — каза той, — в петия отсек, където свещеникът е разположил спасените, няма живо място. Една от бомбите се е друснала през люка направо в кашата. Сега там изхвърлят всички зад борда с лопати.

— Идете в машинното, Бъфин... Аз чувствавам, че „Уинстън Салън“ развива излишна скорост и просто няма да можем да ги стигнем. На какво се надяват тия американци, не мога да разбера...

От височината на мостика той виждаше как през начупените решетки като купища старо желязо сега се промъкваше неговият помощник. Люкът на котелното беше откъснат. Оттам излизаше пара; главата на Бъфин се скри в този вдигащ пара отвор. В това време лагът отбелязваше само осем възла...

Дайк отново затвори очи и се замисли: какво бяха направили с него? Кой е виновен за това престъпление? Наистина ли тези политици в мундири изобщо нямат мозъци? Линкорите няма защо да бъдат обвинявани — Уайтхол ги пази като писани яйца. Но защо си отидоха

крайцерите? Есминците? Всеки англичанин през целия си живот редовно е плащал данъците си за флота. И... и къде е сега този флот? Ако това е стратегия, то е идиотизъм! Ако е политика, то е предателска политика...

— Сър — чу той глас над себе си, — аз поправих локатора.

Дайк се оживи учуден:

— Благодаря ви, Кристен вие винаги сте обичали работата си.

— Заради това днеска си заслужих плесник — отговори матросът.

— Е... Вие трябва да разберете и лейтенант Бъфин: и неговата не е лесна... А какво се вижда на екрана?

— „Уинстън Салън“ излиза вече извън рамката на екрана и скоро ще го загубим от радара си.

— Завидна скорост... Нищо. Идете при уреда си, Кристен.

Дайк почака да се върне помощникът му.

— Наводних носовия погреб през спринклерите — съобщи той мрачно. — Иначе ние тук на мостика можеше да се изпържим.

С едно завъртане на клапана за наводняване корветът се беше лишил от половината си боезапас. Дайк попита много ли са обгорелите...

— Пеленг 145 — 12 самолета в строй фронт — чу се гласът на радиометриста.

— Е, това е краят — Дайк посегна към микрофона на трансляцията, но тутакси размисли. — Защо ли да говоря? Всеки от екипажа на нашия корвет има по някой близък пострадал в Англия от бомбардировките. Ако мразят врага, те ще изпълнят дълга си...

Шест минути по-късно „Орфей“ беше вече развалина. Без кърма, с две пробойни (една външна и една под водолинията) той бавно, както правеше всичко през живота си, потъваше в океана. Голямото ярко слънце на Арктика заслепяваше очите на матросите.

— Бъфин, макар че това е глупаво, все пак погледнете картата...

— До срещата ни с русите остават седемнайсет часа.

— Много добре. Погрижете се да бъде спуснато на вода всичко, с което разполагаме: салове и лодки...

Палубата неочаквано се разтърси. Краищата на разкъсаните железа зазвънтяха при тази вибрация. От запад се носеха огромни

вълни и разлюляваха безжизнения кораб. Дайк се наведе от креслото си, надникна през борда и констатира:

— Тръгнахме много бързо..., нека екипажът не се бави. Но, господи, накажи виновниците за нашата гибел!

Кренът достигаше вече 43° към левия борд. Бъфин се разсмя.

— Извинявайте, но това не го разбирам — каза му Дайк.

Бъфин пхна ръка в джоба на реглана си и извади пистолет. В този момент матросът Кристен направи крачка към него и му зашлеви здрав плесник.

— Сега нищо не можете да ми направите — каза той на лейтенанта.

Офицерът беше обут с тежки щормови ботуши, чиито медни закопчалки бяха станали изумруденозелени от морската сол. Бъфин сега закрачи с тях като мечка към борда, под който бясно се въртеше океанската вода... Дайк видя цялата сцена.

— Бъфин — викна той на помощника си, — за къде сте се разбързали?

— Зад борда! Да не би да знаете друг път за оня свят?

— Ние не сме си казали сбогом — Дайк слезе от креслото си и му протегна ръка. — Беше ми леко да служа с вас — каза той, като следеше креномера, които показваше вече предел.

— Благодаря! — отвърна Бъфин и звукът от изстрела се сля с плъосването във водата...

Командирът се върна на креслото си и огледа морето.

— Може би той е прав... не зная... Кристен! — извика той на радиометриста. — Последната дума остава ваша...

Той запали цигара. Вятърът разпиля разкъсаните фалини над главата му. Те впримчиха шията на командира и го оплетоха целия, сякаш искаха завинаги да го привържат към кораба.

— Няма ли кой да прочете една молитва? — попита Дайк матросите. — Всички ли молитви сте забравили?...

Странно нещо, изведнъж кренът изчезна. „Орфей“ тръгна към дълбочините на равен кил, сякаш го наводняваха с кингстоните. От саловете, разхвърляни в морето, хората видяха как мостикът се потапяше в океана. Ето, водата докосна и самия Дайк... Той вдигна ръката си с цигарата. После тази ръка се спусна обратно. Той гледаше към небето...

И изчезна в дълбините — изправен, невъзмутим, в пълно съзнание.

Всичко това беше преживял един почернял от студа човек, когото матросите от наш миночистач спасиха. „Орфей“ както и „Айършир“, изпълни докрай съюзническия си дълг — за разлика от други конвойни кораби, които се изпокриха из заливите на Нова Земя... Тялото на спасения моряк беше се втвърдило от студа толкова, че иглата на медицинската спринцовка не можеше да влезе в кожата му. В лазарета на миночистача го разтриваха безмилостно със спирт, отрупаха го с грейки; носеха му храна от офицерската каюткомпания. Той говореше разбрано, благодареше, но разумът му като че ли все повече и повече потъмняваше от преживяното... Не можа да оживее!

Никакви документи не бяха намерени в дрехите му. Номерен знак, какъвто носи всеки моряк за разпознаване на трупа, също нямаше, а тънкият венчален пръстен, който свалиха от пръста му, беше предаден на Британската военноморска мисия.

В ЛЕДЕНАТА КУПЕЛ

Корабите, подобно на хората, умираха различно... Едни посрещаха смъртта тържествено мълчаливи, едва по-късно изпод водата се дочуваше продължително и зловещо боботене от експлозията на разгорещените парни котли, не издържали обятията на студа. Други жално виеха със сирените си, а конструкциите им се разрушаваха с грохот. Пречупени на две, корабите събираха във въздуха мачтите си — като ръце, протегнати за прощално ръкостискане преди смъртта. Понякога те потъваха изведнъж и хората не успяваха да напуснат отсеците и коридорите им, заприличали сега на митични лабиринти. Други, напротив, мъжествено издържаха взрив след взрив, сякаш разбираха, че трябва да се държат, докато хората се спасят. А после корабите с рев се гмурваха в бездната. При това някои завличаха със себе си и гондолата на аеростата, къпец се под облаците. Това бяха страшни мигове! Деца на друга стихия — височината — аеростатите не искаха да потъват. Но понякога, след като се спускаха до дъното на океана, те все пак скъсваха задържащите ги въжета — изхвъркваха от дълбочините и гондолите им литваха високо нагоре към небето, сякаш ужасени от онова, което са видели там, в чудовищния мрак на бездната...

Корабът умира, но човекът остава. И на негово разположение са лодките, саловете, надуваемите понтони. Заловил се за спасителното въженце, човекът, обгорен от изрива, ослепял от мазута, протяга ръка към другарите си на сала и пресипнало крещи от възторг:

— Май че имах късмет... Имах дяволски късмет!

*Свиден ни е този свят. И нека!
Нека да живее в нас мечта!
Корабът потъва, но човека
спуска сънни лодки на вода
и загребал сред вълни зелени,
вярва, че ще стигне до брега,
там, където паднал на колене,*

ще целуне родната земя.

Като начало нека чуем онези, които са имали дяволски късмет:

„След петдневно седене всички започнаха да се чувствуват така, сякаш гърбът им е разцепен. Лейтенант Хърис и Блокстоун сякаш непрекъсната се облягаха на мене. Аз ги отблъсках... Кели и Гонзалес предложиха манерка уиски на първия, който съгледа земя... Същия ден заболя вторият механик. Стъпалата му започнаха да се подуваат и станаха моравочервени от студа. След три дена той умря. Хърли прочете молитва и ние бутнахме механика от лодката зад борда. Морета бушуваше: височината на вълните достигаше 5–10 метра. Започнахме всички да се караме помежду си. Заловихме вестовоя Вени да краде вода. За наказание го лишихме изобщо от вода... Всички бяхме обрасли с дълги бради и предполагам, че бяхме заприличали на бандити.“

Наистина добре облечените и с плътно закопчано облекло имаха повече шансове за спасение. Но тези щастливци не бяха много. Хората обикновено напускаха кораба тъй, както ги е заварил взривът. Когато палубата пропада под краката ти, когато започва пожар, когато викат премазаните или отнесените зад борда, а водата се носи по коридорите, откъртвайки с пантите каютните врати, няма време да мислиш кои панталони са по-топли. Затова бюфетчиите си бяха по престилки, радистите — с ковбойки, огнярите — по фанелки, рулевите — по пуловери, а някои, събудени от взрива, изобщо се спасяваха по пижами. Истински герой изглеждаше един старец, механик, който беше успял да привърже към крака си своята дървена протеза. „Че иначе за къде съм без нея?“ — казваше той с гордост... Над оцелелите е вече ден; а нощ няма и няма да има! Хората, както и корабите, също загиваха различно; а мъдрото човечество, което от хилядолетия се люлее по моретата, още не е изобретило такава лодка, която би могла да замени кораба. Случваше се моряците, оказали се в лодката, да

стоят в нея до пояс във водата.^[1] Очите им се изцъкляха; хората заспиваха от студ. По-бодрите се опитваха да ги раздвижат, но напразно. Изхвърлените зад борда не потъваха и дълго (понякога дни наред) съпровождаха другарите си, като се люлееха на вълните край тях... В морето не съществуват закони за смъртта и понякога оживяваха старци, а матроси в цъфтяща младост „вдигаха платната“. Оживяваха песимисти, настроени мрачно, които смятаха, че на всичко е дошъл край и капут, и толкоз! И обратно, загиваха оптимисти, изпълнени с розови надежди, че всичко това е дребна работа, за която един ден, на стари години ще има да си спомнят с приятно чувство... Макар да беше юли, за студа на полярните води не биваше да се забравя (а водата не е замръзнала, защото е солена). Егоистите седяха, без да правят нищо, с цел да запазят силите си и — умираха! А позапалините момчета се залавяха за греблата, без да жалят силите си, и — оживяваха! Смъртта също спазваше някаква последователност: отначало вземаше лежащите, после настигаше седящите, но не закачаше ония, които нямаха ни къде да легнат, ни къде да седнат. Тия хора стояха в лодките като в претъпкан трамвай. Стояха прави ден, втори, трети, четвърти ден поред... И тъкмо те оживяваха. Физиологически това е обяснимо: лодката се мяташе от вълна на вълна и в стремежа си да запазят равновесие, хората постоянно се движеха, за да не изхвъркнат зад борда; поради това кръвта не изстиваше в жилите им, а сърцето им туптеше нормално. Читателят може да си помисли, че би било естествено, ако в лодката има вода, тя да бъде изгребана. В такива случаи никой не пита има ли кофа. Водата може да бъде изгребана с шапки и дори с ръце... Но... въпросът е струва ли си? Лесно е да изхвърлиш водата, когато тя в лодката е до коляно, ала когато се плиска чак до гърлото ти, ще се радваш дори ако чувствуваш под краката си поне лодъчното дъно. Обикновено всяка спасителна лодка има НЗ (неприкосновен запас), в който влизат питейна вода, консерви, спининги за риболов, сух спирт, гребла, лимонов сок, галети. Обаче в повечето лодки всичко, което е за ядене, биваше окрадено от докерите още в Англия... В борбата за живот между оцелелите понякога се започваше страшен бой, включително с ножове. При това към дребнавите обиди, предизвикани от теснотията или от желанието да се глътне една глътка ром повече, се прибавяше расовата омраза. Офицерите се застраховаха с многозарядни колтове. „Мене никой да не

ме закача“ — казваха те... Движещите се отделно кораби от състава на PQ-17 неведнъж се натъкваха в океана на салове и лодки със спасяващи се и им предлагаха да ги вземат на борда си. Но психическият шок след торпедирането се оказваше извънредно силен. Люлеещото се дъно на лодката изглеждаше на хората много по-сигурно, отколкото твърдата корабна палуба. „Ние сме си вече в къщи“ — викаха те към кораба. — „Вчера какво преживяхме, повече не ни трябва да опитваме... Гответе се и вие за прехвърляне!“ По този начин мрачната сага за трагичната съдба на конвоя PQ-17 се допълва от разказа за това, как 150 моряци от претърпелите бедствие съдове предпочетоха цели две седмици да дрейфуват в открити лодки, но не пожелаха повторно да се окажат на палубата... Човек може да ги разбере! Корабът, който им предлагаше услугите си, изчезваше в далечината, а те, останали в лодката, скоро можеха да наблюдават гибелта му. Сложното явление полярна рефракция им откриваше дори онова, което ставаше отвъд хоризонта. Моряците неведнъж виждаха неща, които в нормални условия е просто невъзможно да се видят. На много мили от тях противникови самолети или подводници торпедираха съдовете, а оцелелите, сякаш намирайки се в някакъв необятен кинозалон, виждаха трепкащите на небето отражения на гибелта им. Рефракцията издигаше над хоризонта страшните сцени на експлозиите, при което потъващите кораби сякаш плаваха с мачтите надолу и се потапяха не в морето, а в... небето! Обяснимо е защо разумът на мнозина не издържаше това напрежение. Корабокрушенците молеха полуделите си другари да не се смеят, да не пеят и да не се движат рязко, защото това беше опасно за претоварените спасителни лодки. Ала границата между разума и безумието често се заличаваше. Понякога някой напълно здрав моряк, който дотогава разсъждаваше напълно нормално, изведнъж най-неочаквано скачаше зад борда и със странно възторжен вик отплуваше от спасителния понтон, за да изчезне завинаги във вечността на океана. Останалите на понтона се притискаха още по-плътно един към друг, а възпалените им от солта очи напрегнато се взираха в пространството. Те счупваха капсулите на димовите шашки, но тъмнокафявият дим, който се разстиляше лениво над вълните, привличаше вниманието само на противниковите самолети и подводници. Те не носеха на хората спасение, а само издевателство,

заплахи, псувни и нагли разпити, които германците най-нахално и цинично извършваха посред океана.

Гъобелс имаше нужда от свеж пропаганден материал за своите вестници. Иначе казано — от пленници... Огромните самолети „Дорние“, които баражираха над океана, търсейки свалени летци, започнаха да кацат на водата край понтоните и спасителните лодки. Германският пилот излизаше на жълтото крило, върху което изрисуваният червен кръст на международното милосърдие никак не се свързваше със зловещата свастика, и вдигаше над главата си два или три пръста:

— Двама или трима мога да взема... без плацкарта! Решавайте бързо кой иска да завърши войната в победила Германия...

Намираха се и такива, които доброволно се обричаха на живот зад телените мрежи. Санитарните дорниета бързо прехвърляха пленниците в норвежкия град Киркенес, където биваха фотографирани в най-различен вид — небръснати, проядени от солта, мръсни и преуморени. Те даваха интервюта в удобен за противника дух („Не мисля, че някой, който се е отървал от този ад, ще прояви още веднъж желание да тръгне с конвой към Русия!“) Абверът изстискваше от тях при разпитите всичко, каквото може да се изстиска от хора, паднали духом, а краят им беше един — концлагер! При това англичани и американци биваха строго предупреждавани:

— Ще бъдете разстреляни незабавно, ако се опитате да установите контакт с руски военнопленници.

Постепенно, като разпитваха моряците от кервана PQ-17, германците успяха да съставят подробна таблица за дефицитните стоки, от които се нуждаеше тогава съветската икономика: технически кожи, листовата стомана, лекарства за ранени, стооктанов бензин, бои, дуралуминиеви сплави, никел и молибден, радиолокатори, захар, кордит и други, а също така локомотиви, танкове, самолети и тежкотоварни камиони за нуждите на фронта... След като потапяха кораба, германските подводници обикновено изплаваха. Понякога на повърхността изскачаха едновременно два убота. Застанали борд до борд, те се поклащаха лениво наблизко, като снимаха с киноапарати спасяващите се и винаги ги държаха под прицела на картечните си. В такива мигове нервите на хората се късаха: всеки момент те можеха да бъдат обсипани с град от олово или да бъде изпуснат въздухът от

понтоните им, за да потънат... След като подлагаха на разпит оцелелите, германците понякога пращаха в главите им някоя суха франзела хляб, обвит в сребрист станиол, и бодро им извикваха на сбогуване:

— Благодарим за новините! А сега плавайте към Нова Земя.

— Благодарим за съвета — викаха им от водата. — Той щеше да ни свърши хубава работа, ако имахме гребла.

— Чудно е, че вие, англичаните, уж сте морска нация, а не сте се сетили за тях по-рано. Оправяйте се сега сами; Германия няма да стругова гребла от ясен...

Те вземаха в плен само капитани и механици, за да лишат съюзниците от ценни и опитни кадри. В плен попадаха също танкистите и летците, тръгнали за СССР с цел да предадат на русите своята бойна техника по договора „заем-наем“. Разбира се, в тази невъобразима купчина изпомацани от нефт хора, които са се лепнали за понтоните като мухи на мухоловка, беше трудно човек да различи матроса от офицера, та понякога германците измъкваха от водата някой невинен стюард във фрак, като го вземаха по погрешка за много важен господин.

— Кълна ви се! — крещеше той в ужас. — Аз се занимавах само със съдините в бюфета. Да не мислите, че съм дипломат... Повярвайте ми, през целия си живот пет пари не съм давал за тая политика!

— После ще видим — отговаряха германците, като го изтегляха на палубата на подводницата.

Вярно, че те си изясняваха нещата и някои от взетите, които не представляваха интерес за абвера, безцеремонно връщаха обратно в лодките:

— Ей... взимайте си го!

Но имаше и случаи, когато хората нямаха сили да търпят страданията и сами искаха да бъдат взети в подводницата. На такива германците отказваха. Веднъж до борда на една германска подводница се оказа американска спасителна лодка до такава степен запълнена с вода, че се виждаше само плаширът ѝ, а на повърхността главите на хората плаваха като футболни топки.

— Нищо не искаме от вас — казваха янките. — Нито хляб, нито курс, нито марля, нито гребла... Нека да се качим само за малко, за

десетина минути на вашата палуба, за да изхвърлим водата от лодката и да оправим снаряжението ѝ.

Тая молба развесели „вълците“ на Дьониц.

— Не ставайте наивни! — викаха те от мостика. — Щом вие, ояли се американци, сте тръгнали да търсите силни усещания по руските комуникации..., вървете! Нямаме нищо против... Ще имате пълни гащи с такива усещания. Желая ви всичко хубаво, безмозъчни идиоти!

На няколко метра от загиващите в ледената купел германската подводница прие баласт и бавно изчезна в тъмните дълбини, където екипажът ѝ искаше да се наспи хубаво сред тишината на бездната.

Читателю, близката до точката на замръзването си вода е последната бариера, която трябваше да преодолява човекът, след като е загинал корабът му. През 1942 г. във фашистките концлагери на смъртта вече активно се правеха опити над живи хора. Лекарите от службата SS избираха най-здравите и издръжливи пленници и ги потапяха във вани с натрошен лед, където температурата на водата беше близка до температурата на полярния океан.

Германците бяха заинтересовани от това да могат да съживяват своите моряци и летци, които се биеха на Север. Обаче всесилната германска химия тук не беше в състояние да направи нищо. Лекарите на SS установиха, че единственото нещо, което може да върне човека към живот, е естествената топлина на женското тяло...

Да, полярната вода е нещо страшно! Именно в такава вода веднъж се гмурна доброволно Ернст Кренкел, най-известният радист у нас, за да спаси една ценна радиостанция. Тогава той беше младо момче, но дори възрастен вече, той си спомняше с потръпване за този случай: „Първото впечатление е ужасяващо. То не може да се предаде — човек трябва да го изпита сам. Сигурно нещо подобно изпитва човек, паднал във вряла вода. Бях попарен от студа... Да кажеш «беше студено», значи, нищо да не кажеш. Студът ме прониза буквално до мозъка на костите... От овации няма нужда!“

От овации няма нужда, защото разделът от медицината, наречен „Полярна медицина“, и до днес не е решил въпроса за оживяването на човека в полярната вода. За чудовищните опити на SS хората научиха вече след войната, а мирната наука върви по друг път. Тя изучава

рибите, в чиято кръв неотдавна беше открит биологичен антифриз, който позволява на рибата да живее дори сред ледовете.

[1] В бордовете на спасителните лодки са вградени въздушни цистерни така, че дори и когато са изпълнени с вода, лодките не потъват. ↑

„ДАЙТЕ НИ ЧЛЕН НА ПРАВИТЕЛСТВОТО!“

Нова земя, към пустинните заливи на която сега се насочваха всички оцелели кораби като правоверните към Мека, сега не обещавахе на съюзниците нищо добро — сред общата безлюдност на острова мъничкият гарнизон не можеше да помогне с нищо на чуждестранните моряци, изпаднали в беда. Съветското командование имаше тук наблюдателни постове, метеоролична служба и радиостанции, дори лаборатория за геофизици, но то нямаше тук най-главното — бази! Обаче съветските моряци бяха осветили тук навигационните знаци, насочвайки корабите по фарватера към пролива Маточкин Шар... Впрочем, съюзниците вече знаеха от лоцията, че тук не шумят вълшебни руски градове — под сянката на мрачните скали на Нова Земя те търсеха не комфорт, а само почивка от вражеските атаки. При това някои капитани бяха дотолкова травмирани от всичко преживяно, че когато стигнеха до руските брегове, правеха опити да потопят корабите си, за да се отърват веднъж завинаги от опасния товар, който противникът преследваше като дивеч. Оставаше да бъде изминат последният етап от пътя — до гърлото на Бяло море, — но както съобщаваха русите, южно от Нова Земя морето беше покрито с плътни пакови ледове, които трябваше да се заобикалят по-навътре в морето, т.е. да се мине точно оттам, където дебнеха германските подводници.

Военната болница на Нова Земя не беше в състояние да приеме всички пострадали. Северният флот спешно беше прехвърлил в това преддверие на Арктика свои военни лекари (това бяха главно жени!). В условия, твърде слабо пригодни за операции, те правеха всичко, което беше по силите им. Голям брой от измръзналите имаха нужда от бързи ампутации. Ранените англичани и американци биваха евакуирани със самолети до далечните брегови бази — по трасето на Северния морски път. Много от съюзниците така и не можаха да се озоват в Архангелск — Русия им се откри откъм безлюдната си полярна фасада, откъм Амдерма и Диксън. Оттам, по околни пътища, по море и по въздуха те биваха изпращани на лечение в Мурманск, откъдето отплаваха обратно

за родината си. Днес, след като оттогава е минало толкова време, се вижда ясно, че командването на Северния флот е полагало всички усилия, за да спаси преди всичко пострадалите хора, а след това — чак след това! — товарите. Но тогава, в суматохата на трагичните събития, малцина обърнаха внимание на този факт.

Ах, колко тежка работа беше това... Не е никак лесно да откриеш кораб сред необятните пространства на полярния океан. Бойна авиация не достигаше, затова тук беше изпратена една специална авиация, чиито мъжество и опитност бяха проверени отдавна, още преди войната... Това беше полярната авиация!

Тя се командуваше тогава от прославения летец със звание „Полковник“, героя на Съветския съюз И. П. Мазурук.

Той неведнъж беше облетял Нова Земя, прехвърляйки в тила ранени съюзници; пак от него лейтенант Гредуел беше научил, че никакво сражение с „Тирпиц“ не е имало в океана, че всичко това е блъф; Мазурук достави от съюзниците и първата поща до Архангелск.

Моторите на каталината реват равномерно и глухо, теглейки над океана широко разперените крила на самолета. Капакът на кабината, в която беше седнал полковник Мазурук, беше пронизан от слънцето, от блясъка на уредите и от миризми — онези неуловими миризми! — на електротехниката, които познава само човек, плавал или летял.

От време на време Мазурук разговаряше с базата чрез картечаря радист:

— При нас е чисто..., засега е чисто... Под нас премина мотобот с товар кожи... Вече отминахме Красино и се насочваме към Мучное!

Нова Земя е цял един свят, притаен и древен, чиито загадки още не са разкрити докрай. Един материк, създаден сякаш от камъни, които еднооки циклопи са нахвърляли и са си отишли, без да довършат работата си. Брегът му е нарязан от фиорди и проливи, които тук се наричат „шарове“.

Зад дуралуминиевата преграда се чува младежкият глас на радиста:

— Движим се покрай Костин Шар... При нас засега е чисто!

— Да, чисто е — каза Мазурук. — Жалко, аз си мислех, че около Костин Шар ще намерим нещо. Удобно място за хвърляне на котва...

Моторите сребристо просветваха и носеха голямата тежка птица над хаоса от камъни, вода, небе и сняг. Някъде много далеч долу

тичаха диви елени, гордо вдигнали назад своите клонести глави. Понякога, много рядко, под крилата се мяркаше покривът на метеорологична станция, а край нея се виждаха разхвърляни варели с гориво, виждаха се тънките връвчици, на които са нанизани бели пухкави топки — привързани кучета...

— Другарю полковник, да слезем ли малко по-ниско?

— И тъй се вижда отлично — отговаря Мазурук на щурмана. — Ако някой кораб е заседнал тука, непременно ще го видим.

Преминаха Гусиная земля. Скоро трябваше да се открие лагерът Малие Кармакули (столица на Нова Земя), където може да се пийне чай при стопанина на тази огромна земя — ловеца и художника Тико Вилки... Мазурук поведе машината със завой наляво; самолетът послушно и точно легна с крило към синия простор и тутакси под каталината земята и морето се преобърнаха. Но в този момент погледът на Мазурук се изостри, той изправи машината на кил и каза:

— Предавай... Открихме... транспортен кораб!

Каталината премина с рев над широкия залив Молер, в дълбочината на който се намираше Малие Кармакули със своята проста цивилизация от една количка и един самовар. А тъкмо срещу заливчето Литке, тикнал нос в каменната плитчина, бе застанал неподвижен транспортен кораб. На кърмата му плющеше флаг.

— Американец..., изоставен..., ще кацаме!

— А къде ще кацаме?

— Ще намерим място.

Мазурук поведе каталината над залива, залят от слънчева светлина и от яркия блясък на водата. Тук-там се мяркаха призрачно синкави грамади лед, а между камъните искряха фирнови поляни.

— Предай в базата: кацам — залив Адмирал Литке! Под тялото на самолета стремително отлетяха назад камъни..., мъх..., сняг..., храсталаци..., пак камъни.

— Ей, няма ли да се пребием? — попита картечарят радист.

— Ние затуй сме полярна авиация, за да кацаме, където ще, само не на аеродруми — отговори Мазурук.

Машината, като сечеше с крилата си клончетата на храсталака, се изпързала право към залива. Моторите млъкнаха. Мазурук свали тежките си ръкавици, отметна капака на кабината и... изведнъж стана тихо, тихо...

— Щурман — каза той, — излез да се проветрим. А ти, Саша, остани малко тук, поскучай без нас.

— Ще поскучая — отговори унило стрелецът. Огромният американски сухотоварен кораб, напълно изправен, но със замлъкнала машина, бе застанал съвсем наблизно.

— Хъркат сигурно — предположи щурманът.

— Не, сърцето ми усеща, че е изоставен... Да се качим?

Успяха да се качат от плитчината на кораба. Не ги посрещна нито една жива душа, но в каютите се чувствуваше, че са изоставени съвсем наскоро. В камбуза още се усещаше миризмата на кафе. Покрай спардека, свили под себе си мощните блестящи лакти на мотовилките си, лежаха два лъскави американски локомотива. От дълбочината на кораба мрачно и отчуждено като пришълци от друг свят изгледаха летците куполите на няколко тежки танка. В друг трюм бяха наредени на пачки крилата на изстребители.

— Богатство..., колкото щеш — може втори фронт да откриеш с него!

— Дали не са се замотали към Малие Кармакули? — подсказа щурманът. — Тук, в залива Литке, няма никаква цивилизация. А те не могат тъй... Поне самовар ще потърсят!

Между впрочем, като оглеждаха изоставения кораб, Мазурук откри, че затворите на оръдията се снети.

— Или са ги взели със себе си, или са ги изхвърлили зад борда?

Като се върнаха при самолета, картечарят ги посрещна разтревожен:

— Чух изстрели..., тук наблизно зад хълмовете!

На земята беше топло и летците се разгорещиха, както бяха навлечени, докато преминат хълмчето. А отвъд него видяха разположения лагер на екипажа на американския кораб...

Всички бяха живи и здрави. Тия момчета имаха голям късмет — техният транспорт „Уинстън Салън“ се беше измъкнал със собствените си турбини!

Като се срещна с капитана на кораба, Мазурук започна именно с това:

— Добре сте дошли. Имали сте голям късмет, и ние също, че ви намерихме. Кое е крайното ви пристанище?

— Архангелск — отговори капитанът на „Уинстън Салън“.

Мазурук приседна на една буца.

— Много добре, вие вече сте в зоната на действието на нашия флот и под неговата охрана можете да бъдете спокойни... Нали сте от PQ-17?

Капитанът кимна и Мазурук повтори отново:

— Разбира се, имате късмет. Не като някои други. Вие очевидно сте опитен капитан, щом сте успели да се отървете от подводниците и от авиацията.

— Така е — каза му капитанът. — Достатъчно сме слагали главите си на релсите... Повече нямаме намерение! Както беше уговорено, аз докарах транспорта до съветския бряг.

— Крайното ви пристанище е Архангелск!

— Аз пък казвам, че съм докарал кораба в пристанището.

— Та какво пристанище е туй? — възмути се Мазурук. — Тази плитчина, на която сте тикнали носа на кораба, — може ли да се нарече това пристанище?

— Все ми е едно пристанище ли е или не — отговори капитанът на Мазурук, като размахваше ръце. — Аз съм докарал кораба в Русия... Да не би да греша? Да не би тази земя да не е ваша?

— Нова Земя е наша територия — каза Мазурук, като започна да се ядосва. — Но кому са потрябвали тук вашите танкове и самолети? На кучетата ли, за да лаят повече?

— Все ми е едно! Не искам да знам! — запъна се капитанът. — И изобщо аз настоявам да ме срещнете тук с член на съветското правителство. Ще му предам товара и нека ни изпраща обратно в Щатите!

Американецът все пак извади Мазурук от търпение.

— Съветското правителство сега си няма друга работа, ами с вас ще се занимава. Как не! Слушай — започна той по-меко, опитвайки се да убеди капитана, — бъди с глава на раменете си. На хиляди мили сме от железопътна линия. Тук дори комари не летят: няма кого да хапят! И ти ми наричаш туй пристанище.

— Аз с летец няма какво да говоря — отрязва капитанът. — Нека долети тук член на правителството!

— За какъв клин ви е член на правителството?

— Ще разговарям само с него. И няма да поведе кораба, докато тук не кацне ваш съветски сенатор!

Мазурук отстъпи безсилен и каза на щурмана, който през всичкото време изпълняваше задължението на преводач:

— Е..., виждаш ли го?

Щурманът разпери ръце:

— Какво да се прави? Остава едно: покажи му се...

Мазурук въздъхна тежко. С рязко движение на ръката той разтвори ципа на комбинезона си и започна да се съблича. Американските матроси, отдавна прекъснали играта си, зяпаха сега руския пилот с широко отворени очи (неговият спор с капитана им беше любопитен)... Мазурук бавно съблече комбинезона.

Свали и куртката си.

Измъкна през главата си и кожената жилетка. После съблече китела и го хвърли в ръцете на щурма на.

Остана по пуловер.

А на пуловера му — значка на депутат на Върховния съвет на СССР.

— Ето на — каза уморен Мазурук. — Ти постигна, каквото искаше. Стана по твоему: пред тебе е член на съветското правителство... Гледай тук, а документите ми са там! — и той посочи към хълма, където бе спряла и бавно изстиваше неговата тежка каталина.

Едва ли някога Мазурук е виждал човек, по-объркан от капитана на „Уинстън Салън“. Изглежда, капитанът беше малко смаян от това приказен обрат на събитията. Бе пожелал да види член на съветското правителство и ето, че той се бе явил пред него. Наистина капитанът не си представяше какво точно ще иска от Кремъл и за начало поиска руска водка с руски хайвер, на което Мазурук отговори, че за близките десет-петнайсет години на Нова Земя не се предвижда да има ресторант... Матросите се споглеждаха.

— Виж ти, съветски сенатор... направо от небето!

Мазурук сега заговори с друг тон — заповеден.

— Нека командирът ви да отиде на кораба и да го снесе от плитчината. Не забравяйте да вземете цялата документация за товара.

— Аз трябва бързо да стигна до Архангелск — заяви неочаквано капитанът на „Уинстън Салън“. — Надявам се, че ще излети с вас.

— С мене е по-добре да си нямаш работа — отговори му Мазурук. — Че ще те лашна чак в Игарка, та ще видиш слънцето по

друг начин да ти свети... Сега ще извикам по радиото нашия миночистач ТЩ-38 от командата на капитан-лейтенант Стрелбицки. Той ще ви отконвоира до гърлото на Бяло море... Ясно ли е?

Не, не му беше ясно. Капитанът на „Уинстън Салън“ искаше цял миноносец за своите хора и настояваше да му се предостави в лично разпореждане самолет, който направо от Нова Земя да го прехвърли в Ню Йорк. Мазурук прекрати този безплоден разговор с думите:

— Сега е война... Трябва да се съобразяваме!^[1]

Моторите отново запяха и самолетът се вдигна във въздуха. Зад дуралуминиевата преграда отново се чува звънкият младежки глас на картечаря:

— Минахме Малие Кармакули, продължаваме на север, продължаваме търсенето... Как ме чувате? Как ме чувате?

От писмата на читатели, участници в тези събития, сега ми е известно, че „Уинстън Салън“ е бил отново размърдан от моряците на нашия миночистач „Диксън“, при което американците не си помръднали пръста, за да помогнат на нашите моряци. Капитанът продължил да се държи като почетен гост докрай, като заявил, че си е свършил работата, и нека руснаците да не го мислят за балама, който не знае, че оттук до Архангелск не е един хвърлей разстояние! Екипажът на кораба, който далеч явно не е бил геройски, последвал примера на своя кап. Изглежда, само страхът да не загине сред тундрата го е възпрял от това упорство. Адмирал Головкин заяви на Съюзната мисия, че ако нещата и занапред продължават така, той ще бъде принуден да прати американците по дяволите, а на тяхно място ще изпрати съветски екипаж. С помощта на северноморци в края на краищата „Уинстън Салън“ все пак бил прехвърлен до местоназначението си, но част от тъй важния му товар била изхвърлена зад борда още преди това от американците...

Съветският парламентарист И. П. Мазурук отново лети.

Реват каталини над океана. Над океана... все по-далеч и по-далеч.

В краткия сумрак, който замества тук нощта, на хоризонта се показва Полярната звезда, наричана от местните каюри следотърсачи и ловци Нгер-Нумги.

*Ти блестиш като факел над полюса ведър
и над вечния сняг пръскаш нежни лъчи;
твоят блясък ни мами — на север, на север!
Нгер-Нумги — име, което кат песен звучи!*

[1] Адмирал А. Г. Головкин нарече този капитан „безсъвестен интересчия“. Неговите абсурдни искания стигнаха до Съюзното военноморско представителство в Архангелск, чийто началник каза по този повод: „Пуснете го да върви по дяволите!“ ↑

ЧЪРЧИЛ ДО СТАЛИН

Честните хора в САЩ и Англия разбираха, че съюзническият дълг трябва да стои на първо място — сър Хамилтън през онези дни бе заявил: „Мислейки за бъдещето, аз съм щастлив да си представя плановете за изпращането на конвой PQ–18!“ Да, вече се поставяше въпросът за изпращането на следващия керван под инициалите PQ–18... Хамилтън посочи и главния виновник за трагедията на PQ–17 той буквално тикна показалец в Чърчил, за което си пострада (беше отстранен от флота на брегова служба).

Чърчил на два пъти заемаше отговорния пост първи лорд на Адмиралтейството и вероятно имаше право да се смята също за човек, обвеян от морски ветрове. Но пак адмирал Хамилтън бе казал, че най-мрачните страници от историята на британския флот така или иначе са били свързани с името на „необуздания диктатор Чърчил“...

Сега той е наш съюзник. Ето го в обширния му кабинет, където го обслужват две дами: една висококвалифицирана стенографка и една мълчалива машинописка, която печата без грешка направо в три екземпляра. „Дълги паузи с няколко глътки уиски със сода, огромни пури и самият господин Чърчил със смачкана всекидневна куртка, който диктува, разхождайки се непрекъснато по кабинета, без да обръща внимание на пепелта от пурата, нито на капките уиски със сода, които падат върху жилетката му... Той диктува изречение след изречение и това не изисква от Чърчил като че ли ни най-малко напрежение на ума.“

Така бе описал премиера един английски разузнавач, който го е заварил в самия разгар на работата му...

Когато керванът PQ–17 беше вече разгромен и само няколко отделни транспорта още се влачеха през океана, очаквайки или да срещнат съветския съюзник, или да намерят края си в бездната, тъкмо в тези дни (по-точно на 18 юли 1942 г.) британският премиер У. Чърчил изпрати до Й. В. Сталин послание:

„В случая с последния конвой под номер PQ-17 германците най-после използваха своите сили по начин, от който винаги сме се опасявали. Те концентрираха подводниците си западно от остров Медвежий, а надводните си кораби държаха в резерв за нападение източно от остров Медвежий. Окончателната съдба на конвоя PQ-17 още не е ясна.

В настоящия момент в Архангелск са пристигнали само четири парахода, а други шест се намират в пристанищни места на Нова Земя. Те обаче може да бъдат подложени на нападения от въздуха. Ето защо в най-добрия случай ще оцелее само една трета от тях.

Бих искал да ви обърна внимание на опасностите и трудностите при тези операции с конвои, когато противниковата ескадра е базирана в Крайния Север. Ние не смятаме, че е правилно да подлагаме на риск флота на нашата метрополия източно от остров Медвежий или там, където той може да стане обект на нападения от германски самолети, базирани на брега.

Ако един или два от нашите твърде малобройни мощни кораби загинат или дори бъдат сериозно повредени, докато «Тирпиц» и съпровождащите го кораби^[1], към които скоро трябва да се присъедини и «Шарнхорст», остават в действие, ние ще загубим цялото си господство в Атлантика.“

От това писмо вече ясно личи накъде клони Уинстън Чърчил. Всъщност то представлява дипломатическо предупреждение СССР в бъдеще да не очаква помощ.

Разбира се, не доставките по закона „заем-наем“ ни спасиха през 1941–1942 г.: военните товари, получавани от съюзниците, през цялата война бяха само 4 процента спрямо оръжието съветско производство. Мъжеството на войниците и самоотверженият труд на работниците бяха главното, което определи победата на СССР над жестокия и силен противник. По онова време самите англичани признаваха открито: „Цялата помощ, която можахме да окажем, е малка, ако бъде сравнена

с титаничните усилия на съветския народ. Нашите внуци, разтворили учебниците си по история, ще мислят за миналото, изпълнени с възхищение и благодарност към героизма на великия руски народ.“ (Ърнст Бевин, реч на 21 юни 1942 г.)

Това призна дори сам Чърчил, който през есента на 1944 г. написа до Сталин такива думи, които сега някои на Запад биха искали да изгорят с нажежено желязо от историята. „ИМЕННО РУСКАТА АРМИЯ — писа Чърчил — ИЗКОРМИ ЧЕРВАТА НА ГЕРМАНСКАТА ВОЕННА МАШИНА.“

Да, ние можехме да минем и без доставките по „заем-наем“!

Но в грандиозната битка, която водехме, от скалата на Нордкап до върховете на Елбрус всеки танк, всеки самолет, всеки автомобил, всяка ампула пеницилин, всяка кутия месна консерва ни бяха нужни и затова неслучайно залагаха главите си в битките за керваните нашите герои — подводничари, летци и моряци от надводния флот.

Ние можехме да минем и без доставките по „заем-наем“.

Но не искахме и да се отказваме от тях.

На това послание на Чърчил Сталин отговори със свое послание.

От 23 юли — пет дена по-късно.

[1] Тук Чърчил говори за английските линейни кораби. ↑

„ПУСТЬ ЯРОСТЬ БЛАГОРОДНАЯ...“

Стражевият кораб, който неотдавна поради неопитност беше атакувал по погрешка наша подводница, потракваше сега с машината си далеч в океана... На мостика пушеше лулицата си „старият“, който имаше звание „Лейтенант“, а като спеше, сънуваше стари сънища — предвоенни: тралът се изтегля с лебедка, след което възниква видението на мятаящата се на палубата всякаква риба — треска, скумрия, илария! Това бяха мирни сънища — до военни той още не беше дослужил...

Сега вахтата на мостика се носеше от миньора на стражевия кораб — Володя Петров, който от време на време сменяше командира. Той беше произведен предсрочно в най-скромното офицерско звание „Младши лейтенант“. Неотдавна на борда на стражевика беше монтирана шумопеленгаторна станция, свалена от една повредена подводница. Към екипажа беше изпратен и един акустик, изписан от личния състав на подводницата, където беше оглушал при прослушване на подводни бомбардировки, а сега слухът му се беше възвърнал. Зад стъклото на кабината, покрито с капки от пръските, се виждаше младежкото, но мрачно лице на акустика. Това момче веднъж беше опитало вече неимоверния студ на океанската бездна, но по чудо се беше спасило, а сега не можеше без електрическа грейка — много му беше студено. Тънките изящни пръсти на матроса по чудно красив начин държаха търсачния винт за пеленга. Непосредствено преди войната цигулар, лауреат на всесъюзен конкурс, акустикът сега не свиреше. Вместо него своите тайнствени мрачни мелодии свиреше великият маестро — океанът. Акустикът сега не беше изпълнител, беше само придирчив слушател... Въртейки винта на компенсатора, той настройваше апаратурата към всеки подозрителен шум, а такива има толкова много в океана... Лицето му придоби загрижен вид. Крайчетата на устните му се отпуснаха. Ръката му замръзна неподвижно. Затвори очи. Доложи за пеленга:

— Контакт установен!

— Установен е контакт — докладваха в същото време от „нибелунга“.

— А какъв е корабът? — попита Ралф Зегерс.

— Руски галош... С един винт. Чух дори как дрънчаха клапите в парния котел.

— Носовите — за залп..., с две торпеда!

Зегерс повдигна перископа.

— Погледни и ти — каза на помощника.

— Типичен траулер — определи щурманът.

— Но под военен флаг... Има оръдия.

Преминаха към сблъскване и изхвърлиха торпедата.

Едното премина край кораба, от второто стражевикът се отърва, като изманеврира ловко.

— Трето няма да хабим за тая развалина — каза Зегерс, — не е ли по-добре да изплаваме и да го свършим със снаряди.

Но в този момент акустикът докладва:

— Пеленгът се движи наляво... Шумът от винтовете се приближава към нас.

— Само това ни липсваше — възмути се Зегерс.

Първият бомбен удар блъсна лодката така, че изхвърли от гнездата им няколко койки, като ги стовари от преградите върху хората и машините. Ебонитовите кутии на акумулаторите в ямите се изпопукаха. Винтът на стражевика пляскаше водата като с камшик: шлук, шлук, шлук... После руснаците се отдалечиха и почукването на машината изчезна.

— Но те не са се махнали — доложи акустикът. — Само са се оттеглили. Дори са спрели машината си, за да ни чуват...

Сякаш някой полекичка зачегърта с нокти корпуса на подводницата — цок-цок... И после пак — цок-цок!

— Ето ги звънчетата на московския дявол — помрачня щурманът.

— Да — съгласиха се с него. Руският „Дракон“ беше заработил...

Усещането беше неприятно. Сякаш някой невидим плаваше сега зловещо в дълбочината и настояваше да го пуснат в подводницата. Акустикът докладва, че машината на руския кораб е заработила отново...

— Чувам, без да ми казваш — отговори Зегерс. Новата серия бомби се изсипа съвсем наблизко — на около тридесетина метра. Чуваше се как ги хвърлят във водата. После, като избълбукваха звънко, те потъваха. И — взрив! Взрив! Взрив! Сякаш водата сега ще се превърне в клокочещ котел. Сред адската теснотия на подводницата хората се търкаляха, блъскайки се в механизмите. Пред очите на Зегерс розата на компаса изведнъж започна да се накланя и направи пълно завъртане. Жирокомпасът също беше откачил и показваше оня свят.

— Махнете го оттука — каза Зегерс. — Спрете моторите... Кой се мотае там? Кой там изтърва нещо? Тихо...

Ах, каква убийствена е тишината в океанските дълбини! Те не изключиха само системата за регенерация на въздуха. Само за регенерацията...

— Бог ни е свидетел, попаднали сме на опитни изстребители. Омръзна ми вече — каза Зегерс. — Носовите апарати: в левия — един спасителен пакет, а през десния ще изстреляме въздушен мехур. Прибавете към мехура зелени кочани и сипете малко боклук от камбуза за да не останат никакви съмнения у руснаците.

В разгара на поредната атака носовите апарати дадоха залп. На повърхността на океана изскочи огромен мехур, сякаш се бяха пръснали отсеците на подводницата. Зегерс, машинално хвърли поглед към дълбокомера — сега се намираха на дълбочина 95 метра.

Въздушният мехур беше великолепен. Върху вълните се бяха пръснали решетки от мостика и маслени петна. Морето изхвърли от дълбините всичко това като на показ и хората от борда на стражевика видяха един измокрен лист от вестник „Фьолкишер беобахтер“ — главния берлински вестник.

— Да го вземем ли? — каза Володя Петров разпален. — Ще го покажем в щаба като доказателство за унищожаването ѝ.

— Та с него са се бърсали — гнусливо отговори „старият“.

А на челото на акустика — две вертикални бръчки:

— Пеленг..., дълбочина около деветдесет.

— Абе дръвник, тя е свършена!

— Аз пък казвам, че е тук: пеленг... Увеличава дълбочината.

— Миньор — заповяда командирът на Володя. — отивай на кърмата и лично постави на бомбите взривната дистанция...

След като изпрати Володя Петров, „старият“ почука на прозорчето на кабината.

— В тебе ни е цялата надежда — каза той на акустика. — Гледай да не ни подведеш, миличък.

Високата кърма на стражевика, приспособена за прибиране на риболовния трал, беше цялата отрупана с плътно наредени по края варелчета на противоподводните бомби. Във всяко варелче беше монтирана на дънцето му блестяща чаша на взривател. Тънките диафрагми, които приемаха чувствително налягането на водата при потъването на бомбата, определяха кога и на каква дълбочина бомбата да експлодира.

Володя Петров започна да действа с ключа, подготвяйки бомбите за атака. Първите три той регулира за взривяване на дълбочина 60 метра.

Втората серия — за да експлодира на дълбочина 30 метра.

Третата — на сто.

— Ей туй — каза той на матросите — се казва сандък. После прибра ключа в джоба си и хукна обратно към мостика. Стражевикът вече правеше завой и, блъскайки се във вълните, бързаше за следващата атака. Миньорът от мостика махаше към кърмата с флагчето.

— Първата серия — пускай... Втората — пускай!

Младежката му душа се вълнуваше и се наслаждаваше от романтиката на боя.

При тази атака, когато наоколо се пръскаха бомби, нещо тежко изведнъж се друсна върху мостика. При това дълбокомерът отбеляза допълнително потъване на подводницата, сякаш тя беше взела на борда си още някаква тежест.

Всички усетиха този удар. Всички разбраха, че нещо е паднало върху мостика, и всеки се страхуваше да си го представи. Най-ясно си представяше опасността сам Зегерс, но... мълчеше.

Той се бе досетил, че върху мостика на подводницата му е кацнала подводна бомба, която не е експлодирала. Тя или е неизправна, или се е разцепила от удара при падането, или пък...

Беше тихо.

— Спрете регенерацията! — нареди Зегерс.

Пълна тишина — може да се каже, че тя е по-страшна от пълния мрак.

Един поглед върху скалата за дълбочината. С неработещи електродвигатели подводницата постепенно (много бавно) продължаваше да потъва. Метър след метър тя се спускаше все по-дълбоко и по-дълбоко. Това засмукващо влияние на бездната при нулева плавателност е добре познато на всички, които са плавали под водата, и то едва ли подобрява настроението им...

— В отсека — вода — изведнъж предадоха тихо по тръбите.

— Сълзи ли? — попита с надежда Зегерс.

— Не, струи вода...

Уредът показваше дълбочина само сто метра.

А беше време, когато те се гмуркаха смело до пределните сто и двайсет... В леденостудената кутия на централния пост Зегерс се изпоти и разкопча куртката си.

— Изходът е един — каза той. — Ще трябва за няколко минути да включим двата мотора и да се издигнем. Разбира се, по този начин ще се демаскираме, но корпусът е отслабнал и корабът пропуска по шевовете.

Тъкмо тогава щурманът, който досега мълчеше, каза:

— Ами... бомбата.

— Каква бомба, по дяволите? — изсъска му Зегерс. — Не вдигай паника... Не сме сами с тебе тук!

Щурманът го дръпна за ръкава по-далеч от матросите.

— Слушай, Ралф, нещо такова вече се е случвало с U-454, където е тоя Шмутцке. На неговия мостик кацнала бомба, когато са се движили на 40 метра. Тя не експлодирала, както и тази... нашата! Щурманът кимна с глава нагоре. — Когато изплавали, взривателят й бил поставен за дълбочина 50 метра. Представиш ли си? Да са се спуснали само на още десетина метра и... Ралф, така сме го загазили...

Отново погледна към дълбокомера — потъването продължаваше и от кърмовия отсек докладваха със страх:

— При нас филтрацията също преминава в струене.

Зегерс се направи, че не чува този доклад.

— Не се занасяй! — отговори той на щурмана. — Бъди сигурен, че и на нас ще ни се размине като на U-454. Ние не сме котенца, да ни

дави всеки галош... Пък и откъде знаеш какво се търкаля горе на мостика? Може от взрива да се е изкъртил прожекторът?

Рискувайки, той заповяда електромоторите да дадат заден ход.

Сега винтовете като тирбушони измъкваха подводницата от всмукващата я бездна. Зегерс следеше набирането на височина. Осемдесет... Шейсет... Петдесет... Четиридесет... Той разбираше, че бомбата чака подводницата да стигне дълбочината, на която тя трябва да експлодира. А вътре не знаеха тази фатална дълбочина. За тях сега няма друг изход.

— Водните струи изчезнаха ли? — попита Зегерс по отсеците.

— Да — успокоиха го. — Само филтрация.

— Отлично, и на нас досега нищо не се е случило.

Но шумът от електродвигателите бе чул горе и стражевикът отново тръгна в атака. Последва първият удар — много силен. Осветлението изключи, но включиха аварийното. Втори удар! Аварийното също отказа, но в ръцете на подводничарите попаднаха ръчни батерии.

— Ах! — извикаха всички неволно, опарени от студ.

В централния пост започна оглушителен порой. От горе на долу биеха дебели, колкото пръст, и силни като стоманени прътове струи вода — взривът беше срязал нитовете над рубката. Тесният лъч от батерийката в ръката на Зегерс се движеше по преградите, изтръгвайки за миг циферблата ту на един уред, ту на друг... Централният пост се изпълни с гъста мъгла, разсичана от шумните струи, а стрелките на уредите се мятаха насам-натам.

— Това е непоносимо! — закрещя щурманът. — Ралф, реши се!

Силният вихър на въздушния поток, който избиваше сега капците на люковете, премина по кораба — някой от екипажа в паниката си беше отворил бутилките с въздух под високо налягане и сега не можеше да се справи със злия дух, изхвъркнал от своя съд... По отсеците сега се носеше черна мъгла от масла, станали на прах.

— Всичкият въздух — за продухване! — закрещя Зегерс, като слагаше каската на главата си. — Прислугата на оръдието — за бой... Ще се бием докрай като верни синове на майка Германия. Хайл Хитлер!

В рубката стана тясно на матросите, които стояха готови със снаряжи в ръце.

Подводницата шумно изскочи на повърхността. Люкът беше отворен и по трапа всички бързо се изкачваха горе — към оръдията. Зегерс изскочи пръв на мостика. Разцепена от удара, там лежеше руската бомба. А целият мостик, всички перила и всички решетки бяха напръскани с отвратителната сиво-жълта каша взривно вещество, размазано от налягането. Но Зегерс отмести поглед към руския стражевик — и от ужас онемя... Право пред подводницата като чело на бик беше надвиснал форцевенът на съветския кораб. Не успяха да стрелят. Стражевикът се вряза в борда ѝ, разкъсвайки стоманените листове, и изведнъж с трясък заседна в корпуса на подводницата.

При таранирането хората, намиращи се на стражевика, изпопадаха.

— Пълен назад! — изкомандува командирът в машинното отделение.

Винтът яростно сечеше водата, кърмата на стражевика се въртеше наляво и надясно, но машината нямаше сили да откъсне кораба от клещите на разкривената стомана. Форцевенът беше разпрал акумулаторните ями на подводницата. Водата беше започнала да нахлува в тях и от бурната химическа реакция тутакси закипя със зловонните мехури хлор. Стражевикът повлече противника със себе си! Моментът беше опасен и никой не знаеше какво трябва да се прави по-нататък.

— Пълен назад! — викаха от мостика в машинното отделение.

Не можеше да се види от надвисналия борд какво прави неприятелят, но се чуваше шетнята му край оръдията.

Противникът бе решил да рискува — той стреля и снаряждът още с излизането си от оръдието проби борда и палубата на кораба и изхвъркна като свещ нагоре към небето (не успя да се пръсне). Машината работеше на пълни обороти, но подводницата не се откъсваше. В отчаянието си германците започнаха да бият със снаряди по дъното на стражевика. Това беше страшно и за тях — близките експлозии изхвърляха германците в морето — вече мъртви от контузии. Но на смяна на убитите от рубката изскачаха други. Ожесточението на опитния враг беше невероятно голямо. Битката се води на границите на човешките възможности.

— Водата в отсеците... залива всичко! — докладваха на мостика.

— Само да се отскубнем — пълен назад!

Стражевикът се тресеше от напрежение така, че боята от бордовете му се свличаше на пластове. Най-последно усилие на машината изтръгна едва ли не „с месото“ носа на кораба от корпуса на подводницата, в който остана отворена огромната дупка на пробойната. Всички видяха как водата нахлуваше сега там като в яма. Зловонието на хлора стана непоносимо. Но всеки моряк знае, че морето може да запълни само един отсек, след което ще се спре в стоманените прегради и това още не означава гибел за врага!

Затова още щом се пооправиха, командирът на стражевика отново заповяда:

— Пълен напред... Ще повторим тарана!

Реферсът на машината беше задействувай и винтът отново заблъска водата в обратна посока. Като погаси инерцията на задния ход той тласна кораба отново напред — право срещу врага. Но сега — отдалечен от подводницата, стражевикът беше станал по-уязвим. Врагът стреляше прицелно по него... В една ослепително бяла експлозия ходовата рубка се разлетя на парчета, наранявайки жестоко палубните команди с парчета метал и с разцепени дъски. На мястото, откъдето току-що се чуваха команди, сега не бе останало нищо. А падналата мачта смачка димовата тръба на хармоника. Димът запълзя по палубата, като задушаваше хората.

Володя Петров лежеше върху развалините на мостика, а над него се люлееше бездънната маса от светлина и въздух. Той с мъка премести погледа си надолу. Вместо краката му сега върху решетките бяха легнали на червени парцали празните му панталони. И това беше последното, което видя на този свят, изпълнен с блясък.

Разтърсван от снарядите, стражевикът продължаваше да се движи.

Той се движеше право, без да свива настрани.

Тъй както му бяха заповядали хората, които вече не съществуваха.

Ралф Зегерс крещеше през люка долу към централния пост:

— Ляво руля! Ляво! Още по-наляво! Въртете докрай! Като извърташе подводницата с кърмата към противника, той се стремеше да избегне тарана. Тясната, остра като нож подводница можеше да се спаси — корабът можеше да не я улучи. Но стражевикът (без мостик и

без командир) я настигна. Обезобразеният му форщевен отново се врязва във врага, трошейки го в безпощадна разрушителна ярост.

С последните проблясъци на съзнанието си, почти автоматично, Зегерс се сети, че в кърмовите торпедни апарати има само още едно торпедо; другите са изразходвани. Но дори само то се оказа достатъчно за всички, когато се взриви от удара на кораба.

Гигантски гейзер от пламък, вода и парчета израсна над океана. Той покри като с огромна шапка двата кораба, вкопчали се в жестоката схватка на двубоя. А когато взривът утихна, на мястото на подводницата беше останало само мазното петно от мазут, а морето люлееше разкъсаните тела на вражеските подводничари. И от този пламък, от облаците дим, откъсвайки от тялото си тонове вода, изведнъж се показва стражевикът...

Сега той се движеше, като посрещаше вълните с червената преграда на отъпения нос. Под дъното му се влачеха останките на разтрошения полубак — с каютите, бояджийското отделение, артелната, верижния сандък и котвите, които се бяха спуснали с веригите си чак до дъното. Но корабът продължаваше да върви напред, както му беше заповядано от разбития несъществуващ мостик. Изпълнявайки тази заповед, машината на кораба тракаше, тракаше, тракаше... дори без никакви прекъсвания! Разкъсаните листове на бордовата обшивка дрънчаха. При люлеенето вратите на кораба сами се отваряха и затваряха. Вътре в отсеците през избитите от взривовете люкове нахлуваше на гъвкави струи вода, която бързо се понасяше по коридорите. Корабът се тресеше от страшна вибрация. Всичко звънтеше, трещеше и бързо се рушеше от агонията на стоманата, дървото, гумата, огъня и парата.

С грохот, който бележеше края му, стражевикът изведнъж започна да се накланя на борд сякаш от умора, като задими вълните край себе си, силно наклонен на една страна, той сякаш с последен тласък изхвърли от палубата във водата всички оръдия, всички кранци, всички лодки, всички мъртви и всички живи... Сякаш те сега му пречеа.

Морето блъскаше вълните си в червената преграда на носа! Плаващите наоколо хора видяха шкембестото черно дъно на кораба, над което в безсилна ярост продължаваше да се върти винтът, безнадеждно цепейки въздуха, А вътре в преобърнатия кораб

машината продължаваше да трака, да трака, да трака... И като че ли нямаше да има край тази неутолима жажда на кораба да живее — само да живее!

С тракаща машина, непобеден, той изчезна в океана.

СТАЛИН — ДО ЧЪРЧИЛ

Уморените кораби, които успяха да се опазят, вече навлизаха в пролива Маймакси — главния корабоплавателен ръкав в делтата на Северна Двина. Помня тези пасторални брегове, целите осеяни с едри маргаритки, помня шоколаденокафявите крави, които, застанали до корем във водата, мучаха към минаващите кораби. Затова аз отлично почувствувах фразата на английския наблюдател: „Жителите на някои крайбрежни селца шумно приветствуваха плаващите край тях кораби.“ Да, сигурно така е било наистина — от крайните къщи на своите села колхозничките махаха към нашите есминци — защо да не помахат и на съюзниците? Вярно, през време на войната керваните PQ бяха строго засекретени и нашите селяни, видели чуждестранните кораби, едва ли са могли да знаят тогава, че покрай селата им минаваха остатъците от разгромения PQ-17... До самия кей на пристанището в Архангелск, когато пред моряците се откри широката панорама на града с неговите зелени булеварди, един американски матрос не издържа, побърка се от щастие и — скочи зад борда! Корабите вече подаваха вързала. Започна се разтоварването им. На каросериите на десетки автомобили за бърза помощ, още щом биваха извадени от трюмовете на даден кораб, руските работници старателно изписваха с боя надписите „Подарък от жителите на Плимут“. Американският аташе съобщаваше от Архангелск на Рузвелт: „Сега тук се намират 1200 пострадали моряци от всички националности. 500 от тях са американци.“ Помня това време и в съзнанието ми се е запазил видът на крайбрежната улица по река Северна Двина. По цялата ѝ дължина налякали по камъните край гората англичани, американци, араби, негри, малайци и филипинци... перяха бельото си! Житейски неща!

А над оня път през океана, който те бяха изминали, за да стигнат до Русия, вече се натрупваха облаците на политически бури.

На 23 юли Й. В. Сталин изпрати отговор на У. Чърчил — на неговото послание от 18 юли... Ето какво писа той на английския

премиер-министър:

„Нашите военноморски специалисти намират доводите на английските морски специалисти, че е нужно да бъдат прекратени доставките на военни материали до северните пристанища на СССР, за несъстоятелни. Те са убедени, че при добра воля и готовност да бъдат изпълнени поетите задължения, доставките може да се извършват редовно с големи загуби за германците.

Заповедта на английското Адмиралтейство 17-и конвой да остави транспортните кораби и да се върне в Англия, а самите съдове да се разпръснат, за да продължат до съветските пристанища поединично без ескорт, според нашите специалисти, е учудваща и необяснима.

Аз, разбира се, не смятам, че редовните доставки до северните съветски пристанища са възможни без риск и без загуби. Но при война нито едно значително дело не може да бъде осъществено без риск и загуби.

На вас, разбира се, ви е известно, че Съветският съюз понася несравнимо по-големи загуби. Във всеки случай никога не съм допуснал, че правителството на Великобритания ще ни откаже доставянето на военни материали именно сега, когато Съветският съюз има особено голяма нужда от доставянето на военни материали, в момент на сериозно напрежение на съветско-германския фронт...“

Писмото на Сталин беше връчено на Чърчил лично от съветския посланик И. М. Майски. Британският премиер беше облечен в син комбинезон с цип. Беше в лошо настроение (нещо пак се бяха объркали нещата на египетския фронт). Като си спомня този ден, Майски пише: „От мъка Чърчил, изглежда, беше глътнал малко повече уиски. Това личеше по лицето, очите и жестовете му. От време на време главата му някак странно потрепваше и тогава се чувствувахте, че всъщност той е вече старец..., страшното напрежение на волята и съзнанието поддържат Чърчил.“

Като прочете посланието на Сталин, премиерът се изплаши от мисълта, че СССР може да излезе от войната, и даде на посланика да разбере това.

Иван Михайлович Майски рязко възрази на премиера:

— На никого от нас и през ум не е минавало да прекратява борбата. Нашият път е избран веднъж завинаги — борба докрай... Но трябва да се съобразяваме и с реалностите на ситуацията...

Реалната обстановка подсказваше само един перспективен път — откриването на втори фронт в Европа. Тъкмо по това време в Лондон бе свикано съвещание между англичаните и американците. Решаваше се възловият въпрос, дали да се проведе операцията „Овърлорд“ (стопарване на войски във Франция) или операцията „Факел“ в Северна Африка. Хари Хопкинс и Айзенхауер поддържаха „Овърлорд“, но все пак в спора победи Чърчил и силите на съюзниците бяха отново отвлечени от Европа към проскубаната опашка на Хитлер в африканските пустини.

А положението на съветско-германския фронт беше отчаяно: Сталинград вече приковаваше към себе си вниманието на цял свят. В Англия отново бяха надигнали глави най-различни гадатели, които всячески доказваха, че хитлеристката армия е непобедима, че русите няма да могат да се задържат на Волга.

И най-лошите предположения скоро се оправдаха. Като се възползуваха от разгрома на кервана PQ-17, англичаните решиха повече да не рискуват с конвоите. Но те премълчаха защо позволиха на противника да убие кервана. Корабите от ескорта отдавна дремеха в „собствената си спалня“, докато последните съдове от кервана PQ-17 бяха довършвани от хитлеристите в океана...

Сега за нас беше важно да убедим англичаните, че прекарването на кервани е възможно. Макар с риск, макар със загуби, но то е възможно и необходимо. Северният флот се бе наел да докаже това в своята зона!

ПОСЛЕДНИТЕ

За сега като че ли всичко вървеше задоволително.

Водата от носовите отсеци, които бяха разрушени от бомбата, беше изпомпана и диферентът — изправен. Всичко щеше да бъде добре и те навярно щяха да се намират вече в безопасност, ако не беше се повредил индукторът в машината. Тогава транспортът, вместо да се движи нормално, едва запълзя.

Брънгуин събуди Суарт.

— Моли се! — каза той с такъв израз на лицето, сякаш му бяха дали по-малко пиене. — Моли се, братко... „И дойде за него смъртта“ — понесе се Суарт по-нататък според молитвеника.

През илюминатора се виждаше морето. Слънцето се издигаше.

— Погледни през другия борд... През левия! „И дойде смъртта за него и го повика при себе си и застана той срещу смъртта и тя го поведе...“ Виждаш ли? — попита Суарт, като прелисти страницата.

От другия борд той видя една голяма вълна, сред потоците пяна се олюляваше германска подводница. По хлъзгавата ѝ палуба се движеха деловито хора с дългополи бушлати. Брънгуин знаеше още от дете, че благородните пирати никога не са носили на флаговете си череп с кост (те са имали други флагове). А сега Брънгуин видя със собствените си очи истински флаг, на който е изрисуван череп с кости като на вратичките на трансформаторите за ток с високо напрежение. Този псевдопиратски флаг се развяваше над перископа малко над официалното знаме с пречупения кръст... Стана му досадно и обидно — много му се искаше да живее.

А там хората спокойно шетаха край оръдието... Брънгуин чу как германците попитаха през мегафона:

— Кажете какъв е генералният ви товар?

— Само месни консерви и обувки — излъга някой от палубата, но излъга твърде неумело. От мостика на подводницата се чу дружен смях, в който се вплиташе динамичното потракване на киноапарата.

— Ей, ти, тексаски идиот! — чу се по мегафона. — Няма ли да кажеш, че контейнерите на палубата са пълни с лачени обувки за

руската пехота?

— Не знам какво има в тях.

— Затова пък ние се досещаме! — беше зловещият отговор...

„Нима е настъпил краят?“ — попита се Брънгуин, но в същия момент като голяма и силна котка с два скока се озова до люка и стремглаво се спусна в кладенеца му.

— Да ви направя ли една инжекция, приятелю — попита той колкото може по-бодро.

Вместо лице — маска на посивяло, накълцано като котлет месо. Но очите на щурмана още бяха живи.

— Какво става там... горе? — попита той.

Брънгуин счупи този път три ампули морфин.

— Дигнете си ризата сам, сър...

С конска доза наркотик той хвърли щурмана в забрава. Жал му беше за доброто момче. Нека отиде на дъното, без да е разбрал, че на света съществуват флагове с череп и кости.

Първият изстрел от подводницата не е страшен — той е пристрелъчен.

— С ваше разрешение аз ще си пийна? — попита Брънгуин.

Щурманът беше вече замаян от инжекцията — не отговори нищо.

С чаша в ръка Брънгуин гледаше към часовника.

Измина една минута, втора... „Какво правят още там?“

Втори изстрел, който също не улучи и прелетя над палубата.

— Ах, мръсни кучета! — каза Брънгуин с люта омраза. — Могат да ни пердашат само с торпеда...

Погледна през илюминатора. Под рубката на подводницата се показваше едно големокалибрено оръдие. Ето, заредиха го и Брънгуин неволно се отдръпна. Снарядът с трясък разби борда...

— Аз ще вървя — каза той на щурмана, който не го чу.

Раздаде се сочно плъосване, сякаш нечия огромна длан с всичка сила плясна по водата. Брънгуин изскочи на палубата и видя как се залюля под борда един спасителен плот. Германците още не бяха ги забелязали и матросите завикаха на Брънгуин да ги последва.

— Не — тръсна той глава. — Там Суарт се моли за мене.

Две гребла плеснаха по водата и отблъснаха плота от борда на кораба. Хората се отдалечиха, като се наместваха удобно, сякаш бяха

пътници и се канеха за дълго пътуване. Далеч ли ще стигнат тези нещастници?... На кораба сега бяха останали малко хора. Или онези, които се намираха в транс, или онези, които се надяваха на чудо...

Снарядът влетя в спардека и изви на възли подбалките и лодъчните платформи. За да бъде сигурна в уцелването, подводницата сега се беше приближила и Брънгуин беше готов да се закълне, че убийците са напълно спокойни. Това най-силно го възмути! Ако той трябваше да ги убива, той щеше да се вълнува... „А те са спокойни, дявол да ги вземе!“

Почувствува желание да се моли. И той започна да се моли.

— Майко — каза Брънгуин в празното пространство на отсека, — прости ми, моля ти се... Аз често си пийвах и правех лудории, но, вярвай ми, съвсем не съм лошо момче. Ние рядко се виждахме с тебе... От днес ти обещавам да те навещавам колкото може по-често...

В същия миг един снаряд проби целия твиндек от край до край, прекършвайки метала с лекотата, с която молив продупчва лист вестникарска хартия. От близка дистанция германците станаха поточни. Скоро отсеците на кораба се изпълниха с рязък жълтеникав дим, от който при вдишване в гърдите се появяваше остра болка.

Брънгуин се замята отчаян по отсеците, по траповете, по рубките. Той се криеше и разбираше, че е глупаво да се крие. Експлозиите станаха по-глухи — германците биеха под ватерлинията. Дори без да поглежда към креномера, Брънгуин като моряк почувствува цялата уязвимост на корабния живот и... крена! Значи, някъде долу, по трюмовете, вече нахлува вода; тя се е устремила през борда като по широки шлангове — широки, колкото човешка ръка.

А тези ерликони, вирнали към небето тръбите на пожарогасителите си, са застанали тъй, сякаш не може да им се намери достойна цел. До платформите им са наредени високи кранци, претъпкани със снарядни касети.

— В края на краищата — каза си Брънгуин — аз нищо не губя... — и той се спусна презглава към каютата. — Суарт! Не искаш ли да продадеш живота си по-скъпо?

Суарт мълчеше, завил се с одеялото презглава.

— Ела! Не искам да се оставя на тези гадини да ме убиват.

Суарт беше стихнал, одеялото му се тресеше. Суарт плачеше.

— Не ставай животно, Суарт — каза му Брънгуин. — Та ние не сме последните момчета на тая ферма. Ставай!

Един снаряд се пръсна под тях в трюма. Плафонът на нощното осветление се разлетя като сол. Счупените стъкълца се забиха в косите му.

— Остави ме! — извика Суарт. — Аз се моля.

— Кой се моли така легнал в койката? Ти стани...

Нов грохот затъкна ушите им. Брънгуин насила помъкна Суарт.

— Проклет да бъда — каза пресипнало той, — ако не ги убия.

Той го довлече до кърмовите ерликони, измъкна една касета с красиви като детска играчка и наредени като зъби патрони.

— Туй се прави така — каза той и щракна пълнителя в приемния отвор. — Аз стрелям..., ти само подавай, Суарт. Моля ти се, за нищо друго не мисли! Подавай ми, Суарт.

Много бавно, за да не привлече вниманието на германците от подводницата, Брънгуин раздвижи цевта хоризонтално. После я насочи... Дори дъхът му спря. Сърцето му силно биеше в гърдите. „Ето ги, ето!“ През визира за насочване Брънгуин ги видя дори по-добре, като през прозореца на отсрещната сграда на улицата. Брадати млади момчета, изглежда, отдавна немити, действуваха край оръдието така, сякаш на света не съществуваше нищо друго.

— „Какво пък? Мъжът понякога трябва и да стреля“ — Брънгуин натисна бойния педал.

Ерликонът заработи, изхвърляйки в мрежата празните гилзи, които миришеха на дим и изгорял пироксилин. Чудно е просто как тези ерликони гълтат пълнителите...

— Суарт, подавай!

Като псуваше високо, Суарт вкара в приемника нов пълнител.

— Ти, като стреляш — каза той, — недей да се обръщаш към мене. Не бой се, няма да избягам... Няма да е по християнски!

Брънгуин отново натисна педала и ерликонът заговори, разнасяйки над океана резки звуци: пом-пом-пом... пом-пом-пом...

С третия пълнител Брънгуин изхвърли от палубата на подводницата комендорите й. Той видя как ръката на един фашист се откъсна и като се завъртя високо като тояга, изхвъркна на около четиридесет метра от подводницата. Оръдието на германците млькна и

цевта му задимя тихо и мирно, сякаш допушваше остатъците от своята ярост.

— Няма да допусна нито един човек вече до оръдието! — извика Брънгуин.

От мостика на подводницата изведнъж срещу транспорта затрака картечница.

— Суарт, подавай!

Ерликонът затрака, гълтайки пълнителите като хапчета. Изведнъж германците с викове започнаха да скачат на стъпалото на рубката и бързо да изчезват в люка. Брънгуин продължаваше да бие по кораба им с големокалибрени патрони (големи, колкото краставици), като се опитваше да строши перископите им. Мъртвците лежаха още на палубата край оръдието и когато снарядите ги улучваха, те подскачаха като в агония. Неочаквано от убота се чу рязък, пресипнал звук — беше заревал сигналът на сирената.

Като изхвърляше нагоре облак от изпарения и фонтани вода, подводницата се спусна като кит в дълбочините, а на повърхността останаха след нея да се люлеят празните снарядни каси и труповете.

Брънгуин изстреля остатъка от пълнителя към небето и се разсмя:

— Суарт, не ги ли видя? Фрицовете съвсем не са такива герои, каквито ги описват по вестниците... Видя ли ги как скачаха? Много ми хареса? Суарт, да пукнеш дано, какво си млъкнал?

Той се обърна. Суарт лежеше до кранците сред красивите пълнители. Вълненият му пуловер — точно по диагонал от рамото до таза, беше продупчен от куршуми (на поразително равни интервали).

— Суарт, приятелю... Как не ти провървя!

Към прохлътналия борд от пуловера на Суарт бавно изтичаше струйка кръв. От джоба му се подаваше молитвеникът. Брънгуин го отвори наслуки и вдигна очи към небето.

— Аз ще ти прочета, Суарт,... най-хубавата молитва.

Едва сега той видя във въздуха съветския самолет. Стана му ясно защо германците толкова бързо се потопиха.

Четири пъти един след друг голямата машина прелетя над мачтите. Летецът отвори капака на кабината и Брънгуин видя как той разглежда нещо на транспорта...

Брънгуин бе застанал на колене и плачеше с глас. Голямата му ръка с огромна ръкавица милваше Суарт по косата. Край тях се търкаляха красиви като детски играчки патрони...

— Тук трийсет и шести, тук трийсет и шести, осмица, как ме чуваш? Запиши координатите,... Виждам под мене транспорт, сухотоварен. Флагът е, струва ми се, американски. Не мога да го разгледам...

— Тридесет и шести, тук осмица. Разбрах ви... Коля, за колко ще ти стигне горивото?

— За двадесетина минути, не повече.

— Върти се там, Коля, колкото можеш... Изпращаме други.

— Тук трийсет и шести. Разбрах те. Но той, струва ми се, потъва... Повтарям, той потъва. И тук се мотае някаква подводница.

— Тридесет и шести — последва заповед, — чакай!... Дойдоха да го сменят изведнъж двама. Те вече не сваляха очи от кораба, който бавно потъваше. Когато двата самолета изпразниха резервоарите си, долетяха други — изведнъж три... Въздушното прикритие беше сигурно. Докато те се въртяха тук, подводницата вече не смееше да изплава, защото за никоя субмарина няма по-опасен враг от самолета...

Данните от въздушното разузнаване бяха изпратени моментално в оперативния отдел на щаба на флота. Те бяха веднага пуснати за обработка:

— Кой от корабите сега е най-близо до посочените координати? Миночистачът няма да свърши работа. Той има малка скорост. „Грозний“ има повреда в машината, тръбите му текат... Може би старият „Урицкий“, който и вълнението понася леко, и машините му теглят издръжливо.

Проточил полегата струя дим от старомодните си тръби, есминецът „Урицкий“ легна на нов курс. Някога на младини той се наричаше „Забияка“^[1] (това вече беше втора световна война в биографията на кораба). Бордовете на есминеца още не бяха изстинали след битката в Моозунд, когато започна революцията, и бойкият „Забияка“ през онази паметна нощ застана редом до „Аврора“. А през 1933 г. славният „Новик“ се сбoguва завинаги с влажната Балтика и се потопи в полярните мъгли...

„Урицкий“ бързо излезе за среща с транспорта. Аварийните групи се изсипаха мигом върху палубата на разбития кораб. Руските матроси се разхвърчаха по отсеците. Навсякъде гърмяха тежките им чукове; те сновяха като хлебарки по коридорите, мъкнеха шлангове, поставяха подпори и Брънгуин отначало нищо не можеше да разбере, чуваше само как отвсякъде се носи непознатата за него дума „давай“.

— Давай, давай — викаха руснаците.

Той се опитваше да вземе участие в работата, но го отстраняваха.

— Давай, давай... Давай, давай, ребята!

Като го прехвърлиха на есминеца, лекарят прегледа Брънгуин и го почерпи с малко спирт. Брънгуин му намигна.

— Давай, давай — каза той на лекаря.

Лекарят се учуди и му наля още. Брънгуин изпи и него и се закатери по скобите на трапа нагоре. „И тъй всичко е наред“ — каза си той, помисляйки къде ли да легне да поспи.

На 24 юли командуването на Северния флот издаде заповед да се прекрати търсенето на корабите от кервана PQ-17. Същия ден между последните кораби пристигна в Архангелск и „Азърбайджан“. Зарадваха му се, разбира се, макар че той се беше върнал празен (цялото съдържание на резервоарите му се беше изсипало през пробойните в морето). А транспорта, с който бе плавал Брънгуин, русите завлякоха направо в Мурманск.

[1] Забияка — (рус) побойник. ↑

НА ВИСОКО РАВНИЩЕ

Сега е време да направим равносметка на нашите загуби. Аз пиша „нашите“, защото товарът, който се намираще в трюмовете на загиналите кораби, беше вече наш товар.

От всички транспортни кораби само единадесет стигнаха до крайното пристанище. И нека да смятаме, че тези единадесет кораба са били щастливци.

Останалите океанът погълна навеки.

От 188 хиляди тона военни товари съветските моряци приеха от корабите на PQ-17 само 65 хиляди тона. У. Чърчил не беше сгрешил в сметките си, когато в писмото до Сталин той посочваше, че ще оцелее само една трета. Загубите бяха колосални.

Ето какво остана да лежи на дъното заедно с корабите: 210 бомбардировача, 430 танка, 3 550 автомобила и локомотива...

Това — без да се смятат другите военни товари! Полският военноморски историк Йежи Липински идва до печалния извод: „Тези материални загуби може да бъдат сравнени само със загубите при едно крупно сражение на сухо.“

И наистина нека си представим армия, влязла в генерална битка. В хода на сражението тя може да „изразходва“ 210 самолета и 430 танка.^[1]

А противникът при тази битка имаше съвсем незначителни загуби... При една своя среща с Майски А. Идън бе казал без заобикалки:

— Не намирате ли, господин посланик, че историята с PQ-17 е твърде показателна и убедителна? Какъв смисъл има за вас, русите, да ви изпращаме кервани, които в Баренцово море германците и без друго ще унищожат?

— Смисъл няма никакъв — съгласи се Майски, — но има смисъл керваните да не бъдат потопявани от противника.

Сега в Лондон сметнаха за неудобно да се изпращат конвои за СССР и Чърчил обеща на Сталин да засили снабдяването по Трансиранския път, а този път беше обиколен и дълъг. Обаче отвъд

океана имаше един наш верен съюзник — президентът Ф. Рузвелт се отнесе рязко отрицателно към прекратяването на доставки по закона „заем-наем“ за Русия през арктическите води...

Разгромяването на кервана PQ-17 от германците предизвика остра реакция сред политическия свят. Заваляха протести към Чърчил от Москва, от Вашингтон и накрая дори от офицерите на британския флот.

— Керваните могат да достигат до СССР — твърдяха те, — изоставеният от ескорта керван PQ-17 не може да служи за пример...

Чърчил не издържа този натиск и нареди в тесен кръг на най-близките си сътрудници да се споразумеят с русите.

— Маршал Сталин е твърде сърдит мъж — каза той на Идън. — Само не позволявайте на русите да нападнат прекалено нашия Дъдли... Стига им, че в Москва смъкнаха гащите на нашия морски аташе Джефри Майлс!

На 28 юли Идън свика съвещание в своя кабинет в Парламента.

Тук бяха Александър, (морският министър) и Дъдли Паунд.

Съветската страна беше представена от нашия посланик в Англия И. М. Майски и адмирал Н. М. Харламов, който през войната заемаше отговорния пост военноморско аташе в съюзническа Великобритания.

Паунд започна разговора твърде неудачно:

— Германците са мухльовци! Да бях на мястото на адмирал Редер нямаше да допусна до Архангелск нито един наш транспорт...

На това адмирал Харламов, силно възмутен от тази проклета история, отговори без особена вежливост:

— Разбира се, вие сте много по-добър от Редер! С ваша помощ все пак някои стигнаха до Архангелск, за което ние, русите, сме ви особено благодарни...

За нас беше ясно какво искат англичаните, а и никой от англичаните не се съмняваше какво именно от тях ще искат съветските представители... По предложение на Идън пръв трябваше да говори Паунд.

Но посланикът Майски го изпревари.

— Въпросът стои така: кога може да бъде изпратен най-близкият конвой? Желателно е да получим от адмирал Паунд изчерпателен отговор на този въпрос.

В спомените си за това напрегнато време И. М. Майски съобщава, че „от английска страна говореше и решаваше само Паунд, Идън и Александър през всичкото време мълчаха или си позволяваха кратки реплики, като гледаха плахо в тези моменти Паунд. Сякаш Паунд беше учител, а Идън и Александър ученици, които са загрижени най-вече да получат добра бележка от учителя си...“

Паунд се опитваше да се изплъзне от пряк отговор.

— Нашият премиер в последното си послание до мистър Сталин изрази желание да изпрати в Москва един от висшите офицери от въздушния флот, за да бъде съгласуван въпросът именно за охраната на керваните от въздуха. Обаче мистър Сталин остави нашето предложение без никаква реакция от своя страна...

След това Д. Паунд, между другото, спомена, че възнамеряват с помощта на силен въздушен флот да направят Баренцово море опасно за „Тирпиц“. Майски отново попита направо:

— Колко самолета, според вас, трябва да имаме в Мурманск, за да бъде гарантирана сигурността на конвоите?

Паунд отговори навъсено:

— Шест ескадрили за бомбови удари и не по-малко от четири за нанасяне на торпедни удари.

— Добре — утеши го Майски. — Още днес ще изпратя запитване за това до нашето правителство...

След гибелта на PQ-17 сега въпросът се отнасяше до PQ-18!

Ще бъде ли изпратен скоро PQ-18 или няма да бъде?

Англичаните избягваха отговора на този въпрос, като се позоваваха на мнението на Чърчил.

— Трябва да се изчака — казваха те, — докато полярният ден се смени в района с полярна нощ. В условията на незалязващото слънце корабите от конвоите са подложени на по-голяма опасност... Нека полярните дни станат по-къси...

Докато отговорът на Сталин до Чърчил в последна сметка се свеждаше до политически съображения, адмирал Харламов като моряк атакува Паунд професионално... Той направо заяви на лорда на Адмиралтейството, че цялата история с „Тирпиц“ не струва и строшено яйце. От „Тирпиц“ човек, разбира се, може да се страхува, но този страх засега е дълбоко потенциален, а англичаните още не са усетили материалната мощ на германския линкор. Ясно е, твърдеше

Харламов, че в основата на разгрома на кервана PQ-17 е залегнала явна нелепост и, меко казано, стратегическа грешка от страна на самото британско Адмиралтейство.

— За каква грешка става дума? — отговори му рязко Паунд. — Аз лично отдадох заповед керванът да се разформира. А какво друго, според вас, адмирале, е трябвало да направим?

Александър се изказа в защита на Паунд и на своето Адмиралтейство, в отговор на което Майски каза с усмивка:

— Никой не отрича големите заслуги на британския флот в тази война. Но... английските адмирали също не са безпогрешни!

Паунд просто избухна.

— Още утре — каза той на съветския посланик — ще помоля мистър Чърчил да назначи вас да командувате Големия флот на Великобритания!

Идън помоли двете страни да не се поддават на чувства.

— И така — каза той на посланика — помолете своето правителство да обсъди създаването на силен въздушен флот на Север и нека изчакаме полярната нощ, за да решим какво да правим по-нататък.

По този начин въпросът за изпращането на следващия керван PQ-18 към бреговете на СССР увисна във въздуха. Обаче въпреки страшното напрежение по всички фронтове, отстъпвайки на англичаните относно техните искания, съветското командване все пак намери някакви резерви. Скоро в Мурманския район, както искаше това Чърчил, долетяха въздушни ескадрили. Ние бяхме отстъпили на съюзниците, значи, сега беше вече техен ред: нека потегли керванът PQ-18!

Но англичаните бяха решили да помагат на СССР по принципа *Too little and too late* („Твърде малко и твърде късно“) — керванът PQ-18 не потегляше. А той ни беше нужен сега като никога и Северният флот трябваше да докаже на всички съмняващи се, че керваните — макар и с бой! — ще преминат.

Неусетно приближаваше есента. Дните ставаха все по-къси.

Над океана надвисваха тежки облаци.

Междувременно още през август до Мурманск успя да стигне тежкия американски крайцер „Тускалуза“, съпроводен от есминци.

Като изпрати тези кораби в Русия, Рузвелт сякаш искаше да докаже на Чърчил, че океанът е проходим и в условията на полярния ден.

И той успя да докаже това!...

Американците бяха преобоядисали тъй изкусно своя крайцер, че на морския хоризонт той се четеше като сухотоварен кораб. Именно така камуфлирани, те потеглиха на път с 400 тона много важен товар, изпратен от САЩ за СССР по лична молба на Сталин до Рузвелт.

На 12 август американците бяха още в Гриног на река Клайд, а на 28 август „Тускалуза“ вече свали последния тон от своя товар върху кейовете на Ваенга в Колския залив.

Потегляйки обратно, американците взеха на борда на крайцера 240 човека от потопените кораби на кервана PQ–17. Ескортиращите есминци приеха в жилищните си палуби много пътници, между които четирима съветски дипломати.

С крайцера „Тускалуза“ се завърна в родината си и нашият Брънгуин.

[1] През целия период на войната съветската индустрия произведе за фронта 102 500 танка (тук се включват и самоходните артилерийски оръдия), а доставките от чужбина за това време възлизаха само на 9100 танка. Като изхожда от тези цифри, читателят може да си представи ценността на танковия товар в корабите от кервана PQ–17. Интересно е, че през 1943 г. САЩ се оказаха в доста странното положение да предлагат на русите танкове, от които Червената армия не се нуждаеше. Съветската индустрия вече напълно осигуряваше нуждите (вж. Секистов, В. А. Война и политика. М., 1970, с 206 и 345). ↑

НЕНОРМАЛНИЯТ БРЪНГУИН

Заедно с много други моряци от PQ-17 Брънгуин получи от русите медал „За храброст“. Медалът не блестеше особено, но той му се хареса, защото беше голям, та в родината му нямаше да го сбъркат с обикновено копче. Този медал всеки може да види отдалеч. Пълзящият на медала танк също беше напълно достъпен за широко разбиране от американската публика:

— Това е за танковете! Ние доставихме на русите няколко ей такива... Виждаш ли, русите са се съобразили!

Сега, когато медалът е получен, е време да направим равносметка.

Не морална, не политическа, а само финансова.

За 44 часа вахта седмично той трябва да получи по 110 долара (с надбавка по 85 цента за час), а такива седмици се бяха натрупали доста! Плюс още 100 долара за страха, който витае над Атлантика. За навлизане в района на бойните действия два пъти по 100 долара. За всяко въздушно нападение по 125 долара. За торпедни атаки по 300 долара. За това, че се е оказал под артилерийски обстрел... За погасяване на пожари... За пробойни...

„Май че аз ставам богат“ — каза си Брънгуин.

Доларите са винаги хубаво нещо, особено ако живееш в страна като САЩ. И Брънгуин добре знаеше цената им. Но главното е, че той помогна на русите, на тия добри момчета в безпощадната им борба с онези мерзавци. И съвестта на Брънгуин беше чиста. В този рейс той не само даде от себе си, но и много получи от другите. Докосна се и до величието, и до низостта на човешката душа. Човек никога не бива да се отказва да получи впечатленията, които могат да обогатят душата му! Брънгуин помни как раменните опори на ерликоните раздрусваха тялото му — тогава, в оня паметен ден. Няма да забрави как се пръснаха фрицовете от оръдието и как дълго се въртя във въздуха мръсната ръка на убиеца... Какво пък, работата е свършена и той ще има какво да разказва на внуците си на стари години!

— А къде тук може да се пийне? — попита той в Мурманск.

Уви, нямаше къде да се пийне. Но му посочиха една неугледна къщичка, подобна на барака, в горния етаж на която се намираше малко ресторантче за чуждестранни моряци. Като стъпваше с ботите си по локвите и оглеждаше развалините на града, Брънгуин закричи нататък. Сега той беше самотен, липсваше му Суарт: те двамата се разбираха на тема пийване...

В ресторантчето са наредени няколко маси с покривки, по тях има вазички с ярки изкуствени цветя. Той измъкна цветчето, завъртя в пръстите си тясната вазичка и разбра, че по-добра чаша за пиене на руска водка не може да се измисли...

— Барман! — извика той. — Давай, давай!

Дълго трака с вазата по масата. Ожулената радиола изхърка нещо, хвърли просвирената плоча и постави на диска нова. Брънгуин неволно се засмя. Тази песен му напомни Хвалфиорд в Исландия, откъдето бе започнало всичко.

*Матрос сте вече, драги мистър Джон,
простете се с предишния фасон,
Ще чистите галюни и машини
и все самичък — няма тук слугини...*

До него се приближи някакво много дебело момиче с начервени устни. Изрязаното от хартия боне украсяваше косата ѝ, събрана на висок кок. С нисък гърден глас, който идеше някъде из топлите женски дълбини, тя попита Брънгуин равнодушно:

— What do you want, mister?^[1]

Брънгуин изгледа дебелия ѝ крак и измъкна от джобовете си всичко, каквото имаше — долари, фунтове, смачкани исландски ере, руски петачки.

На въпроса на келнерката той отговори кратко:

— Уодка!

Жената поизглади смачканите пари и избра от тях съветските.

Размаха една банкнота пред носа на Брънгуин.

— That be enough^[2] — каза тя.

Той я плесна с длан по широкия задник, за да я накара да развие скорост за водката.

— Давай, давай! — поощри я той...

Брънгуин пиеше руската водка и гледаше през тюлените перденца към града, който не съществуваше и към който те всички от кервана тъй силно се стремяха. Виждаше руините, пепелния прах, разхвърляните овъглени греди. Сред развалините от строшени тухли се виждаха нагърчени от огъня детски железни креватчета.

А зад всичко това израстваха и други неща. Пред очите му се мяркаха масленозелените вълни на Атлантика, свиреха в ушите му водните струи. И не подът на руското ресторантче се намираше сякаш под краката на матроса, а пропадащата към дяволския ад корабна палуба. Отново пикират отгоре..., отново се целят с торпедо под мидела. Трябва да се промъкнат, да минат, да стигнат!

Той изпи всичките си пари, а през нощта крайцерът „Тускалуза“ го приюти в светналите си отсеци, изпълнени с шумната глъчка на матроските гласове и стоплени от парата на отоплението.

Остави колата си на паркинга пред пристанището и се запъти към кантората.

Каза, че иска пак да тръгне за Русия.

— Със следващия керван! Русите сега са още по-затруднени, отколкото миналия път, когато тръгнах за първия си рейс... Пари не мога да им дам. Оръдие не мога да построя за тях. Така че ще им помогна с онова, което мога да правя!

И клеркът, като му изписваше аванса за бъдещия рейс, каза, както и тогава, при първата им среща:

— Само ненормален човек може да тръгне сега за Русия...

— Нашата Америка сега изцяло разчита на ненормални като мене — отговори му Брънгуин сериозно. — Вие всички сте прекалено нормални и дори президента Рузвелт смятате за ненормален... По-добре недей да приказваш много, приятелю, че ще те издухам през прозорчето!

Седна зад волана и се понесе по улиците на града. Бързо излезе на централното платно на автострадата, създадена тъкмо за такива запалени глави като неговата. Америка, неговата любима Америка,

сега се беше понесла срещу него, източена от скоростта в тясна лента, сякаш съшита от ярки цветни парцали. Край него се мяркаха и отлитаха назад ферми, котеджи, рекламни табла, постове и акведукти. Нужно му беше да се освободи от напрежението, в което бе живял доскоро!

Той кара колата си до изнемогване с пределна скорост после се измори.

Намали скоростта и премина в крайното дясно платно...

Тук му стана ясно, че сърцето се разнежва само при бавно движение. Изведнъж почувствува желание да види майка си. Та той си спомняше толкова рядко за нея! Но душата му подсказваше, че тя никога не го забравя... Тази мисъл му се хареса и Брънгуин подкара колата си — през целия континент! — към родния дом на своето детство.

„Къде ли е той, моят дом? — размишляваше той печално наум. — А какво ще кажа на майка си? Нищо, тя сама ще намери първа нужните думи...“ Ще ѝ признае, че веднъж в океана, когато му бе станало много кисело, се бе закълел, че ще се върне... „Как си, синко?“ — „Добре съм, майко, работите ми вървят... Имаш ли нужда от пари, майко? Донесъл съм ти малко..., вземи!“ И тогава майка му ще заплаче. И... може би той също ще заплаче.

Някакво красиво момиче вдигна ръка на кръстопътя:

— Хелоу, момче! Ще ме откараш ли?

По пътя тя го запрегръща и зацелува и така той не можа да стигне до майка си. Пиян, той блъсна и счупи колата си, пропиля с хубавицата всичките си пари (сега те му се струваха лесни пари). А есента отново се понесе на път по люлеещите се несигурни води...

Брънгуин гледаше с тъга как чезне зад мрежата на дъжда брегът на богатата му и шумна родина.

„Прости ми, майко... Дявол знае как стана така, че пак не можахме да се видим с тебе.“

Океанът в късна есен е неистово бурен. Той е страшен!

Брънгуин загина заедно с мнозина други с кервана PQ-18. Той беше един честен американец, който не можеше да стои със скръстени ръце, докато другите се биеха с фашизма. Не веднъж съм срещал хора като моя Брънгуин. Помня белозъбите им усмивки, силните им

трудови длани, отворените цветни якета, желанието им да разберат трудната ни руска реч.

... Ако се вярва на английските източници, керванът PQ-18 е бил изпратен в Русия „само за показ — за да се укроти гневът на маршал Сталин“.

[1] Какво обичате, мистър? ↑

[2] Това е достатъчно. ↑

И ПРЕМИНАХА С БОЙ

ХРОНИКА НА ТАСС (СЕПТЕМВРИ 1942 Г.):

7 — За проявена доблест и мъжество при доставянето на въоръжение от Англия и САЩ с Указ на Президиума на Върховния съвет на СССР са наградени с ордени на СССР 12 офицери и матроси от Кралския военен и търговски флот на Великобритания.

9 — Личният представител на президента на САЩ Рузвелт — Хариман — произнесе в Ню Йорк реч, в която разказа за своето пътуване в СССР. „Русите не искат — каза Хариман — да се свали от тях цялото бреме на войната, а искат да се свали само такава част от бремето, при което конфликтът да бъде равномерно разпределен между съюзниците...“

През целия август контраадмирал Фишер — съзнателно или просто тъй — информираше Головкин за движението на кервана до остров Малта. Разбира се, този остров е твърде далеч от Баренцово море, но Арсений Григориевич слушаше търпеливо. Загубите на англичаните в този конвой, съставен от самолетноносачи, линейни кораби и крайцери, бяха толкова големи, че човек можеше да се ужаси... Изслушал информацията за бедственото положение в Малта, вицеадмирал Головкин не забравяше да напомни на Фишер:

— Какво става с предстоящия керван PQ-18?...

Откъм Арктика в началото на зимата към океана започна да настъпва, като се чупеше с грохот, мощна ледена бариера. Нощем корабите, които минаваха през този район, виждаха как небето се разтваря в бисерна светлина над паковите ледове. Работата на радиостанциите се прекъсваше от пукота, предизвикан от полярните сияния.

През първите дни на септември британското представителство в град Полярний информира командването на Северния флот, че керванът PQ-18 под вимпела на адмирал Бърнет е напуснал Лох-Ю и сега около него се събира ескортът. В прикритието няма линейни сили; в състава на конвоя е самолетоносачът „Авенджър“; в охраната е дадено предимство на миноносци и корвети. Англичаните смятаха, че германците вече всичко знаят и че трябва да се очаква излизането на „Тирпиц“ в океана.

Но „Тирпиц“ беше вече на консервация. Той не излезе! Край бреговете на Норвегия сега с голяма скорост се движеха германските крайцери „Хипер“ и „Кьолн“; от Нарвик бързаше „джобният“ линкор „Адмирал Шеер“. Британската субмарина „Тайгрес“, напуснала неотдавна Полярний, се натъкна на тази ескадра толкова неочаквано, че преминалите над нея кораби едва не отнесоха перископа ѝ. „Тайгрес“ изстреля торпедата си безрезултатно.

На 8 септември британската мисия докладва, че керванът PQ-18 се презарежда с гориво в заливите на Шпицберген. После започна всичко... Контраадмирал Фишер каза на Головки:

— Пуснаха ни първата кръв. Не авиацията — подводниците. Сега трябва да се очаква, че ще довтасат и самолети.

— Ще се опитаме да предотвратим тези удари от въздуха — каза Головки. — Нашият флот ще нанесе превантивни бомбени удари по противниковата авиация на летището. Макар че..., вие знаете, контраадмирале: тези бомбардировки на германските летища в Норвегия ни струват скъпо по политически съображения. След всяко такова нападение германските бомбардировачи излитат и започват да хвърлят бомбите си върху ярко осветените градове на Швеция, като приписват всички жертви на тази неутрална страна на действията на нашата авиация...

На 13 септември дойде известието за първите загуби. По сведения на британската мисия германците бяха потопили 10 кораба. На 15 септември над кервана продължи въздушният бой. Германците загубиха 7 торпедоносеца, а англичаните 3 самолета, но корабите от ескорта успяха да спасят своите пилоти. Британското правителство внесе поправка: като че ли не 10, а само 2 транспорта са потопени от противника.

— Единият е ваш... транспортният кораб „Сталинград“!

В радиорубката на Северния флот цари напрегната тишина: берлинският радиоговорител крещи пред цял свят за потопяването на 19 кораба от Баренцово море... Изумителна бъркотия! Никой не може да разбере колко кораба всъщност са загинали.

— Този конвой, PQ-18 — казва Головкин, — няма да им дадем: флотът ще се бие за него..., за всеки транспортен кораб!

Британската мисия отново нанася поправка: германците са потопили не два и не 10 кораба, както е било посочено по-рано, а цели 13. Ако тази цифра е окончателна, загубите на кервана са внушителни още преди да е наближил съветската зона. Нека се надяваме, че може би пак нещо не е в ред с британската информация... Междувременно мислите на северноморци сега се приковани от великата битка, която е започнала край стените на Сталинград. Беше решено да се изписват от флота на брега не повече от 7 човека от всеки кораб. На брега матросите бързо биваха преобличани с гимнастюрки и отрядите морска пехота от Северния флот заминаваха за Сталинград... Начело на един от тези отряди замина и не се завърна вече и моят баща Сава Михайлович Пикул — комисарят от беломорската флотилия. Не го видях при заминаването. Още тогава се бях залюлял по палубите...

С мъка на сърцето след последните бюлетини на Информбюро излизаха на море нашите кораби, за да посрещнат PQ-18. Първи тръгнаха ескадрените миноносци „Сокрушительный“ и „Гремящий“. Тогава пеехме:

*Ний търсим в простора далечен
да зърнем отнейде прагът.
На пещите „Пълен!“ — и вече
потоци огньове фучат.
Избухвайте, мощни торпеда,
летете, снаряд след снаряд;
изригвайте, мини! Борба до победа!
„Гремящий“ не знае назад!*

След тях изчезнаха в мъглите и бурите други новики, за които нямаше песен: „Куйбишев“, „Урицкий“, „Карл Либкнехт“. Стари корпуси, стари машини. Но като се понапънеха, даваха хубави възли.

Дръзко влизат в бой, като водят огън от откритите си платформи. Видеха ли врага, новиките сякаш отново си възвръщаха харамийската си балтийска младост. И отново се превръщаха в някогашните млади побойници... Миноносците се плъзгат сега по водата — като затаено видение от славното минало на руския флот!

Откъм океана налитат стръмни големи вълни... Те упорито блъскат есминците.

Наклонените димови тръби изхвърлят зад кърмата кълба разпокъсан дим.

Сталинград е в огън. Океанът е в огън.

RQ-18 трябва да мине!

Това се случи край Канин нос, където на кръстовището между три морски пътя започна безпощадната битка за корабите на кервана. Щабът на флота постоянно губеше връзката със своите есминци. Причината за това беше дъждът от снарядни парчета, които късаха корабните антени.

Битката при Канин нос показва предела на напрежението, което противникът може да издържи; тя посочи и всемогъщата безпределност на нашите възможности. Никога дотогава ние не бяхме изпитвали такъв натиск на врага от въздуха като в тази битка при Канин нос.

Противникът изпращаше торпедоносната си авиация на няколко ешелона — вълна след вълна. Корабните радиолокатори не действаха, ако целта се движеше на бръснещ полет. И големите четиримоторни машини наистина летяха на бръснещ полет, готови за ниско бомбометане; ескортът откриваше противника само визуално, когато до него оставаше съвсем малко разстояние. Рискът беше невероятен!

В момента на атаката механизмите за хвърляне на торпедата при много самолети отказваха и хитлеристките пилоти, като не можеха да овладеят управлението, се разбиваха заедно със самолетите си в надстройките на корабите, като трошаха мачти, тръби и мостици. Разкривени, пламнали в зелени бензинови пламъци, самолетите се прехвърляха по инерция през корабите и едва тогава торпедата им експлодираха, но вече заедно с пилотите, като избиваха в нажежения облак от газ десетки хора по палубите на ескорта...

Първата вълна самолети е отминала. Следва втора. Цял рояк... Отляво са двацет, отдясно — трийсет. Приближават се откъм кърмата.

От късата палуба на „Авенджър“ излитат като мечове остромуцунестите суордфиши. Огънят на собствения им кораб ги прогонва настрани.

Ерликоните се давят в ситен лай. Автоматите се въртят на барбетите си, целите сред еквивия звън на изстреляните гилзи. Но онова, което най-силно порази в боя англичаните, беше главният калибър на русите... Съветските есминци в битката при Канин нос, нарушавайки всички традиции, използваха срещу самолетите своя главен калибър. 130-мм гранати правеха просто чудеса!

Ето ниско над повърхността се е задал ревящ строй торпедоносци.

Те се приближават все по-близо, по-близо и по-близо. Командите, стрелящи с ерликоните, не са в състояние да спрат тази смърт, която неумолимо лети срещу корабите. Трябва човек да познава и хората, които сега са стиснали в ръцете си щурвалите на своите самолети, готови да натиснат червения бутон „Залп“. Те, тези асове на Гъоринг, не обичаха да отстъпват. Само им покажи целта и те се насочват към нея и нищо вече не ги отклонява настрани. По — близо, по-близо и по-близо... е твоята смърт!

Тогава бие главният калибър на есминците. Дистанционните гранати сякаш взривяват отвътре целия строг и ненарушим строй на противника. Като се плъосва с корем във вълните ту един, ту друг, торпедоносецът се заравя с наклонено крило в океана и строят им оредява. Но останалите продължават. С ерликоните вече не може да се работи. Бардетите са целите засипани с изстреляни гилзи. Подносачите негри ги изритват с крака зад борда, за да разчистят пространство за завъртане на автоматите, след което отново се разнася: пом-пом, пом-пом, пом-пом... А нашите есминци минават, осветени от залповете на своя безпощаден главен калибър. Обгорялата боя по телата на оръдията става на мехури. Долу вят елеваторите, подаващи от погребите нови снаряди. Едри богатири с ватенки ги хвърлят върху снарядните корита, дотиквачите оттам ги втикват в затворната част. Чува се къс сигнал на сирената, синята лампа светва и... залп! Отново вие елеваторът, тежко чукване на коритото, блъсване на затвора, синьо светване, жълт пламък от залпа и... грохот!

Германските самолети хвърлят торпедата си, където им падне, и изчезват...

Те изчезват към своите бази, като реват с претоварените си мотори, оставяйки след себе си шлейфове дим; телата им са обхванати от огън. А над корабите на притихналия керван, спускайки се бавно, се олюляват много и много парашути. Краката на свалените асове, още преди да се докоснат до водата, са страхливо присвити в предчувствие на ледения студ.

Американците изгубиха сега своя транспортен кораб „Кентъки“. Те са вдигнали ерликоните със зурлите нагоре и с едри патрони — всеки колкото банан! — правят хитлеристите на парчета. Като обезобразени парчета месо асовете се плъсват отвратително във водата, а парашутите им тутакси покриват тази отблъскваща картина.

Но това беше само началото. Брегът не оставяше PQ-18 сам в продължение на много часове. И отново нашите есминци вкараха в работа своя главен калибър, възпирайки силата и скоростта на торпедоносците. PQ-18 се отбраняваше едновременно на два фронта: авиацията връхлиташе отгоре, а подводниците го нападаха отдолу. Но керванът мина!

Вече в Бяло море корабите се озоваха сред силна буря. Три транспорта заседнаха на плитчини, но останалите успяха да ги извлекат отново на вода в момента на приливния максимум. Гьоринг загуби в тази битка най-добрите си летци. Това го вбеси. Той изпрати самолети далеч към Архангелск, където корабите бяха вече застанали на рейдовете и се разтоварваха. Но и там, над земята на древните „поморци“, врагът получи жесток отпор... До Съветския съюз стигнаха 27 транспортни кораба!

Загубите:

12 транспорта, когато PQ-18 беше охраняван от съюзни сили.

1 транспорт, когато охраната беше поета от нашите кораби.

При това транспортът „Кентъки“, взривен край Канин нос, не потъна. Тогава го разстреля един съюзен миноносец. В суматохата на боя нашите екипажи нямаха време да се занимават с „Кентъки“, но в по-спокойна обстановка североморци сигурно щяха да довлекат до Архангелск и този нещастен кораб.

В най-големия разгар на сраженията край Сталинград доставките по закона „заем-наем“ отново бяха прекратени. Кервани вече не се

движеха, макар че над океана беше паднала тежка полярна нощ — непробудна и непрогледна. Англичаните провеждаха операцията „Frickle“, което в превод на руски означава „На капки“. Именно така, капка по капка, идваха доставките по „заем-наем“ в нашата страна през тази страшна зима.

Единичните транспорти в операцията „Frickle“ се движеха по принципа на совалката — залагаше се на добрите механизми и на добре действащите екипажи. Те се движеха към СССР, като се плъзгаха почти по ръба на паковите ледове. По пътя, през който минаваха — в адската тъмнина, — бяха разположени само няколко траулера, които трябваше да вдигнат от водата оцелелите, ако совалката бъде потопена от противника. От 37 пуснати в операцията кораба загинаха 9, останалите един по един стигнаха.

Към края на 1942 г. германците проведоха в океана операцията „Хофнунг“, главна роля в която играеше тежкият крайцер „Хипер“. Рано една сутрин той разби нашия преследвач на подводници МО–78, а след това срещна транспорта „Донбас“, който участвуваше в капковата операция. Този кораб, който бе оцелял дори при разгрома на PQ–17, сега беше унищожен от „Хипер“... Впрочем, неговия екипаж както и екипажа на преследвача, крайцерът взе на борда си в плен.^[1]

1942 г. изтича. Тя завършва много добре за нас, за цялата наша страна. Сталинград реши съдбата на Втората световна война и именно оттогава започна оня железен, необратим процес, който ни изведе до победата.

Повече кевани PQ нямаше — англичаните започнаха да ги изпращат в СССР под други инициали, сякаш искаха да заличат дори спомена за някогашния си позор.

[1] Капитан на „Донбас“ тогава беше вече не М. И. Павлов, а В. Е. Цилке. Читатели ми писаха: „След гибелта на кораба си той прекара много тежко пленничество. Германците го държаха в плен в Норвегия, после го прехвърлиха в Гдиня, където нашите войски го освободиха.“ Дори в условията на концлагера той успява да запази своя орден „В. И. Ленин“. Сега В. Е. Цилке работи като капитан наставник в Черноморското параходство. ↑

ВЪЛЧОТО ЛЕГОВИЩЕ

На 31 декември 1942 г. светът стоеше на върха на едно преломно време: настъпваше новата година — годината на победите на нашето оръжие...

Хитлер посрещаше тази година в своята „Волфшанце“ („Вълчо леговище“) в Източна Прусия. Наближаваше дванадесетият час и свитата на фюрера беше напълнила чашите си с шампанско. За Хитлер беше налят сок от вишни... С напрегнат израз на лицето и като влачеше единия си крак, фюрерът обиколи коледната елха, окичена с украшения и фенерчета.

Радиостанциите на „Волфшанце“ продължаваха да работят и сега тук се стичаха едновременно два потока информация. Единият поток — най-мощният! — идеше от Сталинград, където вече беше решена съдбата на 300-хилядната армия на Паулус; вторият — на кратки импулси — пулсираше от скалите на Нордкап. Сталинградският котел мрачно вещаеше за своето поражение — оттам се чуваха вопли и скърцане. А откъм морето долитаха къси радиоточки — пик, пик, пик! В тях се четяха тревога, объркване, поражение.

Работата е там, че гросадмирал Редер, преди да си отиде, бе решил силно да затръшне вратата. В последния ден на 1942 г. далеч сред полярния океан (на 150 мили от Нордкап) той хвърли своите надводни сили в отчаяна атака против съюзния керван TW-51B, който вече се приближаваше към Мурманск.

Точно в полунощ Хитлер се изправи с чаша в разтрепераната ръка и... пик, пик, пик! — почукваха импулсите от морето: два германски есминеца в този момент отиваха на дъното. След това англичаните забиха два снаряда (коледни) в котелните отсеци на „Хипер“. Фюрерът тутакси се намеси в сражението при Нордкап:

— Нека излизат от боя, щом ги бият...

При излизане от боя германският есминец „Фр. Еколд“ взе в тъмнината английския крайцер за своя „Хипер“ и британците, без да губят много време, тутакси го разстреляха с цялата му команда... А от

Сталинград — вой! Всичко това, взето заедно, се сплете в стегнат възел и Хитлер посрещна Нова година с поредната си истерия:

— Редер е негодник; този флот, който ми е създал, е жалко подобие на флот. Моите кораби са абсолютно безпомощни. Със своите позорни действия флотът на Германия е способен да предизвика само революция в страната... Да, да! Аз знам — революция!

Охраната се спусна към радиоприемниците, за да чуе Би-Би-Си, която в нощната си програма, довършвайки Хитлер, потвърди новината за разгромяването на германските кораби. Така че на Редер не му оставаше нищо друго, освен да се махне, което той и направи на 6 януари 1943 г.

Между другото, Редер беше един от онези умни хитлеристи, които си даваха сметка, че всичките им усилия на море и на суша са напразни — СССР не може да бъде победен!

Известният фалшификатор на морската история Фридрих Руге, засягайки оставката на Редер, изведнъж пуска сълза на умиление. Според него, Редер „като дълбоко вярващ човек не допускаше мръсни методи нито във флота, нито във воденето на морската война. Той се противопоставяше рязко на всички опити на висшето партийно ръководство да се намесва във вътрешните работи на флота и особено в областта на религията...“.

Въображението на Руге рисува някакъв чист молитвено настроен човек, който е загрижен само да се премахне калта от хитлеристкия флот. Но този добричък дядо отлично знаеше за заповедта на Дьониц (още от 1940 г.), която нареждаше на подводничарите да унищожават хората от потопените кораби, дори ако сред вълните са се оказали деца и жени. Съветските хора бяха изпитали тази заповед върху себе си. Колко трагедии се разиграха, когато загиваха беззащитните болнични кораби в печално известния „Галински преход“, колко граждански съдове и риболовни траулери бяха потопени, половината от екипажа на които бяха тогава руски жени...

Ние знаем това. Ние го помним. Ние нищо не сме простили!

Може би Руге е прав, когато казва, че Редер е защищавал от нацистите свещениците от флотските кораби. Но варварските заповеди са налице. Те са пришити към документите на Нюрбергския процес. И ако гросадмиралът само се е молил в своята каюта, международният трибунал нямаше да осъди Редер (заедно с Дьониц) през 1946 г. като

военен престъпник именно за нечовешки методи за водене на морската война!

И Хитлер не премахна Редер от флота поради това, че Редер е вярвал в бога. Хитлер не постави Дьониц да командува целия флот поради това, че Дьониц не вярваше в бога. След Сталинград Хитлер нямаше друг избор, освен да извади напред мрачната фигура на главния разбойник сред плаващите под флага с пречупен кръст адмирал Дьониц! Нека излезе, за да потопява всичко живо... В ония дни Хитлер се срещна отново в Берлин с японския посланик, на когото каза ясно:

— Ние ще убиваме колкото може повече членове от екипажите на потопените от нас търговски съдове... Ние трябва — доказваше Хитлер — да разстрелваме всички спасителни лодки!

Дьониц можеше спокойно да се подпише под тези думи. Доктрината на подводната война бе победила неиздържалата изпитанието доктрина на крайцерската война. Хитлер така и не можа да разбере широкото значение на надводните кораби — той разбираше само ограничената същност на подводната „неограничена“ война, когато всеки торпеден удар носеше на фашизма моментално осезаема полза.

„Всеки ден нова подводница!“ — беше мечтата на Дьониц.

Като в тежки родилни мъки, в ужас и спазми се разтваряха вратите на корабостроителните площадки и сред пръски от масло и грес се спускаха на вода все нови и нови уботове. Ето как варираше амплитудата на месечните графици през тази нечувана надпревара, която преследваше целта да постигне „всеки ден нова подводница“: 20... 18... 19... 23... 20... 23... 18... 20... 17 23... 17... 26... (през декември). Или всичко за една година — 244 подводници. През следващата 1943 г. Германия ражда вече 270 подводници, през 1944 — 387, през 1945 — 132... Дьониц бе постигнал целта си. Германското корабостроене се беше превключило напълно само за строителство на подводници, които бяха усъвършенствувани, покрити с каучукови обвивки, за да се затрудни търсенето им; те имаха вече локатори и шнорхели, които им позволяваха да се движат с дизели и в подводно положение. Най-после във флотските лаборатории беше създадено торпедото тип „Цаункьониг“. Това беше акустично торпедо с електрическо задвижване, което не оставяше следа на повърхността.

То се насочваше към шума от винтовете или към шума от корабните механизми и корабът почти не можеше да се спаси от него... В края на войната Северният флот понесе загуби именно от това торпедо!

Дьониц изпълняваше едновременно две длъжности — главнокомандуващ целия германски флот и командуващ подводния флот. И е двойно отговорен за всички престъпления. От Лориан той се прехвърли в Берлин — под крилцето на фюрера. Руге пише, че Дьониц умеел „отлично да се отнася с Хитлер и най-важните му сътрудници, благодарение на което постигнал извънредно много за свидните си подводници, наистина в периода, когато подводницата беше станала единствената надежда за връщането към настъпателната война“.

Хитлер беше много по-близо до истината, когато пак през януари, назначавайки Дьониц на най-високата длъжност във флота, му заяви:

— Ние трябва, да разберем ясно, че тази подводна война ще бъде безполезна, ако не можем да победим Русия на Изток...

Преситените от риск „вълци“ на „глутниците“ на Дьониц бяха преситени и от всичко останало. Те гъсто мажеха хляба си с мед и масло, като не искаха нищо да знаят за глада и мъките на останалите хора. Когато Хитлер се беше забил в бункера на имперската си канцелария, те още вярваха в него като в бог. Всичко вече се рушеше: той беше обявил Гьоринг за предател на нацията, Химлер беше лишил, от всички чинове и звания, не вярваше дори на есесовците. И властта си беше предоставил пак на Дьониц!

Краят приближаваше... На страшно голяма височина към Берлин летяха самолети, в които се намираха въоръжени до зъби подводничари. Именно те в последния момент от краха на фашизма трябваше да станат лична охрана на Хитлер! И когато фюрерът беше запален като залят с газ за горене плъх, дори тогава, „вълците“ продължаваха да воюват за идеите, които им беше внушил татко Дьониц.

Съветският флаг вече се вееше над Райхстага, а те тръгваха от пирсовете към позициите си. До последния срок на своята автономност (цял месец или два) те бродеха като вълци из световните морски комуникации и изстрелваха запасите си от торпеда срещу ярко осветените кораби, в които хората ликуваха, празнувайки победата.

Те трескаво дояждаха шоколада и портокалите си, бързо допиваха бутилките с превъзходен мартел. И свършиха разбойничеството си едва когато апаратите им нямаше какво вече да изстрелват... Това беше яростта на обречените!

КОРАБИТЕ НА МОЯТА МЛАДОСТ

Там, където вдигат пара топлите потоци на Гълфстрийм, там, където вятърът люлее водата и я издига до мостиците, там с блестящите си бордове преминаха корабите на моята младост.

Младостта, прекарана на есминците, не е напразно изгубено време.

От тези тесни и топли палуби, опръскани с мазут, аз се научих да се оглеждам по-сериозно около себе си...

Сега съм на петдесет и вече не сънувам кораби.

Къде са сега онези лекокрили кораби с широка димова тръба, в която се чуваха да реват като буря котелните отсеци? Къде са тия неудържими морски конници, които и в най-лошото, най-невъзможното време можеха да изскочат от мрака на полярната нощ, да нанесат своя поразяващ удар и да изчезнат отново в мрака, свирейки с обтежките на антените и на такелажа си?...

Не сънувам вече дните на моята младост.

Уви, не ги сънувам.

Но достатъчно е да затворя очи, за да ги видя отново като наяве.

Ей го, понесъл се е гордо и стройно дивизион едно: „Гремящий“, „Громкий“ и „Грозный“.

В строй фронт, поривист и енергичен, следва дивизион две: „Разумный“ и „Разярьоний“ начело с лидера „Баку“.

Новиките порят вълните като с лемежите на плугове, но не сочен чернозем, а леденостудена вода се преобръща и безсилно отстъпва път на ветераните.

След тях — „Доблестный“, „Дерзкий“ и „Достойный“.

Накрая завършват строя „Жаркий“, „Жосткий“ и „Живучий“.

Под яркото сияние на деня минават корабите на моята младост.

И като малко момче аз отново искам да викам от радост и възторг:

— Те са..., те са!

Обичам тези кораби. И обичта ми към тях е неунищожима като обичта към всичко, което човек обича истински — от чисто сърце.

НЕОБХОДИМ ПОСЛЕСЛОВ РАЗГОВОР С ЧИТАТЕЛЯ

Никой от нас няма основание да се съмнява в храбростта, издръжливостта и смелостта на моряците от английските кораби... Имахме достатъчно време, случаи и факти, за да оценим по достойнство сериозното отношение на английските моряци към техните задължения и към съюзническия им дълг в борбата срещу общия враг. Личните качества на британските моряци и политиката на английското правителство за различни неща.

Адмирал А. Г.
Головко, „Вместе с
флотом“

Керванът PQ–17 блуждае още в океана сред причудливите айсберги; по черната повърхност на водата бавно дрейфуват мъртвите кораби.

Сякаш PQ–17 продължава своя път!

Но той пътува не към крайното си пристанище — той навлиза в историята, в политиката, в литературата.

Загадъчна е съдбата на този керван. Загадъчна и твърде продължителна. Като че ли ние още не сме се изморили да чакаме пристигането му.

Потопените от състава на PQ–17 изплаваха на повърхността на морето веднага след войната; сенките на призрачните кораби се разлюляха на хоризонта, без да предават сигнали по етера, без да потракват с машините си. Но мъртвците още стояха на своята вахта и нечия ръка отбелязваше времето с корабните камбани.

„Хора! Защо загинахме ние?“

... Престъплението беше безшумно и нямаше съдебен процес.

След паметните пререкания между Идън и Майски, между Паунд и Харламов Палатата на общините настоя да се каже истината за кервана PQ–17, но истината вече беше станала тайна. Дъдли Паунд заяви тогава, че по негови данни през нощта на 3 срещу 4 юли „Тирпиц“ незабелязано преминал през завесата от подводници край Нордкап, поради което той, първият морски лорд, заповядал на кервана да се разпръсне, за да избегне масирания удар на линкора и неговата ескадра. Но това беше най-груба лъжа.

Кабинетът на министъра дебатира този въпрос при закрити врата.

PQ–17 изведнъж се оказа под негласна забрана. В тази обстановка на секретност, която периодът на войната оправдаваше, се оказа възможно да се запази тайната причина за загиването на корабите. Наистина обикновените англичани смътно се досещаха, че един от конвоите през Арктика е сполетян от страшна беда, но каква именно беше тя, кой можеше да научи. А в писмата на моряците, които те изпращаха от германските концлагери в родината си, военната цензура заличаваше безпощадно редовете, в които хората обвиняваха своето командване, че ги е изпратило на заколение и че ги е подложило съзнателно под секирата на палача...

Над тази най-голяма драма, разиграла се далеч в океана, беше спусната желязната завеса на гробното мълчание.

Тогава заговори Москва.

През 1946 г. в Съветския съюз за пръв път беше споменато, че историята с PQ–17 не е грешка, каквато при воденето на една сложна война е дори неизбежна — не, това е съзнателен ход на политиката на нашите съюзници. Съветските специалисти, след като анализираха „последниците“ от гибелта на PQ–17, дойдоха до извода, че унищожаването на кервана от противника безспорно влоши обстановката на нашия фронт и в това няма нищо чудно, защото трюмовете на загиналите кораби бяха пълни с въоръжение за една армия от 50 хиляди души.

От сферата на чисто военните недоразумения PQ–17 преминаваше в друга категория — в областта на политическия авантюризм!

Английските управляващи кръгове обвиниха СССР в нелоялност към англичаните. Беше направено запитване до Адмиралтейството в Парламента. Отговорът на това запитване само замъгли истинското положение на нещата. За свое оправдание Чърчил заяви, че той научил за заповедта на Паунд да разформира кервана PQ-17 едва след войната. Споменавайки за този факт в биографията на премиера, историкът на английския флот С. Роскил не пише, че Чърчил беше решил да послъже. Той отбелязва само „пропуск в паметта му“!^[1] Но английските адмирали съвсем не могат да бъдат упрекнати, че не знаят морската тактика. Англичаните умеят да планират своите операции, което неведнъж е било доказвано от действията на британския флот. Заповедта за разпръсването на кервана е най-неразумното решение и неслучайно Редер го нарече „непостижимо“.

Контраадмирал И. А. Колишкин писа след войната, че „безполезно е да се гадае на тази тема, без да се знаят истинските тайни пружини, които движат британската щабна мисъл. Върху това биха могли да хвърлят светлина единствено действията на англичаните, ако се беше стигнала до бойно стълкновение на фашистката ескадра с беззащитния керван“^[2]. Може би наистина е така, а може би истината би ни се открила в цялата си голота, ако Н. А. Лунин беше избягал от „Тирпиц“ и бе открил пред него път към оперативен простор в океана.

Но всичко това са предположения и догадки!

И все пак, читателю, защо съюзниците не уведомиха командването на Северния флот за своето съдбоносно решение, а действуваха тихомълком. Какви бяха онези „висши стратегически съображения“, принудили англичаните да изоставят на произвола на съдбата не само корабите и товарите? Нали трябваше заедно с тях да загинат стотици матроси, които бяха далеч от всяка политика?

Нека забравим за корабите. Да пренебрегнем ценните товари. Но защо тъй безгрижно бяха хвърлени на вятъра толкова човешки живота.

През цялата война Уайтхол се оплакваше, че конвоите за Баренцово море му висят като камък на шията, че флотът на Англия се затруднява от това допълнително натоварване, но... така ли е наистина?

Не, не е така.

Руско-арктическите конвои PQ (а по-късно JW и RA) бяха приковали към нашия Север главните ударни сили на германския флот и ако разсъждаваме обективно, това беше само изгодно за съюзниците, защото разположението на морските сили на противника развързваше ръцете на съюзниците за по-активни действия в Атлантика, в Средиземноморието и в борбата им с японския флот на Тихия океан. А че Германия беше концентрирала около руските комуникации главните си сили, в това нямаше никакво съмнение...

Първопричината за трагедията на PQ-17 се корени още в майските дни на 1941 г., когато британският флот потопи в Атлантика „Бисмарк“. Страхът пред Хитлеровия суперлинкор не беше заглушен с победата над „Бисмарк“. Сега той се бе възродил за англичаните отново пред неговия събрат „Тирпиц“. Освен това Уайтхол бе позволил на противника да измъкне тежките си кораби от Брест, които тутакси бяха прехвърлени към границите на СССР. Комуникациите, минаващи през полярните морета на Русия, скоро се превърнаха в най-главната артерия на цялата световна война и, естествено, възникна проблемът, как да се неутрализира „Тирпиц“. В морската война съществува старият принцип „fleet in being“, който означава, че самото съществуване на противников флот вече респектира. Именно този принцип използваха германците с поддържането на „Тирпиц“, „Шанхорст“, „Хипер“, „Лютцов“ и други.

Но как да бъде подмамен флагманът на Германия да излезе от фиордите? Как да бъде завлечен „Тирпиц“ далеч в океана, за да може, увлечен от преследването и яростта на боя, да се откъсне по-далеч от базите си и тогава да се нахвърлят върху него с всичката си мощ линейните сили на сър Джон Товей.

И най-после как да се направи така, че Хитлер да преодолее своя страх от океанските простори и да пусне „Тирпиц“ да попалува далеч от германските брегове по арктическите комуникации?...

Злото куче не се измъква от колибата му с милване.

На кучето се хвърля парче тлъсто месо: „Плюскай!“

Тогава, като дрънка с ръждивия си синджир, то с ръмжене се измъква от колибата.

Именно така постъпи и английското командване — под носа на „Тирпиц“ беше хвърлен нещастният керван PQ-17...

То се знае, че ако бяха ликвидирали „Тирпиц“, англичаните вече до края на войната щяха да си осигурят пълно превъзходство на море.

Глупаво би било да се отрича заплахата, която представляваше „Тирпиц“.

И ние не я отричахме. Да! — тя съществуваше.

Северният флот изпитваше постоянно тази най-непосредствена заплаха близо до своите бази и пристанища, защото бронираният юмрук на вражеските линкори почти през цялата война се подаваше иззад скалата на Нордкап, вдигнат до самия Мурманск!

Но ние, читателю, все пак ще се окажем в опасно заблуждение, ако решим, че единствено страхът пред „Тирпиц“ и желанието да се освободи от него бяха накарали Дъдли Паунд да отстрани от конвоя прикриващите сили и да разпусне самия керван на божията воля... Работата дори не е в „Тирпиц“ а в определена политика!

По-точно — в антисъветизма на Чърчил.

Нападението на Германия срещу СССР в 1941 г. беше наречено в САЩ — „почти небесно провидение“, във Великобритания — „истински божи дар“.

Въоръжените сили на СССР бяха в очите на англичаните и американците оня мощен и верен съюзник, на който те можеха да разчитат. Но същото не може да се каже изцяло за нашите съюзници. И потопяването на „Тирпиц“ не беше самоцелта на оня широк план, който беше обмислен от Чърчил и от неговите сътрудници. Операцията с PQ-17 имаше сякаш двойно дъно! Съветският историк Б. А. Вайнер пише, че разгромяването на PQ-17 от германците „беше резултат от политическата игра на англо-американските управляващи кръгове. Те използваха разгрома на PQ-17 като повод, за да прекратят доставките за СССР“^[3]

Да, това е така. Чърчил имаше нужда от колоритен повод, за да убеди Кремъл, че не е възможно да се изпращат за СССР доставките по договора „заем-наем“. За тази цел трябваше да се пожертвува един от керваните и нека върху яркия пример на пълното му унищожаване Сталин сам да се убеди, че керваните не могат да минават...

Те поставиха под този удар PQ-17.

И това — в самото навечерие на битката за Сталинград!

За секретната операция, обриваща PQ-17 на унищожение, в Лондон и Вашингтон знаеха само незначителен кръг официални лица. Чърчил сам избра жертвата за противника и сам я благослови. Между другото, той беше и най-видният адвокат на тази коварна авантюра. В своите обширни мемоари Чърчил отделя значително внимание и на съдбата на PQ-17.

Според неговата версия линейните сили на Дж. Товея излезли на море изключително за да прехванат „Тирпиц“, ако той, привлечен от пляката, ненадейно се появи в океана. Успоредно с излизането на PQ-17 от Исландия беше пуснат по комуникациите и лъжлив конвой, който да отвлече вниманието на германската ескадра. Този маскиращ конвой на два пъти (на 29 юни и 1 юли) се насочва към Норвегия, имитирайки подготовка за стоварване на десант, но... германското разузнаване уж не го забелязало (в което аз, авторът на тази книга, силно се съмнявам). По-нататък Чърчил дава да се разбере, че британското Адмиралтейство било готово за сражение, но... — пак това проклето „но“! — в състава на конвоя PQ-17 имало американски кораби и, според Чърчил, това можело да доведе до неудобни политически последици.

Морската част на мемоарите на Чърчил е писана от капитан I ранг Алън, обаче версията, че американците „пречели“ на англичаните да воюват, Чърчил вписал в мемоарите със собствената си ръка (Алън предполага, че Чърчил се е решил на явна фалшификация „за да намери оправдание за стария си приятел Д. Паунд“).

Извод. Като отстраняваха своите линейни сили, като отстраняваха крайцерите и есминците за близко прикритие, политиките от Уайтхол, които не желяеха да окажат помощ на СССР, съзнателно са поощрили германците да унищожат решително и напълно кервана PQ-17.

Но бяха предадени не само онези, които загинаха с корабите.

Преди всичко съюзниците предадоха нас...

Това е своего рода политическа диверсия!

В разгара на студената война се започна неудържимо фалшифициране на историята на току-що завършилата война. Нашите доскорошни съюзници започнаха да премълчават нечуваните жертви, които съветският народ понесе в гигантските битки. Умишлено се омаловажаваше значението на армията и флота (особено на флота!) на Съветския съюз в общата борба с фашизма. Действайки по принципа

на скачените съдове, историците преливаха отровната течност на лъжата от западногерманската литература в английските монографии, а от английските книги тази лъжа се преливаше в американските и френските. Като не можеше да намери логично оправдание за разгрома на PQ-17, британското Адмиралтейство избра недостоен метод за борба.

То се разгърна и тръгна на атака срещу... Лунин.

Началото на тази кампания сложи френският историк Жан Клод, който през 1957 г. събщи, че „торпедата не са уллучили линейния кораб «Тирпиц», а взривовете (от торпедата) са станали само във въображението на Лунин“^[4]. Няма що — жестоко обвинение! След него направо сваляй ордените си от мундира и ги слагай на масата. В чужбина, наливайки масло в огъня, започнаха да пишат, че Лунин незаслужено получил званието „Герой на Съветския съюз“ и че необяснимо е „защо и до днес напомнят за неговия подвиг и го изтъкват за пример в Съветския флот...“ Но Лунин (нека всички знаят!) е получил за торпедирането на „Тирпиц“ само шест реда в бюлетина на Совинформбюро, които аз цитирах по-горе. А високото звание „Герой на СССР“ му беше дадено дълго преди атаката на „Тирпиц“, още през април 1942 г., когато той командуваше една щука под № 421.

В 1962 г. британските политици решиха още веднъж да опровергават съветското заявление от 1946 г. Лондон заяви, че „Тирпиц“ и неговата ескадра решили да се върнат в базите си не защото ги е атакувала съветската подводница К-21, а само защото германците се уплашили от възможността да срещнат английски кораби.

Ще трябва, читателю, да се върнем сега малко назад.

Веднага след атаката на Лунин Британското представителство ни поднесе най-сърдечните си поздравления по случай сполучливия залп. В същото време разузнаването установи, че „Тирпиц“ излиза на ремонт. И ремонтът на линкора се обясняваше само с резултатите от Луниновите попадения. Читателят навярно си спомня сцената, когато английските подводничари отвинтваха гайчици от разни механизми в дизелния отсек на К-21 като сувенири от руския подводен крайцер, блъвнал четири торпеда срещу „Тирпиц“ от кърмовите си апарати...

Тогава съюзниците не се съмняваха в успешната атака на К-21! Но тайната на политическите им извъртания постепенно се разбулваше

и на фона на гибелта на цял един керван на преден план още по-ярко се открояваше фигурата на самия Лунин. Защото фактически този офицер и неговият екипаж за два часа страшен риск направиха онова, което не можаха да постигнат съюзниците за две години...

Сега съюзниците отричаха успеха на атаката на К-21!

Един от първите, които обърнаха внимание на този факт, беше покойният вече адмирал А. Г. Головкин, който отблизо следеше английската военноморска литература. „Смятам за необходимо — писа Головкин — да обърна вниманието на читателите върху този нескъпопосан опит на фалшификаторите, направен с цел да се замажат скритите причини за трагичната история с конвоя PQ-17 и по този начин да се хвърли сянка на съмнение в героичния колективен подвиг на екипажа на подводницата К-21.“^[5]

... Понякога ми се струва, че британското Адмиралтейство ни предлага компромисно решение: «Добре! По дяволите, ще признаем вината си за разгрома на кервана PQ-17, но и вие направете отстъпка в полза на мнението, че вашата подводница К-21 е атакувала „Тирпиц“ безрезултатно.»

И все пак да видим, читателю, успешна ли е била атаката на Лунин или не?

Още тогава, през лятото на 1942 г., в щаба на Северния флот се намериха критици, които упрекваха Лунин, че пропуснал едно, не взел предвид друго, пренебрегнал трето... Но адмирал Головкин рязко пресече всички подобни «поправки» към атаката на К-21 със стиховете на Шота Руставели:

Всеки мисли се за воин, като гледа отстрана!

Безспорно при полигонни условия Лунин и неговият екипаж щяха да извършат атаката по-ювелирно. Но не бива да се забравя, че хората държаха тогава изпит, затворени в задушните железни кутии на отсеците, когато над тях режеха водата много винтове на противниковите кораби от ескадрата и всяка секунда върху К-21 можеше да се стовари разрушителната за корпуса и лавина от подводни бомби... До края на живота си А. Г. Головкин беше твърдо уверен, че от четирите торпеда две са улучили борда на «Тирпиц» и тъкмо тези две торпеда са направили безполезна цялата комбинация на съюзниците за подмамването на хитлеристкия флагман с кервана!^[6] Но мнението на британските историци все пак по някакъв начин повлия и

на нашите историци. В една от книгите за Северния флот се каза, че «Лунин изстрелял срещу „Тирпиц“ четири торпеда от дистанция 18 кабелта. Обаче поради голямата дистанция на залпа и по други причини смелата атака на К–21 завършила БЕЗРЕЗУЛТАТНО».^[7] Това беше отпечатано от Воениздат през 1966 г., но през 1970 година пак Воениздат предостави възможност на адмирал А. Т. Чабаненко да изкаже противоположно мнение: «Както е известно, „Тирпиц“ беше успешно атакуван и повреден от съветската подводница К–21, което принуди противниковата ескадра да се завърне в базата си и да пристъпи към ремонт на своя най-моцнен кораб» (курсивът мой — В. П.). По-нататък, развивайки тази мисъл, адмирал А. Т. Чабаненко изрично подчертава, че «успехът на К–21 още повече задълбочава вината на английската страна — именно с това се обяснява стремежът на англичаните да отричат или премълчават това събитие и неговата значимост.»^[8]

Това изказване на А. Т. Чабаненко звучи в удивително съгласие с бележката в дневника на адмирал А. Г. Головкин от 1942 г. «Не се съмнявам — пише командувачият Северния флот, — че английското командване ще направи всички опити да намали значението и резултатността на атаката на Лунин.»^[9]

Звучи почти пророчески!

Ако можеше Головкин да прочете монографията за Северния флот, според която «смелата атака на К–21 е завършила безрезултатно»!?

Да си призная честно, тази фраза ме прободеше като нож в сърцето. Тукати си спомних, че след атаката на Лунин срещу «Тирпиц» гестапо беше намерило в Ростов на Дон стария шлосер, бащата на Лунин, и хитлеристите го обесиха на градския площад... Та това беше явно отмъщение на врага за поразяването на «Тирпиц»!

Когато в нашия печат се появи тенденцията да се премълчава подвигът на К–21, аз реших да поговоря с един непосредствен участник в събитията... Предстоеше ми среща с В.Ю. Браман, днес доцент, инженер кап. I ранг.

Не знаех още как ще реагира на въпроса ми този едър, с побеляла коса човек, преминал суровата (дори твърде сурова) школа на моряшкия живот.

— Владимир Юлиевич — започнах аз, — през време на атаката срещу «Тирпиц» вие сте били рамо до рамо с Лунин в бойната рубка...

Кажете ми като очевидец вашето обективно мнение — накъде се насочиха торпедата?

Може би не трябваше да му задавам такъв въпрос. Но каперангът реагира на него съвсем спокойно.

— Вие грешите, като ме наричате очевидец — каза той. — В подводниците има само участници, но очевидци; уви, няма. Тогава атаката срещу «Тирпиц» беше наблюдавана само от Николай Александрович, и то не със собствените му очи, а през лещите на перископа!

Но това не беше отговор на моя въпрос. Браман се усмихна:

— Вижте какво, ние също не сме толкоз загубени да мислим, че щом сме изстреляли торпедо, значи, вече сме улучили целта. Не, ние воювахме сериозно! Сега с побеляла вече коса, не бих желал да драматизирам миналото. Ние изстреляхме четири торпеда, а ясно чути взривове имаше само два. И това не бяха взривове на противоподводни бомби! Вие сигурно сте чели записките на Дьониц и Локуд? Значи сигурно знаете колко неприятности си имаха германците и американците с техните лошокачествени торпеда. Ние, съветските подводничари, нямахме проблеми с нашите торпеда. Те бяха отлични и ако си чул взривовете им, значи, смело можеш да пишеш, че си улучил целта!

— Тогава — попитах аз — с какво може да се обясни недоверието на историците към факта, че торпедата ви са улучили?

В.Ю. Браман ми подари своите записки, които през 1969 г. бяха напечатани във вестника на Северния флот «На страже Заполярия» (4–11 април). Там той подрежда доказателствата си като на етажерка.

Първо. Мнозина считат за подозрителен факта, че атаката на К–21, която бе подготвяна твърде дълго, не е била провалена от противника. Но това говори само за едно — че службата за наблюдение е била организирана при германците безобразно, щом от «Тирпиц» и от корабите на ескадрата му не са могли да забележат присъствието на К–21, вмъкнала се вътре в охранението и изстреляла срещу линкора торпедата си.

Второ. След като не бе забелязал К–21 вътре в своя строй, противникът не забележа и следите на устремените към него торпеда, от което трябва да се предполага, че германците са приели торпедните

взривове за обикновено натъкване на мини, след което «Тирпиц», естествено, смени генералния си курс.

Трето. Никой не може да отрече сериозното повреждане на «Тирпиц», въпреки че германците съзнателно го премълчават, тъй като линкорът остана твърде дълго в бездействие, скрит дълбоко в норвежките фиорди, а това може да се обясни само с обстоятелството, че «отстраняването на повредите, получени от линкора — аз вече цитирам Браман, — изискваше в условията на маневрено базиране (без докуване) много време».

На сбогуване Владимир Юлиевич ми каза:

— Жалко е, че в нашия печат се мярна съобщението, че ние сме атакували «Тирпиц», без да го улучим. Но вие, Валентин Савич, ще сгрешите, ако мислите, че в Англия мненията по този въпрос са единни... Неразумно би било да се отрича ефикасността на атаката на К-21 и самите англичани разбират това!

Трябва да си призная, че англичаните следят нашата мемоарна литература. В Англия беше издадена и бързо изчерпана книгата на А. Г. Головкин «Вместе с флотом», макар че почитеният автор не говори в нея твърде ласкаво за бившите ни съюзници и изразява дори понякога прекалено рязко своето негодувание. Англичаните преведоха оперативно и книгата на контраадмирал И. О. Колишкин «В глубинах полярных морей», една голяма глава от която е посветена именно на торпедирането на «Тирпиц» от екипажа на К-21.

Появата на съветски автори на английския книжен пазар се коментира широко в британския печат. Отново изникна въпросът, улучили ли са торпедата на Лунин «Тирпиц» или са минали покрай целта. Най-точен отговор даде военноморският наблюдател на издателство «Central books» Едгар Йънг — една далеч не последна личност в историографията на британския флот. Йънг не щади своето Адмиралтейство и смята с основание, че действията на Чърчил и Паунд «значително подрониха репутацията на кралския военноморски флот», а атаката на Лунин и на неговия екипаж Йънг нарича «блестяща». Не мога да се въздържа да не подчертая с дебела черта казаното от Йънг за мъжествената атака на К-21 срещу хитлеристкия флагман:

«Достоверността на този успех се приемаше от нашето Адмиралтейство с известна доза съмнение, но днес тези съмнения се

разсеяха напълно както в Адмиралтейството, така и у много английски историци.» А по-нататък Е. Йънг пише, че английските историци, отричайки атаката на Луинин, са правили своите изводи само въз основа на «германски източници», които вероятно по-разумно би било да бъдат приемани скептично, тъй като те, естествено, маскират сериозната грешка“ на противника!

Това признание, важно за нас, е направено от Е. Йънг в 1967 г.

Но тук читателят има право да ми зададе неудобния въпрос:

— Всеки кораб има вахтен дневник. Ако се е запазил този дневник на „Тирпиц“, той може да даде най-точния отговор на това, дали някакви торпеда са улучили борда на линкора на 5 юли 1942 г.?

Това е безспорно, ако дневникът е оцелял!

Драги приятелю и читателю, такъв дневник е запазен...

Още в ръкопис тази моя книга беше прочетена от капитан I ранг В. В. Тарасов, ленинградски професор, специалист по военноморска история, автор на много трудове по историята на нашия флот. Още тогава той ми съобщи, че след войната англичаните взели вахтения дневник на „Тирпиц“, но там на страницата с дата 5 юли 1942 година нямало никакви бележки за това, че линкорът е бил ударен от торпеда!

Излиза, че Жан Клод не е клеветял, когато е казал, че взривовете съществували само във въображението на Луинин?

Как се отнесох аз към съобщението на професор Тарасов?

Спокойно!

Като автор и като историк аз имам право на собствена гледна точка, която именно съм длъжен да обоснова. Нека дори да е спорна, но и като дискуссионна тя може да бъде полезна.

В. В. Тарасов ми съобщи: „Не оспорвам, че и германците биха могли съзнателно да не фиксират във вахтения си дневник атаката на подводницата срещу «Тирпиц», а и англичаните също биха могли съзнателно да скрият този факт, за да си присвоят всички лаври на победата над германския линкор.“

Тарасов ми предложи още веднъж да помисля над тази тема.

Аз помислих и си спомних за... „Атиния“!

Спомних си за деня 3 септември 1939 г. — деня, в който Англия се включи във Втората световна война и в който една хитлеристка подводница разби с торпедо британския лайнер „Атиния“, натоварен с жени и деца. В желанието си да заличат това престъпление германците

направиха тогава с вахтения дневник на подводницата нещо, по-лошо от което не може да се, измисли — те откъснаха листа със записа за атаката срещу „Атиния“ и го замениха с друг, с друго съдържание, като извършиха юридически най-обикновена подмяна... именно подмяна!
[10]

Нима не са могли да постъпят по същия начин и с вахтения дневник на своя линейен кораб „Тирпиц“ още повече, че гросадмирал Редер знаеше — един неуспех и... глави ще се търкалят!

Струва ли си да си рискуваш главата, щом може да откъснеш една страница?

Самуел Морисън, американски историк, професор от Харвардския университет, беше този, който ми помогна да дешифрирам тайната на вахтения дневник на „Тирпиц“.

Морисън е бил историограф на морската война при Рузвелт. Той винаги е смятал, че документ, по-точен (достоверен) от един вахтен дневник, не е възможно да съществува на света, затова след победата бил много радостен да получи за работа „дневниците“ на корабите от фашисткия флот...

Но е бил дълбоко разочарован!

Вахтените дневници на германците никак не отразявали истинското положение на нещата в германския флот. „Повечето вахтени дневници — пише Морисън — са характерни с това, че преувеличават и дори изопачават истината.“^[11]

Морисън е забелязал, че вахтените дневници на повечето кораби от германския флот са се запълвали след завръщането на кораба или подводницата в базата им (което е недопустимо!). Морисън стига до печалния извод, че дори самото германско командване не се е доверявало на показанията на хитлеристките моряци, а е проверявало бойните им отчети по сведенията на пресата в неутралните страни и по радиопредаванията на Би-Би-Си. Морисън се убедил, че при запълването на дневниците вече на брега, а не в морето, далеч от бойните действия, германските офицери се намирили изцяло под влияние на днешната политическа ситуация.

Читателят вече знае каква беше обстановката в германския флот през лятото на 1942 г. Между Редер и Дьониц се водеше жестока борба за власт. Бяха се вкопчали в мъртва хватка две доктрини — за крайцерската и за подводната война, а Хитлер в това време играеше

ролята на безпощаден рефер. Обяснимо е, че служещите на линейните кораби защитаваха линкорите, а подводничарите на Дьониц считаха, че единствено те са способни да се бият за Германия на море... Нима е могло при такава ситуация да се признае пред Хитлер, че „Тирпиц“ с мъка е бил изведен в океана и още преди да успее да развие скорост, в борда му се забучват две торпеда, след което той бърза с подвита опашка обратно в коридора на фиорда?...

Убеден съм, че атаката на К-21 не е била отразена в дневника на „Тирпиц“ тъкмо защото записването ѝ е криело опасност за Шнивинд, за Редер и изобщо за целия надводен флот на Германия — всички са знаели за паническият страх на Хитлер да не загуби своите скъпоценни линкори.

Скривайки атаката на Лунин, офицерите от „Тирпиц“ са спасявали от неизбежната консервация както самия линкор, така и своя офицерски престиж. И не е изключено германците да са замаскирали старателно в своите документи всички следи от атаката на Лунин.

Известно ми е, че командирите на съветските подводници съзнателно представяха в по-скромна светлина своите успехи и никога не ги преувеличаваха, за да не би да стрешат — не дай боже! — и да подведат своето командуване. Защото техните рапорти се отразяваха после в радиобюлетините на Информбюро, а гласът на Левитан „Говори Москва“ се разнасяше по цял свят... Ние нямаме право да подозираме Лунин, че си е приписал подвиг, който не е извършил!

Когато пишех тази хроника, аз знаех, че Николай Александрович Лунин изживява тежко съмнителния шум, който се бе вдигнал около името му. След езекутирането на баща му, както са ми разказвали, характерът на Лунин се променил, и то не в най-добра посока. (Това е обяснимо.) В края на войната той завърши военноморска академия и продължи да служи във флота. Но Лунин и сам гледаше да не споменава за своята атака срещу „Тирпиц“. А ако някой го попиташе за това, получаваше раздражения отговор на един раздражен човек:

— Та аз никога не съм рапортувал на командуването, че съм торпедирал „Тирпиц“; аз докладвах на адмирал Головкин само, че съм изстрелял срещу тази голяма свиня четири торпеда от кърмовите...

Това е истина. Николай Александрович е докладвал нагоре само факта на своята атака, но изводите е предоставил да бъдат направени от нашето и от британското разузнаване: нека проверяват!

Въпреки подвига, осветил целия му живот, Лунин, казано на военен език, не направи кариера. Той имаше звание „Капитан II ранг“, когато пресмяташе ъгъла за атака на „Тирпиц“ през лятото на 1942 г., а през есента на 1970 г., т.е. малко преди смъртта си, имаше звание едва контраадмирал...

Да, той беше на смъртно легло, когато в болничната стая на Главната военноморска болница в Ленинград негови приятели му донесоха списание „Звезда“.

— Коля, тук ти си улучил „Тирпиц“! Прочети...

Лунин успя да прочете моя „Реквием“ два дена преди своята кончина. Той беше неизлечимо болен и сам знаеше, че умира. Човек с изключително мъжество, което бе доказано в боевете и атаките, Лунин остана мъжествен и до края си.

Пред смъртта си той не беше сам — посещаваха го бойните му другари. Нека читателят да не ме упрекне в нескромност, че ще си позволя да цитирам тук откъс от писмото на Владимир Юриевич Браман,^[12] посетил Лунин в болницата:

„... Бях при Лунин, взех бутилка сухо вино; до леглото му седеше вече Арваное. Н. А. Лунин беше много слаб и изнемоцял... Отворихме бутилката, подложихме му възглавници зад гърба и той изпи една чаша с нас. Шегуваше се, разказваше анекдоти, но ясно беше, че вече няма да го бъде... Николай Александрович ни каза:

— От всички книги, повести и разкази, които съм прочел за Северния флот и по-специално за моята К-21, само един писател, морякът Валентин Пикул, е описал нещата тъй правдиво, честно и по моряшки, че не можех да чета без сълзи, а вие, момчета, знаете, че не съм от сълзливите хора...

Знаем го добре — от собствен опит! Лунин каза освен това, че много би искал да се срещне с вас и да си поговорите. Но няма да имате възможност. На 17 ноември Лунин помолил да го изведат от стаята, подкарали го, после го върнали обратно и го сложили на леглото.

Изведнъж той казал:

— Момчета, нещо ми е лошо...

Било около 14 часа. Повикали лекаря, но всичко било свършено — смъртта настъпила моментално. Беше погребан в Богословските гробища в Ленинград с всички военни почести.“

— След смъртта на Луинин неговата вдовица Надежда Тихоновна, ми съобщи, че от мъжа ѝ са останали записки за бойните действия на К-21, за това, как екипажът извършил атаката срещу „Тирпиц“ и за много, много други неща — за историята!

Остава да кажа няколко последни думи...

Червенознаменната подводница К-21 завърши войната със 17 победи. Тя е жива и до днес. Героичната подводница е поставена на вечна котва в пристанището на град Полярний, а по бойните ѝ постове е наредена експозицията на малък музей за бойната ѝ слава.

К-21 още ни служи — за обучението на младите подводничари.

Колко е хубаво, че корабите у нас остават като паметници на собствената си бойна слава!

Преглеждайки, уви малобройните в нашата страна публикации за съдбата на кервана PQ-17 реших да разкажа за него на нашия читател.

Не си поставях чисто литературна задача. Искаше ми се само да разкажа за самата същност на онези далечни събития.

В моята творба има само два измислени кораба: подводницата на Ралф Зегерс и съветският стражевик, потопил тази подводница.

Официално такива не е имало. Но такива... е имало!

Аз съчиних Р. Зегерс от целия материал за хитлеристките подводничари, който е преминал през ръцете ми. А съветският стражевик (довчерашен траулер) не се нуждае от коментари — такива кораби с подобна съдба имаше тогава много в Северния флот.

В най-незначителна степен върху онова, което разказах, пада слабата светлина на личните ми впечатления.

Този летопис за съдбоносните събития посвещавам като скромен реквием на паметта на онези, които не дочакахме през лятото на 1942 г. На паметта на всички честни бойци против фашизма — съветски, британски, американски и полски моряци, които водеха през същински ад своите кервани.

Вечна памет на всички тях, заспали сред ледените води на онези далечни широчини, сред водите, които шумят между Мурманск и Шпицберген!

Рига, есента на 1969 г.

Остров „Були“, есента на 1973 г.

[1] Роскилл, С Флот и война. Т. 2. М., 1970, с 133. ↑

[2] Колышкин, И. А. В глубинах полярных морей. М. 1962, с. 175.

↑

[3] Вайнер, Б. А. Северный флот във Великой Отечественной войне. М., 1964, с 158–159. ↑

[4] „La Revue Maritime“ 1957, № 133, pp. 582–614. ↑

[5] Головкин, А. Г. Вместе с флотом. М., 1960, с. 110. ↑

[6] Напомням на читателя, че в бюлетина на Совинформбюро от 8 юли 1942 г. също става дума за улучването на «Тирпиц» само с две торпеда, макар в Москва да знаеха, че са изстреляни четири. ↑

[7] Козлов, И. А. В. С. Шломин. Северный флот. М., 1966, с. 131.

↑

[8] А. Т. Чабаненко. Предисловие към 2-ро издание на книгата от С. Роскила «Флот и война». М., 1970. ↑

[9] Головкин, А. Г. Посоченото произведение, с. 110. ↑

[10] За този факт се разказва подробно в книгата на лорд Е. Ръсел „Проклятието на свастиката“. М., 1964. ↑

[11] Морисън, С. Е. Битката за Атлантика е спечелена. М., 1959, с 79. ↑

[12] Писмо от 18 декември 1970 година — архив на автора. ↑

РЕЧНИК НА ВОЕННОМОРСКИТЕ И ТЕХНИЧЕСКИТЕ ТЕРМИНИ В КНИГАТА

Абордаж — тактически прием от времето на гребния и на ветроходния флот, при който два кораба се сближават плътно или сцепват, за да се премине към ръкопашен бой.

Аврал — работа на кораба, в която взема участие целият личен състав или по-голяма част от него.

Автономност — (на подводен кораб) — качество, което се определя от способността на подводницата да изпълнява самостоятелно и продължително бойна служба далеч от базата си. Автономността зависи предимно от количеството на различните видове запаси, с които разполага корабът.

Акустик — член от екипажа на кораба, който оперира със средствата за подводна звукова връзка и наблюдение.

Анкерка — бъчвичка с вместимост около 50 литра.

Амонал — взривно вещество от групата на амонячно-селитровите смеси.

Анщюц — тип жироскопичен компас.

Асдик — хидролокатор, хидроакустична станция.

Баласт — течен (вода) или твърд товар, който се приема на кораба, за да му си придадат определени мореходни качества.

Банка — 1. Отделна плитчина; участък от морското дъно с дълбочина под 10 м.

2. В лодките — дъска, която служи за укрепване на лодката против сплескване и същевременно като седалка за гребците.

Бараж — подразделения самолети изстребители летящи над определен район с цел да прехванат и унищожат противникови самолети и други средства на подстъпите към охраняваните обекти. Въздушно дежурство на изстребители.

Барбет — 1. Издатина в борда на кораба върху която се монтира оръдие.

2. Неподвижна бронева вертикална защита на въртяща се корабна артилерийска уредба.

Батопорт — стоманена водонепроницаема каса, с която се затваря устието (вратата) на сух док с цел да се изолира вътрешното му пространство от морската (речната) вода

Башня артилерийска — системата от оръдия, техния носач, броневата им защита, въртяща се заедно с оръдията и всички обслужващи ги механизми. Корабната артилерийска башня има: а) бойно отделение, б) работно отделение, в) товарачно отделение, г) подавателна тръба, д) долно стебло.

Блуминг — високопроизводителен прокатен стан за валцоване на плавки стомана (с голям диаметър и с тегло до 12 т),

Бон — плаващо заграждение (преграда), което се състои от система свързани помежду си водни плавки, греди и мрежи, образуващи препятствие за преминаването на подводни и на надводни кораби, а също и за преминаването на торпеда.

Бордов залп — едновременен изстрел от всички оръдия на борда; сумата на снарядите при еднократен изстрел на тези оръдия.

Бот — малък ветроходен кораб, а също и изобщо малък морски съд; има много разновидности.

Брандвахта — кораб, изнесен на рейда пред пристанището или пред устието на река, за да следи влизащите и излизащите кораби.

Брейд-вимпел — къс и широк вимпел установен образец, който длъжностните лица (командири на дивизиони) вдигат на гротмачтата на кораба, на който се намират.

Бурун — пенещи се вълни от двете страни на носа или зад кърмата на кораба, образувани вследствие на движението му. Разбиване на вълни над плитчина или подводен камък.

Бушлат — двуредно късо полупалто.

БЧ — Бойна част. Елемент от бойната организация на кораба, включващ техническите средства и личния състав по определен вид въоръжение. Бойните части биват щурманска, артилерийска, свързочна, миноторпедаа, електромеханическа.

Вахта — 1. Особен вид дежурство, което се носи на корабите от личния състав.

2. Самият личен състав (смяната) носеща дежурството при съответните бойни постове.

3. Времето (часовете) на дежурството.

„Водач“ и **„Воден“** — длъжности на изстребителите в тактическото звено „двойка“ със съответни функции и бойния полет.

Визир — устройство за определяне границите на изображението (кадъра) в оптичските уреди.

Вимпел — дълъг тесен флаг с „лястовича опашка“, издигнат на гротмачтата на всеки военен кораб, който е в кампания, ако не е вдигнат „брейд-вимпел“ (вж.) или вимпел на дадено длъжностно лице.

Вързало (швартов) — въже или верига, с чиято помощ корабът се привързва към брега, кея или към друг кораб.

Газене — разстоянието между плоскостта на товарната водолиния и най-ниската точка от външната част на кораба.

Галс — курс на кораба спрямо вятъра. Ако вятърът духа от лявата страна (левия борд), казва се, че корабът се движи с ляв галс, ако е от дясната — с десен галс. Въже или тали, задържащи на определено положение надветрения (галсович) ъгъл на платното.

Галюн — клозет на кораба

Гранд флиът — название на главните сили на английския флот от времето на Първата световна война, използвало във военноморската литература като собствено име.

Гърловина — кръгъл или овален отвор, достатъчен за преминаването на човек (0,4–0,65 м), изрязан в палубите, преградите, двойното дъно и др. Гърловината има задължително водонепроницаем капак.

Дивизион — 1. Първично еднородно съединение бойни кораби от втори или трети ранг (есминци, стражеви кораби или др.).

2. Подразделение от бойната част на кораб (вж. БЧ).

Детонатор — 1. Възпламеняващо приспособление

2. Взривно вещество (тетрил, гърмящ живак и др.), възпламеняването на малко количество от което е в състояние да предизвика детонация на друго (основното) взривно вещество.

Диферент — ъгъл на надлъжното наклоняване на кораба, който предизвиква разлика в газенето при носа и при кърмата. Ако газенето при носа и при кърмата е еднакво, казва се, че корабът е на „равен кил“.

Дроб — сигнал, означаващ „Прекрати стрелбата!“.

Еволюция — маньовърът извършван от намиращи се в строй кораби с цел да се изменят курсът, ъгълът на строя, разстоянието между корабите и др.

Ескадра — маневрено съединение, което включва главните надводни сили в даден театър. Ескадра се нарича също съединение кораби в отделно, обикновено задгранично плаване. В някои капиталистически страни — съединение от кораби първи ранг.

Есминец — ескадрен миноносец.

Ескадрен миноносец (разрушител) — клас надводни бойни кораби с главно предназначение да нанасят на противника мощен торпеден удар. Освен това ескадреният миноносец се използва за разузнавателна и дозорна служба; за походна охрана на флота като кораб за противоподводна отбрана; за извеждане на торпедни катери към противника и др. Основното му въоръжение е торпедото.

Ескорт — военен конвой, охрана, съпровождане. В морските операции — сили, специално отделени за охраняване (ескортиране) на бойни кораби или съдове при преходи.

„Заем-наем“ (Ленд-лийз) — споразумение между съюзниците през Втората световна война за предоставяне на въоръжение, бойна техника и други материални услуги от САЩ за техните съюзници на заем или под наем (Великобритания получи такава помощ в размер на 30 млн. долара, СССР — около 10 млн.).

Жвака-галс — парче верига, дебела колкото котвената; свързана е здраво към корабния скелет във верижния сандък, а горния и край — чрез ухо или халка — с котвената верига. Предназначението на жвака-галса е да свърже края на котвената верига към кораба така, че при нужда корабът бързо и лесно да се освободи от котвата.

Жирокомпас — електромеханичен компас, действащ върху принципа на жироскопа.

Жироскоп — бързовъртящ се около симетричната си ос маховик или диск, има главното свойство да запазва неизменно положението на оста си в пространството. При опит да се измени направлението на тази ос се получават противодействащи сили. Използува се в различни уреди — жироскопичен компас, жироскопичен успокоител на клатенето и др.

Запасна здравина — отношението между т.н., временно съпротивление (разрушаващото усилие) и действителните напрежения,

които възникват в частите на дадена конструкция.

Запасна плавателност — водонепроницаемият обем от надводната част на кораба, разположен над товарната водолиния. З.П. осигурява определено равнище на устойчивостта, непотопимостта, здравината и т.н. на кораба.

Индикаторни машини — бутални машини, параметрите на работния цикъл на които може да бъдат определени по индикатор (двигатели с вътрешно горене, парни машини, компресори).

Илюминатор — кръгъл прозорец на кораб. Състои се от излята рамка, която облицова кръглия отвор във външната обшивка и вътрешна рамка с дебело стъкло, закрепена към външната с шарнир. Палубните илюминатори обикновено са „глухи“ без възможност за отваряне.

Кабелт — мярка за дължина, равна на 1/10 част от морската миля, т.е. 185,2 м.

Каботаж — морски съобщения (плаване) между пристанища на една и съща държава за разлика от международните морски съобщения.

Каботажник — кораб за крайбрежно плаване; каботажен кораб, плаващ между пристанищата на своята държава.

Катапулта — устройство, което придава на самолет или друг летателен апарат начална (стартова) скорост на малък отрязък от пътя (например летателната палуба на авионосец). Състои се от задвижващо устройство (колесник) и направляващо устройство (релси). Използува енергията на реактивен двигател, пара, барутни газове, сгъстен въздух, каучукови шнурове и др.

Капок — вълна от растителни влакна (от вътрешността на плода на семейство баобабови — няколко вида големи тропически дървета). Служи като негниещ пълнеж на възглавници, дюшеци, спасителни пояси, бушлати и др.

Капот — външна обвивка, която придава на самолетния двигател обтекаема форма.

Каюткомпания — помещение в кораба за колективна почивка, занятия, съвещания и за обща трапезария на офицерския състав.

Койка — матроска постеля във вид на хамак (люлка) от правоъгълен брезентен плат. На военните кораби койки се наричат и корабните легла изобщо.

Клинкет — Спирачен клапан за тръби (тръбопроводи); състои се от корпус и клиновидна пластинка, задвижвана от вретено.

Клюз — къса тръба, през която минават въже или верига; палубен клюз — отвор в палубата с чугунена или стоманена рамка, през която минава котвената верига от горната палуба или от полубака в котвения сандък. Котвен клюз — стоманена или чугунена излята тръба със специална форма за котвената верига, минаваща от палубата през борда.

Комдив — командир на дивизион (напр. дивизион подводници).

Комендор — артилерист в корабите и частите на флота.

Комингс на люка — Рамка на люка. — Вертикални листове, които ограждат люка по периметъра му над палубата. Комингсът е захванат за палубната настилка с ъгълници.

Комуникация — морски съобщителни пътища, свързващи опериращите части на флота в даден театър на военните действия. Изобщо морски съобщителни пътища, по които се движат търговски и др. съдове; характеризират се с определени икономически условия.

Конвой — ескорт, отряд кораби, които съпровождат един или няколко морски съда; конвой понякога наричат също не съпровождащите (ескорта), а съпровожданите кораби.

Контракурс — противоположен, насрещен курс.

Корвет — във ветроходния флот през 18–19-ия век лек тримачтов артилерийски кораб. В британския и в американския флот от периода на Втората световна война — стражеви кораб с водоизместване 1000 — 1500 т с бутални парни машини.

Кортик — права тънка кама с четириъгълно острие. Лично хладно оръжие за командния състав на флота.

Кранбалка — нарича се още крамбол. На ветроходните кораби — къса дебела греда във вид на конзола (носач), на която с помощта на скрипци (тали) котвата след излизането ѝ от водата се издига до равнището на палубата. В съвременните кораби е заменена от извита метална греда, наречена каз-балка.

Кранец — късо парче въже, дървено валче или набита с пълнеж здрава торба, които служат за смекчители (буфери), окачени по външната част на борда; железен шкаф или сандък до палубните оръдия, в който се съхраняват снарядите (боезапасът) за първите изстрели.

Кремалиера — механизъм, който се състои от зъбно колело свързано със зъбна рейка или с гривна с по-голям диаметър. Служи за плавно задвижване на свързаните с нея части.

Крен — напречен наклон на кораба. Наклон на самолета около надлъжната му ос.

Креномер — уред за измерване на крена т.е. на ъгъла между диаметралната плоскост на кораба и вертикалната плоскост.

Курс — ъгълът между диаметралната равнина на кораба и меридиана на мястото.

Лаг — мореходен уред за измерване скоростта на кораба (спрямо водата или спрямо дъното — дънен лаг), а също и на изминатото разстояние; борд на кораба. Казва се: „Да се застане с лаг към течението“, „Да се пристане с лаг към кея“ и т.н.

Лайнер — транспортен кораб, който извършва редовни рейсове между две пристанища (по определена „линия“). В тесния смисъл на думата — бързоходен кораб, плаващ между Европа и Америка.

Леер — всяко силно опънато въже на кораба, захванато неподвижно в двата края.

Лидер — ескадрен миноносец с голямо водоизместване до 3000 тона. На лидерите се намира командването на съединението, което той води.

Линеен кораб — във ветроходния флот, дву- — или трипалубен кораб с оръдия, разположени в линия по двата борда на палубата; през Втората световна война и след нея — най-мощните артилерийски кораби. Калибърът на главната им артилерия е 280–406 мм, а броят на оръдията е от 6 до 12. Освен това имат спомагателна артилерия (противоминна и зенитна), а също и торпедно въоръжение.

Линкор — линеен кораб

Лоция — мореходна дисциплина, която се занимава с подробното изучаване на моретата и океаните и служи за ръководство при прокарването на курсовете с оглед да се избягнат опасности. В Лоцията се описват всички океани и морета на света с техните брегове, дълбочини, острови и т.н.

Люк — отвор, изрязан в палубата на кораба; под люк се разбира и цялата конструкция, затваряща отвора

Манипулатор — в корабите — машинка за изменение на положението на друг, по-голям механизъм.

Мидел — дума, която означава „среден“ напр. „миделшпангоут“ — средно ребро от скелета на кораба; „миделдек“ — средна палуба. М. наричат понякога най-голямата ширина на корабния корпус.

Минимакс — така на корабите се наричат малките ръчни пожарогасители.

Миньор — съкратено название на минните специалисти във флота,

Митралеза — многоцевно скорострелно оръжие, предшественик на картечницата.

Мостик — лека надстройка, повдигната над палубата, защитена срещу вятъра и вълнението, в която са съсредоточени всички уреди за управление на кораба и движение. Във военните кораби мостиците, освен за навигационни служат и за други цели — сигнален, прожекторен, далекомерен и др. мостици.

Мол — оградна стена в пристанището, която го защитава от морското вълнение. Когато не е свързана с брега, тя се нарича вълнолом или бреkwатер.

Мускет или **мушкет** — ръчно огнестрелно оръжие, появяло се в началото на 16-и век (с фитилен запал).

Муфа — машинна част за непосредствено свързване на валове (двигателния с гребния). Биват най-различни конструкции в зависимост от предназначението. Съединител. Куплунг.

Нактоуз — шкафче стойка от тиково дърво, дъб или червено дърво, върху което е монтиран компасът на кораба.

Нарком — в миналото и СССР народен комисар (министър).

„Нибелунги“ — така са били наричани хидролокаторите на германския флот.

Обмундирование — горното униформено облекло на военнослужещите, което е отпуснато по щат.

Оксилитов патрон — патрон с взривно вещество върху основата на течен кислород.

Ордер — геометричната схема на разположение на флотските части при поход. Обикновено се разработва за типови походни редове.

Откатник — противооткатно устройство, което служи да поеме енергията на реакцията на барутните газове при изстрел и да върне отново тялото на оръдието в изходно положение. Състои се от погасител на отката и връщач (накатник).

Офицер оперативник — офицер от оперативния отдел на щаба; специалист в сферата на планирането и реализацията на бойните операции.

Пак — пакови ледове. Струпване на плътни дългогодишни ледове във формата на огромни ледени полета в Арктика.

Пеленг — посоката от наблюдателя към някакъв предмет. Истински пеленг: ъгълът между истинския меридиан на мястото и въображаемата плоскост, минаваща през мястото на наблюдателя и предмета. Има още: компасен, магнитен и пеленг на строя.

Пеленгатор — засечник. Специален визир, разположен върху компасното котле, който служи за определяне компасните посоки (компасните пеленги) на различни видими от кораба предмети. Бордов пеленгатор (засечник).

Пилерс — вертикална стойка с кръгло или друго сечение, която служи за поддържане на бимса (вж. Поставя се в междупалубните пространства и в трюма).

Пирс — вдаващо се нормално или под ъгъл към брега съоръжение, от двете надлъжни страни на което може да пристават кораби; мостче.

Планшир — дървена „рамка“ (греда) с окръглена повърхност или стоманена от особена профилна стомана, с която завършва фалшбордът на кораба в горната си част.

Пластир — приспособление за временно запушване на малки пробойни (често от двоен брезентен плат с трапецовидна форма).

Поворот — за корабите с механичен двигател — всяка промяна на курса; завои; за ветроходните кораби — преминаване от един галс (вж.) на друг.

Подвахтен — поддежурен, т.е. сменилият се от дежурство.

Подплав — така се е наричала базата за подводници в Северно море в СССР през войната.

Погреб — специално приспособени и обзаведени помещения на кораба за съхраняване на различни запаси — снаряжен, барутен, провизионен и др.

Позивни — съкратени условни знаци на предавателните (понякога и приемателните) радиостанции, които се състоят обикновено от условни три букви или звукови сигнали и служат за обозначаване (наименование) на станцията.

Поиск — търсене. Действие, целящо откриването на противник.

Полубак — същото, каквото и бак — надстройка в предната част на кораб, считано от форщевена към мидела. Понякога бак (полубак) се нарича изобщо носовата част на палубата.

Пробойна — отвор в корпуса на кораба, получен от сблъскване с друг кораб, от взрив на снаряд, мина или торпедо, а също от удар в подводен предмет.

Радиопеленгатор — радиозасечна станция. Радиостанция за определяне посоката (пеленга) към някакъв предмет.

Радиопеленг — ъгълът между плоскостта на истинския меридиан на наблюдателя (на радиопеленгатора) и посоката на фактическото приемане на радиовълната на предавателя и антената на радиопеленгаторната станция.

Радиоквитанция — документ за предадена (получена) радиограма.

Разкладка — количеството (дажбата) продукти, определени на човек от личния състав за даден период (ден, месец).

Рандеву — място, определено за среща на отделни кораби или съединения кораби.

Реверс — приспособление за промяна на посоката на въртенето на двигател. Двигател, който има възможност за промяна на посоката на въртенето, се нарича реверсивен.

Реглан — вид връхна дреха от униформата на морските офицери

Рейдер — военен кораб, който изпълнява самостоятелни бойни задачи по морските пътища за унищожаване на търговските противникови кораби

Репитер — уред, чрез който се осъществява дистанционно приемане и повтаряне на действието (показанията) на друг уред; повторител.

Ратиеров фенер — сигнален фенер със специално устройство, използван като сигнално средство в тъмнина. Позволява да се подават сигнали по морзовата азбука. Лъчът му се вижда само там, накъдето е насочен.

Рефулер — земечерпалка. Машина, която прехвърля по тръби (рефулеров тръбопровод) разреждения с вода грунд към мястото на изхвърлянето му.

Ростри (ростери) — запасни рангоутни греди във ветроходен кораб. Решетки за покриване на палубни люкове. Ред бимсове в средната част на кораба, които се опират в средната надстройка и в бордовете върху специално поставени стойки; свързани са с надлъжни дъски или профилно желязо и върху тях обикновено се поставят лодки, самолети и др.

Рубка — всякакъв вид закрито помещение на горната палуба, което не достига до бордовете; бойна, лоцманска, командирска, радиорубка и др.

Румб — единица ъглова мярка, равна на $1/32$ от окръжността, т.е. $14\ 1/4^\circ$; термин, използван вместо думата „посока“. Всяка от 32-те посоки в компасната роза.

Семафор ръчен — един от начините (системите) за зрителна сигнализация въз флота. Предават се условни знаци, които се изобразяват с различни положения или движения на ръцете, всяко от които означава буква или друг знак (семафорна азбука).

Скула — извивка на корабния корпус, където бордът се окръгля и преминава в предна заострена част. Аналогична извивка, където бордът преминава в дъно.

Сонар (англ.) — хидроакустична станция; хидролокационна станция; хидролокатор.

Спардек — горната лека палуба над главната палуба, обикновено при трипалубни кораби, която се простира от форщевена до ахтерщевена. Днес вече терминът „спардек“ е излязъл от употреба и спардек често се нарича палубата на средната надстройка.

Спринглер — спринглерна система — автоматична пожарогасителна система, която се състои от мрежа тръбопроводи с различен диаметър с голям брой отвори, затворени с клапани (спринглерни главички), подпрени с лесно топящи се стебла. При възникване на пожар тези стебла се стапят от температурата и водата обилно оросява горящите предмети.

Стапел — брегово съоръжение (платформа) в корабостроителницата, върху което се строи или ремонтира корабът.

Стопор — спирач, фиксатор, ограничител, задръжка.

Суперкарго — лице на кораба, което се занимава с приемането и предаването на товарите.

Сходня — мостче, направено от дъски или друг материал за свързване на кораба с брега или с друг кораб.

Тали — товароподемен механизъм, който се състои от два блока (подвижен и неподвижен), свързани помежду си с въже или с верига. Работи на принципа на скрипеца.

Таран — издадена напред подводна част на форцевена. Служи за нанасяне „таранен“ удар на неприятелски кораб. От най-стари времена се е използвал като средство за нападение. Днес корабите нямат таран.

Тахометър — уред, който показва броя на оборотите на машината (вала) в единица време, т.е. скоростта на въртенето на вала.

Твиндек — междупалубното пространство в кораби, които имат няколко палуби; когато е жилищно помещение, нарича се кубрик.

Телеграф машинен — уред (система) за предаване на команди от командния пункт на кораба към машинното отделение, които се отнасят до действията на главните машини (промените в хода).

Траверз — направление (посока), перпендикулярно на курса на кораба или на диаметралната му плоскост.

Трал — приспособление, което служи за откриване и унищожаване на мини.

Трап — така се нарича всяка стълба на кораба.

Тонаж — водоизместимостта на кораба в тонове; обемът на изместената от кораба вода.

Торпедоносец — военен самолет, който има специални приспособления за окачване на торпеда, предназначени за действие против неприятелски кораби.

Транспорт — транспортен кораб.

Убот (немск.) — подводница, подводен кораб, подводна лодка

Устойчивост на кораба — способността на кораба, изведен от равновесно състояние от външни сили, да се върне в първоначалното си положение, след като те са престанали да му действуват.

Фал — въже за вдигане на някои рангоутни части или платна.

Фалин (фалина) — въже, привързано към носовата или кърмовата част на лодка.

Фалшфайер — бяла сигнална ракета; гори от 1/2 до 2 минути; представлява картонена гилза, напълнена с пиротехнически състав.

Фанова система — корабна система, която служи за прехвърляне на мръсната вода от корабните клозети зад борд.

Фарватер — проход между опасности, ограден с предупредителни знаци, или определен път за плаването на корабите.

Флагман — лице от висшия команден състав, което командува съединение (бригада, ескадра) военни кораби.

Форщевен — отлята или кована част по формата на носа на кораба; продължение на кила му.

Флажна сигнална система — система за визуална връзка във флота, при която се използват съчетания от различни флагове, всяко с определено значение.

Фугас — заряд от взривно вещество, полагано в херметична обвивка под земята или под водата на малка дълбочина. Спада към минно-взривните средства.

Фут — мярка за дължина (англ.) равна на 12 дюйма, т.е. 30,48 см.

Фюзелаж — основна част (тяло) на самолета.

Хидрант — водоподаващ кран в кораба, към който се прикачва пожарен маркуч. Водна колонка в пристанището, от която се подава прясна вода към кораба.

Хелинг — стапел, място на брега за изваждане на кораба на суша за постройка или ремонтиране на корабния корпус.

Хидролокатор — хидролокационна станция. Хидроакустичен навигационен уред, чието действие се базира на свойството на акустичните вълни да се отразяват от повърхността, разделяща две среди. Служи за откриване и определяне мястото на различни обекти във водата.

Хом флийт (англ.) (Home Fleet) — английският флот на метрополията.

Хохзеефлоте — крупните военноморски единици на германския флот, способни за действия далеч от бреговете в открития океан.

Централен пост — В подводния кораб — помещение, в което е съсредоточено управлението на подводницата и на всички нейни устройства и откъдето се води наблюдение през перископа и се подават заповеди и команди до всички постове.

В артилерията — специално добре защитено помещение в кораба, където са съсредоточени уредите за управление на

артилерийския огън.

Шахта — вертикална широка тръба (кладенец), минаваща водонепроницаемо през палубите; осигурява непотопяемостта на помещението дълбоко в кораба, когато някое междупалубно пространство е запълнено с вода.

Шифровка — шифрована радиограма.

Шквал — внезапен порив на вятъра.

Шпигат — 1. Отвор във фалшборда или в палубната настилка на кораба за отстраняване на водата от палубата.

2. Водосточната тръба, поставена в този отпор.

Щандарт — флаг със специален рисунък и разцветка, който е определен за царстващи особи. Вдига се на гротмачтата.

Щорм — силен вятър, буря (скорост 15–18 м/сек).

Щурвал — механично устройство за преместване на кормилото (руля). Част от рулевата машина във вид на кормилен кръг.

Ют — надстройка в кърмовата част на кораба, от борд до борд; нарича се понякога полуют.

„Юнион джек“ — британският морски флаг.

„Ясно виждам“ — значение на един от флаговете на флажния сигнален код.

Яма акумулаторна — в подводния кораб — помещенията, в които са разположени акумулаторните батерии на подводницата; достъпни са за обслужващия ги личен състав.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.